

provincie limburg

Programmabegroting 2025

Maastricht, september '24

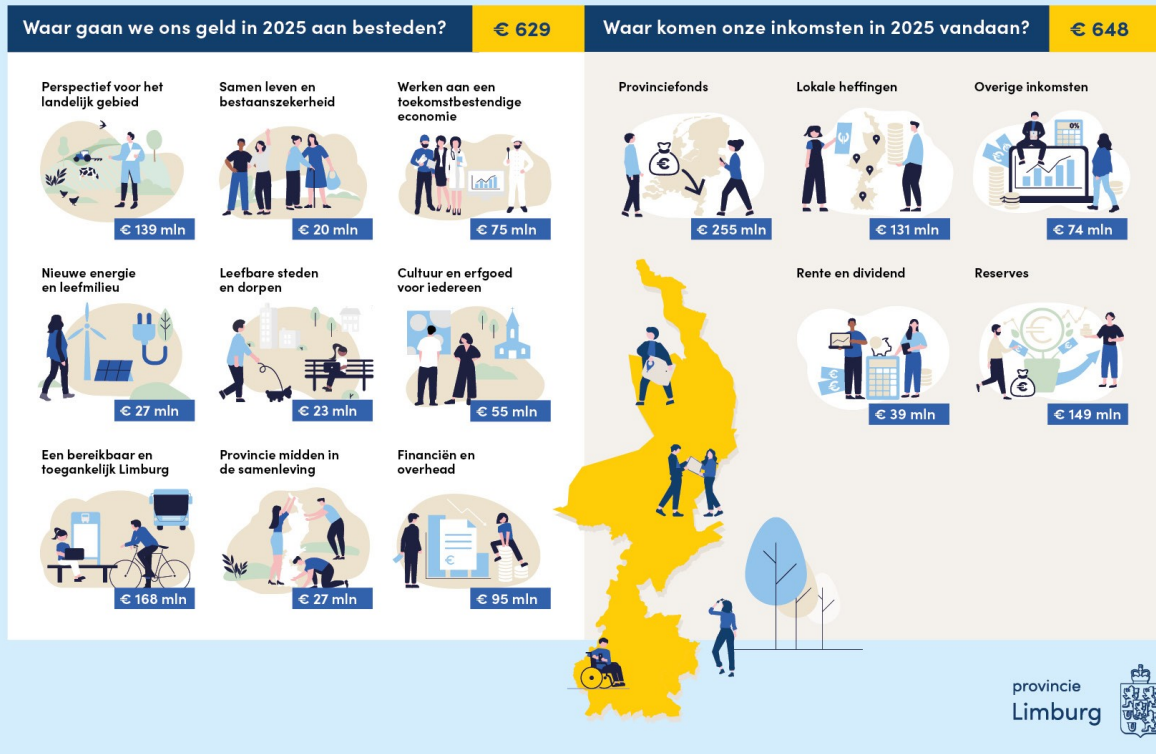
Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	4
Begroting in één oogopslag	5
Strategisch perspectief	8
Inleiding	8
Financieel kader	10
1. Perspectief voor het landelijk gebied	18
2. Samen leven en bestaanszekerheid	52
3. Werken aan een toekomstbestendige economie	66
4. Nieuwe energie en leefmilieu	93
5. Leefbare steden en dorpen	115
6. Cultuur en erfgoed voor iedereen	131
7. Een bereikbaar en toegankelijk Limburg	143
8. Provincie midden in de samenleving	165
9. Financiën en overhead	181
Verplichte paragrafen	184
1. § Lokale heffingen	184
2. § Weerstandsvermogen en risicobeheersing	186
3. § Onderhoud kapitaalgoederen	195
4. § Financiering	199
5. § Bedrijfsvoering	208
6. § Verbonden partijen	213
7. § Grondbeleid	216
8. § Openbaarheid	223
9. § Duurzaamheid	224
Financiële begroting	227
Financieel perspectief	227
Balansinformatie	229
Begroting en meerjarenraming	238
Financiële grondslagen	258
Incidentele baten en lasten	263
Structurele baten en lasten	275
Uitvoeringsinformatie met behulp van taakvelden	289

Begroting in één oogopslag

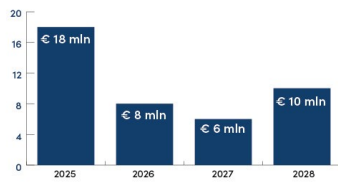
Begroting 2025 in één oogopslag

Programmabegroting 2025

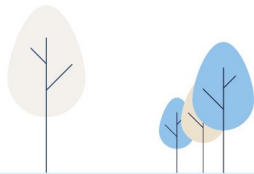
Begroting 2025 in één oogopslag

Begrotingsresultaat 2025-2028

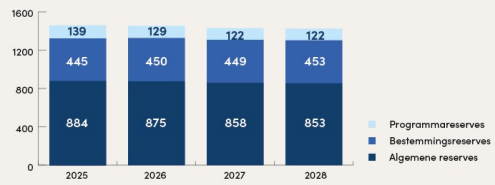

Begroting en meerjarenraming

- Sluitende begroting en meerjarenraming
- Structureel financieel evenwicht
- Beperkte begrotingsruimte

Prognose stand van de reserves

Eigen vermogen

- Surplus weerstandsvermogen € 896 mln.
- Onbenutte belastingcapaciteit € 90 mln.
- Nog solide maar afnemende eigen vermogen

De programmareserves worden ingezet als intensiveringsmiddelen in periode 2025-2027.

Begroting 2025 in één oogopslag

Intensiveringsmiddelen

Coalitieakkoord 2024-2027

Perspectief voor het landelijk gebied

Samen leven en bestaanszekerheid

Werken aan een toekomstbestendige economie

Nieuwe energie en leefmilieu

Leefbare steden en dorpen

Cultuur en erfgoed voor iedereen

Een bereikbaar en toegankelijk Limburg

Provincie midden in de samenleving

Financiën (onvoorzien)

Elke Limburger telt!

■ Totaal middelen Coalitieakkoord 2024-2027 in mln.
■ Nog te programmeren middelen in mln.

provincie
Limburg

Strategisch perspectief

Inleiding

Inleiding

Het jaar 2025 staat in het teken van de uitvoering. De beleidskaders zijn in het voorafgaande jaar vastgesteld en de eerste regelingen zijn op- en opengesteld. Nu is het zaak om door te pakken en impact te maken. Vanuit een organisatie die op onderdelen al is versterkt en ook het komende jaar verder aan slagkracht zal winnen. Dat is belangrijk, want er moet veel gebeuren. Zo is in 2025 het Leefbaarheidsfonds een feit, krijgt de Limburgse wijkenaanpak concreet gestalte en verbetert de Provincie via de OV-concessie de bereikbaarheid van dorpen en kernen in onze regio. Tegelijkertijd kunnen 52 culturele instellingen producties maken en wordt er fors geïnvesteerd in Limburgs erfgoed en monumenten. En hoewel de toekomst van het landelijk gebied deels afhankelijk is van de keuzes van het nieuwe kabinet, gaan wij zelf al aan de slag met de natuuropgave, het verbeteren van bodem- en waterkwaliteit en een voorstel voor de oprichting van een Provinciale Energiemaatschappij. Energie van en voor Limburg. Letterlijk, maar ook figuurlijk. Want in de volle breedte van ons werk zoeken we actief de samenwerking met partners in de regio. We versterken de gemeentelijke uitvoeringskracht, werken nauw met gemeenten samen aan brede welvaart vanuit de Regio Deals, en hebben als responsieve provinciale overheid oog en oor voor de belangen van alle Limburgse organisaties en burgers. Zo brengen we in 2025 beleid naar praktijk.

Strategische externe ontwikkelingen

We doen als Provincie ons werk natuurlijk niet vanuit 'splendid isolation'. We worden beïnvloed door talloze externe factoren en (onvoorziene) ontwikkelingen, die deels tot kansen leiden maar ook kunnen vragen om bijsturing van de ingezette koers of een heroverweging van prioriteiten. Als Limburg zijn we daar goed op voorbereid door enerzijds een aantal sterke eigen proposities die houvast bieden, en anderzijds bestuurlijke en ambtelijke alertheid die maakt dat we snel kunnen inspelen op de actualiteit. Op bedreigingen en kansen. Bijvoorbeeld als gevolg van de komst van het kabinet Schoof 1, met nieuwe beleidsvoornemens, nieuwe accenten en nieuwe regelingen. Ook in die veranderde context blijven onze strategische proposities relevant. Ten aanzien van de verduurzaming van Chemelot bijvoorbeeld en de versnelling van de woonopgave, of de mogelijke komst van de Einstein Telescope en het verbeteren van leefbaarheid en bereikbaarheid van onze steden en dorpen. Daar blijven we op inzetten, samen met nieuwe bewindslieden in Den Haag en vertrouwde partners in de regio. En met Kamerleden natuurlijk, nieuwe volksvertegenwoordigers en oude bekenden. Gedurende het hele jaar zullen wij actief inspelen op Haagse en Europese 'calls' vanuit programma's en fondsen die middelen bevatten waarmee wij onze doelen kunnen bereiken. Door aanvragen van derden te ondersteunen of zelf op te stellen. In 2025 zal een monitoringsystematiek operationeel zijn, waarmee wij subsidies die in Limburg landen, monitoren en registreren.

Nog onduidelijk is hoe de nieuwe regering de transitie van het landelijk gebied wil faciliteren en welke consequenties dit heeft voor de ambitie om doelen en opgaven gebiedsgericht met onze partners uit te werken tot concrete maatregelen. Waar in deze begroting gesproken wordt over het LPLG (Limburgs Programma Landelijk Gebied), wordt bedoeld op het LPLG of een nieuw construct dat past bij de nieuwe koers van het kabinet.

Lange termijn: Limburg in 2050

Regeren is vooruitzien. Ook naar de verdere toekomst. Daarom werkt de Provincie in 2025 aan strategische toekomstvisies op diverse beleidsterreinen onder de noemer Toekomstverkenning Limburg

2050. Een verre blik in de toekomst gebaseerd op trends die nu al zichtbaar zijn en feiten die voldoende basis bieden om voorspellingen op te doen. Deze verkenning levert niet alleen afgestemde lange termijnvisies op voor mobiliteit, energie, economie en wonen, maar ook analyses, inzichten en onderbouwing voor sterkere proposities om met het Rijk en andere partners aan te gaan werken. Het visietraject zal in 2025 afgerond worden en ook de basis vormen voor de actualisatie van de Provinciale Omgevingsvisie.

Vernieuwde systematiek in de P&C-cyclus en sturing

Het afgelopen jaar is onze Planning & Control-cyclus vernieuwd. Er is gewerkt aan meer overzicht, inzicht en duiding voor Provinciale Staten via de introductie van Pepperflow en een digitale begroting die één op één aansluit bij de ambities van het coalitieakkoord en de aanpak in de beleidskaders. De 'doelenbomen' bij de acht beleidskaders hebben een plek gekregen in de P&C-producten, bijvoorbeeld via het indicatorenplan in de Voorjaarsnota 2024 en de Najaarsnota 2024. Een deel van de indicatoren zijn van data voorzien. Zichtbaar is dat er ten opzichte van de Voorjaarsnota 2024 weer een stap voorwaarts is gemaakt. In 2025 werken we aan verdere invulling. Net als aan het verrijken van onze kennis en vaardigheden om te komen tot de juiste analyses en duiding. Dat blijft actieve betrokkenheid vragen, ambtelijk, bestuurlijk en politiek.

In de jaarstukken 2023 en de VJN 2024 zijn Provinciale Staten geïnformeerd over het versterken van de financiële sturing. Dat heeft ook in 2025 prioriteit. Dit komt tot uiting door focus op de volgende onderwerpen:

- Een realistisch begroting:
 - In 2024 zijn nieuwe financiële kaders ingesteld waarmee strikter wordt gestuurd op de inzet van de programmabudgetten. Door te werken met programmareserves worden middelen vrijgegeven op basis van concrete plannen en transacties en niet op basis van ambities. De werking van de programmareserves wordt nauwgezet gevolgd. De eerste ervaringen rondom het instellen van de programmareserves zijn in het Statenvoorstel Financiële Verordening 2024 al met PS gedeeld.
 - Binnen het proces van subsidieverlening krijgt het onderdeel 'begroting' meer aandacht. Een aantal van de verbeteringen in het subsidieproces zijn al doorgevoerd. Provinciale Staten zijn daarover geïnformeerd via een informerend stuk aan de Controlemcommissie.
- In de planning voor het opstellen van de P&C producten wordt meer nadruk gelegd op het kunnen hanteren van de ingebouwde indicatoren. Voor elke stap daarin worden taken, rollen en verantwoordelijkheden van betrokken medewerkers helder geformuleerd, bijvoorbeeld voor het koppelen van data aan indicatoren, het verwerken van deze data tot bruikbare analyses en het geven van een toelichting en duiding bij de indicatoren. Ook wordt in de planning opgenomen op welke momenten GS en PS over de voortgang van het 'vullen' van de indicatoren, en eventuele knelpunten in het proces worden geïnformeerd.
- De provinciale organisatie wordt in staat gesteld te gaan werken met een vernieuwde wijze van (financiële) sturing. Het organisatie-ontwikkeltraject speelt een belangrijke rol in het helder formuleren en juist beleggen van verantwoordelijkheden binnen en tussen clusters, directie en bestuur. Gericht op het uitvoeren van beleid, op basis van eenduidige sturing en de juiste inzet van sturingsinformatie als bron voor beslissingen en acties. Vanuit het organisatie-ontwikkeltraject wordt gewerkt aan producten die hierbij ondersteuning kunnen bieden. Van overzichtelijke rapportages met management (budget)informatie tot zorgvuldige risico-inventarisaties en het verder ontwikkelen van een van resultaatgerichte cultuur.

Financieel perspectief

Resultaat 2025

Voor 2025 verwachten wij een positief resultaat van € 18,48 mln.. Het hoge resultaat wordt mede verklaard door een aantal incidentele meevallers uit dividenden, rente-opbrengsten en een bijstelling van de kapitaallasten. De taakstelling van € 50 mln. ingesteld bij het nieuwe Coalitieakkoord, is volledig ingevuld (Najaarsnota 2024).

Op basis van de begroting 2025 kan worden geconcludeerd dat de Provincie Limburg een gezonde financiële positie heeft: een begroting en meerjarenraming die structureel sluitend zijn, een solide vermogenspositie van € 1,5 mld. en een groot incidenteel weerstandvermogen. Ondanks deze solide financiële basis blijft bijzondere aandacht nodig voor de toekomstige druk op het structurele evenwicht en de gevolgen die de herijking van het Provinciefonds op onze financiële positie gaat hebben.

Meerjarenbegroting 2025-2028

De meerjarenbegroting 2025-2028 laat zien dat de structurele exploitatieruimte afneemt. In de meerjarenbegroting is de herijking van het Provinciefonds nog niet verwerkt. De gevolgen van deze herijking zijn op dit moment nog niet bekend, maar de verwachting is dat de inkomsten uit het Provinciefonds voor Limburg aanzienlijk lager zullen uitvallen.

Het resultaat op de begroting laat in de jaren na 2025 een daling zien. Het blijft nog steeds positief, maar aanzienlijk lager dan in 2025. Met het vooruitzicht van de herijking van het Provinciefonds zal het resultaat naar verwachting echter wel onder druk komen staan. Hierbij moet worden opgemerkt dat in de begroting 2027 een stelpost van € 10,64 mln. is opgenomen voor de dan te vormen nieuwe coalitie.

Hoewel de provinciale belastingcapaciteit nog ruimte biedt, is het in de huidige tijd niet terecht om de gevolgen van de geschetste trend volledig af te wentelen op de burger. De Provincie zal ook naar haar eigen organisatie moeten kijken als het gaat om structurele maatregelen om het begrotingsevenwicht in stand te houden. Daarbij kan worden gedacht aan de inrichting van de organisatie, maar óók aan het prioriteren van de inhoudelijke onderwerpen en activiteiten die door de Provincie Limburg worden uitgevoerd. Wat dat laatste betreft, is in de begroting 2025 al structurele aanpassing van budgetten opgenomen, bijvoorbeeld bij LIOF waar de bijdrage jaarlijks met € 0,30 mln. is verminderd.

Het is echter ook van belang om te kijken naar de structurele inkomsten uit het Provinciefonds, los van de herijking. Zowel VNG als IPO wijzen op een mismatch voor wat betreft de inflatiecorrectie bij de nieuwe systematiek op basis waarvan de totale omvang van het Provinciefonds wordt bepaald. De groei van zowel het Gemeente- als Provinciefonds is sinds dit jaar gekoppeld aan de meerjarige groei van het Bruto Binnenlands Product. Met het Rijk is afgesproken dat er extra onderzoek komt naar de vraag of deze systematiek wel voldoende meebeweegt met de beleidsterreinen openbaar vervoer, infrastructuur en natuur. Uitgangspunt voor de provincies is dat het Provinciefonds haar reële waarde moet behouden. Anders kunnen wij in de toekomst minder impact realiseren.

Financieel kader

Financiële begroting na de Voorjaarsnota 2024

In de Voorjaarsnota 2024 zijn de uitgangspunten voor de begroting 2025 vastgesteld door PS in de vergadering van 28 juni 2024. Deze vormen ook het startpunt voor de Najaarsnota en programmabegroting 2025. De begroting 2025 is aangepast op basis van onderstaande wijzingen:

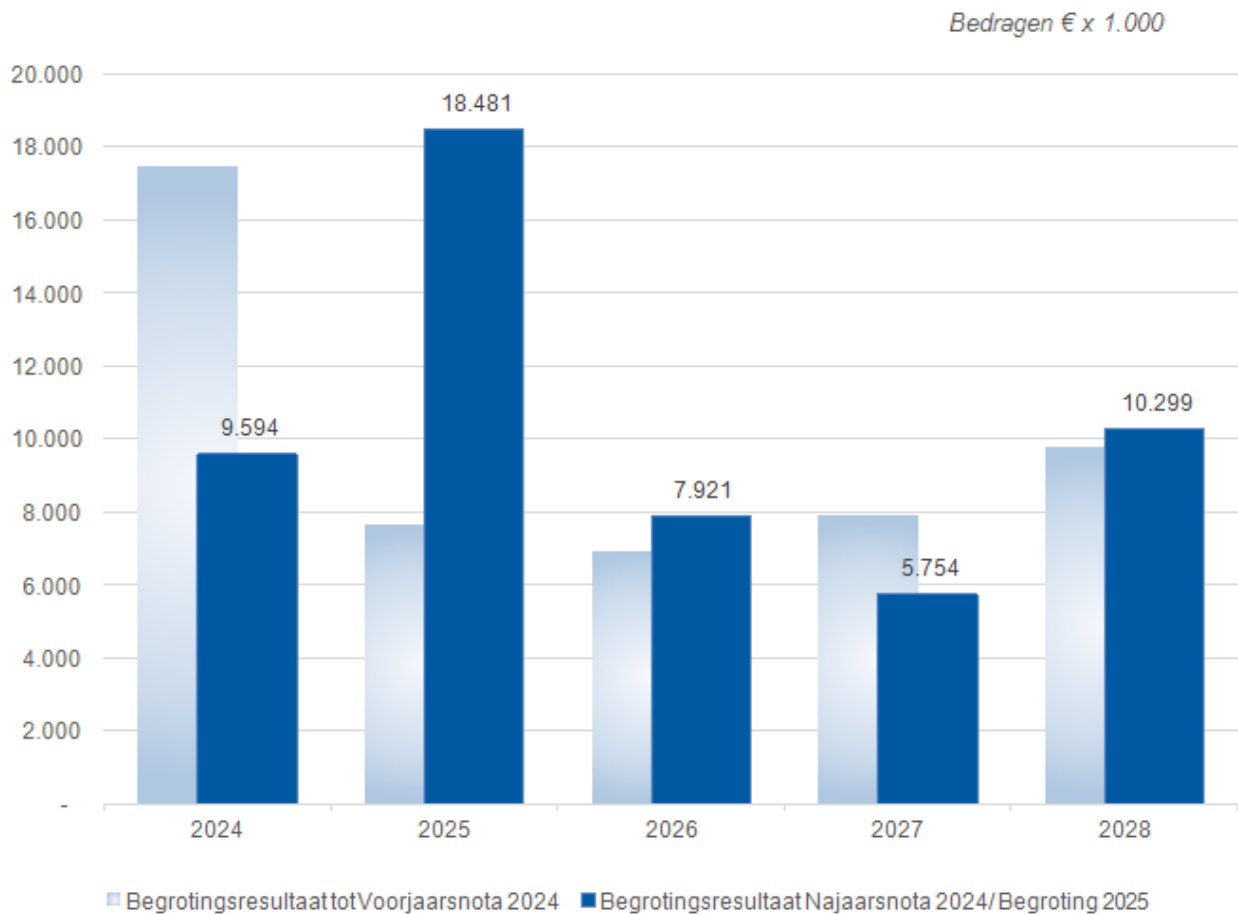
- meerjarige doorwerking van de Najaarsnota 2024. Dit betreft een apart besluit, maar de effecten zijn in de voorliggende programmabegroting meegenomen om een zo actueel mogelijk beeld te schetsen. In de Financiële begroting is dit nader toegelicht;
- aanvullende reguliere middelen. Deze zijn nodig om de beleidskaders uit te voeren of om knelpunten op te lossen;
- aanvullende specifieke uitkeringen die wij willen inzetten ten behoeve van onze provinciale doelen;

- indexatie van de budgetten in lijn met de meicirculaire provinciefonds en waar nodig geactualiseerd/ gecorrigeerd;
- herberekening van de kapitaallasten;
- actualisatie van de formatieplanning en doorverdeling van de personele lasten;
- autonome ontwikkelingen zoals provinciefonds, rente en dividend;
- overige bijstellingen.

Na verwerking van alle mutaties ontstaat een actueel beeld van het begrotingsresultaat 2024-2028:

- vanaf 2025 stijgt het resultaat juist als gevolg van o.a. meeropbrengsten inzake dividend van Enexis (incidenteel) en de structurele doorwerking van de meicirculaire en de indexatie opcenten motorrijtuigenbelasting;
- 2027 wijkt hiervan af als gevolg van een nadelig effect van de herberekening van kapitaallasten.

Wij merken bovendien op dat er in 2027 een begrotingspost van € 10,64 mln. is gereserveerd voor de volgende Statenperiode. Dit in lijn met de afspraken in het coalitieakkoord. Als deze vrijvalt, stijgt het gepresenteerde resultaat. Door het resultaat in 2027 lager te presenteren is meteen duidelijk wat de beoogde financiële ruimte voor de huidige staten is.

Per saldo stijgen de lasten in onze begroting 2025 met € 133,62 mln. Dit heeft ook consequenties voor de financiële dekking. Omdat wij in 2025 meer denken uit te geven, wordt dit voorzien van dekking van verwachte baten die per saldo stijgen met € 57,61 mln. Daarnaast dekken wij een groot deel van onze voorstellen uit onze reserves. De verwachte aanwendungen in 2025 bedragen € 87,23 mln. Een aanzienlijk deel hiervan wordt veroorzaakt door de najaarsnota 2024. Middelen die van 2024 naar 2025 zijn gefaseerd, zijn in 2024 toegevoegd aan de reserves en deze worden er nu aan onttrokken. Op hoofdlijnen is de begroting 2025 als volgt opgebouwd. In de toelichting leggen wij net als bij de Najaarsnota 2024 de focus op de ontwikkeling van de lasten. De lastenbegroting geeft aan wat wij in financiële zin willen doen. Inkomsten in de vorm van baten en de mutaties reserves zijn in algemene zin volgend. Als dit niet het geval is, heeft dat effect op het resultaat en dat wordt ook in dit financieel kader expliciet zichtbaar gemaakt.

Hoe is de begroting 2025 opgebouwd?	Uitgaven	Inkomsten	Resultaat
Begroting 2025 bij de Voorjaarsnota 2024	494.917	502.567	7.650
Bijstelling van de ramingen begroting 2025:			
<i>Doorwerking Najaarsnota 2024 (apart besluit)</i>	87.227	42.325	
Aanvullende reguliere middelen	43.612	826	
Aanvullende Specifieke uitkeringen	3.093	3.093	
Inzet decentralisatie-uitkeringen	452		
Minder kapitaallasten	-3.239	0	
Autonome ontwikkelingen	2.876	11.542	
Overige bijstellingen	-461	19	
	133.559	57.805	
Mutaties reserves	618	87.462	
Totaal bijstelling	134.177	145.267	11.091
Programmabegroting 2025	629.094	647.834	18.741

Wij zetten € 43,67 mln. aanvullende reguliere middelen in

Voor het budgetrecht van uw Staten is de inzet van nieuwe middelen van belang. Onderstaande tabel laat per programma zien waar wij voorstellen nieuwe of aanvullende middelen in te zetten om het door uw Staten vastgestelde beleid uit te kunnen voeren. In de regel zetten wij hier onze programmareserves voor in. Deze vindt u terug in de kolom dekking. PR staat voor programmareserve. Maar dit kunnen ook andere bestemmingsreserves zijn, die worden ingezet voor het betreffende doel. Aanvullend hierop wordt op basis van nieuwe ontwikkelingen, soms onvoorzien, soms onvermijdbaar, een andere dekkingsbron voorgesteld door uw college. Dit kan betrekking hebben op nagekomen kosten uit het verleden, het noodzakelijk aanpassen van structurele budgetten of autonome ontwikkelingen. In de tabel ziet u ook het betreffende beleidsproductnummer waar de budgetvraag betrekking op heeft. In de betreffende programma's en producten is ook de inhoudelijk toelichting opgenomen onder de variabele Geld.

Het totaal aan benodigde budgetruimte 2024 bedraagt € 43,67 mln.

€ x 1.000

Programma	Voorstellen aanvullende middelen	Dekking	Product	Begroting				
					2025	2026	2027	2028
1. Perspectief voor het landelijk gebied	GS 9-7-2024 Natuur en Landschap 2024-2027 initiatieven op het gebied van natuur en landschap	PR Perspectief Landelijk Gebied	1.1.1	500	200	50		
		PR Perspectief Landelijk Gebied	1.1.3	570	90	90		
	GS 6-5-2024 Bijsturing monitoring natuurterreinen en natuurbeheer	Reserve N2000	1.1.2	200	200	200		
	GS 13-8-2024 Procesmiddelen Maasdal	Begrotingsresultaat	1.3.2	125	125	125	125	
				1.395	615	465	125	
2. Samen leven en bestaanszekerheid	GS 9-7-2024 Uitvoering 2025 beleidskader Samen leven en bestaanszekerheid 2024-2027	PR Sociale Agenda	2.1.1	3.367				
		PR Sociale Agenda	2.2.1	917	500	500		
		PR Sociale Agenda	2.3.1	350				
					4.634	500	500	
3. Werken aan een toekomstbestendige economie	GS 2-7-2024 Bijdrage provincie Limburg acquisitie project (vertrouwelijk)	Reserve knelpunten economisch beleid	3.1.1	1.000				
	Uitwerking Beleidskader Economie, hoofdstukken 3 en 4	PR Economie	3.1.1	1.533				
	Procesmiddelen MAA	PR Economie	3.1.3	60				
	Uitwerking Beleidskader Economie, hoofdstukken 3 en 4	PR Economie	3.2.1	2.300				
	GS 20-8-2024 Einstein Telescoop	PR Economie	3.2.1	7.800				
	GS 2-7-2024 Procesmiddelen Brightlands campussen 2025	PR Economie	3.2.2	150				
	GS 20-8-2024 Uitvoering beleidskader Economie hoofdstuk 5 Arbeidsmarkt	PR Onderwijs en Arbeidsmarkt	3.3.1	1.350				
	GS 20-8-2024 Uitvoering kader Economie hoofdstuk 2 Verduurzaming en circulaire economie	PR Economie	3.4.1	1.382				
	GS 2-7-2024 Strategisch onderzoek	PR Economie	3.4.1.	70				
	GS 20-8-2024 Uitvoering beleidskader Economie hoofdstuk 6 landbouw	PR Landbouw	3.5.1	1.195	200	200		
					16.840	200	200	
5. Leefbare steden en dorpen	GS 13-8-2024 Inzet programmareserves t.b.v. Leefbaarheid en Woondeals	PR Leefbaarheid	5.1.1	8.850				
		PR Leefbaarheid	5.1.2	600				
		PR Wonen	5.1.2	3.560				
				13.010				
6. Cultuur en erfgoed voor iedereen	GS 13-8-2024 Uitwerking beleidskader 'Cultuur en erfgoed voor iedereen'	PR Cultuur	6.1.1	2.845				
		PR Monumenten, erfgoed, archeologie	6.2.1	2.202	2.150			
				5.047	2.150			

7. Een bereikbaar en toegankelijk Limburg	GS 13-8-2024 Inzet 2025 Programmareserve Bereikbaarheid	PR Bereikbaarheid	7.1.1	1.775			
	GS 11-6-2024 Contiuneren Verkeersactieve School 2025-2028	Gemeenten	7.1.1	566	566	566	566
				2.341	566	566	566
8. Provincie midden in de samenleving	GS 13-8-2024 Viering 80 jaar Vrijheid	PR Onvoorziene uitgaven	8.2.4	100			
	GS 13-8-2024 Procesmiddelen weerbare overheid	Begrotingsresultaat	8.2.5	245			
				345			
Totaal voorstellen				43.612	4.031	1.731	691

Inzet van een specifieke en decentralisatie -uitkeringen

In 2025 zetten wij, onder strikte voorwaarden, € 2,89 mln. in ten behoeve van de ontsluiting van Maastricht Aachen Airport. Daarnaast € 0,2 mln. t.b.v. de woondeals. Deze middelen zijn niet vrij inzetbaar voor andere doeleinden. Daarnaast zetten wij € 0,45 mln. in die wij hebben ontvangen als decentralisatie-uitkering ter versterking van VTH-taken.

Daling van kapitaallasten € 3,24 mln.

Jaarlijks wordt de investeringsplanning herijkt en worden op basis daarvan de kapitaallasten opnieuw berekend. Onderstaande lasten zijn exclusief de verrekening van bruteringsreserves. Onderbesteding in 2023 en 2024 werkt structureel door in 2025 en verder. Er is geen toename meer van kapitaallasten rondom VDL-Nedcar.

Voorstellen aanvullende middelen	Product	Begroting	€ x 1.000			
			2025	2026	2027	2028
Herberekening van kapitaallasten	Div.	-3.239	-3.277	-1.083	-3.675	

Autonome ontwikkelingen: effect op de lasten

De lasten in de begroting nemen toe als gevolg van de nieuwe indexeringsreeksen. Een deel van de lasten wordt gedekt uit de stelpost loon- en prijsstijgingen. Het overige deel uit de algemene middelen. Wij houden daarnaast, als onderdeel van het financieel beleid, rekening met een stelpost voor toekomstige loonontwikkelingen. Hier voegen wij additioneel € 0,25 mln. per jaar aan toe, omdat wij verwachten dat de huidige reservering niet voldoende zal zijn.

€ x 1.000

Programma	Autonome ontwikkelingen: indexeringen	Dekking	Product	Begroting			
				2025	2026	2027	2028
Alle programma's	Algehele indexatie van budgetten in de programmabegroting	Stelpost loon- en prijsstijging	div.	6.864	6.888	6.901	6.915
				6.864	6.888	6.901	6.915
9. Financiën en overhead	Inzet van stelpost loon- en prijsstijgingen	Stelpost loon- en prijsstijgingen	9.2.5	-4.239	-	-783	1.384
				3.084			
	Stelpost toekomstige loonontwikkelingen	Begrotingsresultaat		250	250	250	250
				-3.989	-	-533	1.634
				2.834			
Totaal voorstellen				2.876	4.055	6.368	8.548

Overige bijstellingen hebben een gunstig effect op het structureel evenwicht

Op basis van de periodieke doorlichting zijn onderstaande budgetten structureel verlaagd. Dit levert jaarlijks € 0,46 mln. op. Vermindering van structurele lasten draagt bij aan de instandhouding van het structureel evenwicht van de begroting.

€ x 1.000

Programma	Overige mutaties in de begroting	Aard van de wijziging	Product	Begroting			
				2025	2026	2027	2028
1. Perspectief voor het landelijk gebied	Aanpassingen budget grondwaterbeheer	Bijstelling bestaand budget	1.3.1	-67	-67	-67	-67
3. Werken aan een toekomstbestendige economie	GS 20-8-2024 Verlaging bijdrage NV Industriebank LIOF	Verlaging bijdrage	3.2.1	-298	-298	-298	-298
7. Een bereikbaar en toegankelijk Limburg	Aanpassing budget wensbus	Bijstelling bestaand budget	7.2.2.	-11	-11	-11	-11
9. Financiën en overhead	Bijstelling exploitatiebudget Groot Buggenum	Bijstelling bestaand budget	9.1.1	-86	-86	-86	-86
Totaal voorstellen				-461	-461	-461	-461

Ontwikkeling van het begrotingsresultaat 2025-2028

Onderstaande tabel geeft inzicht in de ontwikkeling van het begrotingsresultaat 2025-2028 vanaf de Voorjaarsnota 2024 en na verwerking van de Najaarsnota 2024.

	Product	Begroting	Meerjarenraming		
			2025	2026	2027
Begrotingsresultaat vóór Programmabegroting 2025					
Begrotingsresultaat Voorjaarsnota 2024		7.650	6.956	7.925	9.787
Doorwerking Najaarsnota 2024		1.054	471	471	471
Begrotingsresultaat voor programmabegroting		8.704	7.427	8.396	10.258
Mutaties Programmabegroting 2025 met effect op het begrotingsresultaat					
Aanvullende reguliere middelen					
GS 13-8-2024 Procesmiddelen weerbare overheid	8.2.5	-245			
GS 13-8-2024 Procesmiddelen Maasdal	1.3.2	-125	-125	-125	-125
GS 20-8-2024 Verlaging bijdrage NV Industriebank LIOF	3.2.1	298	298	298	298
Subtotaal		-72	173	173	173
Indexering en actualisering van ramingen begroting 2025					
Herberekening renteopbrengsten beleggingen 2025-2029	9.2.4	1.644	-604	-535	170
Indexering reguliere budgetten 2025-2029	div	-2.304	-3.483	-5.796	-7.977
Bijstelling exploitatiebudget Groot Buggenum	9.2.5	86	86	86	86
Bijstelling budgetten grondwaterbeheer	1.3.1	67	67	67	67
Herberekening kapitaallasten 2025-2028 (na verrekening met reserves)	div	1.011	295	-774	2.631
Subtotaal		504	-3.639	-6.952	-5.023
Autonome ontwikkelingen					
Bijstelling dividend Enexis	9.2.4	5.240			
Mei-circulaire uitkering provinciefonds	9.2.2	527	213	-320	-142
Toekomstige loonontwikkelingen	9.1.1	-250	-250	-250	-250
Herberekening opcentenheffing motorrijtuigbelasting	9.2.1	3.809	3.978	4.688	5.265
Wijziging legesbegroting 2025	4.2.2	19	19	19	19
Subtotaal		9.345	3.960	4.137	4.892
Doorwerking Najaarsnota 2024		1.054	471	471	471
Totaal effect op het begrotingsresultaat		10.831	965	-2.171	512
Begrotingsresultaat Programmabegroting 2025		18.481	7.921	5.754	10.299

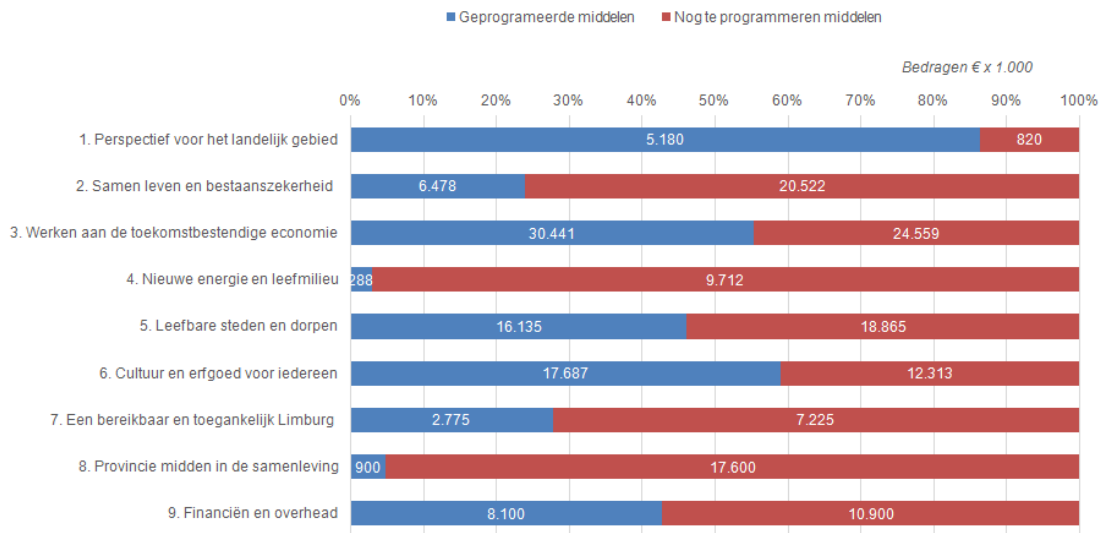
Financiële voortgang beleidskaders: de begrote inzet geeft de voortgang aan

De inzet van de programmareserves geeft een indicatie van de financiële voortgang van de beleidskaders. Onderstaande grafiek laat de begrote inzet van programmareserves procentueel en in bedragen zien. Ten aanzien van deze grafiek merken wij het volgende op:

- de stand van de programmareserves uit het coalitieakkoord bedroeg € 206,90 mln. In onderstaande grafiek is het totaal € 210,50 mln. Bij het behandelen van de Jaarstukken 2023 in PS (21-6-2024) is namelijk besloten om € 2,0 mln. aan de Programmareserve Perspectief voor

het Landelijk gebied en € 1,6 mln. aan Programmareserve Bestuurlijke vernieuwing toe te voegen vanuit het jaarresultaat 2023;

- tot en met deze programmabegroting is in totaal € 88,43 mln. aan middelen geprogrammeerd;
- er resteert op dit moment nog € 122,07 mln., oftewel 57%.

1. Perspectief voor het landelijk gebied

Perspectief voor het landelijk gebied

Het Beleidskader Perspectief voor het landelijk gebied (PS, 24 mei 2024) en de hierbij behorende doelenboom vormen deze coalitieperiode het kompas voor onze inzet. Aan de doelenboom hebben wij de voorwaarde verbonden dat het realiseren van doelen haalbaar en betaalbaar moet zijn; wijzigingen zijn aan de orde als beleid van de nieuwe regering hiertoe aanleiding geeft.

Blijvende prioriteit is nodig voor de grote uitdagingen waar het landelijk gebied van Limburg voor staat. De in gang gezette transitie vraagt de komende jaren majeure inzet van middelen en instrumenten om de landbouw te verduurzamen en toekomstperspectief te bieden, de natuur en waterkwaliteit te verbeteren, stikstof- en broeikasgasemissies terug te dringen en verdroging en wateroverlast tegen te gaan. Die uitdaging is niet kleiner geworden nu wij weten dat het wetsvoorstel Transitiefonds wordt ingetrokken. Het regeringsakkoord geeft aanleiding om (via IPO) opnieuw met het Rijk in overleg te treden over onze rol in de transitie van het landelijk gebied, waarbij wij uiteraard uitvoering zullen blijven geven aan onze wettelijke taken. Tegelijkertijd worden wettelijke taken uitgebreid doordat de Europese Natuurherstelverordening voorjaar 2024 is aangenomen en de komende twee jaar een Nationaal Herstelplan opgesteld zal moeten worden.

Blijvend zetten wij ons in voor de leefbaarheid van het landelijk gebied en het behoud van het unieke Limburgse landschap. Daarnaast geven wij uitvoering aan het Aanvalsplan Waterkwaliteit, het Masterplan Bodemvitaliteit en stimuleren wij initiatieven op het gebied van natuur en landschap die het bereiken van de hierbij gestelde doelen ondersteunen. Met dit alles willen wij bijdragen aan perspectief voor het landelijk gebied, voldoen aan (inter)nationale verplichtingen en weer houdbare vergunningen verlenen voor nieuwe (economische) ontwikkelingen in Limburg. Er is veel te doen, de urgentie is groot.

Nog onduidelijk is hoe de nieuwe regering de transitie van het landelijk gebied wil faciliteren en welke consequenties dit heeft voor de ambitie om doelen en opgaven gebiedsgericht met onze partners uit te werken tot concrete maatregelen. Waar in deze begroting gesproken wordt over het LPLG (Limburgs Programma Landelijk Gebied), wordt dan ook bedoeld op het LPLG of een nieuw construct dat past bij de nieuwe koers van het kabinet. Het is van belang dat het Rijk ons passende randvoorwaarden in de vorm van langjarige middelen en instrumenten beschikbaar stelt en generieke maatregelen neemt. Wij gaan onverminderd door met het uitvoering geven aan de opgaven met de beschikbare (rijks)middelen. Om beleid en praktijk bij elkaar te brengen is tegelijkertijd inzicht nodig in wat er op het erf en in de gebieden speelt. De ontwikkeling van het landelijk gebied is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van Rijk, Provincie en regionale partners.

Perspectief en verduurzaming van de landbouw en aandacht voor voedselzekerheid is nodig onder meer via het Blijversbudget, dat centraal staat bij de ontwikkeling van de landbouw in het landelijk gebied; dit is in deze begroting opgenomen in Programma 3 Werken aan een toekomstbestendige economie. Wij zetten in op agrarisch natuurbeheer, de legalisatie van de PAS-melders en een extra impuls op natuur-, landschap- en waterherstel.

Via het programma WRL (Waterveiligheid en Ruimte Limburg) werkt de Provincie samen met het Waterschap Limburg en de Limburgse gemeenten aan een klimaatrobuust watersysteem dat bestand is tegen weersextremen. Door middel van aanpassingen in het watersysteem en in de ruimtelijke ordening is het mogelijk om de kans op overstromingen, zoals wij die in de zomer van 2021 hebben ervaren, te verkleinen.

Onze beleidskaders

Het beleidskader Perspectief voor het Landelijk gebied voor de Statenperiode 2023-2027 is op 24 mei 2024 door uw Staten vastgesteld.

Beleidskader Perspectief voor het landelijk gebied

Provinciale omgevingsvisie
Provinciale omgevingsverordening
Provinciaal Waterprogramma 2022-2027
Natuurprogramma 2023-2030

Limburgse aanpak bossen

Plan van aanpak invasieve exoten
Limburgse aanpak stikstofreductie en natuurverbetering
Nota Landschap verbindt Limburg

Wat willen we bereiken?

1.1. Natuur en landschap

Ten aanzien van Natuur en Landschap streven wij deze statenperiode de volgende doelstellingen na:

- wij hebben de kwaliteit van het Limburgse landschap versterkt, en daarmee ook de leefbaarheid van het landelijk gebied zowel voor de mens als de natuur;
- in 2027 is de bescherming van en de staat van instandhouding ten gunste van biotopen en leefgebieden van dieren en planten verbeterd;
- in 2027 is uitstoot van broeikasgassen en ammoniak door de landbouw in Limburg verminderd.

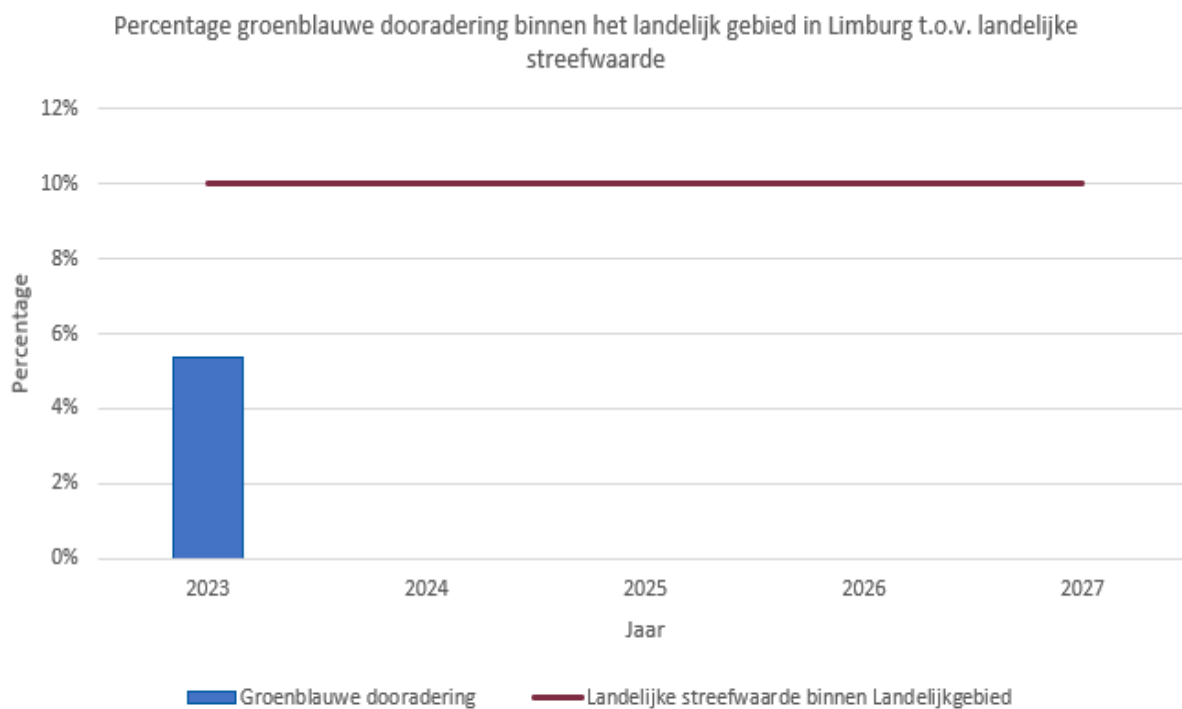
Wat merkt de Limburger ervan?

Aan de hand van indicatoren maken wij zichtbaar of we op koers liggen met het behalen van onze doelstellingen voor deze Statenperiode. Hierbij is de Provincie natuurlijk ook afhankelijk van partners en andere autonome ontwikkelingen. De indicatoren die reeds beschikbaar zijn, zijn hieronder gepresenteerd.

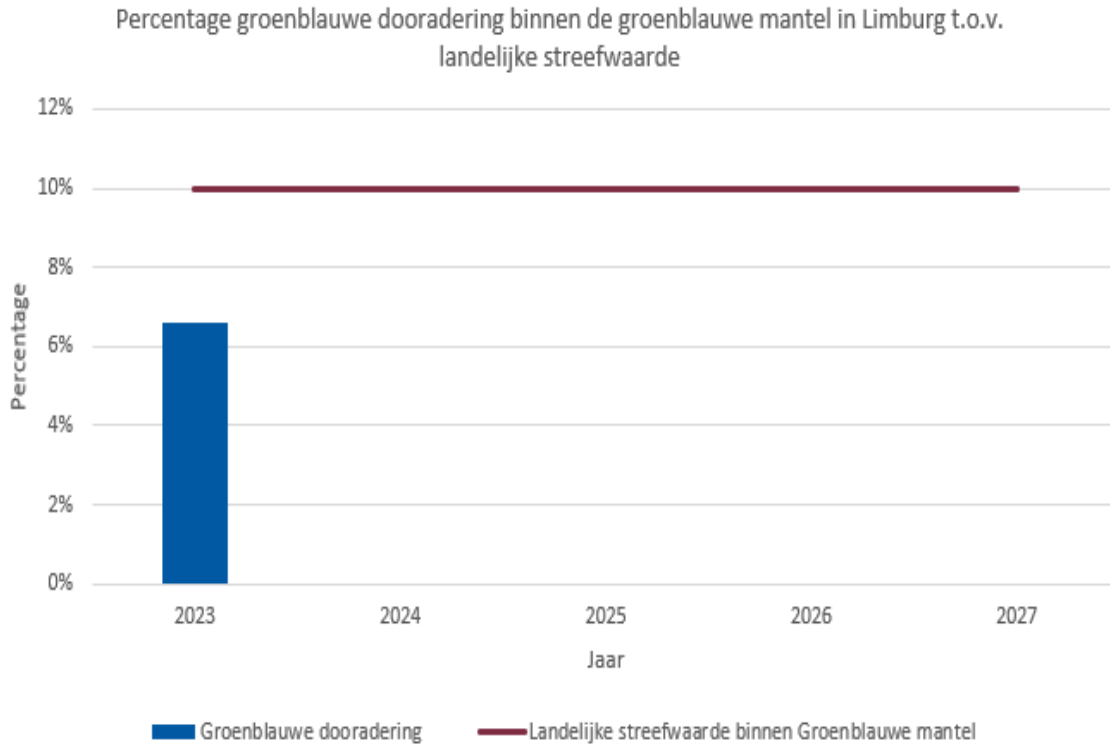
Indicatoren bij 'wij hebben de kwaliteit van het Limburgse landschap versterkt, en daarmee ook de leefbaarheid van het landelijk gebied zowel voor de mens als de natuur'

Indicator D_3a: Percentage groenblauwe dooradering binnen het landelijk gebied in Limburg t.o.v. landelijke streefwaarde.

Bron: Data beleidscluster

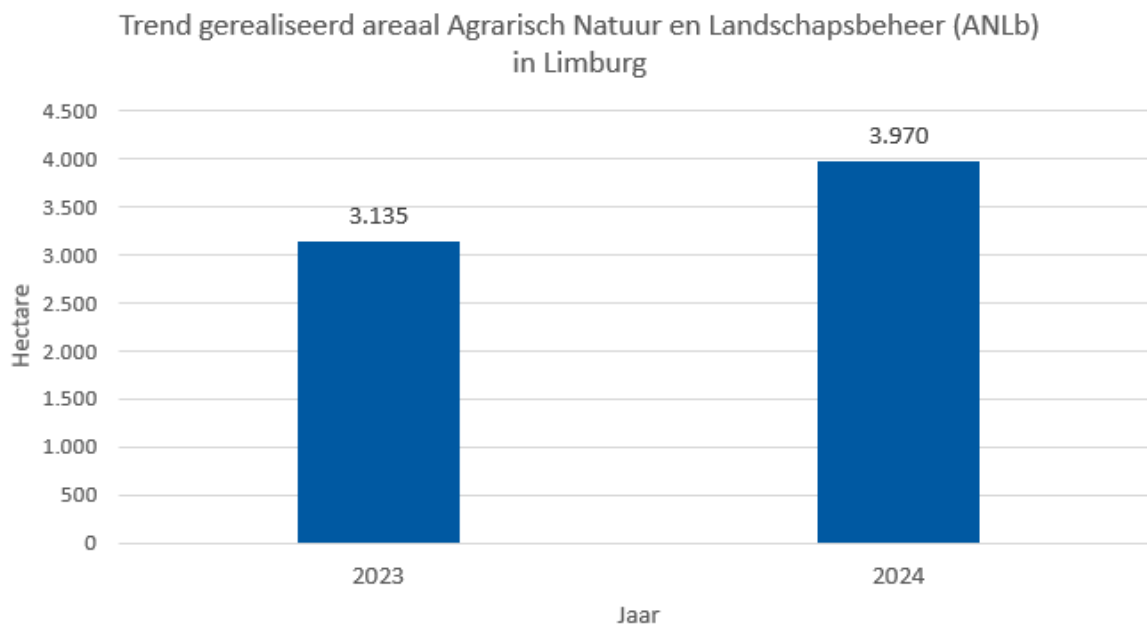

Indicator D_3b: Percentage groenblauwe dooradering binnen de groenblauwe mantel in Limburg t.o.v. landelijke streefwaarde.
Bron: Data beleidscluster

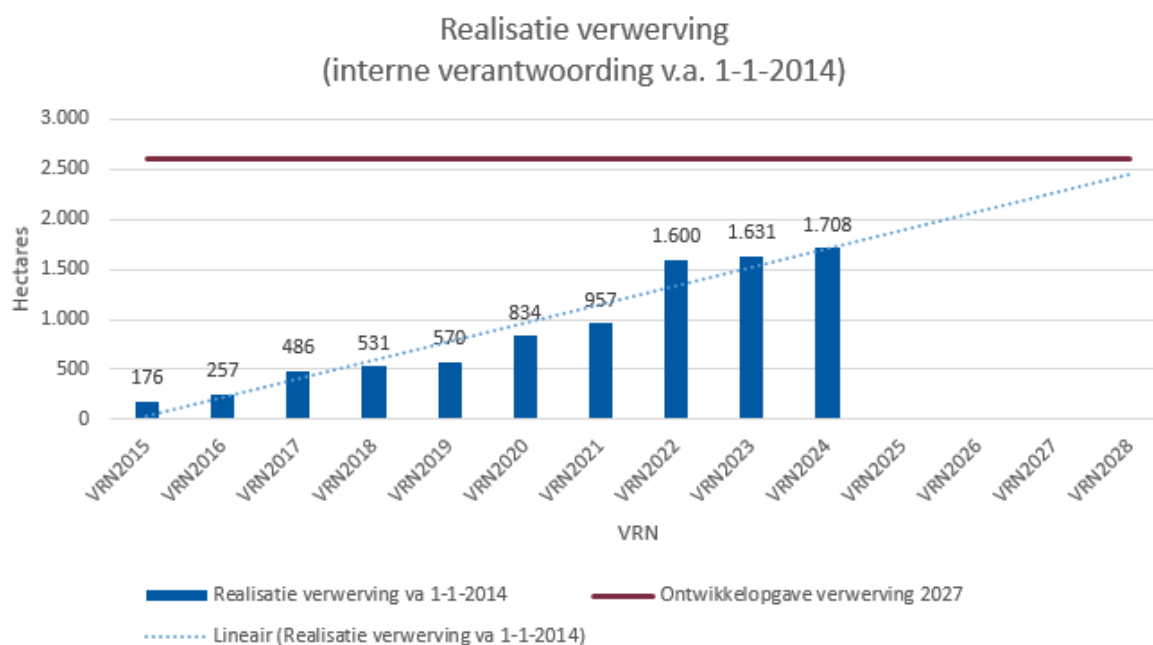

Indicatoren bij 'In 2027 is de bescherming van en de staat van instandhouding ten gunste van biotopen en leefgebieden van dieren en planten verbeterd'

Indicator D_1aa: Trend van het gerealiseerde areaal ANLb in Limburg tussen 2023 en 2027.
Bron: Data beleidscluster

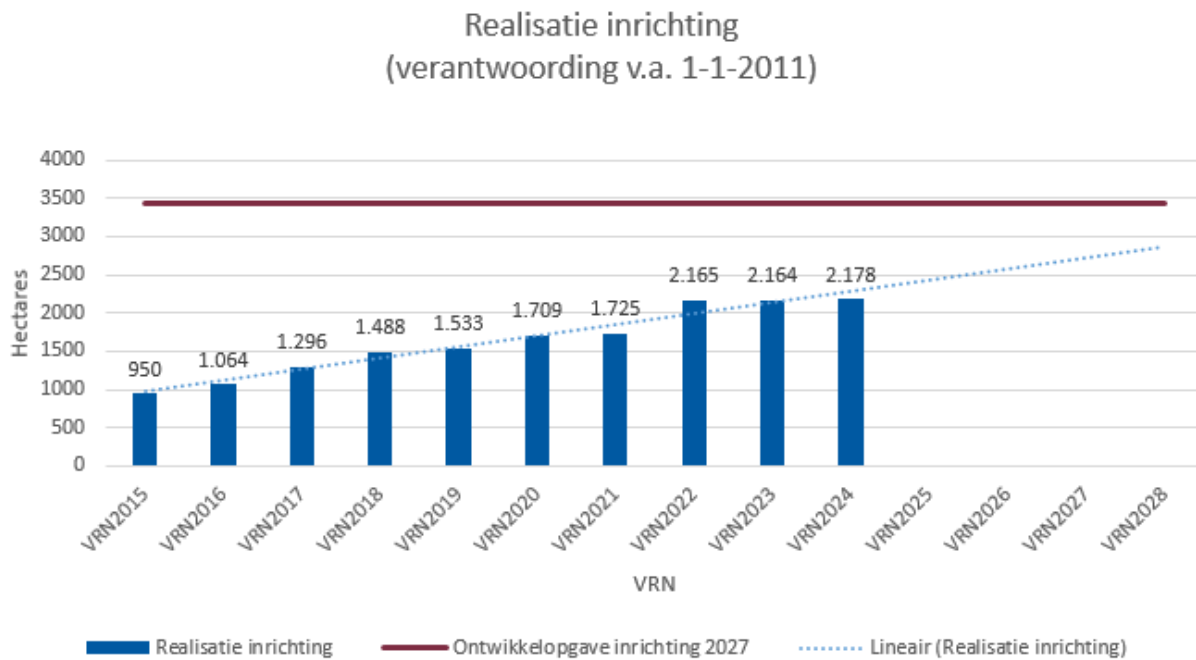

Indicator D_1ac: Realisatie vererving ontwikkelopgave
Bron: Data beleidscluster

De grote groei in VRN 2022 betreft vooral een administratief effect door het moment van inboeken van een aantal in de loop van voorgaande jaren gerealiseerde projecten.

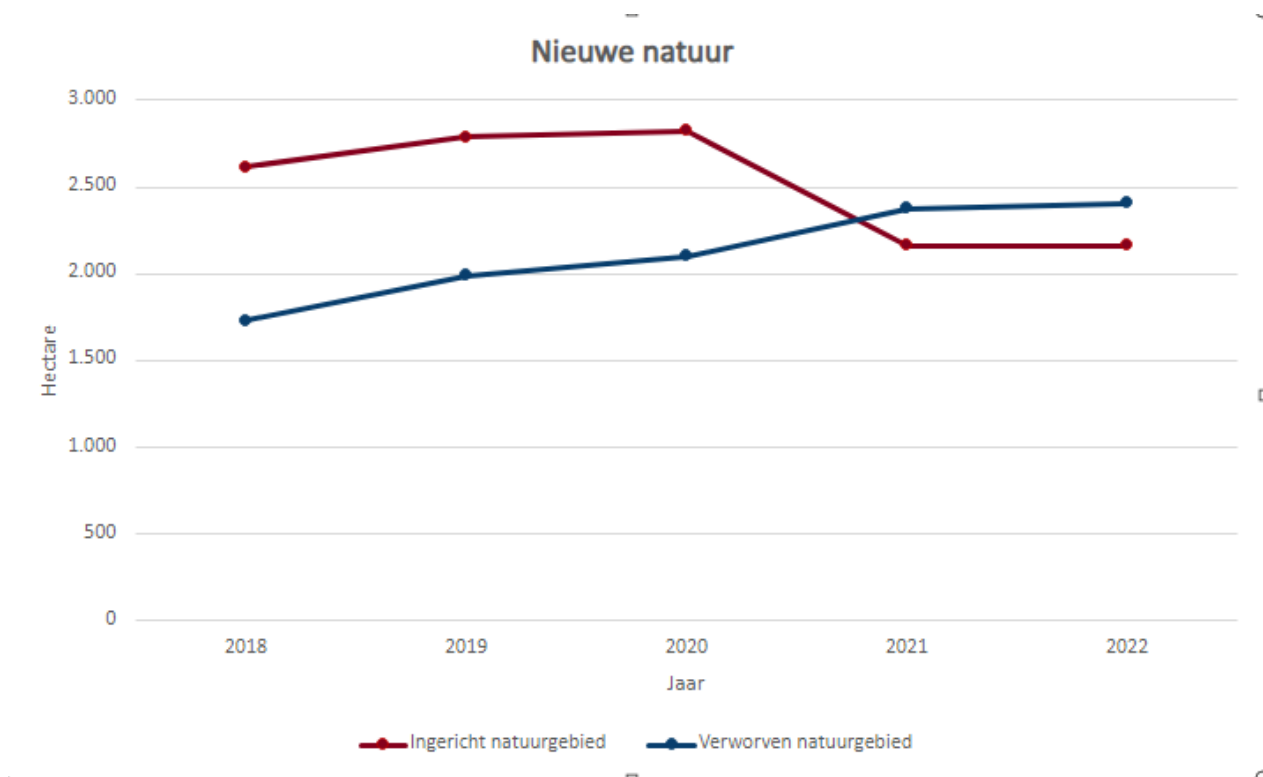
Indicator D_1ad: Realisatie inrichting ontwikkelopgave
 Bron: Data beleidscluster

Een omissie in de oorspronkelijke cijfers VRN 2017 t/m 2020 (van 1081 ha die al voor 2010 als natuurgebied was ingericht) is in dit overzicht gecorrigeerd.

Indicator R_1a_1b: Areaal nieuw ingerichte natuur (BBV)
 Bron: Data beleidscluster

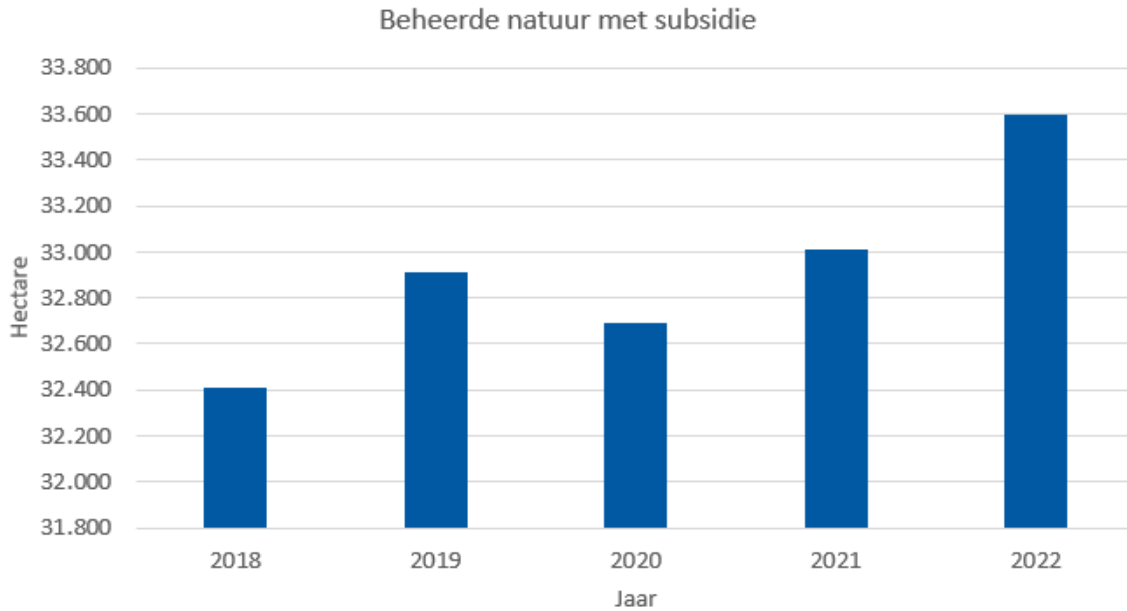
Sinds het begrotingsjaar 2018 is de Provincie verplicht BBV-indicatoren te publiceren. De beleidsindicatoren zijn in overleg met het IPO vastgesteld in 2017. De onderstaande indicator is een dergelijke BBV indicator en is dan ook niet direct gerelateerd aan het wel of niet behalen van de in het beleidskader opgenomen doelstellingen.

Indicator R_3a: Percentage van het oppervlakte Limburgs gebied onder gesubsidieerd natuurbeheer (BBV)

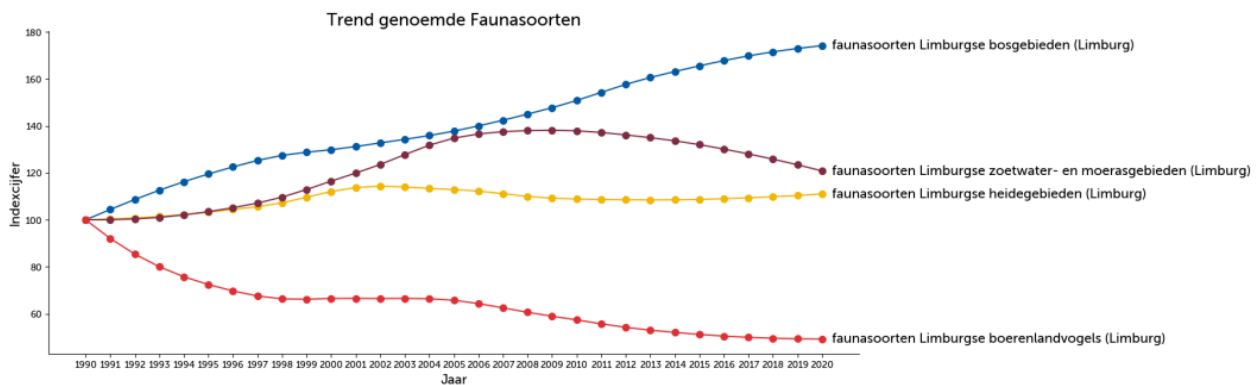
Bron: Data beleidscluster

De onderstaande indicator is een BBV indicator en is dan ook niet direct gerelateerd aan het wel of niet behalen van de in het beleidskader opgenomen doelstellingen.

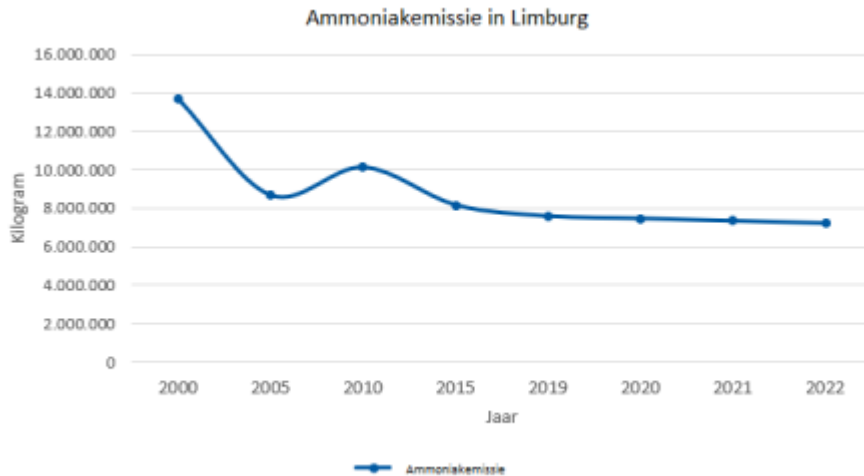
*Dit betreft het oppervlakte grondgebied dat in beheer is als natuurgebied.
Hierbij gaat het om gesubsidieerd natuurbeheer in het kader van het Subsidiestelsel Natuur en Landschap*

Indicator D_1bb: Trends van het voorkomen van diersoorten in Limburg.
Bron: CBS

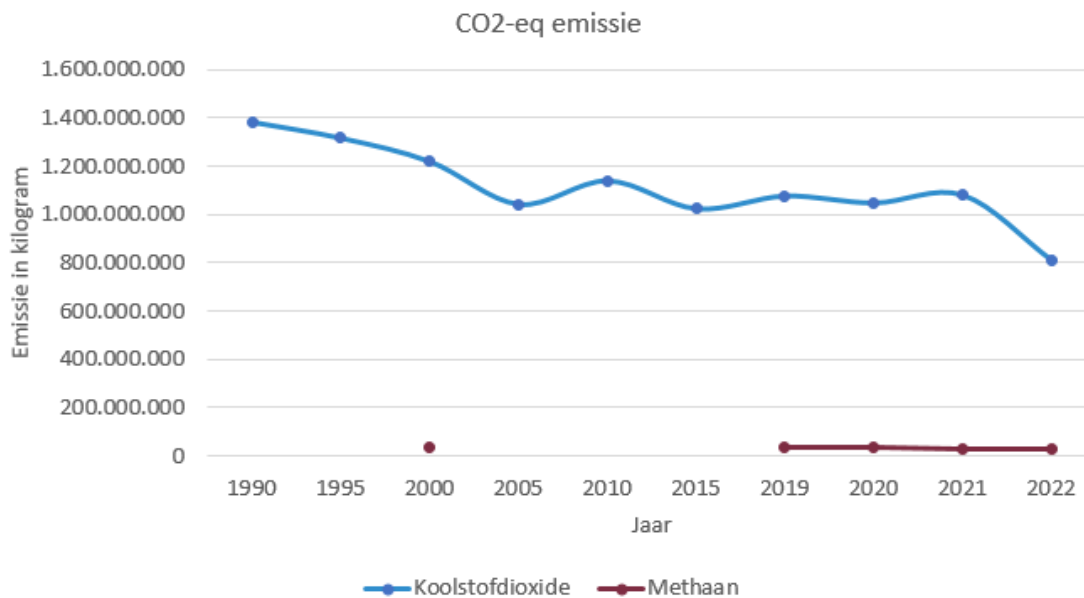
Indicatoren bij 'In 2027 is uitstoot van broeikasgassen en ammoniak door de landbouw in Limburg verminderd'

Indicator D_2a: De daling van de ammoniakemissie in Limburg door de landbouw, afgezet tegen de reductieopgave van 3Kton tussen 2018 en 2030.
Bron: Rijksoverheid (Emissieregistratie.nl)

Indicator D_2b: De daling van de CO₂-eq emissie, afgezet tegen de reductieopgave van 0,3 Mton tussen 2018 en 2030.

Bron: Rijksoverheid (Emissieregistratie.nl)

In de CO₂ lijn zit een hele scherpe knik, die alleen verklaard kan worden als ook de tuinderskassen meetellen. Een verklaring hiervoor zouden de hoge gasprijzen door de oorlog in Oekraïne kunnen zijn. Daarnaast hoort deze sector niet binnen veeteelt en akkerbouw. Hierdoor is deze data niet volledig voor deze doelstelling geschikt.

Wat gaan we daarvoor doen?

1.1.1. Natuur, biodiversiteit en fauna

Omschrijving

Wij willen de biodiversiteit in Limburg in stand houden en waar mogelijk versterken. Vanuit onze wettelijke taken en gemaakte afspraken, zetten wij in op behoud en herstel van habitattypen en leefgebieden van planten en dieren.

Naar verwachting zal het in ontwikkeling zijnde regeerprogramma inzichtelijk maken hoeveel middelen beschikbaar komen om te werken aan de herstelopgave natuur en de stikstofopgave. Daarnaast komen er vanuit de SPUK Natuur 2 financiële middelen beschikbaar voor Limburg. Binnen de beschikbare middelen wordt doorgewerkt aan de wettelijke opgaven en doelstellingen van het coalitieakkoord op het gebied van natuur en stikstof.

Wij realiseren en beheren een robuust Natuurnetwerk Limburg (NNL) van goede kwaliteit. Conform het beleidskader is in 2027 is ter completering van het Natuurnetwerk Limburg NNL (Natuurpact 2013) 1.270 ha natuur ingericht – waarvoor op 990 ha nog functieverandering nodig is. Op 1 januari 2024 betrof dit nog 1253 ha in te richten natuur en 892 ha functieverandering. Wij versterken het beheer van de Limburgse natuurgebieden kwalitatief en kwantitatief en wij verlenen subsidies die nodig zijn voor afwaardering, inrichting, natuurherstel en (agrarisch) natuurbeheer. Wij verwerven gronden om te ruilen of gebiedsprocessen te faciliteren.

In 2025 werken wij aan actuele beheerplannen voor Limburgse Natura 2000-gebieden en starten wij met de evaluatie van de beheerplannen waarvan de looptijd is verstreken Limburg heeft met 24 Natura-2000 gebieden een bovengemiddeld grote opgave; Natura 2000 maatregelen worden met de hiervoor gedecentraliseerde middelen uitgevoerd. Wij werken aan concretisering van VHR-doelen buiten N2000 gebieden en inventariseren ecologische verbindingzones. Wij ondersteunen initiatieven die bijdragen aan VHR doelbereik en vergroting van het areaal en revitalisering van de Limburgse bossen. Mits hiertoe voldoende middelen door het Rijk beschikbaar gesteld zijn, hebben wij in 2027 met initiatieven van onderop een betekenisvolle bijdrage geleverd aan de groene opgaven 30% VHR en vergroting areaal en revitalisering bossen. Wij ondersteunen bedreigde diersoorten actief en passief en zorgen voor behoud van beschermde natuurwaarden. Hiertoe worden subsidies en opdrachten verleend.

Als bevoegd gezag, op grond van de Omgevingswet, verlenen wij ontheffingen en vergunningen, monitoren wij, houden wij toezicht en handhaven wij. Wij ontwikkelen instrumenten die adequate uitvoering mogelijk maken.

Het goed samenleven van mens en natuur verbeteren wij door versterking van het faunabeheer. Wij verlenen subsidies en opdrachten voor preventieve maatregelen om schade te voorkomen en voor het verwijderen van exoten.

Wij verbeteren het inzicht in de staat van instandhouding van de natuur zodat middelen effectief kunnen worden ingezet (natuurmonitoring).

Kansen zijn benut om natuurdoelen (natuurinclusief) te realiseren in verbinding met opgaven in andere sectoren, waaronder de natuurinclusieve isolatie van gebouwen met het oog op vleermuizen en vogels. Om te komen tot een natuurinclusieve samenleving leggen wij verbindingen met de aanpak van maatschappelijke opgaven, zodat van hieruit ook wordt bijgedragen aan de realisatie van natuurdoelen. Zo stimuleren wij meervoudig doelbereik van de financiële middelen die voor deze opgaven beschikbaar zijn. Kansen dienen zich aan op het gebied van leefbaarheid (leefbaarheidsfonds), klimaat en energie (pré-soortenmanagementplannen genoemd in het coalitieakkoord 'Elke Limburger telt'), de woonopgave, natuurinclusieve landbouw, landschapsonwikkeling en het LPLG (transitiefonds).

Kwaliteit

Wij dragen bij aan een verbetering van de biodiversiteit en de natuur in Limburg. Dit doen wij door het continueren van onze wettelijke taken gericht op het ontwikkelen en uitvoeren van natuurbeleid. Wij breiden het areaal Natuurnetwerk uit, wij zorgen voor herstel, inrichting en beheer van deze natuur en wij stellen beheerplannen en natuurdoelanalyses op. In het verlengde hiervan voeren wij onderzoeken uit naar de benodigde aanvullende herstelmaatregelen en voeren wij natuurmonitoring uit. In 2025 werken wij met Rijk en provincies aan het herstelplan in het kader van de Europese Natuurherstelverordening. Samen met Rijk en andere provincies streven wij naar een openstelling van de Nationale Databank Flora en Fauna en verbetering van de natuurmonitoring.

Wij zorgen voor een betere balans in het samenleven van de mens met de natuur door het uitvoeren van de taken op het vlak van faunabeheer. Wij herstellen de balans in het samenleven met dieren die schade veroorzaken door het verlenen van subsidies en opdrachten. Voor de bestrijding van exoten werken wij in het voorjaar van 2025 een nieuwe aanpak uit, die inzet op een gebiedsoverstijgende aanpak, in de vorm van onder andere 'lerend bestrijden' projecten. Samen met Limburgse gemeenten werken wij verder aan de in 2024 geïntroduceerde opzet voor Soorten Management Plannen.

Vanuit de extra middelen voor Natuur en Landschap worden projecten en initiatieven gesteund en opgezet die maatschappelijk draagvlak hebben en met jagers, burgers, gemeenten, terreinbeherende organisaties werken aan meer vergroening, natuur en biodiversiteit buiten N2000 gebieden, en binnen dorpen en steden.

Tijd

Ten aanzien van Natuur, biodiversiteit en fauna streven wij deze statenperiode de volgende doelstellingen na:

- In 2027 is ter completering van het Natuurnetwerk Limburg NNL (Natuurpact 2013) 1.270 ha natuur ingericht – waarvoor op 990 ha nog functieverandering nodig is;
- Mits hiertoe voldoende middelen door het rijk beschikbaar gesteld zijn, hebben wij in 2027 met initiatieven van onderop een betekenisvolle bijdrage geleverd aan de groene opgaven 30% VHR en vergroting areaal en revitalisering bossen;
- Het beheer van de Limburgse gebieden is kwalitatief en kwantitatief versterkt;
- Limburg heeft met 24 Natura-2000 gebieden een bovengemiddeld grote opgave; Natura 2000 maatregelen zijn uitgevoerd;
- Kansen zijn benut om natuurdoelen (natuurinclusief) te realiseren in verbinding met opgaven in andere sectoren, waaronder de natuurinclusieve isolatie van gebouwen met het oog op vleermuizen en vogels;
- Het goed samenleven van mens en natuur is verbeterd door de versterking van het faunabeheer;
- Wij verbeteren het inzicht in de staat van instandhouding van de natuur zodat middelen effectief kunnen worden ingezet;
- Wij hebben in 2027 een deel van de emissiereductie van 3 KtonNH₃/jr en 0,3Mton CO₂ eq/jr gerealiseerd, met name door generiek rijksbeleid en de piekbelastersaanpak. De aanvullende

aanpak door de provincie heeft geleid tot vermindering van lokale deposities op N2000-gebieden en tot daling van de emissie van broeikasgassen.

De beoogde resultaten voor 2025 dragen hieraan bij.

Geld

Voor de uitvoering van natuur, biodiversiteit en fauna is in de begroting 2025 € 37,93 mln. beschikbaar. Dit budget bestaat uit 13% personele lasten en 87% reguliere middelen. De reguliere middelen ad € 32,93 mln. hebben met name betrekking op:

- € 1,99 mln. exploitatiesubsidies voor 4 natuurorganisaties;
- € 3,88 mln. organisatiekosten RVO/Stimulus/IPO/BIJ12 voor uitvoering GLB, NDFF, stikstof;
- € 2,43 mln. Wet natuurbescherming incl. fauna;
- € 0,75 mln. natuurmonitoring;
- € 0,95 mln. soortenbescherming;
- € 17,54 mln. natuurbeheer incl. anlb;
- € 0,33 mln. aanpak invasieve exoten;
- € 0,5 mln. initiatieven natuur;
- € 2,24 mln. onderzoeken;
- € 1,71 mln. SPUK natuur 1 deel boscompensatie;
- € 0,61 mln. natuurinclusief na-isoleren;

SPUK-middelen worden budgettair neutraal (zowel voor de last, als voor de baat), opgenomen in de begroting.

De baten hebben betrekking op de dekking voor de SPUK L16 Natuur boscompensatie € 1,72 mln.

De inzet van de reserves dekt de volgende uitgaven:

- € 0,16 mln. reserve Ooijen Wanssum ter dekking van het natuurbeheer;
- € 0,50 mln. reserve programma natuur en landschap voor de ambities/initiatieven voor Natuur;
- € 4,49 mln. reserve Natuur voor dekking van doorgeschoven N2000 middelen vanuit 2024.

1.1.2. Limburgs programma Landelijk Gebied

Omschrijving

Wij zetten in op een toekomstbestendig landelijk gebied waarmee wij de balans willen herstellen tussen de draagkracht van de natuur, bodem en water enerzijds en het economisch gebruik en de borging van de voedselzekerheid anderzijds. In juni 2023 hebben wij een concept van het Limburgs Programma Landelijk Gebied (LPLG) vastgesteld. Hierin zijn de doelen en opgaven voor het landelijk gebied gebiedsgericht met onze partners uitgewerkt tot globale maatregelen. Het is aan het Rijk om op nationaal niveau maatregelen te treffen. Voor de uitvoering van de gebiedsgerichte opgaven dient zij randvoorwaarden in de vorm van langjarige middelen en instrumenten beschikbaar te stellen. Zonder deze randvoorwaarden van het Rijk

staat de uitvoering van de maatregelen om de doelen en opgaven in het landelijk gebied te verwezenlijken onder druk. Tegelijkertijd is inzicht nodig in wat er op het erf en het platteland speelt. Een toekomstbestendig landelijk gebied is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van Rijk, provincie en regionale partners.

Wij richten ons op 3 resultaten uit het beleidskader Perspectief voor het landelijk gebied en daaraan gekoppeld 3 actielijnen die uitvoering gaan geven aan een integrale aanpak in het landelijk gebied.

- In 2027 hebben wij groene opgaven, lokale stikstofmaatregelen en lokale hydrologische maatregelen zoveel mogelijk gestapeld laten landen in bestaande zones van de POVI waaronder vooral de groenblauwe mantel. Hierdoor is het ruimtebeslag beperkt;
- Maatregelen zijn integraal afgestemd met de waterveiligheidsopgave uit het WRL.
- De zonering is zoveel mogelijk via de gebiedsprocessen nader uitgewerkt in het LPLG en definitief verankerd in een herziening van de POVI en de omgevingsverordening.

Nog onduidelijk is hoe de nieuwe regering de transitie van het landelijk gebied wil faciliteren en welke consequenties dit heeft voor het LPLG (Limburgs Programma Landelijk Gebied). Waar in deze begroting gesproken wordt over het LPLG wordt dan ook bedoeld op het LPLG of een nieuw construct dat past bij de nieuwe koers van het kabinet. De oorspronkelijke planning is gericht op het in 2024/2025 doorontwikkelen van het concept LPLG (waarin aangegeven is dat wij regie voeren op de gebiedsgerichte aanpak voor de 10 NPLG-doelen en de 4 toegevoegde provinciale doelen) naar een voorontwerp LPLG. Dit doen wij onder meer op basis van onderzoeken en gebaseerd op adviezen van onder andere de Ecologische Autoriteit. Daarnaast gaan wij ook buiten (gebiedsgericht) aan de slag. Door middel van uitvoering van maatregelpakketten, het stimuleren van de aanpak piekbelasting en de inzet van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid werken wij de verduurzaming van de landbouw en een extra impuls op natuur- en waterherstel. Komende maanden verwachten wij vanuit het Rijk meer duidelijkheid te krijgen over mogelijke koerswijzigingen. Daarbij behoort ook het verkrijgen van nieuwe termijnen en duidelijkheid over beschikbare middelen.

Dit in aanvulling op alles wat wij regulier al doen en voortzetten met reeds gecommitteerde middelen, zoals de uitvoering van Natuurprogramma, waaronder de realisatie van het natuurnetwerk in Limburg (de Ontwikkelopgave), het Landschapsprogramma en het Programma Water.

Deze activiteiten richten zich op de realisatie van opgaves in het landelijk gebied. Het gaat dan om natuurherstelmaatregelen (zowel uitbreiding van hectares als ook kwalitatieve maatregelen in de vorm van inrichting en (cyclisch) beheer en uitvoering van de bossenstrategie), het herstel van het hydrologische systeem om te kunnen voldoen aan KRW-normen en het terugdringen van stikstof-uitstoot ten behoeve van natuur. Ter uitvoering van de natuurherstelmaatregelen vertalen wij de uitkomsten van de opgestelde Natuurdoelanalyses in concrete maatregelen om hiermee middelen vanuit het Rijk te ontvangen en vervolgens de uitvoering hiervan te organiseren.

Dit alles in samenspraak en samenwerking met de partners in het landelijk gebied, Hierbij wordt gekozen voor een gebiedsgerichte aanpak, vrijwillig en van onderop, waarbij lokaal wordt gekeken naar de (ruimtelijke) invulling. Daarbij streven wij naar ruimtelijk en financieel effectieve maatregelen met meervoudig doelbereik; middelen en ruimte zijn immers schaars.

Rol Provincie: subsidient, partner, toetser, procesmanager

Kwaliteit

Via het Limburgs Programma Landelijk gebied wordt in 2025 gewerkt aan:

Programmabegroting 2025

1. Uitvoering geven aan diverse rijksregelingen (onder andere Regeling specifieke uitkering Programma Natuur en Uitvoering Aanpak Piekbelasting);
2. Doorontwikkeling van het concept LPLG naar een volgende versie;
3. Facilitering van de lopende gebiedsprocessen en projecten.

Ad 1. Via de reeds toegekende rijksmiddelen zetten wij in op omvorming van naar verwachting 108 hectare landbouwgrond naar natuur. Daarnaast gaan wij uitvoering geven aan rijksregelingen waarvoor wij in de 2e helft van 2024 een subsidie aanvraag indienen (Regeling Provinciale Maatregelen Landelijk Gebied, Regeling Maatregel Gebiedsgerichte Beëindiging (MGB)). Deze regelingen zijn met name gericht op stikstofreductie via het leveren van maatwerk. Bij toekenning van een financiële bijdrage van het Rijk kan dit de komende jaren leiden tot een aantal bedrijfsbeëindigingen. De daarmee ontstane stikstofruimte kan mogelijk deels ingezet worden voor de legalisatie van PAS-melders.

Ad 2. Samen met onze partners werken wij aan een nieuwe programmatische aanpak. Hierbij wordt rekening gehouden met mogelijke nieuwe beleidslijnen vanuit het Rijk (naar verwachting wordt de komende maanden van Rijkszijde meer duidelijk over een mogelijke koerswijziging).

Ad 3. In de lopende gebiedsprocessen en projecten brengen wij de diverse partijen samen om via een integrale afweging te komen tot doelrealisatie. Vooralsnog richten wij ons daarbij op de gebieden/projecten die opgenomen zijn in het bestaande LPLG.

Tijd

De transitie van het landelijk gebied is een langlopend proces dat loopt tot en met 2035. De meest urgente doelen en opgaven zijn:

1. Het voorkomen van verslechtering van de natuur in N2000-gebieden (wettelijke verplichting);
2. Het realiseren van de ontwikkelopgave natuur (2027);
3. De kwaliteits- en kwantiteitsdoelen voor grond- en oppervlaktewater (2027).

De beoogde resultaten voor 2025 dragen hieraan bij.

Geld

Voor de uitvoering van het Limburgs programma landelijk gebied is in de begroting 2025 € 49,00 mln. beschikbaar. Dit budget bestaat uit 8% personele lasten en 92% reguliere middelen. Deze reguliere middelen ad € 45,26 mln. hebben met name betrekking op:

- € 6,91 mln. ontwikkelopgave natuur;
- € 0,35 mln. uitvoering van N2000 maatregelen;
- € 0,67 mln. uitvoering SPUK L16 programma natuur subsidiebeschikkingen aan TBO's en onderzoeken;
- € 20,00 mln. N2000 subsidieregeling;
- € 0,45 mln. SPUK L32 Regeling uitvoering aanpak Piekbelasting;
- € 2,28 mln. Cofinanciering GLB/NSP samenwerking integraal gebiedsontwikkeling;
- € 5,89 mln. SPUK L7 Propositie Heuvelland;
- € 7,98 mln. SPUK L25 versnellingsregeling transitie landelijk gebied;
- € 0,72 mln. SPUK MGA1 koopsom opstal;

SPUK middelen worden budgettair neutraal (zowel voor de last, als voor de baat), opgenomen in de begroting.

De baten van € 13,26 mln. hebben betrekking op de dekking voor de:

- € 0,67 mln. SPUK L16 Natuur voor onderzoeken en subsidie;
- € 0,45 mln. SPUK L32 Regeling uitvoering aanpak Piekbelasting;
- € 3,43 mln. SPUK L7 Propositie Heuvelland;
- € 7,98 mln. SPUK L25 versnellingsregeling transitie landelijk gebied;
- € 0,72 mln. SPUK MGA1 koopsom opstal;

De onttrekking uit de reserve N2000 van € 2,38 mln. heeft betrekking op de provinciale cofinanciering van de SPUK L7 Propositie Heuvelland.

1.1.3. Landschap

Omschrijving

De kwaliteit van het landschap is voor de leefbaarheid – zowel voor de mens als voor planten en dieren – een belangrijke drager. Het Limburgse landschap is uniek voor Nederland, dat koesteren wij. Daarom zetten wij ons in – in samenhang met de andere opgaven – voor de versterking van het Limburgse landschap. Wij zien het liefst dat zoveel mogelijk mensen en organisaties hieraan bijdragen en dat zullen wij de komende jaren extra ondersteunen. Het Limburgse landschap is tenslotte van ons allemaal. Door het landschap te versterken verbeteren wij tegelijkertijd de basiskwaliteit natuur waardoor algemene soorten kunnen herstellen en behouden worden.

Wij richten ons op 5 resultaten uit het beleidskader Perspectief voor het landelijk gebied en daaraan gekoppeld 4 actielijnen die uitvoering gaan geven aan de verbetering van het landschap:

- *Mits hiertoe voldoende middelen door het rijk beschikbaar zijn gesteld, hebben wij in 2027 met vrijwillige initiatieven van onderop een betekenisvolle bijdrage geleverd aan de toename van de groenblauwe dooradering in het landelijk gebied (gbda).*
Het Rijk vraagt aan de provincies om tot 2030 de helft van de restopgave (d.w.z. de helft van het gat tot 10%) te realiseren, en voor de prioritare gebieden de volledige 10% tot 2030. Wij zullen met deze ambitie aan de slag gaan, voor zover de randvoorwaarden voor realisatie ook beschikbaar zijn of worden gesteld. Meer specifiek benutten wij hiervoor het GLB-NSP en ANLb, de subsidieregeling landschapselementen en voedselbossen, de propositie Heuvelland en de rijksmiddelen die beschikbaar komen. Wij zullen de gbda realisatie zoveel mogelijk combineren met andere opgaven (doelstapeling).
- *Door de uitvoering van onder meer LPLG, WRL en het Hoogwaterveiligheidsprogramma Maasvallei is de kwaliteit van het landschap verbeterd.*
De genoemde programma's veranderen het landschap, dus wij zullen vanaf het begin van deze programma's heldere afspraken maken over de gewenste kwaliteit van het landschap als uitkomst, en dit gedurende elke planfase inclusief uitvoering en beheer monitoren. Hierbij zullen wij gebruik maken van de methodiek van de Kwaliteits-estafette.
- *In 2027 is het Steunpunt Landschapsbeheer Limburg een centrale speler in de ondersteuning van vrijwillige landschapsinitiatieven. Tevens is het aantal inwoners (vrijwilligers, agrariërs, etc.) dat betrokken is bij beheer, onderhoud en kennisdeling over het landschap substantieel vergroot.*
Het Limburgs Landschap faciliteert het Steunpunt landschapsbeheer Limburg en heeft hiervoor

een subsidie van ons ontvangen met een looptijd tot september 2025. Uiterlijk januari 2025 zal de provincie een nieuwe afweging maken over een (structurele) provinciale bijdrage aan het landschapsbeheer inclusief het Steunpunt.

Ook ondersteunen wij initiatieven en organisaties die gericht zijn op educatie over natuur en landschap, voor zowel kinderen als voor volwassenen. Belangrijke spelers zijn de Natuur- en Milieufederatie Limburg, het Limburgs Landschap en het Natuurhistorisch Genootschap die een exploitatiesubsidie krijgen. Daarnaast is IVN-Limburg van belang daar natuureducatie voor hen een kerntaak is. Ook via de Nationale parken en Grensparken ondersteunen wij initiatieven die gericht zijn op educatie over natuur en landschap. IVN heeft ook bij de Nationale parken een belangrijke rol.

Vanuit het Europees programma LEADER (onderdeel van het GLB-NSP) stimuleren wij voor Zuid-Limburg en Weerterland initiatieven - van lokale gemeenschappen - die bijdragen aan het verbeteren van de leefbaarheid op het platteland en de leefomgeving. Daarbij spelen natuur, landschap en cultuurhistorie een belangrijke rol. Aanvragen voor projecten voor beide gebieden kunnen worden ingediend tot en met 2027, tenzij budgetten eerder uitgeput zijn.

In en rond steden en dorpen zetten wij in op vergroening van de leefomgeving. Dit om hier recreatie en biodiversiteit te bevorderen en hittestress en wateroverlast te beperken. In samenwerking met gemeenten stimuleren wij initiatieven van inwoners en vrijwilligers in dit kader. Ook stimuleren wij de groene schoolpleinen. Wij zien deze vergroening als een van de maatregelen die wij financieren uit het Leefbaarheidsfonds om de leefbaarheid in wijken of kernen te bevorderen.

- *De nationale Parken en (grens)parken in Limburg hebben in verbinding met hun omgeving een aantoonbare substantiële bijdrage geleverd aan de bescherming, ontwikkeling en beleving van Limburgse natuur en landschap.*

De Nationale Parken de Groote Peel/ Peelvenen, Nationaal Park de Maasduinen en Nationaal Park de Meinweg werken met de omliggende gebieden en relevante gebiedspartners aan een transitie. Het Rijk werkt, op basis van het nationale beleidsprogramma Nationale Parken 2024-2030 aan een ondersteuningsregeling voor 2025-2030. Voor deze periode zal de Provincie voor ondersteuning in de vorm van cofinanciering gevraagd worden. Wij beoordelen onze bijdragen aan de Nationale Parken op basis van ingediende plannen, de hoogte van de rijksbijdrage (multiplier) en de meerwaarde van plannen voor de doelen van het beleidskader landelijk gebied. Voorst bevorderen wij de samenwerking ten behoeve van natuur, landschap en vrijetijdseconomie voor de grensoverschrijdende parken. Voor Maas-Swalm-Nette en Kempen~Broek kent onze ondersteuning een tijdpad tot en met 2026. Voor het Drielandenpark tot en met 2027 en voor het Grenzeloos Bocageland tot en met 2025.

Kwaliteit

Limburg beschikt over een rijk en afwisselend landschap. In de langjarige transitieopgave van het landelijk gebied zetten wij in op het versterken van de landschappelijke (kern)kwaliteiten en de leefbaarheid. Dit veelal door het stapelen van doelen. De focus ligt hierbij op behoud, bevordering, beheer en beleving van het landschap. Dit onder andere door versterking van de groenblauwe dooradering en vergroting van het bosareaal. Wij leveren maatwerk en regelingen gericht op het stimuleren van initiatieven van vrijwilligers, agrariërs en andere inwoners die gericht zijn op het onderhouden en beheren van landschap en natuur. Via ondersteuning van de grensparken en Nationale parken versterken wij de samenwerkingsprocessen gericht op versterking van de unieke kwaliteiten van de grensoverschrijdende Limburgse landschappen.

Tijd

In 2025 herijken wij de subsidieregeling landschapselementen en voedselbossen, gericht op versterking van de groenblauwe dooradering. Wij ondersteunen het EU-programma LEADER (Zuid-Limburg en Weerterland). De transitie van het landelijk gebied is een proces dat loopt tot en met 2035. Vanuit de nationale en provinciale opgaven en tijdstermijnen rond natuur, water, landbouw en landschap worden in synergie met de grote programma's zoals het LPLG en WRL de Limburgse landschappelijke (kern)kwaliteiten versterkt.

Geld

Voor de uitvoering van het product landschap is in de begroting 2025 € 6,51 mln. beschikbaar. Dit budget bestaat uit 11% personele lasten en 89% reguliere middelen. Deze reguliere middelen ad € 5,81 mln. hebben vooral betrekking op:

- € 0,22 mln. Grensparken;
- € 0,57 mln. initiatieven vermaatschappelijking;
- € 1,03 mln. Landschapsbeheer;
- € 2,15 mln. subsidieregelingen voedselbossen en landschapselementen, incl deel SPUK L25;
- € 0,92 mln. cofinanciering GLB/NSP LEADER Weerterland en Zuid-Limburg;
- € 0,07 mln. nota landschap verbindt Limburg;
- € 0,83 mln. All4Biodiversity EU Life.

De baten van € 1,38 mln. hebben betrekking op:

- € 0,83 mln. Europese cofinanciering All4Biodiversity EU Life;
- € 0,55 mln. SPUK L25 versnellingsregeling transitie landelijk gebied ter dekking van de subsidieregeling voedselbossen.

De onttrekking uit de programma reserve natuur en landschap van € 0,57 mln. heeft betrekking op dekking van activiteiten op het gebied van initiatieven vermaatschappelijking.

Wat willen we bereiken?

1.3. Water

De beken zijn schoon, lopen meanderend door het landschap, zijn ecologisch gezond en passeerbaar voor vissen. De beken kunnen omgaan met langere perioden van droogte en sterke neerslag. Er is weinig wateroverlast vanuit de beken en ze vallen zo weinig mogelijk droog. De natuur en de landbouwgebieden hebben een aanvaardbare last van droogte en er is voldoende grondwater van een goede kwaliteit voor drinkwater, voedselvoorziening, natuur en industrie.

Verder is de Maas veiliger tegen hoogwater en is de ruimtelijke kwaliteit langs de Maas op diverse plekken verbeterd.

Om het bovenstaande te bereiken streven wij deze collegeperiode ten aanzien van Water de volgende doelstellingen na:

- in 2027 is er een duurzamer, robuuster en ecologisch gezonder watersysteem dat beter kan omgaan met wateroverlast en droogte en dat voorziet in voldoende water en verbeterde kwaliteit;
- in 2027 is de Limburgse bodem verbeterd.

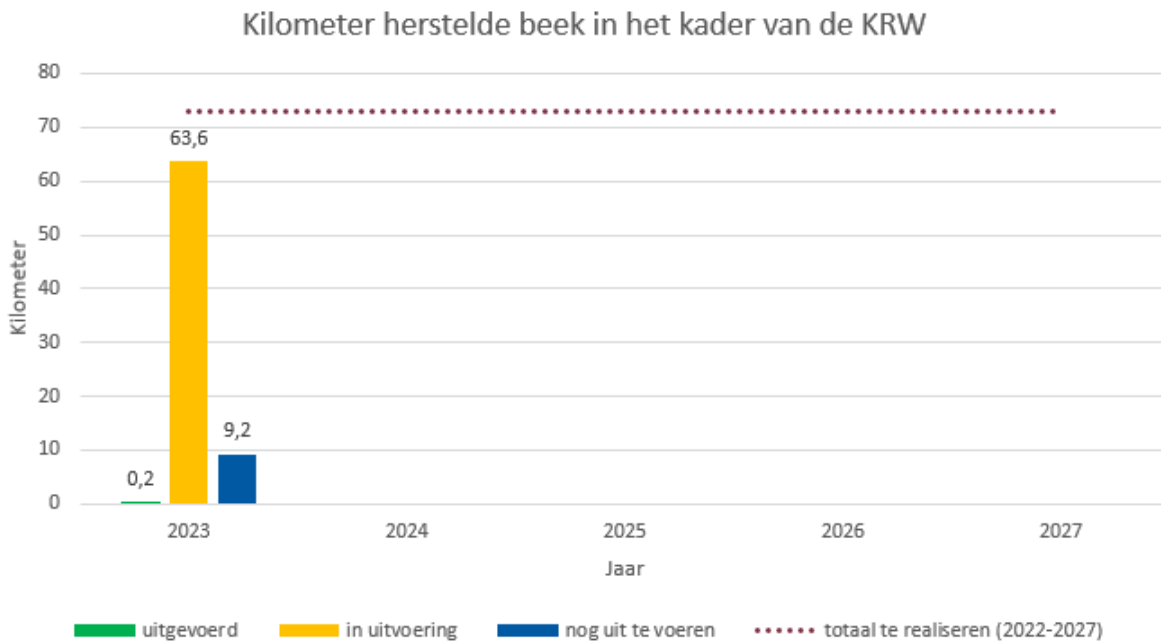
Wat merkt de Limburger ervan?

Aan de hand van indicatoren maken wij zichtbaar of we op koers liggen met het behalen van onze doelstellingen voor deze Statenperiode. Hierbij is de Provincie natuurlijk ook afhankelijk van partners en andere autonome ontwikkelingen. De indicatoren die reeds beschikbaar zijn, zijn hieronder gepresenteerd.

Indicatoren bij 'In 2027 is er een duurzamer, robuuster en ecologisch gezonder watersysteem dat beter kan omgaan met wateroverlast en droogte en dat voorziet in voldoende water en verbeterde kwaliteit'

Indicator D_5a: Km beektrajecten of waterlichamen waar de ecologische doelen zijn behaald.

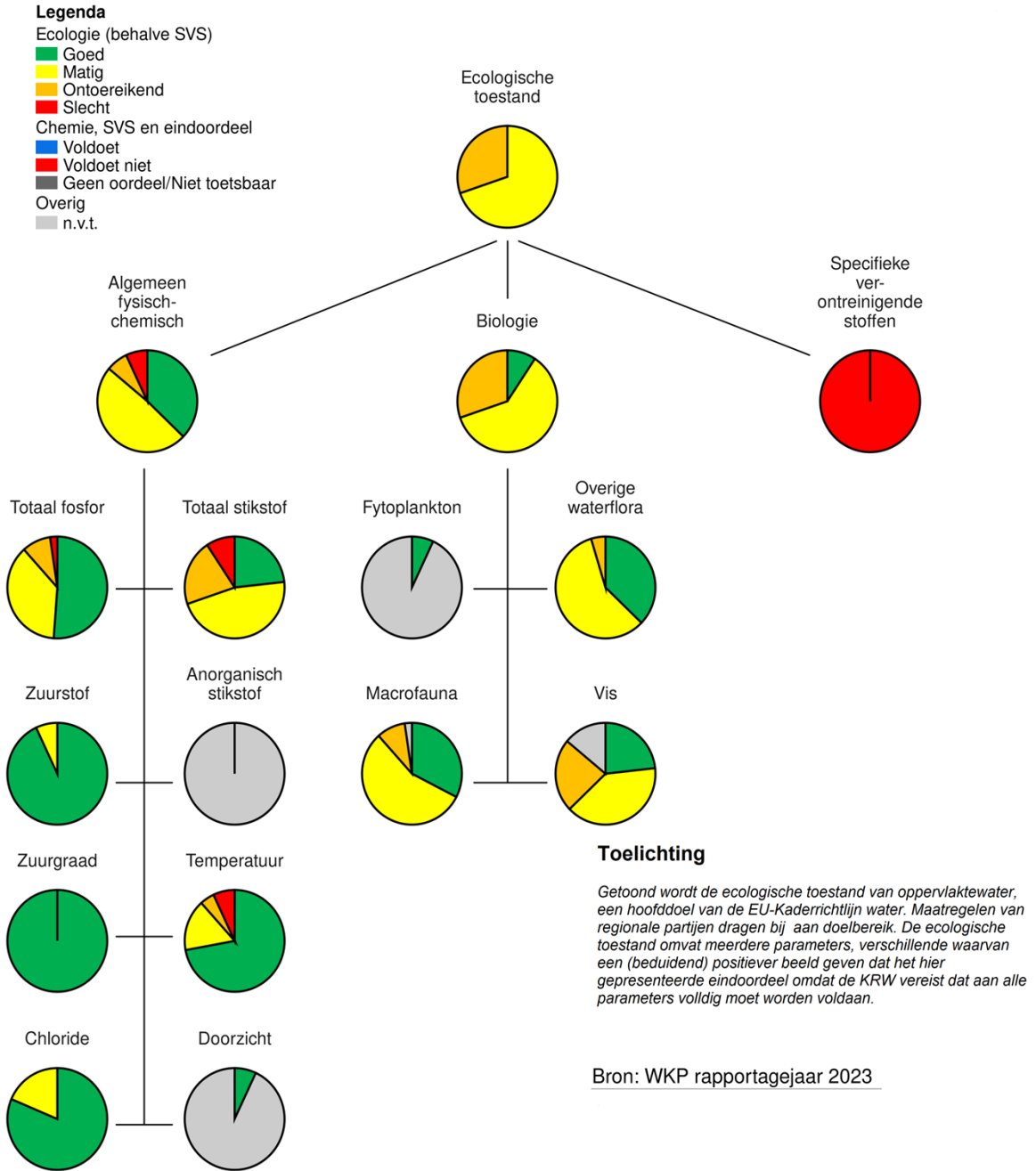
Bron: Data beleidscluster

Indicator D_5d: Ecologische toestand van oppervlaktewater en grondwater (BBV).

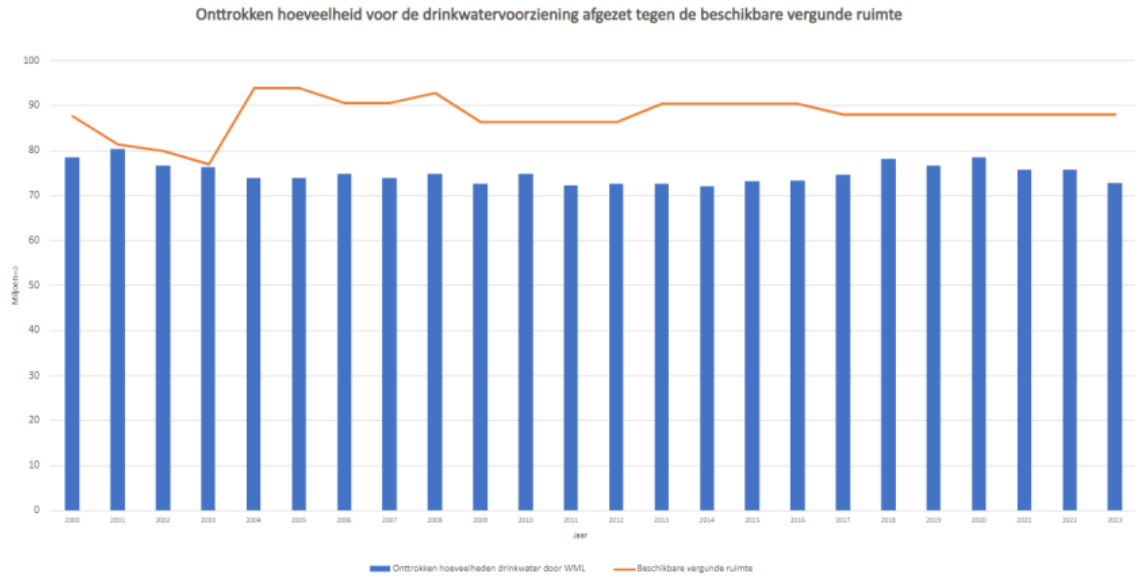
Bron: KRW

KRW-oordeel rapportagejaar 2023 - voor alle KRW-waterlichamen van waterbeheerder Waterschap Limburg

Indicator D_5e: Onttrokken hoeveelheid voor de Drinkwatervoorziening afgezet tegen de beschikbare vergunde ruimte.

Bron: WML en data VTH

Indicatoren bij 'in 2027 is de Limburgse bodem verbeterd'

Indicator D_6a: Organisch stofgehalte meten: Mineral Associated Organic Matter (MAOM) in relatie tot Particulate Organic Matter (POM).

Bron: HAS

Organische stofgehalte meten: Mineral Associated Organic Matter (MAOM) in relatie tot Particulate Organic Matter (POM)

Bij deze indicator hoort de volgende nuancering bij die aangegeven is door Judith van de Mortel (Lector 'Bodem' aan de HAS).

De nuancering luidt:

Op basis van de handelingen die plaatsvinden binnen een pilot (gericht op bodemvitalisering) kunnen we niet helemaal bepalen wat de geambieerde waarde moet zijn in 2027 vooral niet op organische stofgehalte (OS). Het zou zelfs kunnen zijn dat OS gehalten zakken en dat een beter OS stof beheer juist gaat resulteren in meer bodemleven activiteit en betere performance van de bodem. Het is dus vooral een integrale aanpak om na te gaan of OS verbetering heeft geleid tot een vitalere bodem.

Indicator D_6b: N30-60-90 metingen: Deze meting geeft informatie over de stikstofniveaus in je bodem op verschillende dieptes (0-30 cm, 30-60 cm en 60-90 cm).

Bron: HAS

N30-60-90 metingen

Bij deze indicator hoort de volgende nuancering bij die aangegeven is door Judith van de Mortel (Lector 'Bodem' aan de HAS).

De nuancering luidt:

Op basis van de handelingen die plaatsvinden binnen een pilot (gericht op bodemvitalisering) kunnen we niet helemaal bepalen wat de geambieerde waarde moet zijn in 2027 vooral niet op organische stofgehalte (OS). Het zou zelfs kunnen zijn dat OS gehalten zakken en dat een beter OS stof beheer juist gaat resulteren in meer bodemleven activiteit en betere performance van de bodem. Het is dus vooral een integrale aanpak om na te gaan of OS verbetering heeft geleid tot een vitalere bodem.

Indicator D_6c: Biologische activiteit meten a.d.h.v. phospholipid fatty acids (fosfolipidenvetzuren, PFLA).
Bron: HAS

Biologische activiteit meten a.d.h.v. phospholipid fatty acids (fosfolipidenvetzuren, PFLA)

Bij deze indicator hoort de volgende nuancering bij die aangegeven is door Judith van de Mortel (Lector 'Bodem' aan de HAS).

De nuancering luidt:

Op basis van de handelingen die plaatsvinden binnen een pilot (gericht op bodemvitalisering) kunnen we niet helemaal bepalen wat de geambeerde waarde moet zijn in 2027 vooral niet op organische stofgehalte (OS). Het zou zelfs kunnen zijn dat OS gehalten zakken en dat een beter OS stof beheer juist gaat resulteren in meer bodemleven activiteit en betere performance van de bodem. Het is dus vooral een integrale aanpak om na te gaan of OS verbetering heeft geleid tot een vitalere bodem.

Wat gaan we daarvoor doen?

1.3.1. Waterbeheer en waterkwaliteit regionaal systeem

Omschrijving

Wij dragen zorg voor een meer klimaatbestendig watersysteem, dat kan omgaan met droogte en wateroverlast. Daarvoor geven wij samen met het Waterschap Limburg invulling en uitvoering aan het Provinciaal Waterprogramma 2022-2027. Een voortgangsrapportage over de eerste twee jaren van de looptijd van dit programma is aan Provinciale Staten aangeboden. In 2027 is er een duurzamer, robuuster en ecologisch gezonder watersysteem dat beter kan omgaan met wateroverlast en droogte en dat voorziet in voldoende water en verbeterde waterkwaliteit. Met dit doel houden wij in de ruimtelijke inrichting zoveel mogelijk rekening.

Wij verbeteren de waterkwaliteit in onze beken en het grondwater om te voorzien in schoon en voldoende water voor natuur, landbouw, industrie en drinkwater, waarmee wij, binnen onze bevoegdheden, uitvoering geven aan de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW). In Limburg worden maatregelen om de waterkwaliteit te verbeteren zoals de herinrichting van beken, het realiseren van vistrappen, verbetering van rioolwaterzuiveringsinstallaties en het verminderen van riooloverstorten door waterschap en gemeenten voortgezet. Door het waterschap is in 2027 de restantopgave beekherstel afgrond (72 km), de

belasting van het oppervlaktewater met nutriënten uit een zestal rioolwaterzuiveringsinstallaties verminderd en zijn 24 vismigratieknelpunten opgelost.

Wij hebben uitwerking gegeven aan het in het coalitieakkoord aangekondigde 'Aanvalsplan waterkwaliteit'. De Europese Kaderrichtlijn water vraagt van ons om uiterlijk in 2027 maatregelen te nemen om aan de waterkwaliteitsdoelen van deze richtlijn te voldoen. Wij zien dat met de huidige inzet het overal bereiken van deze doelen niet zal gaan lukken. Wij willen daarom een maximale inzet leveren om het bereiken van deze doelen dichterbij te brengen. Het aanvalsplan richt zich op die onderdelen waar wij als Provincie het verschil kunnen maken of waar wij vanuit onze positie een relevante bijdrage kunnen leveren. In 2027 zal met ondersteuning van de Provincie het aantal gemeentelijke riooloverstorten zijn afgenomen en het goede landbouwkundige gebruik zijn verbeterd (aanvullend op de inzet van het rijk) waardoor emissies van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen zijn verminderd.

Wij zetten daartoe in op project- en procesondersteuning van gemeenten bij het tegengaan van riooloverstorten, ondersteuning van agrariërs in het toepassen van landbouwmethodes die tot minder uitspoeling leiden, het actualiseren van (lozings-)vergunningen van bedrijven, het afkoppelen van regenwater en het gebruik van het diepe grondwater van de Roerdalslenk. Na de (nationale) ex-ante evaluatie van de KRW zullen wij deze evaluatie gebruiken om het Aanvalsplan Waterkwaliteit waar nodig bij te stellen.

Wij zorgen voor een goede en actuele bescherming van ons grondwater ten behoeve van het drinkwater en het industriewater voor menselijke consumptie (conserven, frisdrank, bier). Wij werken daarvoor aan betere bescherming van het grondwater voor drinkwater en wij werken via verschillende programma's, waaronder het Limburgs programma Landelijk gebied (zie product 1.1.2.), aan het verbeteren van de grond- en oppervlaktewaterkwaliteit, met name gericht op nutriënten en bestrijdingsmiddelen.

Wij zetten in op goede hydrologische omstandigheden voor onze Natura2000 gebieden die kwetsbaar zijn voor verdroging. Wij voeren onderzoeken uit naar te nemen maatregelen en wij ondersteunen maatregelen om droogte tegen te gaan. In 2027 zijn hydrologische maatregelen (kwantitatief en kwalitatief) genomen om de 17 grondwaterafhankelijke Natura2000 gebieden in goede hydrologische toestand te brengen.

Wij voeren onderzoek uit naar de aanpak van droogte, om zicht te krijgen op de mogelijkheden om waterverbruik te besparen en om het water dat in natte periodes valt, vast te houden voor droge periodes. Zo zorgen wij dat zoveel mogelijk water beschikbaar blijft voor landbouw, industrie, natuur en de drinkwatervoorziening en leveren al deze sectoren een bijdrage aan de aanpak van de droogte. Wij streven er naar om met betrokken partijen een convenant af te sluiten in 2025. Het doel is om maatregelen uit het convenant Waterbeschikbaarheid in 2027 in uitvoering te hebben. In 2027 zijn afspraken gemaakt met partijen in binnen- en buitenland over het gebruik van de grondwatervoorraad in de diepe Roerdalslenk, tevens rekening houdend met de afbouw van de bruinkoolwinning in Nordrhein-Westfalen, en de afspraken zijn in uitvoering.

Wij willen een goede en actuele bescherming van onze inwoners tegen wateroverlast en overstroming. Wij werken samen met Waterschap Limburg, Rijkswaterstaat en Limburgse gemeenten aan een betere waterveiligheid voor de Limburgers via het programma Waterveiligheid en Ruimte Limburg (WRL). Via de systematiek van het Groot Project worden Provinciale Staten hierover geïnformeerd. In 2027 zijn urgente waterveiligheidsmaatregelen mits 'no-regret' uitgevoerd. De stroomgebiedsplannen voor de Geul, de Geleenbeek en de Roer zijn dan in uitvoering en het principe Water Bodem Sturend is voor het aspect wateroverlast en waterveiligheid uitgewerkt. Daarnaast zijn waarschuwingssystemen verbeterd (early warning), en zijn concrete hulpmiddelen geboden om inwoners zelf meer waterbewust en -weerbaar te maken.

Wij maken met onze partners in de Euregio afspraken over inrichting en beheer van het watersysteem. In 2027 hebben wij in samenspraak met betrokken overheden in binnen- en buitenland normen voor wateroverlast in het regionale watersysteem geactualiseerd.

Rol Provincie: toetsers, ondersteuner, procesmanager, subsidiënt, partner, bevoegd gezag

Kwaliteit

Wij geven in 2025 uitvoering aan de eerste fase van het Aanvalsplan waterkwaliteit.

Wij voeren in 2025 onderzoeken uit naar maatregelen om de hydrologische toestand van de grondwatergevoelige natuurgebieden te verbeteren en continueren de uitvoering van maatregelen.

Wij verlenen in 2025 subsidies aan partijen om maatregelen te nemen die zorgen voor een betere beschikbaarheid van water (Deltaprogramma Hoge Zandgronden) en aan gemeentelijke waterregio's om klimaatadaptieve maatregelen te nemen en het bewustzijn te stimuleren.

Wij sluiten in 2025 een convenant af met de partijen uit de bestuurlijke Klimaatadaptatietafel om maatregelen te nemen om watergebruik te verminderen en om meer watervast te houden.

Tijd

Veel van de doelstellingen uit het waterbeleid zijn gekoppeld aan het jaar 2027, hetgeen onder meer samenhangt met de vereisten die voortkomen uit de Kaderrichtlijn Water en de doelen die zijn gesteld in provinciaal waterprogramma en het beleidskader perspectief voor het landelijk gebied.

De beoogde resultaten voor 2025 dragen hieraan bij.

Geld

Voor de uitvoering van het product Waterbeheer en waterveiligheid regionaal systeem is in de begroting 2025 een bedrag van € 40,62 mln. beschikbaar. Dit budget bestaat uit 4% personele lasten en 96% reguliere middelen. De reguliere middelen ad € 38,99 mln. hebben met name betrekking op:

- € 0,24 mln. Waterprogramma;
- € 1,52 mln. Grondwaterbeheer/monitoring;
- € 26,21 mln. SPUK E87 Subsidieregeling Deltaplan Hoge Zandgronden (incl. € 6 mln. provinciale cofinanciering);
- € 1,60 mln. Aanvalsplan waterkwaliteit;
- € 0,85 mln. klimaatadaptatie;
- € 8,28 mln. SPUK E102 Beekdalen zijrivieren Maas.

SPUK middelen worden budgettair neutraal (zowel voor de last, als voor de baat), opgenomen in de begroting.

De baten van € 29,63 mln. hebben betrekking op de:

- € 1,14 mln. opbrengst grondwaterheffing
- € 20,21 mln. SPUK E87 Subsidieregeling Deltaplan Hoge Zandgronden;
- € 8,28 mln. SPUK E102 Beekdalen zijrivieren Maas.

De programmareserve water en bodem wordt aangewend voor € 1,60 mln. ter dekking van het aanvalsplan waterkwaliteit.

1.3.2. Waterveiligheid Maas

Omschrijving

Het beleid van de Provincie Limburg voor waterveiligheid langs de Maas is neergelegd in de Provinciale Omgevingsvisie en de uitwerking hiervan in het Provinciaal Waterprogramma 2022-2027. De Provincie acteert hierin als middenbestuur en gebiedsregisseur. Veel van de verantwoordelijkheden inzake het waterveiligheidsbeleid liggen niet bij de Provincie, maar bij het Waterschap en het Rijk.

In 2025 werken wij verder aan de hoogwaterprojecten waar de Provincie Limburg aan deelneemt, zoals verschillende dijkverbeteringsprojecten met een brede gebiedsontwikkeling (zoals o.a. Lob van Gennepe, Arcen, Well, Thorn-Wessem) en de MIRT-verkenningen Vierwaarden en Zuidelijk Maasdal.

Daarnaast blijven wij participeren in het Programmabureau Delta Maas en is er een werkbudget beschikbaar voor de regionale afstemming in de Maasvallei.

Kwaliteit

Wij werken als partner door aan het versterken van de ruimtelijke kwaliteit van de diverse hoogwaterprojecten, waar vaak een complexe opgave voor waterveiligheid integraal wordt opgepakt met gebiedsontwikkeling. Voor alle hoogwaterprojecten geldt dat de Provincie geen trekkende rol heeft.

Vanuit onze rol als gebiedsregisseur blijven wij ook aandacht vragen voor een goede invulling van de ruimtelijke kwaliteit. Daarbij pleiten wij bij dijkverbetering voor maatwerk en innovatieve oplossingen.

In 2025 werken wij, samen met het Rijk, aan de verdere concretisering van het Programma Integraal Riviermanagement. De opgaven voor het toekomstbestendig maken van de rivieren (rivierbodembodemzorg en ruimte voor berging en afvoer) komt voort uit een aantal wettelijke opgaven (o.a. waterveiligheid en waterkwaliteit) en een aantal ambities (o.a. de opgave voor natuur vanuit de PAGW). Het uitwerken hiervan moet in 2026 leiden tot concrete keuzes.

Voor de goede regionale afstemming organiseren wij de afstemming in de Maasvallei en participeren wij met alle Maaspartners in het Programmabureau Delta Maas.

Tijd

De afgelopen jaren is in een aantal hoogwaterprojecten met een bredere gebiedsontwikkeling de nodige voortgang geboekt. Dit is gelukt ondanks de veelheid en complexiteit van de opgaven, alle belangen van verschillende partners die een rol spelen en de brede publieksparticipatie die hierbij wordt opgepakt. Deze voortgang is nodig om uiteindelijk te komen tot een hoogwaterveilige Maasvallei, die ook een hoog niveau kent qua ruimtelijke kwaliteit. De complexiteit van de hoogwaterprojecten leidt ertoe dat niet altijd de voortgang kan worden geboekt die wenselijk is.

Ook de complexiteit van de opgaven om de rivieren, in ons geval de Maas, toekomstbestendig te maken én de functies die gebruik maken van de rivier daarin te accommoderen, is een complexe opgave, waar wij afhankelijk zijn van de kennis en keuzes van het Rijk. Wij blijven hierop investeren, zodat de keuzes op systeemniveau goed uitpakken voor de hoogwaterprojecten waar wij regionaal in investeren.

Geld

Voor de uitvoering van het product Waterveiligheid Maas is in de Begroting 2025 een bedrag van € 4,73 mln. beschikbaar. Dit budget bestaat uit 20 % personele lasten, 9% kapitaallasten en 71% reguliere middelen. De reguliere middelen ad € 3,35 mln. hebben met name betrekking op:

- € 0,13 mln. procesmiddelen Maasdal;
- € 1,50 mln. MP voorfinanciering hoogwatermaatregelen (Dam Lateraalkanaal);
- € 0,72 mln. Koploper Oeffelt;
- € 1,00 mln. Systeemmaatregel Baarlo.

1.3.3. Bodemvitalisering

Omschrijving

In het provinciaal coalitieakkoord is onder meer een ambitie opgenomen gericht op vitalisering van de Limburgse bodem. Deze ambitie is vertaald in de navolgende speerpunten:

- Door het organisch stofgehalte in de bodem te vergroten zorgen wij voor een groter watervasthoudend vermogen van de Limburgse bodem;
- Als Provincie Limburg onderzoeken wij samen met gemeenten hoe wij kringlopen (bijvoorbeeld het hergebruik van gft-afval) kunnen sluiten om zo het organisch stofgehalte in de Limburgse bodem te vergroten.

Op basis van deze ambitie en speerpunten is in nauwe samenwerking met de Limburgse gemeenten, het Waterschap Limburg en de HAS green academy in Venlo gewerkt aan een plan Bodemvitalisering Limburg (programma BVL). De onderliggende doelstelling is om in 2027 een beter inzicht in de kwaliteit van de Limburgse bodem te hebben en (via pilotprojecten) te komen tot verhoging van het organisch stofgehalte in de bodem en tot vergroting van kennis over te nemen maatregelen.

Het plan bevat drie sporen waarlangs het verbeteren van de bodemvitaliteit invulling krijgt:

1. Meten = weten, gericht op het zo precies mogelijk verkrijgen van inzicht in de staat van de Limburgse bodem en de beschikbare groene grondstofstromen;

2. Pilot projecten, gericht op het in de praktijk beproeven van locatiegerichte maatregelen voor verbetering van de bodemvitaliteit (door middel van organisch stofbeheer);

3. Kennisinfrastructuur, gericht op het komen tot een adequate en toegankelijke vorm van deling en borging van kennis en ervaring betreffende bodemvitaliteit en -vitalisering.

Kwaliteit

Resultaat spoor 1: een scherper zicht op en inzicht in het speelveld, hetgeen het mogelijk maakt om zo precies mogelijk te acteren;

Resultaat spoor 2: het opdoen van ervaring en daarmee verkrijgen van (randvoorwaardelijk) inzicht op basis waarvan tot een doelgerichte inzet van instrumenten en middelen kan worden gekomen;

Resultaat spoor 3: een adequate en toegankelijke vorm van deling en borging van kennis en ervaring betreffende bodemvitaliteit en -vitalisering.

Tijd

Werken aan een betekenisvolle vitalisering van de bodem is een proces van lange adem. Een proces dat vraagt om een bestuursperiode overstijgende aandacht. De uitvoering van het plan kent een cyclisch karakter. Een 0-meting (2025) brengt de precieze staat van de bodem en de kwantiteit, kwaliteit en gebruikswaarde van de groene grondstofstromen in beeld. Op basis van deze 0-meting wordt een advies gegeven over te nemen maatregelen voor de vitalisering van de bodem. Dit advies vormt de grondslag voor de feitelijke interventie. Na deze interventie vindt een 1-meting / 0-meting plaats aan de hand waarvan het resultaat van de genomen maatregelen wordt gemeten, een hernieuwd advies wordt gegeven en een hernieuwde interventie plaatsvindt. In de periode tot voorjaar 2027 wordt deze cyclus per project drie maal herhaald.

Geld

Voor de uitvoering van het product Bodemvitalisering is in de Begroting 2025 een bedrag van € 0,54 mln. beschikbaar. Dit budget bestaat uit 3% personele lasten en 97% reguliere middelen. De reguliere middelen ad € 0,53 mln. hebben betrekking op het aanvalsplan bodemvitaliteit.

De programmareserve water en bodem wordt aangewend voor € 0,53 mln. ter dekking van het aanvalsplan bodemvitaliteit.

Wat mag het kosten?

Voor het realiseren van de activiteiten benoemd in het beleidskader 'Perspectief voor het landelijk gebied' bedragen de uitgaven € 139,33 mln.

Middels deze programmabegroting vragen wij Provinciale Staten in te stemmen met het beschikbaar stellen van totaal € 1,40 mln. in 2025 (€ 0,42 mln. in 2026 en € 0,26 mln. in 2027). Deze hebben betrekking op:

- Natuur en Landschap 2024-2027 voor initiatieven op het gebied van natuur en landschap (bossen, exoten, wilde zwijnen en vermaatschappelijking/parken). Dekking ten laste van de programmareserve Natuur en Landschap voor resp. € 1,07 mln., € 0,29 mln. en € 0,14 mln.;
- Structurele procesmiddelen Maasdal (€ 0,13 mln.). Deze worden gedekt ten laste van het begrotingsresultaat.

De dekking van de programmalasten in 2025 bestaat uit:

- € 45,98 mln. aan baten. Bestaande uit: € 44,01 mln. aan specifieke uitkeringen van het Rijk, € 1,14 mln. opbrengst grondwaterheffing, € 0,83 mln., Europese subsidie;
- € 10,23 mln. inzet van reserves waarvan € 3,20 mln. onttrekkingen uit programmareserves en € 7,03 mln. onttrekkingen uit diverse bestemmingsreserves.

Voor een nadere toelichting hiervan wordt verwezen naar de producten van dit programma, onderdeel Geld.

Het nadelige exploitatieresultaat ad € 83,13 mln. wordt gedekt uit de algemene dekkingsmiddelen (programma 9. Financiën en overhead).

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Primitieve begroting 2025
Lasten	
1 Perspectief voor het landelijk gebied	
1.1 Natuur en landschap	
1.1.1 Natuur, biodiversiteit en fauna	
60470 Exploitatiesubsidie St Het Limburgs Landschap	1.119
60471 Expl subs Natuur en Milieufederatie Limburg	467
60472 Exploitatiesubsidie IVN	283
60473 Expl subs Natuurhistorisch Genootschap	120
60522 Doorberekende personeelskosten	2.837
60536 Natuurmonitoring	528
60537 Initiatieven natuur	500
68167 NL RVO aflossing Groenfonds 30 jarig	2.480
68169 Natuur en landschap SNL monitoring beheer	195
68170 Natuur en landschap organisatiekosten	2.503
68172 N2000 onderzoeken	2.236
68173 N2000 organisatie	830
68174 Wet Natuurbescherming	1.709
68180 Uitvoeringskosten POP3 uitloop	550
68181 Natuur en landschap ANLB GLBNSP	3.450
68194 N2000 overige	27
68573 Doorberekende personeelskosten	1.887
68574 Doorberekende personeelskosten	283
68673 Actieve soortenbescherming	953
68675 Aanpak invasieve exoten	325
68780 Natuurgebiedenbeheer SVNL	10.289
68914 Subsidie vervoer opvang gewonde wilde dieren	125
69389 Achtervang budgetschuif POP3	890
69591 Faunaschade en schadepreventie	207
69611 L16 SPUK Natuur boscompensatie	1.715
69700 Natuur inclusief naisoleren	610
69724 Natuur en Landschap Beheer OoijenWanssum	169
69851 Faunabeheereenheid	390
69938 Natuurbeheer eigen gronden	258
Totaal 1.1.1 Natuur, biodiversiteit en fauna	37.935
1.1.2 Limburgs programma Landelijk Gebied	
68112 Bijdrage ontwikkelopgave Natuur	6.910
68171 N2000 subsidiebeschikkingen	20.000
68924 N2000 beheerplannen uitvoering maatregelen	353
69065 L7 SPUK Propositie Heuvelland	5.890

Exploitatie	Primitieve begroting 2025
69463 L16 SPUK Natuur subsidieregeling	0
69467 L16 SPUK Natuur onderzoeksprogr	674
69689 Doorberekende personeelskosten	3.738
69712 L25 SPUK Versnelling transitie land gebied	7.981
69830 L8 MGA1 koopsom opstallen vrijgesteld	719
69895 L32 Regeling uitvoering aanpak Piekbelasting	450
69961 Cofin GLBNSP samenw integr gebiedsontwikk	2.282
Totaal 1.1.2 Limburgs programma Landelijk Gebied	48.996
1.1.3 Landschap	
60518 All4Biodiversity EU Life	830
68586 Leasetermijnen wagenpark PLA	6
68596 Brandstof wagenpark PLA	2
68676 Grensparken	220
68731 Vermaatschappelijking	570
69197 Nota Landschap verbindt Limburg	68
69648 Subsidieregeling landschapselementen	1.468
69649 L25 SPUK Quick wins bv voedselbossen	685
69690 Doorberekende personeelskosten	707
69782 Landschapsbeheer	1.033
69849 Cofin GLBNSP LEADER Weerterland en ZLimburg	925
Totaal 1.1.3 Landschap	6.513
Totaal 1.1 Natuur en landschap	93.444
1.3 Water	
1.3.1 Waterbeheer en waterkwaliteit regionaal systeem	
63422 Meetnetten grondwaterkwaliteit	408
64081 Oppervlaktewater algemeen	295
65689 Grondwaterbeheer algemeen	683
66046 Grondwatermonitoring	134
68060 Doorberekende personeelskosten	1.067
68571 Doorberekende personeelskosten oppervlaktew	189
68572 Doorberekende personeelskosten grondwater	377
68927 Leasetermijnen wagenpark Water	26
68928 Brandstof wagenpark Water	8
69288 Waterprogramma 20222027	239
69739 Klimaatadaptatie	851
69856 E87 SPUK Subsidie Deltaplan Hoge Zandgronden	26.210
69864 SPUK E102 Beekdalen zijrivieren Maas	8.280
69949 Aanvalsplan waterkwaliteit	1.600
69999 Subsidie riskfactory	250

Exploitatie	Primitieve begroting 2025
Totaal 1.3.1 Waterbeheer en waterkwaliteit regionaal systeem	40.617
1.3.2 Waterveiligheid Maas	
65052 Procesmiddelen Maasdal	125
67349 MP Voorfinanciering hoogwatermaatregelen	1.500
67946 Kapitaallasten	442
68041 Doorberekende personeelskosten	942
68907 Koploper Oeffelt MIRT	720
69361 Systeemmaatregel Baarlo	1.000
69840 Jachthaven Venlo	0
69957 Verkenningskosten Vierwaarden	0
Totaal 1.3.2 Waterveiligheid Maas	4.729
1.3.3 Bodemvitalisering	
69953 Bodemvitaliteit	525
69955 Doorberekende personeelskosten	16
Totaal 1.3.3 Bodemvitalisering	541
Totaal 1.3 Water	45.887
Totaal 1 Perspectief voor het landelijk gebied	139.331
Totaal Lasten	139.331
Baten	
1 Perspectief voor het landelijk gebied	
1.1 Natuur en landschap	
1.1.1 Natuur, biodiversiteit en fauna	
69611 L16 SPUK Natuur boscompensatie	1.715
Totaal 1.1.1 Natuur, biodiversiteit en fauna	1.715
1.1.2 Limburgs programma Landelijk Gebied	
69065 L7 SPUK Propositie Heuvelland	3.431
69463 L16 SPUK Natuur subsidieregeling	0
69467 L16 SPUK Natuur onderzoeksprogr	674
69712 L25 SPUK Versnelling transitie land gebied	7.981
69830 L8 MGA1 koopsom opstallen vrijgesteld	719
69895 L32 Regeling uitvoering aanpak Piekbelasting	450
Totaal 1.1.2 Limburgs programma Landelijk Gebied	13.255
1.1.3 Landschap	
60518 All4Biodiversity EU Life	830
69649 L25 SPUK Quick wins bv voedselbossen	548
Totaal 1.1.3 Landschap	1.378
Totaal 1.1 Natuur en landschap	16.347
1.3 Water	
1.3.1 Waterbeheer en waterkwaliteit regionaal systeem	

Exploitatie	Primitieve begroting 2025
63172 Opbrengst grondwaterheffing	1.141
69856 E87 SPUK Subsidie Deltaplan Hoge Zandgronden	20.210
69864 SPUK E102 Beekdalen zijrivieren Maas	8.280
Totaal 1.3.1 Waterbeheer en waterkwaliteit regionaal systeem	29.631
Totaal 1.3 Water	29.631
Totaal 1 Perspectief voor het landelijk gebied	45.978
Totaal Baten	45.978
Saldo van baten en lasten	-93.353
Onttrekkingen	
1 Perspectief voor het landelijk gebied	
1.1 Natuur en landschap	
1.1.1 Natuur, biodiversiteit en fauna	
60538 Aanwending PR Perspectief Landelijk Gebied	500
67548 Aanwending reserve Natuur	4.491
69706 Aanwending reserve DU OoijenWanssum	161
Totaal 1.1.1 Natuur, biodiversiteit en fauna	5.152
1.1.2 Limburgs programma Landelijk Gebied	
69520 Aanwending reserve N2000	2.380
Totaal 1.1.2 Limburgs programma Landelijk Gebied	2.380
1.1.3 Landschap	
60539 Aanwending PR Perspectief Landelijk Gebied	570
Totaal 1.1.3 Landschap	570
Totaal 1.1 Natuur en landschap	8.102
1.3 Water	
1.3.1 Waterbeheer en waterkwaliteit regionaal systeem	
69948 Aanwending PR water en bodem	1.600
Totaal 1.3.1 Waterbeheer en waterkwaliteit regionaal systeem	1.600
1.3.2 Waterveiligheid Maas	
69959 Aanwending reserve waterveiligheid Limburg	0
Totaal 1.3.2 Waterveiligheid Maas	0
1.3.3 Bodemvitalisering	
69954 Aanwending PR water en bodem	525
Totaal 1.3.3 Bodemvitalisering	525
Totaal 1.3 Water	2.125
Totaal 1 Perspectief voor het landelijk gebied	10.227
Totaal Onttrekkingen	10.227
Saldo mutatie reserves	10.227
Resultaat	-83.126

Verbonden partijen inzake Perspectief voor het landelijk gebied

Door de uitvoering van de Regeling Beëindiging Veehouderijtakken (RBV) en de Ruimte voor Ruimte (RvR) via de verbonden partijen Provincie Limburg Commandiet B.V., RVR C.V. en RVR Beheer B.V., is inmiddels een ruimtelijke kwaliteitsverbetering van het Limburgse landelijk gebied gerealiseerd. Naar verwachting zal de terugverdienopgave door genoemde verbonden partijen in 2027 zijn gerealiseerd, hun activiteiten zijn thans in afbouw.

De Waterleiding Maatschappij Limburg (WML) beheert het leidingennetwerk en de drinkwatervoorziening in Limburg.

2. Samen leven en bestaanszekerheid

Samen leven en bestaanszekerheid

Door uitvoering van het beleidskader Samen leven en bestaanszekerheid 2024-2027 zetten we in op het versterken van het sociaal weefsel in Limburg. De maatschappelijke opgaven die daarbij leidend zijn, zijn als volgt geformuleerd:

- *Terugdringen van armoede en laaggeletterdheid;*
- *Jeugd die veilig, kansrijk en gezond opgroeit;*
- *Vergroten van de sociale cohesie en gemeenschapszin;*
- *Een gezonde Limburger door meer bewegen en sporten;*
- *Limburgse wijken en dorpen zijn leefbaarder en veiliger.*

Ons beleidskader

Het Beleidskader Samen leven en bestaanszekerheid 2024-2027 is op 5 april 2024 door Provinciale Staten vastgesteld. Middels dit kader wordt uitvoering gegeven aan de doelen en ambities die beschreven staan in hoofdstuk 3 Samen leven en bestaanszekerheid van het coalitieakkoord 2023-2027 'Elke Limburger telt!'.

Wat willen we bereiken?

2.1. Sociale agenda

Ten aanzien van de Sociale agenda streven we deze collegeperiode de volgende doelstellingen na:

- In 2027 zijn er minder laaggeletterden, laagdigivaardigen en mensen in armoede dan in 2023;
- In 2027 participeren er meer jongeren op de arbeidsmarkt dan in 2023;
- In 2027 zijn er meer jongeren die voldoende bewegen en gezond eten dan in 2023;
- In 2027 zijn er relatief meer bewust gekozen zwangerschappen dan in 2023;
- In 2027 worden kinderen uit een kwetsbare thuissituatie eerder herkend, erkend en ondersteund door hun netwerk;
- In 2027 voelen bewoners in geselecteerde wijken/buurtten zich meer thuis dan in 2023;
- In 2027 is er in de geselecteerde wijken/buurtten meer buurtcontact dan in 2023;
- In 2027 zijn er meer vrijwilligers- en bewoners-initiatieven dan in 2023.

Wat merkt de Limburger ervan?

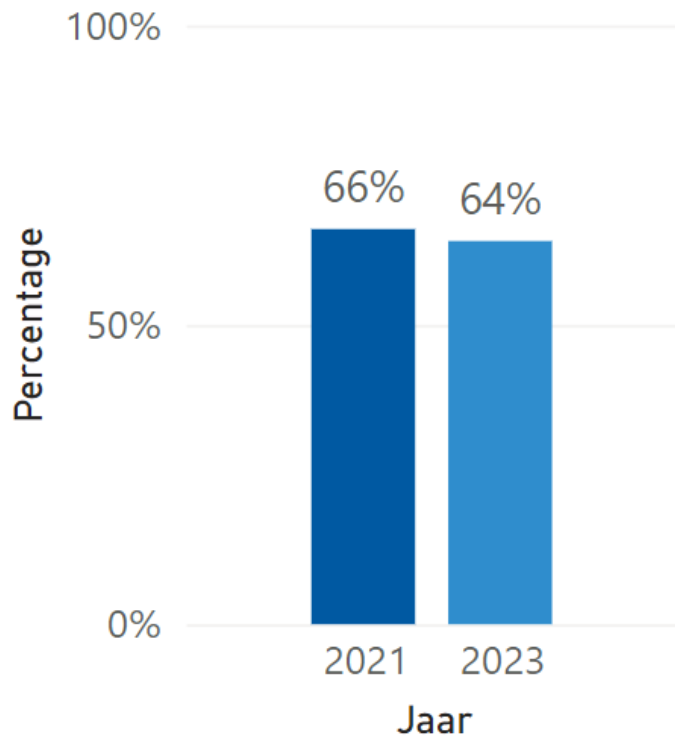
Aan de hand van indicatoren maken wij zichtbaar of we op koers liggen met het behalen van onze doelstellingen voor deze Statenperiode. Hierbij is de Provincie natuurlijk ook afhankelijk van partners en andere autonome ontwikkelingen. De indicatoren die reeds beschikbaar zijn, zijn hieronder gepresenteerd.

Indicator bij 'in 2027 voelen bewoners in geselecteerde wijken/buurtten zich meer thuis dan in 2023'

Indicator D_12a: Percentage Limburgers die het (helemaal) eens is met de stelling: 'Ik voel mij thuis bij mensen in deze buurt'.

Bron: CBS veiligheidsmonitor

Percentage Limburgers die het (helemaal) eens is met de stelling:
"Ik voel mij thuis bij mensen in deze buurt"

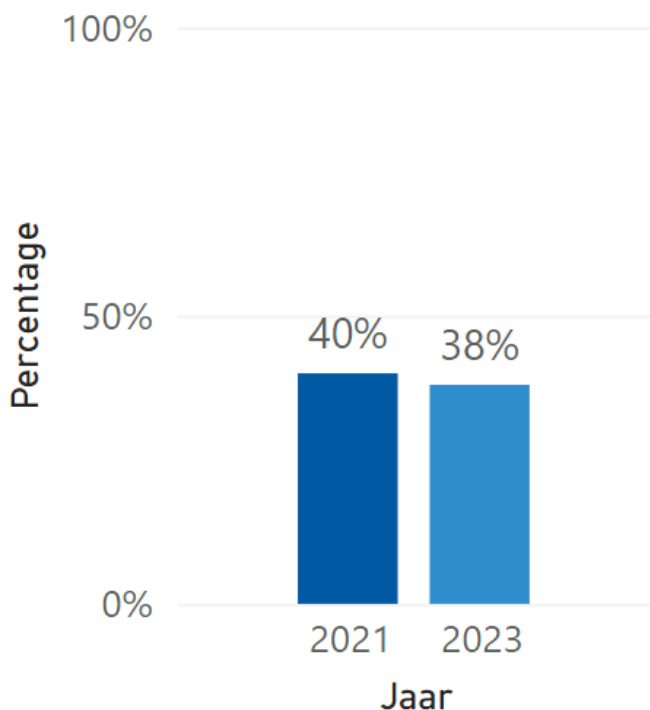

Indicator bij 'in 2027 is er in de geselecteerde wijken/buurtten meer buurtcontact dan in 2023'

Indicator D_13a: Percentage Limburgers die het (helemaal) eens is met de stelling: "Ik heb veel contact met andere buurtbewoners".

Bron: CBS veiligheidsmonitor

Percentage Limburgers die het (helemaal) eens is met de stelling: "Ik heb veel contact met andere buurtbewoners"

Wat gaan we daarvoor doen?

2.1.1. Sociale Agenda

Omschrijving

In Limburg moet iedereen mee kunnen (blijven) doen: praktisch en theoretisch geschoold, jong en oud, met en zonder migratieachtergrond. We willen een samenleving waarin iedereen veilig kan opgroeien, gezond kan leven en elkaar kan ontmoeten. Dat is nu voor te veel Limburgers niet vanzelfsprekend en dat kunnen we als Provincie niet zomaar accepteren. De afgelopen jaren hebben we vanuit de Sociale Agenda goede lessen geleerd en samen met maatschappelijke partners mooie resultaten bereikt. Daar bouwen de komende jaren op voort, door bewezen effectieve aanpakken te continueren en versterken met focus op structurele verankering. We koersen daarbij waar mogelijk op structurele financiering vanuit de Rijksoverheid. De inzet van onze brede sociale basisinfrastructuur heeft binnen deze thematische aanpak een centrale rol.

Rol Provincie: *ondersteuner, subsidiënt, financier, partner, verbinder*

Kwaliteit

- Als onderdeel van de brede sociale basisinfrastructuur zijn de maatschappelijke organisaties door onze ondersteuning in 2025 in staat om hun bijdrage te leveren binnen de doelstellingen van ons beleidskader. Vanuit de nieuwe subsidieregeling die vanaf 2025 geldt, sturen we daarbij op meer effectiviteit van hun inzet waarbij zij meer Limburgers bereiken. Ook streven we meer samenwerking en verbinding tussen de organisaties van de brede sociale basisinfrastructuur na;
- Via vijf reeds lopende projecten gericht op de doelgroep NEET- en VSV-jongeren wordt passend perspectief geboden aan jongeren uit de doelgroepen NEET en VSV. We verwachten dat twee van deze projecten in 2025 zullen zijn afgerond, drie zullen nog in uitvoering zijn;
- In 2025 komen 8.000 kinderen uit kansarme gezinnen in aanraking met sport en cultuur, door ondersteuning die zij ontvangen van het Jeugdfonds Sport en Cultuur;
- Wij verwachten in 2025 minimaal vijf projecten/initiatieven te ondersteunen die zich op armoedebestrijding richten. Ook organiseren we in 2025 één conferentie rond het thema armoede, waarmee we verbindingen tussen relevante partnerorganisaties leggen en goede praktijken/interventies uitlichten;
- Op het gebied van het bestrijden van laaggeletterdheid verwachten wij minimaal 10 projecten/initiatieven te ondersteunen. Daardoor zetten we bibliotheken als verbindende schakel in het taalnetwerk in en dragen we bij aan taalontwikkeling van de jongste jeugd;
- We verwachten in 2025 de verdere ontwikkeling van de twee Kansrijke Start-aanpakken te kunnen ondersteunen, waardoor toekomstige moeders en jonge ouders in Limburg nog beter ondersteund en begeleid kunnen worden;
- Binnen de projecten 'Voorzorg' en 'Nu Niet Zwanger' verwachten we dat er in 2025 (inclusief voorgaande jaren) minimaal 750 trajecten in Limburg hebben plaatsgevonden. Daardoor neemt het aantal onbewust gekozen zwangerschappen af;
- Er zijn in 2025 (inclusief voorgaande jaren) naar verwachting minimaal 30 verloskundigen/gynaecologen in Limburg die zijn opgeleid om conform de methode 'Centering Pregnancy' te werken en minimaal 400 trajecten Stevig Ouderschap gestart. Hierdoor worden (nieuwe) ouders beter begeleid, waardoor de thuissituatie voor deze kinderen verbeterd;
- We verwachten dat er in 2025 35 scholen in Limburg zijn die via het concept van de Gezonde Basisschool van de Toekomst werken, waardoor ca. 7.500 kinderen gezonder eten en meer bewegen. Financiële ondersteuning vanuit de Rijksoverheid voor deze scholen is voor het behalen van dit doel essentieel. Daarom zullen wij onze lobby in 2025 hierop dan ook (blijven) richten;
- We verwachten in 2025 de verdere uitrol van Keigezond Limburg naar nieuwe gemeenten te ondersteunen, waardoor er eind 2025 (inclusief voorgaande jaren) minimaal 1.250 kinderen met overgewicht aan een passend aanbod zijn geholpen;
- Door de organisatie van de jaarlijkse conferentie voor (aanstaande) professionals die met jonge kinderen/gezinnen werken, ondersteunen we ook in 2025 de Beweging Limburg tegen Kindermishandeling;
- Alle Limburgse scholen (primair onderwijs) in Zuid-Limburg blijven in 2025 in het Handle with Care netwerk deelnemen. Ook verwachten we de uitrol richting Noord- en Midden-Limburg in 2025 te realiseren. Daardoor worden meer Limburgse kinderen in een kwetsbare thuissituatie eerder herkend, erkend en ondersteund door hun netwerk;
- In 2025 worden minimaal 20 projecten (waaronder vrijwilligers- en burgerinitiatieven) met steun van de Provincie uitgevoerd, waardoor participatie en sociale cohesie bevorderd wordt. Voor het bevorderen van dit soort projecten wordt ook de samenwerking met sociale fondsen verkend.

Tijd

Doordat de nadere subsidieregels brede sociale basisinfrastructuur 2025 e.v. op 2 juli 2024 zijn vastgesteld kunnen de maatschappelijke organisaties voor 1 oktober 2024 hun aanvraag voor 2025 indienen. We verwachten hen dan ook voor de start van 2025 duidelijkheid te kunnen geven over (de hoogte van) onze subsidiebijdrage voor dat jaar. Ten aanzien van de ondersteuning van projecten/initiatieven op het gebied van armoede, laaggeletterdheid en sociale cohesie/participatie (specifiek vrijwilligersinitiatieven) geldt dat we op deze thema's nog (sonderende) besprekingen met Provinciale Staten in Q3- en Q4-2024 aan het voorbereiden zijn. De uitkomst van deze gesprekken en het verwerken daarvan, kan van invloed zijn op het resultaat dat wij nu beogen. Tenslotte is het relevant te melden dat een aantal van de genoemde projecten/programma's al voorafgaand aan deze beleidsperiode is gestart. In het gewenste resultaat houden we dan ook rekening met het resultaat dat al is bereikt en waar in 2025 op wordt voortgeborduurd.

Geld

Het budget Sociale Agenda bedraagt € 13,17 mln. Dit bestaat uit 93% reguliere middelen en 7% personele lasten. De reguliere middelen van € 12,21 mln. betreffen met name:

- € 2,85 mln. Burgerkracht Limburg;
- € 2,07 mln. bibliotheekwerk;
- € 3,54 mln. maatschappelijke organisaties.

Voor de uitvoering van het beleidskader Samen Leven en Bestaanszekerheid vragen we Provinciale Staten in te stemmen met het beschikbaar stellen van de programmareserve Sociale Agenda ten behoeve van de volgende actielijnen:

- Terugdringen van armoede en Laaggeletterdheid € 1,5 mln.; Deze middelen worden in 2025 met name ingezet voor de uitvoering van het actieplan tegen armoede en het aanvalsplan laaggeletterdheid en digitale vaardigheden. Een klein gedeelte van dit budget wordt ingezet als procesmiddelen voor onder andere de organisatie van de jaarlijkse conferentie Beweging Limburg tegen Kindermishandeling en één conferentie rondom armoede;
- Jeugd die veilig, kansrijk en gezond opgroeit € 1,5 mln.; We verwachten dit budget in te zullen zetten als projectsubsiemiddelen ten behoeve van bewezen effectieve aanpakken die de fysiek en mentale gezondheid van jongeren bevorderen. Hiervoor werken wij een subsidieregeling uit, die naar verwachting begin 2025 opengesteld wordt. We houden daarbij in 2025 in ieder geval rekening met subsidieaanvragen t.a.v. de projecten Keigezond Limburg en Kansrijke Start;
- Vergroten van de sociale cohesie en gemeenschapszin € 0,37 mln.; Deze middelen worden in 2025 ingezet voor:
 - Actieplan Vrijwilligers € 0,15 mln.;
 - Procesmiddelen vervolgaanpak eenzaamheid € 0,05 mln.;
 - Inwoners initiatieven klein voor het vergroten van de sociale cohesie en gemeenschapszin € 0,17 mln.

Wat willen we bereiken?

2.2. Krachtige gemeenschappen in wijken en dorpen

Ten aanzien van krachtige gemeenschappen in wijken en dorpen streven we deze collegeperiode de volgende doelstelling na:

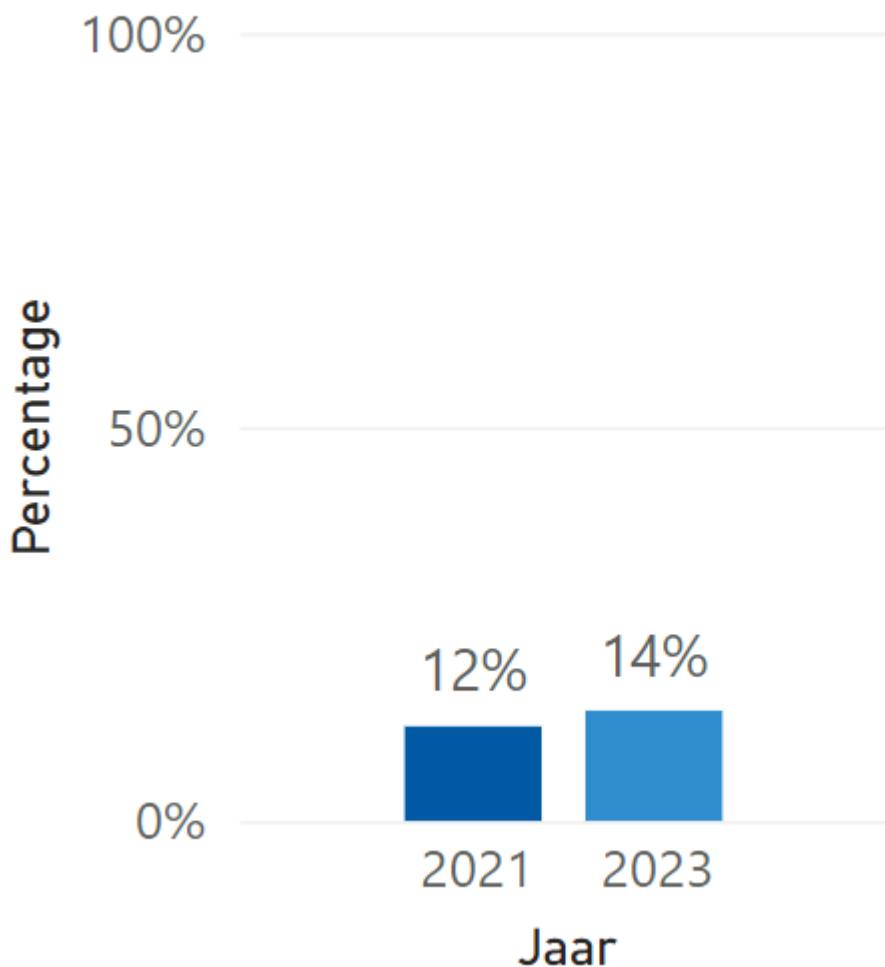
- In 2027 zijn de Limburgse wijken, buurten en dorpen leefbaarder en veiliger geworden dan in 2023.

Wat merkt de Limburger ervan?

Aan de hand van indicatoren maken wij zichtbaar of we op koers liggen met het behalen van onze doelstellingen voor deze Statenperiode. Hierbij is de Provincie natuurlijk ook afhankelijk van partners en andere autonome ontwikkelingen. De indicator die reeds beschikbaar is, is hieronder gepresenteerd.

Indicator D_15c: Trend in buurten met veel sociale overlast.
Bron: CBS

Trend in buurten met veel sociale overlast

Wat gaan we daarvoor doen?

2.2.1. Krachtige gemeenschappen in wijken en dorpen

Omschrijving

De leefbaarheid van wijken, buurten en kernen in Limburg wordt niet alleen vanuit fysieke kwaliteit bepaald, maar ook door het “sociale weefsel”. In bepaalde wijken is de (sociale) problematiek dermate groot en complex dat de thema’s in samenhang moeten worden opgepakt en een “van onderop” benadering niet meer voldoende is. Hierbij gaat het om thema’s zoals veiligheid, gezondheid, leren, werken en wonen. Willen wij in deze wijken waar de nood het hoogst is (zie ook Op zoek naar de Limburg factor) de beoogde trendbreuk realiseren om de gezondheidsachterstanden in te lopen dan is naast een samenhangende benadering ook een structurele lange termijn aanpak met focus vereist. Wij willen aan de hand van data (waaronder de sociaal economische status monitoring) en gesprekken met de stakeholders een vijftal wijken aanpakken. Bij deze aanpak kiezen wij voor een coalition of the willing, die bereid is om additioneel in de wijk te investeren.

Wij gaan komende periode ten minste vijf samenwerkingsovereenkomsten voor aandachtswijken opstellen. Wij zien onze rol als facilitator en als verbinder om samen met de stakeholders tot een gezamenlijke aanpak en uitvoering te komen. Wij investeren mee aan initiatieven die een bijdrage leveren aan de vijf doelen van dit kader. Ook stellen wij samen met de stakeholders de wijkenpropositie op. Richting Den Haag (en Brussel) faciliteren we de lobby om een structurele aanpak mogelijk te maken. Voorts willen wij samen met stakeholders zoals zorgverzekeraars, woningcorporaties, Brightlands campussen, MUMC+ en kennisinstellingen vernieuwende aanpakken op het gebied van eerder genoemde thema’s mogelijk maken. Wij vragen ruimte om te experimenteren.

Bij dorpen en buurten zien wij dat vooral de voorzieningen onder druk staan en maken wij individuele initiatieven m.b.t. leefbaarheid mogelijk. Voor groepen zoals stichtingen en verenigingen voeren wij een regeling uit die zowel fysieke als sociale initiatieven mogelijk maakt. Hierbij willen we samenwerken met een aantal maatschappelijke organisaties van de sociale basisinfrastructuur en sociale fondsen.

Ook voor dorpen en buurten waar een grootschalige samenhangende aanpak nodig is, willen wij investeren in de aanpak. Hierbij gaat het om initiatieven die groter zijn dan de kleinschalige initiatieven van inwoners en verenigingen maar die kleiner zijn dan bij de aandachtswijken in stedelijk gebied. In tegenstelling tot de aandachtswijken is bij de dorp en buurtgerichte aanpak vaak wel sprake van “samenredzaamheid” en willen wij vooral aansluiten bij de initiatieven “van onder op”. Ten aanzien van de dorp en buurtgerichte aanpakken willen wij minimaal tien dorp- en buurtgerichte aanpakken in uitvoering brengen waarvan twee grootschalige aanpakken zijn.

Rol Provincie: facilitator, subsidiënt, financier, verbinder, partner

Kwaliteit

Aandachtswijken:

- In 2025 zijn vijf (inclusief voorgaande jaren) intentie overeenkomsten getekend, uitvoeringsplannen opgesteld, de governance ingeregeld en is de uitvoering hiervan gestart;

- Samen met het aanjaagteam van het Rijk maken wij meer gebruik van financieringsmogelijkheden zoals SPUK's voor het uitvoeren van projecten in de aandachtswijken;
- De uitvoering van de bestaande aandachtswijken Donderberg en Vastenavondkamp verloopt conform lopende uitvoeringsplannen beschikking.

Dorpen en buurten:

- Via de (subsidie)regeling in het kader van de leefbaarheidsaanpak worden er drie inwonersinitiatieven groot en 50 inwonersinitiatieven klein mogelijk gemaakt;
- In 2025 is één dorpendeal afgesloten en is de uitvoering hiervan gestart.

Tijd

De hierboven genoemde resultaten worden in 2025 behaald.

Geld

Vanuit het kader SLB wordt vanuit de beleidsintensiveringsmiddelen € 27 mln. geïnvesteerd in de periode 2024-2027. Hiervan is indicatief € 10,8 mln. voor de Sociale Agenda (waaronder vergroten sociale cohesie) en € 15 mln. voor de krachtige gemeenschappen in wijken en dorpen gereserveerd.

Het budget van het product Krachtige gemeenschappen in wijken en dorpen bedraagt € 2 mln. Dit bestaat uit 69% reguliere middelen en 31% personele lasten. De reguliere middelen van € 1,39 mln. worden ingezet voor de uitvoering van het beleidskader Samen Leven en Bestaanszekerheid actielijn 'Limburgse wijken en dorpen zijn leefbaarder en veiliger' waaronder de wijkenaanpak Vastenavondkamp Venlo € 0,47 mln. De wijkenaanpak Vastenavondkamp Venlo wordt gedekt uit de reserve transitiefonds.

Voor de uitvoering van het beleidskader Samen Leven en Bestaanszekerheid vragen we Provinciale Staten in te stemmen met het beschikbaar stellen € 0,92 mln. in 2025, € 0,50 mln. in 2026 en € 0,50 mln. in 2027 ten laste van de programmareserve Sociale Agenda ten behoeve van de actielijn 'Limburgse wijken en dorpen zijn leefbaarder en veiliger'. Deze middelen worden ingezet voor:

- Inwonersinitiatieven klein voor het vergroten van de sociale cohesie en gemeenschapszin € 0,17 mln.;
- Inwonersinitiatieven groot jaarlijks € 0,50 mln. voor de periode 2025 - 2027;
- Procesmiddelen € 0,25 mln. Deze procesmiddelen worden onder andere ingezet voor bijeenkomsten, aanvullende data onderzoeken met betrekking tot wijken en buurten, lobby richting Den Haag, alliantie vorming etc.

Flankerend aan deze subsidieregelingen (leefbaarheidsaanpak) wordt vanuit het kader SLB nog € 2 mln. gereserveerd vanuit de krachtige gemeenschappen voor het spoor buurt- en dorpsgerichte aanpakken die een zwaardere problematiek kennen en daarom meer in samenhang, langjarig en in alliantieverband opgepakt worden. Voor het spoor integrale aanpakken in Limburgse aandachtswijken reserveren wij € 10 mln. Wij zitten momenteel in het proces van selectie en het toewerken naar intentieovereenkomsten. Zodra dit proces is afgerond zullen samenwerkingsovereenkomst worden gesloten. Dit is het moment dat wij terug komen bij uw Staten om de benodigde middelen af te roepen.

Met deze begroting worden de eerste middelen ingezet ten behoeve van de dorpen- en buurten aanpak voor de onderdelen inwonersinitiatieven klein en inwonersinitiatieven groot uit de leefbaarheidsaanpak.

Wat willen we bereiken?

2.3. Sport en bewegen

Ten aanzien van Sport en Bewegen streven we deze collegeperiode de volgende doelstellingen na:

- in 2027 voldoen meer Limburgers aan de beweegrichtlijn dan in 2023;
- in 2027 worden er meer Limburgers bereikt door de sport-/beweegactiviteiten van de sociale basisinfrastructuur dan in 2023.

Wat merkt de Limburger ervan?

Aan de hand van indicatoren maken wij zichtbaar of we op koers liggen met het behalen van onze doelstellingen voor deze Statenperiode. Hierbij is de Provincie natuurlijk ook afhankelijk van partners en andere autonome ontwikkelingen. De indicator die reeds beschikbaar is, is hieronder gepresenteerd.

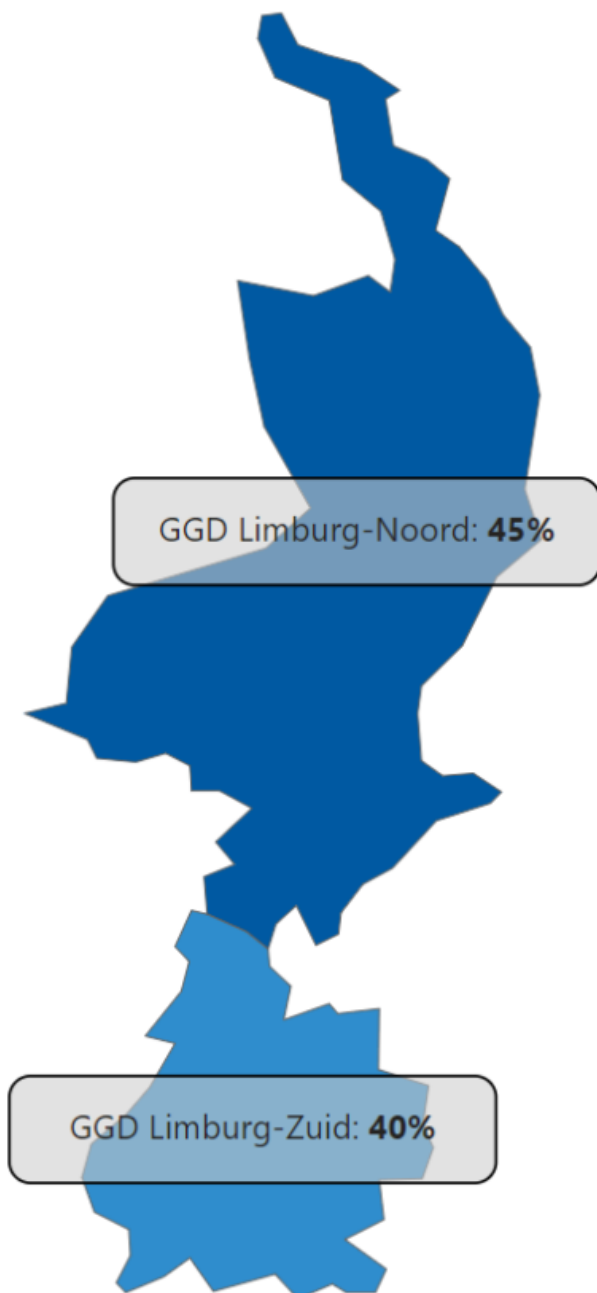
Indicator bij 'in 2027 voldoen meer Limburgers aan de beweegrichtlijn dan in 2023'

Indicator D_17a: Percentage Limburgers dat aan de beweegrichtlijnen voldoet.

Bron: Gezondheids-monitor, CBS/RIVM

Percentage Limburgers dat aan de beweegrichtlijnen voldoet

Jaar: 2023

In **Nederland** voldoet **48%** aan de beweegrichtlijnen.

Wat gaan we daarvoor doen?

2.3.1. Sport en bewegen

Omschrijving

In onze provincie is sport en bewegen van groot belang. We scoren immers niet goed bij allerlei indicatoren die onze gezondheid meten. Bovendien leiden sporten en sportevenementen tot nieuwe ontmoetingen en andere manieren van samenzijn. Dat is belangrijk voor de sociale cohesie. Daarom moet iedereen die wil sporten, kunnen sporten. Voor de Provincie zien we daarbij eerder een rol in het ondersteunen van initiatieven uit de samenleving, dan in het zelf organiseren daarvan. Een cruciale rol is daarbij weggelegd voor de Limburgse sporttakplatforms.

Rol Provincie: subsidient, procesmanager, financier

Kwaliteit

- Als onderdeel van de brede sociale basisinfrastructuur zijn de sporttakplatforms door onze ondersteuning in 2025 in staat om hun bijdrage te leveren binnen de doelstellingen van ons beleidskader. Vanuit de nieuwe subsidieregeling die vanaf 2025 geldt, sturen we daarbij op meer effectiviteit van hun inzet waarbij zij meer Limburgers bereiken. Ook streven we meer samenwerking en verbinding tussen de organisaties van de brede sociale basisinfrastructuur na. Ook biedt de regeling ruimte aan maximaal drie nieuwe sporttakplatforms, die in 2025 tot de brede sociale basisinfrastructuur kunnen toetreden;
- We verwachten dat er in 2025 (incl. voorgaande jaren) minimaal 1.000 topsporters en talenten ondersteuning hebben ontvangen van Coöperatie Limburg Sport, waarmee zij in de ontwikkeling van hun (top)sportcarrière zijn geholpen. De uitvoering van de opdracht aan Coöperatie Limburg Sport wordt in 2025 geëvalueerd en er vindt besluitvorming plaats over de verlenging van de opdrachtrelatie in 2026 en 2027;
- Met ondersteuning van de Provincie worden er in 2025 20 bovenlokale sportevenementen en 4 topsportevenementen georganiseerd;
- We verwachten dat er in 2025 minimaal één regionaal sport- en beweegakkoord met Limburgse gemeenten, sportorganisaties en sporttakplatforms is ondertekend en in uitvoering is. De overige sport- en beweegakkoorden zijn in voorbereiding.

Tijd

Doordat de nadere subsidieregels brede sociale basisinfrastructuur 2025 e.v. reeds op 2 juli 2024 zijn vastgesteld kunnen de sporttakplatforms voor 1 oktober 2024 hun aanvraag voor 2025 indienen. We verwachten hen dan ook voor Q1-2025 duidelijkheid te kunnen geven over (de hoogte van) onze subsidiebijdrage aan hun werkplannen 2025. De evaluatie rondom de opdracht aan Coöperatie Limburg Sport verwachten we in Q2-2025 af te kunnen ronden, zodat er tijdig besluitvorming m.b.t. de eventuele verlenging in de jaren 2026 en 2027 kan plaatsvinden. Ten aanzien van de regionale sport- en beweegakkoorden is het relevant te vermelden dat wij hierover in Q3-2024 nog een sonderend stuk zullen

opleveren, op basis waarvan wij het gesprek met Provinciale Staten zullen aangaan. De uitkomsten van dit gesprek en het verwerken hiervan, kan van invloed zijn op het door ons beoogde resultaat in 2025.

Geld

Het budget Sport en bewegen bedraagt € 5,10 mln. Dit bestaat uit 6% personele lasten en 94% reguliere middelen, met name Sporttakplatforms (€ 2,69 mln.), ondersteuningsstructuur Sport (€ 1,27 mln.) en uitvoering van de volgende moties (€ 0,35 mln.);

- 2e Gewijzigde Motie 3028 Van Bijnen c.s. inzake Sporttakplatforms on Tour;
- 3e Gewijzigde Motie 3032 Goossen c.s. inzake Erkenning van het belang van jeugdtrainingen voor de volksgezondheid;
- Gewijzigde Motie 3050 Jenneskens c.s. inzake Limburg verdient serieus sportbeleid;
- Motie 3110 Van Bijnen inzake Gezamenlijke sport workshops op scholen door Sporttakplatforms.

Voor de uitvoering van het beleidskader Samen Leven en Bestaanszekerheid vragen we Provinciale Staten in te stemmen met het beschikbaar stellen € 0,35 mln. ten laste van de programmareserve Sociale Agenda ten behoeve van de actielijn 'Een gezonde Limburger die meer sport en beweegt'. Deze middelen worden ingezet voor de ondersteuning van topsportevenementen € 0,25 mln. en de ondersteuning van bovenlokale sportevenementen € 0,10 mln.

Wat mag het kosten?

Voor het realiseren van de jaarplannen van dit programma bedragen de uitgaven € 20,26 mln. in 2025, zijnde programmalasten. De dekking van de programmalasten bestaat uit een onttrekking uit de reserve transitiefonds € 0,47 mln. en programmareserve Sociale Agenda € 4,63 mln.

Middels deze programmabegroting vragen wij Provinciale Staten in te stemmen met het beschikbaar stellen van in totaal € 5,63 mln. (€ 4,63 mln. in 2025, € 0,50 mln. in 2026 en € 0,50 mln. in 2027) ten laste van programmareserve Sociale Agenda voor de uitvoering van het beleidskader Samen Leven en Bestaanszekerheid.

Voor een nadere toelichting hiervan wordt verwezen naar de producten 2.1.1. Sociale Agenda, 2.2.1. Krachtige gemeenschappen in wijken en dorpen en 2.3.1. Sport en Bewegen, onderdeel Geld.

Het nadelige exploitatieresultaat ad € 15,16 mln. wordt gedekt uit de algemene dekkingsmiddelen (programma 9. Financiën en overhead).

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Primitieve begroting 2025
Lasten	
2 Samen leven en bestaanszekerheid	
2.1 Sociale agenda	
2.1.1 Sociale agenda	
60366 Burgerkracht Limburg	2.850
60594 Actieplan armoede en laaggeletterdheid	387
63349 CUBISS Limburg	1.600
63350 Maatschappelijke organisaties subsidie	3.520
63894 Subs regels Bibliotheek en Maatsch 2023	362
65089 Beleidsontwikkeling welzijn en jeugdzorg	0
67706 Beleidsregels bibliotheekvernieuwing opdr	107
67707 Maatschappelijke organisaties opdrachten	22
68016 Doorberekende personeelskosten	905
68570 Doorberekende personeelskosten bibliotheek	47
69981 L1 Terugdringen armoede en laaggeletterdheid	1.500
69982 L2 Veilige kansrijke gezonde jeugd	1.500
69983 L3 Sociale cohesie en eenzaamheid	367
Totaal 2.1.1 Sociale agenda	13.166
Totaal 2.1 Sociale agenda	13.166
2.2 Krachtige gemeenschappen in wijken en dorpen	
2.2.1 Krachtige gemeenschappen in wijken en dorpen	
60546 L2 Dorpendeals grote initiatieven	500
60547 L2 Dorpendeals kleine initiatieven	167
68017 Doorberekende personeelskosten	609
69119 Wijkaanpak Vastenavondkamp Venlo	470
69984 L3 Procesmiddelen	250
Totaal 2.2.1 Krachtige gemeenschappen in wijken en dorpen	1.995
Totaal 2.2 Krachtige gemeenschappen in wijken en dorpen	1.995
2.3 Sport en bewegen	
2.3.1 Sport en bewegen	
67072 Bijzonder in Beweging	3
67885 Subs Regeling Sporttakplatforms	3.038
68023 Doorberekende personeelskosten	327
68647 Jeugdfonds Sport en Cultuur	118
69374 Ondersteuningsstructuur Sport	1.266
69871 lijn4 Subsidierегeling bovenlok evenementen	100
69872 lijn4 Subsidierегeling topsport evenementen	250
Totaal 2.3.1 Sport en bewegen	5.101
Totaal 2.3 Sport en bewegen	5.101

Exploitatie	Primitieve begroting 2025
Totaal 2 Samen leven en bestaanszekerheid	20.262
Totaal Lasten	20.262
Saldo van baten en lasten	-20.262
Onttrekkingen	
2 Samen leven en bestaanszekerheid	
2.1 Sociale agenda	
2.1.1 Sociale agenda	
69986 Aanwending PR Sociale Agenda	3.367
Totaal 2.1.1 Sociale agenda	3.367
Totaal 2.1 Sociale agenda	3.367
2.2 Krachtige gemeenschappen in wijken en dorpen	
2.2.1 Krachtige gemeenschappen in wijken en dorpen	
69527 Aanwending reserve Transitiefonds	470
69985 Aanwending PR Sociale Agenda	917
Totaal 2.2.1 Krachtige gemeenschappen in wijken en dorpen	1.387
Totaal 2.2 Krachtige gemeenschappen in wijken en dorpen	1.387
2.3 Sport en bewegen	
2.3.1 Sport en bewegen	
69873 Aanwending PR Sociale Agenda	350
Totaal 2.3.1 Sport en bewegen	350
Totaal 2.3 Sport en bewegen	350
Totaal 2 Samen leven en bestaanszekerheid	5.103
Totaal Onttrekkingen	5.103
Saldo mutatie reserves	5.103
Resultaat	-15.159

3. Werken aan een toekomstbestendige economie

Werken aan een toekomstbestendige economie

We gaan werken aan de randvoorwaarden voor een veerkrachtige en wendbare regionale economie. Een economie die toekomstbestendig is en waarin slimme en duurzame innovaties snel tot ontwikkeling komen. Zodat de veranderingen die op ons afkomen niet alleen opgaven zijn, maar ook kansen bieden. Vanuit groene industriepolitiek versterken we de circulaire economie in Limburg. De lijn voor de Brightlands campussen zetten we door. We werken mee aan een conventiebureau voor héél Limburg dat gebruik maakt van de Brightlands kansen en zo het zakelijk toerisme stimuleert. Ook andere toeristische bedrijvigheid ondersteunen we. We stimuleren innovaties in het mkb gekoppeld aan de maatschappelijke opgaven in alle sectoren en ondersteunen de inrichting van fondsen voor innovatieve mkb'ers. We werken er de komende jaren aan om aantrekkelijker te worden voor werknemers en bedrijven om zich hier te vestigen. Daar hoort een selectieve acquisitie-aanpak bij. We maken ons sterk voor een juiste waardering van vakmanschap, het beroepsonderwijs en onze verwerkende industrie (van groot tot klein), met blijvend leren, ontwikkelen en samenwerken als uitgangspunten. Wij gaan ons inzetten om de beschikbaarheid van voldoende en adequaat opgeleide arbeidskrachten te verbeteren wat een noodzakelijke randvoorwaarde is om in te kunnen inspelen op de uitdagingen in het sociaal en economisch domein. Via het 'Blijversbudget' gaat de Provincie gerichte innovatie en conceptuele ontwikkeling ondersteunen, die de bedrijvigheid op het platteland perspectief op een minder milieubelastend voortbestaan biedt. Daarmee vullen we de instrumentenkoffer om succesvol de transitie in de landbouw te maken.

We werken aan de kansen die onze (lands- en provincie)grenzen bieden. Samen met het Rijk delen we de ambitie om te komen tot een kandidatuur met de regeringen van België en Duitsland, om de Einstein Telescope in de Euregio Maas-Rijn, te realiseren. Die internationale ligging en grensoverschrijdende samenwerking zijn belangrijk voor onze nieuwe verdien capaciteit. We blijven inzetten op een aantal omvangrijke en langlopende projecten als verduurzaming Chemelot, VDL/NedCar, MAA.

Onze beleidskaders

Werken aan een Toekomstbestendige Economie 2024-2027 (PS 12 april 2024)

2e Gewijzigd Statenvoorstel inzake Brightlands - visie en rol Provincie Limburg (PS 24 juni 2022)

Gewijzigd Statenvoorstel Brightlands Campus Greenport Venlo - campus en vastgoed - visie en inzet tot 2030 (PS 19 december 2022)

Statenvoorstel Campus Vastgoed Greenport Venlo inzet en visie tot 2030 (PS 10 februari 2023)

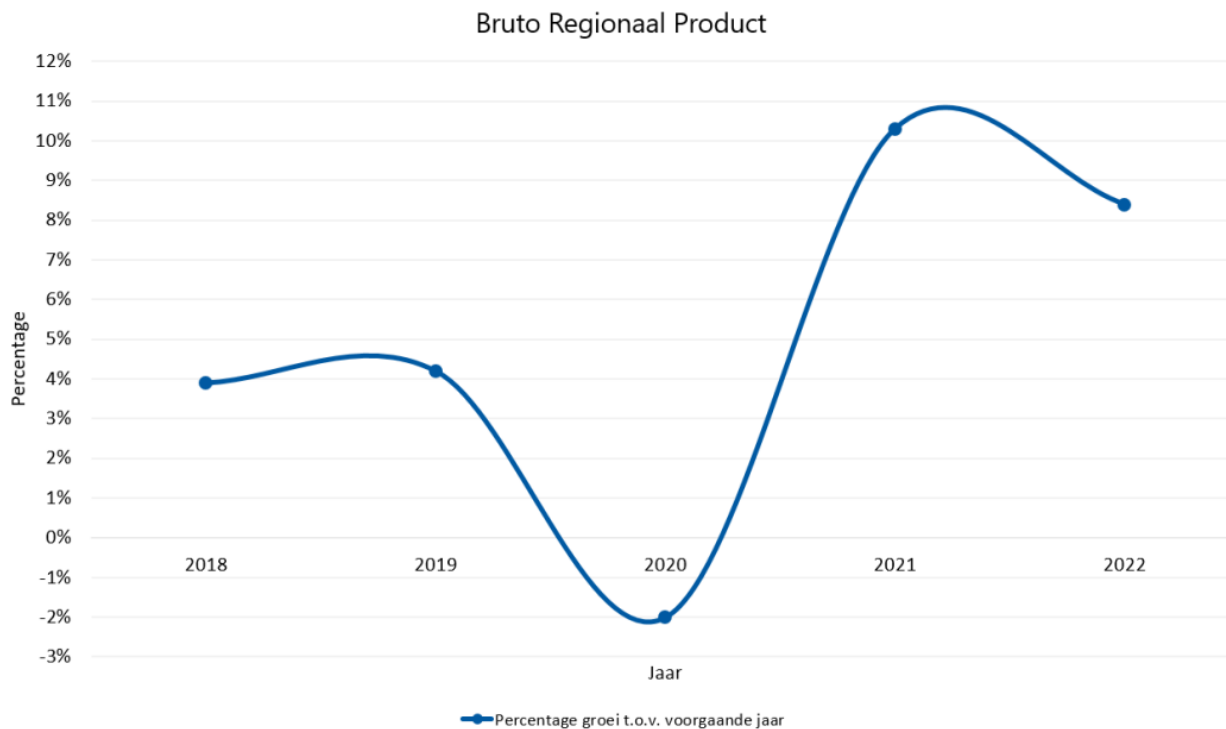
Statenvoorstel inzake Uitwerking transitie Maastricht Aachen Airport (PS 16 december 2022)

Voor een aantal majeure integrale ontwikkelingen zijn door Provinciale Staten afzonderlijke kaderstellende besluiten genomen die toezien op inzet en middelen: verduurzaming Chemelot, Brightlands, VDL/NedCar en MAA.

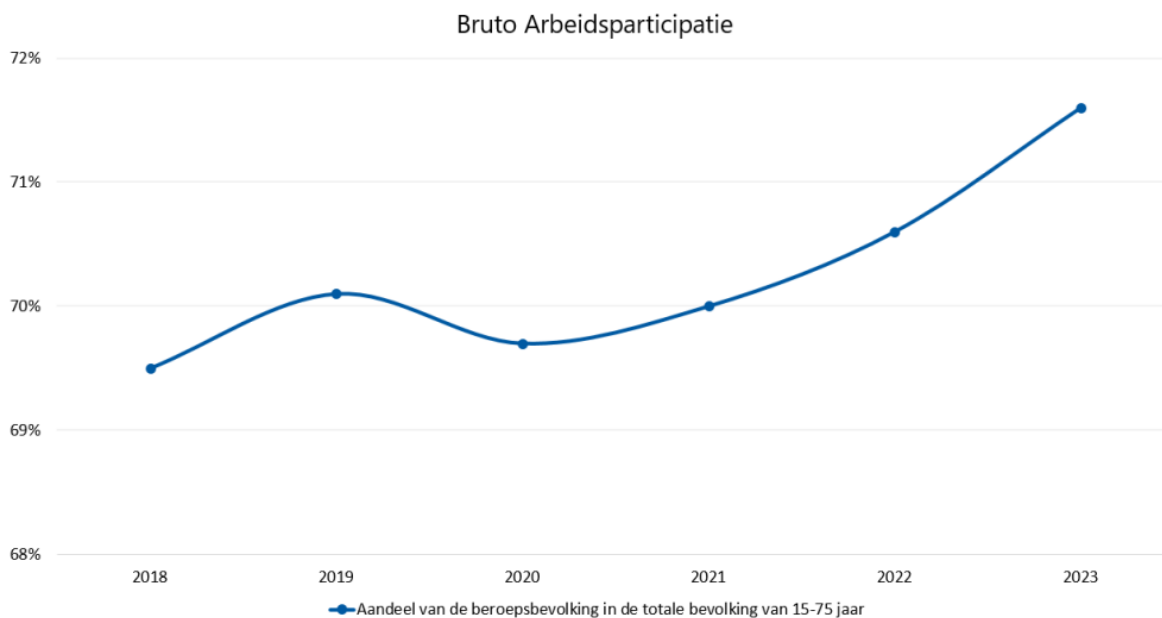
BBV-indicator

Sinds het begrotingsjaar 2018 is de Provincie verplicht BBV-indicatoren te publiceren. De beleidsindicatoren zijn in overleg met het IPO vastgesteld in 2017. De relevante BBV-indicatoren voor dit begrotingsprogramma presenteren we hieronder.

Indicator MO_7a: Bruto Regionaal Product (BBV).
Bron: CBS

Indicator MO_7b: Werkgelegenheid (% bruto arbeidsparticipatie) (BBV).
Bron: CBS

Wat willen we bereiken?

3.1. Vestigingsklimaat van morgen

- In 2027 zijn onze acquisitieresultaten verbeterd, kennen wij het Limburgse bedrijfsleven beter en is het zakelijk toerisme gegroeid;
- In 2027 is de acquisitiesamenwerking met stakeholders in Limburg dusdanig versterkt dat nieuwe potentiële leads die kansrijk zijn voor Limburg, in gezamenlijkheid worden verkend;
- In 2027 zijn de (ruimtelijke) randvoorwaarden gecreëerd voor de beoogde versterking van het toekomstbestendig en kwalitatief hoogwaardig vestigingsklimaat in 2027.

Wat merkt de Limburger ervan?

Aan de hand van indicatoren maken wij zichtbaar of we op koers liggen met het behalen van onze doelstellingen voor deze Statenperiode. Hierbij is de Provincie natuurlijk ook afhankelijk van partners en andere autonome ontwikkelingen. De indicatoren voor deze doelstellingen zijn nog in ontwikkeling.

Wat gaan we daarvoor doen?

3.1.1. Vestigingsklimaat van morgen

Omschrijving

Een goed vestigingsklimaat is belangrijk zowel voor ons bestaande bedrijfsleven als voor het verbinden van nieuwe economische spelers aan onze regionale economie. Het is onze ambitie om de acquisitiekracht van Limburg te versterken, om de behoeften van het bedrijfsleven in onze regio beter in beeld te hebben, om de kansen voor zakelijk toerisme verbonden aan innovatie beter te benutten en om de (ruimtelijke) randvoorwaarden van een toekomstbestendig en kwalitatief hoogwaardig vestigingsklimaat te verbeteren.

We richten ons op drie actielijnen:

- strategische acquisitie en verankering;
- toerisme: innovatie, infrastructuur en zakelijk toerisme;
- internationale Economische samenwerking en diplomatie.

Rol Provincie: aanjager, financier, ondersteuner, partner (aandeelhouder)

Kwaliteit

- In 2025 hebben de acquisitieleads geleid tot het vestigen van nieuwe bedrijven in Limburg;
- In 2025 is het businessplan Maastricht Convention Bureau (MCB) gereed;
- In 2025 is er een meerjarig programmatische samenwerking van alle provincies op het thema routestructuren met de landelijke stichtingen Wandelnet en Fietsplatform;
- In 2025 is een onafhankelijke verkenners aangesteld die met regio's in gesprek gaat over hun wensen/behoefte (Gewijzigde Motie 3061 Berghorst c.s. inzake Vitaal toerisme in balans met de omgeving);

- In 2025 is een gezamenlijke agenda opgesteld tussen partners in Limburg (Provincie Limburg, Weert, Nederweert) en in Brabant (Metropool Regio Eindhoven, Brainport Eindhoven, Provincie Noord Brabant);
- In 2025 is tenminste één project gerealiseerd dat bijdraagt aan de internationale samenwerking en profilering van de Brightlands campussen.

Tijd

Activiteiten zijn continu doorlopend en duren de volledige collegeperiode.

Geld

Voor de uitvoering van het product 3.1.1. Vestigingsklimaat van morgen is € 5,41 mln. beschikbaar. Dit bestaat uit 73% reguliere middelen en 27% personele lasten.

De reguliere middelen ad € 3,97 mln. worden met name ingezet voor:

- partnership Tefaf € 0,30 mln.;
- knelpuntenfonds € 1,00 mln.;
- procesmiddelen Einstein Telescoop € 0,60 mln.;
- Liof Trade € 0,32 mln.;
- actielijn Toerisme € 1,45 mln.

Nieuw in de begroting is het budget van het knelpuntenfonds € 1,00 mln. ten laste van de reserve knelpunten economisch beleid.

Daarnaast vragen wij aan Provinciale Staten in te stemmen met het het beschikbaar stellen van € 1,53 mln. ten laste van de programmareserve Economie voor de uitvoering van het beleidskader Werken aan een Toekomstbestendige Economie, hoofdstuk 3 Vestigingsklimaat van morgen, actielijn Strategische acquisitie en verankering en actielijn Toerisme. Deze middelen worden onder andere ingezet voor het opstellen van roadmaps/actieplan die gefocust zijn op de Limburgse maakindustrie, het businessplan Maastricht Convention Bureau, versnellen routestructuren met de landelijke stichtingen Wandelnet en Fietsplatforms en het aanstellen van een onafhankelijke verkenner die met regio's in gesprek gaat over hun wensen/behoefte (Gewijzigde Motie 3061 Berghorst c.s. inzake Vitaal toerisme in balans met de omgeving).

3.1.3. Maastricht Aachen Airport

Omschrijving

Maastricht Aachen Airport (MAA) draagt bij aan zowel de Limburgse als aan de nationale economie. Daarnaast leidt het tot samenwerking tussen bedrijfsleven en onderwijs; bijvoorbeeld in het Aviation Competence Center.

MAA maakt deel uit van de nationale luchtinfrastructuur en is na Schiphol de enige Nederlandse luchthaven met een vrachtfunctie.

Op 16 december 2022 hebben Provinciale Staten kennisgenomen van het Businessplan 'Transitie naar een duurzame, omgevingsbewuste en toekomstbestendige luchthaven' van MAA BV en MAABI BV ter invulling van Amendement 145 'Een omgevingsbewust en toekomstbestendig MAA' en ingestemd met het verstrekken van een Niet Economische Diensten van Algemeen Belang (NEDAB) van € 5,50 mln. per jaar en een investeringskrediet voor achterstallig onderhoud (in de vorm van een agiostorting) van € 23,9 mln.

Het businessplan beschrijft de wijze waarop de luchthaven zal transformeren naar een duurzame, omgevingsbewuste en toekomstbestendige luchthaven met de daarbij behorende doelen en beoogde fasering en tijdsplan. Als aandeelhouder van de luchthaven bewaken we de kaders die Provinciale Staten bij de besluitvorming in 2022 hebben aangegeven en zien wij erop toe dat de in het businessplan gestelde doelen worden behaald. Dit doen we aan de hand van reguliere ambtelijke en bestuurlijke overleggen, maar ook aan de hand van de jaarlijkse aandeelhoudersvergaderingen.

Rol Provincie: partner (aandeelhouder), financier, procesmanager, bevoegd gezag

Kwaliteit

Omgevingsfonds

De toegezegde provinciale bijdrage aan de stichting zal in de vorm van een subsidie in tranches worden verstrekt; in 2025 voor de tweede keer.

Provinciaal Inpassingplan MAA proefdraaien

Eind 2024/begin 2025 zal het PIP ter vaststelling aan Provinciale Staten worden voorgelegd.

Luchthavenbesluit

De door de directie van de luchthaven in de tweede helft van 2024 ingediende aanvraag luchthavenbesluit zal in 2025 leiden tot een Luchthavenbesluit.

Routedevelopment fund

De ontvangen bijdragen van de gemeente Maastricht voor het routedevelopment fund zullen in 2025 worden ingezet voor het van de grond krijgen van lijnvluchten naar een of meer hubs.

Ontsluiting luchthaven

Voor het verbeteren van de ontsluiting van de luchthaven (verbeteren verkeersveiligheid Vliegveldweg en voorterreinen MAA) heeft de minister van Infrastructuur en Waterstaat in de vorm van een specifieke uitkering (SPUK) aan de Provincie een bedrag van € 3,5 mln. inclusief BTW beschikbaar gesteld. De Provincie leidt de middelen door aan de gemeente Beek en MAA die dit project gaan uitvoeren. De gemeente Beek en MAA dragen zelf ieder € 2 mln. bij.

Tijd

Uitvoering van de genoemde resultaten is per ultimo 2025 gerealiseerd.

Geld

Voor de uitvoering van het product 3.1.3. Maastricht Aachen Airport is € 22,18 mln. beschikbaar. Deze middelen worden met name ingezet voor:

- 'niet' economische diensten van algemeen belang (NEDAB) € 5,50 mln.;
- achterstallig onderhoud € 10,90 mln.;
- omgevingsfonds € 1,75 mln.;
- ontsluiting Maastricht Aachen Airport € 2,89 mln.

Hiervan is nieuw in de begroting opgenomen de specifieke uitkering voor de ontsluiting van Maastricht Aachen Airport € 2,89 mln. exclusief BTW (lasten en baten). Het Rijk heeft hiervoor € 3,5 mln. beschikbaar gesteld. Hiervan wordt € 0,61 mln. afgedragen aan het BTW compensatiefonds.

Daarnaast vragen we aan Provinciale Staten middels deze programmabegroting in te stemmen met het beschikbaar stellen van € 0,06 mln. procesmiddelen MAA ten laste van de programmareserve Economie. De procesmiddelen zijn benodigd voor onder andere kosten in verband met het inhuren van (milieu)technische- of juridische adviseurs. Dit is in lijn met het beleidskader 'Werken in een Toekomstbestendige Economie'.

Wat willen we bereiken?

3.2. Innovaties voor de maatschappelijke opgaven

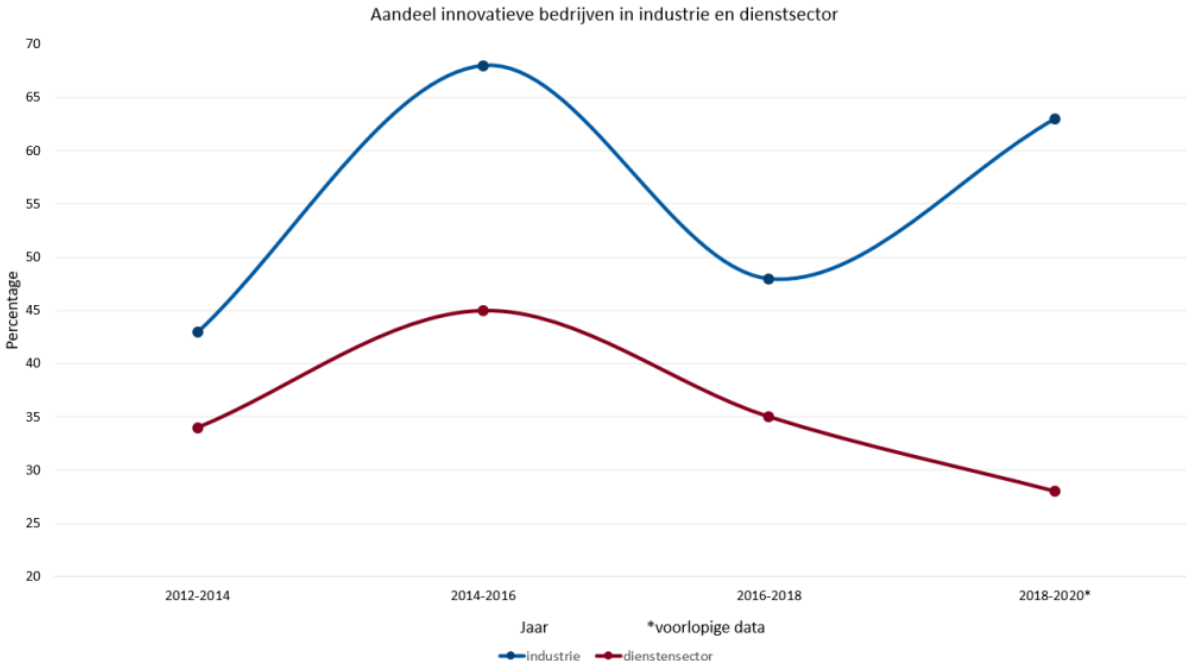
- In 2027 is de innovatiekracht van het Limburgse mkb verbeterd, waardoor ondernemers via maatschappelijk verantwoorde innovaties en ondernemerschap bijdragen aan een duurzaam, circulair, gezond en digitaal Limburg;
- In 2027 zijn er meer startende innovatieve ondernemers vanuit de ecosystemen, het onderwijs en via acquisitie, allen gericht op de transities;
- In 2027 is er voor Limburg een dekkend financieringsinstrumentarium voor startende ondernemers.

Wat merkt de Limburger ervan?

Aan de hand van indicatoren maken wij zichtbaar of we op koers liggen met het behalen van onze doelstellingen voor deze Statenperiode. Hierbij is de Provincie natuurlijk ook afhankelijk van partners en andere autonome ontwikkelingen. De indicator die reeds beschikbaar is, is hieronder gepresenteerd.

Indicatoren bij 'in 2027 is de innovatiekracht van het Limburgse MKB verbeterd, waardoor ondernemers via maatschappelijk verantwoorde innovaties en ondernemerschap bijdragen aan een duurzaam, circulair, gezond en digitaal Limburg'

Indicator D_21a: Aantal bedrijven in Limburg met proces- en productinnovaties.
Bron: CBS

Wat gaan we daarvoor doen?

3.2.1. Innovaties voor de maatschappelijke opgaven

Omschrijving

Het Limburgse mkb is de drager van het verdienvermogen van de regio. Met trots zien we dat het veel ondernemers lukt om de kansen die uit de transitie ontstaan om te zetten in bedrijvigheid. Daarmee leveren zij hun bijdrage aan de maatschappelijke opgaven voor Limburg. Er is ook nog een wereld te winnen, het mkb moet blijven innoveren. Het versterken van de innovatiekracht bij het Limburgse mkb blijft daarmee een belangrijke opgave.

Onze ambitie is dat de innovatiekracht van het Limburgse mkb verbeterd, zodat ondernemers in alle sectoren via slimme innovaties en ondernemerschap bijdragen aan een duurzaam, circulair, gezond en digitaal Limburg. Ook willen wij dat er meer startende innovatieve ondernemers ontstaan vanuit de Brightlands campussen, het onderwijs en via acquisitie. Wij dragen bij aan het realiseren van een regionaal financieringsinstrumentarium dat alle stadia van een startende onderneming kan ondersteunen.

Uitvoering verloopt via drie actielijnen:

- Innovatief bedrijfsleven;
- Innovatieve ecosystemen;
- Innovaties voor het brede mkb.

Rol Provincie: aanjager, financier, ondersteuner, partner (aandeelhouder)

Kwaliteit

- LIOF voert voor de Provincie Limburg het MKB-innovatieprogramma 'Limburg Toekomstbestendig' uit. De operationele looptijd van het programma eindigt in 2025. In 2025 wordt het programma geëvalueerd en gestart met een mogelijke opvolging van het programma;
- In 2025 hebben we bedrijven ondersteund bij innovatieve grensoverschrijdende samenwerkingsprojecten in euregionaal verband;
- In 2025 hebben wij via onze instrumenten ondernemingen gestimuleerd om (in samenwerking met kennisinstellingen) innovatieve projecten te starten op één of meer van de vijf maatschappelijke transities;
- In 2025 hebben wij acht nieuwe start-ups en scale-ups ondersteund met inzet van fondsen en programma's in Limburg;
- In 2025 gaan we voor het Limburgse MKB door met de mogelijkheden die de Actieagenda MKB-Dienstverlening 2024-2026 van het Rijk ons biedt.

Einstein Telescope

- Er zijn definitieve afspraken gemaakt met België en Duitsland over de wijze waarop het consortium de samenwerking in de bidbook / haalbaarheidsfase en de daarop volgende bouwfase gaat uitvoeren;
- Er ligt een stevig R&D programma waarbij een prominente rol is weggelegd voor de ET Pathfinder als laboratorium voor de Einstein Telescope sleutel technologieën;
- Er ligt een goed uitvoeringsplan om MBO en HBO in zowel nationale als Euregionale context in de meest brede zin aan te laten sluiten op de kennis en kunde die nodig is om de Einstein Telescope te ontwikkelen, te bouwen en te onderhouden;
- De noodzakelijke haalbaarheidsonderzoeken ten behoeve van het bidbook zijn grotendeels uitgevoerd en er ligt een plan om de ruimtelijke inpassing en aanleg uit te voeren;
- Er ligt een goede lobbystrategie en is in uitvoering om de positie van de EMR als vestigingsplek van de Einstein Telescope in ons voordeel te beslechten.

Tijd

Deze activiteiten zijn continu doorlopend en duren de volledige collegeperiode.

Geld

Voor de uitvoering van het product 3.2.1. Innovaties voor de Maatschappelijke Opgaven is € 19,54 mln. beschikbaar. Dit bestaat uit 92% reguliere middelen en 8% personele lasten. De reguliere middelen ad € 17,90 mln. worden met name ingezet voor:

- cofinanciering van Nationale en Europese projecten en verdere opschaling ten aanzien van het project Einstein Telescope € 8 mln.;
- cofinanciering Europese projecten € 1,60 mln.;
- continuering fondsen (LVFF en BAF) € 1,50 mln.;
- beheerskosten LSCF € 0,80 mln.;
- exploitatie en apparaatskosten LIOF € 2,68 mln.;
- technische bijstand Europese programma's € 1,18 mln.;

- MKB Innovatiestimulering Topsectoren (MIT) regeling € 1 mln.

We vragen aan Provinciale Staten in te stemmen met het beschikbaar stellen van € 2,30 mln. voor de uitvoering van het beleidskader Werken aan een Toekomstbestendige Economie, hoofdstuk 4 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven, actielijn Innovatief bedrijfsleven en actielijn Innovaties in het brede MKB ten laste van de programmareserve Economie. Deze middelen worden onder andere ingezet voor het continueren van de verschillende fondsen LVFF en BAF.

Daarnaast wordt hieruit eveneens de beheerskosten LSCF gedekt. Daarnaast vragen we aan Provinciale Staten in te stemmen met het beschikbaar stellen van € 7,8 mln. ten laste van de programmareserve Economie. Dit budget wordt in 2025 ingezet voor de cofinanciering van Nationale en Europese projecten en projecten en activiteiten vanuit de Provinciale taken en ambities om de Einstein Telescope in onze regio te kunnen realiseren en om de Einstein Telescope te benutten ter versterking van vestigingsklimaat, bedrijfsleven, onderwijs en wetenschap (zie ook onderdeel kwaliteit).

In de programmabegroting is tevens een taakstelling verwerkt ten behoeve van de jaarlijkse exploitatiebijdrage aan het LIOF met 10%. De lagere bijdrage van € 0,30 mln. valt vanaf 2025 vrij ten gunste van het begrotingsresultaat.

3.2.2 Brightlands

Omschrijving

Brightlands

De vier Brightlands campussen vormen de basis en kern van Brightlands. We voeren de Staten-besluiten van 2022 en 2023 uit. We continueren onze inzet om het samenspel tussen de Brightlands campussen te verbeteren. Samen met onze partners gaan we meer partijen binden aan Brightlands: mkb-bedrijven, kennisinstellingen, mede-overheden en talenten. Enerzijds om het draagvlak onder de Brightlands campussen en Brightlands breder te maken. Anderzijds is ons doel om de investeringen meer te laten renderen in de maatschappelijke omgeving via valorisatie en ondernemerschap. Dat doen we ook via de bestuurlijk kwartiermaker en met het Brightlands office. Via het office gaan we de gezamenlijke lobbykracht van de regio bundelen om meer impact te maken. Verder gaan we het merk 'Brightlands' met meer focus positioneren ook op landelijk niveau. Nauwe samenwerking tussen het Brightlands office en de eigen lobbykracht van de Provincie is daar een onderdeel van.

Brightlands Chemelot Campus

De ontwikkeling van Brightlands Chemelot Campus staat vooral in het teken van de realisatie van de uitbreiding Noord waarin met name nieuwe bedrijvigheid en initiatieven op gebied van circulariteit (zoals Brightlands Circular Space) zullen landen, en het verstevigen van het totale kennislandschap. Daarmee is deze campus, samen met de Chemelot Industrial site een belangrijke aanjager van de circulaire transitie.

Brightlands Campus Greenport Venlo

De Brightlands Campus Greenport Venlo is een jonge campus, die zich richt op innovatie in de hoogwaardige tuinbouwketen voor gezondheid, duurzaamheid en bedrijvigheid. De komende periode ligt hier de nadruk op de verdere ontwikkeling en groei van de campus en het stabiliseren van de vastgoedsituatie.

Brightlands Maastricht Health Campus

Vanuit de Brightlands Maastricht Health Campus wordt ingezet op het integraal ontwikkelen van de

campusorganisatie (inclusief bedrijvigheid), het gebied en de kennisinfrastructuur. Vanuit de inzet van de gemeente Maastricht kan de gebiedsontwikkeling in Randwyck via een integrale aanpak (met onder meer vergroening, aanpak openbare ruimte, 3e incubator, signing) als impuls gaan werken voor de campusontwikkeling in zijn geheel (bedrijvigheid, kennisinfrastructuur en talent).

Brightlands Smart Services Campus

De Brightlands Smart Services Campus is aan te merken als een campus in de 'opstart-fase'. Dat betekent dat de campus zich nog op een aantal aspecten verder moet ontwikkelen voordat er sprake is van een functionerend innovatie ecosysteem ('volwassen fase'). Gelet op de jonge leeftijd van de campus en het gegeven dat deze van nul af aan is gestart, bevindt de ontwikkeling zich daarmee op koers. De ontwikkeling van de Brightlands Smart Services Campus in Heerlen richt zich op groei van het aantal bedrijven en kennisinstellingen, en daarmee ook het aantal arbeidsplaatsen. Om deze groei te accommoderen is mogelijk uitbreiding van beschikbare ruimte in Heerlen noodzakelijk

Kwaliteit

Brightlands

- Met de inzet van de bestuurlijk kwartiermaker is de samenwerking tussen en het draagvlak onder de Brightlands campussen verbeterd;
- Het Brightlands office bundelt de lobby en PA-inspanningen op een selectie van onderwerpen;
- Het merk 'Brightlands' is met meer focus landelijk gepositioneerd;
- In 2025 is het startup versnellingsprogramma 'Brightlands Startup League' volledig actief en stimuleert en ondersteunt startende innovatieve ondernemers in de Brightlands community;
- We stimuleren actief, ook als aandeelhouder, dwarsverbanden tussen Brightlands campussen onderling én met de relevante regionale programma's;
- In het Statenbesluit 'Brightlands - visie en rol Provincie Limburg' c.s. is vastgelegd wat de inzet van de Provincie gaat zijn in de periode tot 2030;
Over de realisatie van de inhoudelijke doelen rapporteren wij in de Brightlands Rapportage (in het kader van de Regeling Grote Project). Daarin zijn ook de beoogde resultaten benoemd. Via de De Brightlands Rapportage worden de Staten jaarlijks geïnformeerd voor 1 juli.

Brightlands Chemelot Campus

- In 2025 zal de start van de bouw van Brightlands Circular Space plaatsvinden en zal de doorontwikkeling van de campus in Sittard-Geleen verder vorm krijgen;
- De bijdrage aan het ecosysteem bijv. via de ondersteuning van de kennisinfrastructuur, zal eveneens worden voortgezet.

Brightlands Campus Greenport Venlo

- In 2025 zal verder worden gewerkt aan de groei van de Brightlands Campus Greenport Venlo, zoals opgenomen in het Groeiplan BCGV 203X. Een van de belangrijke onderdelen is het Greenport Innovation and Learning Labs (GRILL), waarmee de verbinding tussen MKB, onderzoek en onderwijs wordt gerealiseerd en de kennisinfrastructuur op en rondom Brightlands Campus Greenport Venlo (BCGV) wordt versterkt;
- Daarnaast werkt Campus Vastgoed Greenport Venlo in 2025 verder aan de vastgoedpropositie van de campus, waarin de acquisitie(strategie) en het uitvoeren van groot onderhoud centraal staan.

Brightlands Maastricht Health Campus

- In 2025 zal een start gemaakt worden met de tussentijdse evaluatie van de extra taken van de campusorganisatie inzake de ecosysteem ontwikkeling;
- Er wordt ingezet op het vinden van samenwerkingspartners en het indienen van voorstellen richting programma's en fondsen van Rijk en EU;
- Het integrale businessplan dat vanuit de gebiedsontwikkeling is opgepakt, zal naar verwachting in 2025 afgerond worden, waarna standpuntbepaling en eventueel besluitvorming door de partners aan de orde is.

Brightlands Smart Services Campus

- De campusorganisatie heeft een hoog ambitieniveau, met focus op verdere groei van het aantal arbeidsplaatsen via de rol van AI-hub Brightlands in combinatie met R&D-faciliteiten. Sinds 2021 is de campus het kloppend hart van de AI-hub Brightlands, één van de zeven landelijke AI-hubs in het landschap van de Nederlandse AI-coalitie. Ook voor 2025 staat het doorontwikkelen van het regionale quadrupel helix ecosysteem in de kennismaking met en toepassing van AI centraal.
- De campusorganisatie heeft verder als belangrijkste opgaven om de ontwikkeling van het ecosysteem aan te jagen door het bieden van een goede vestigingslocatie met de noodzakelijke faciliteiten (waaronder lab faciliteiten), het aantrekken van nieuwe bedrijven en instellingen, het opzetten van samenwerkingsverbanden en daarmee inspelen op programma's op nationaal en EU-niveau, het organiseren van ontmoetingen en het (daarmee) bouwen van een 'community'.
- Met de inzet van een kwartiermaker wordt voor 2025 ingezet op uitvoering van het project Project Smart Innovation & Learning Labs (SMILL), het initiatief gericht op het verbinden van MKB, onderzoek en onderwijs om de kennisinfrastructuur binnen Limburg te versterken, de digitale innovatiekracht te vergroten en zodoende de digitale transitie in de regio te versnellen.

Tijd

De Statenbesluiten hebben betrekking op de periode 2023-2030. De inzet van de Provincie is uitgezet voor dezelfde periode.

Geld

Voor de uitvoering van het product Brightlands is € 2,54 mln. beschikbaar. Dit bestaat uit 60% reguliere middelen, 38% personele lasten en 2% kapitaallasten. De reguliere middelen ad € 1,52 mln. worden met name ingezet voor:

- communicatie Brightlands € 0,50 mln.;
- Brightlands Startup € 0,75 mln.;
- kwartiermaker Brightlands € 0,11 mln.

Middels deze begroting vragen we aan Provinciale Staten in te stemmen met het beschikbaar stellen van € 0,15 mln. procesmiddelen Brightlands ten laste van de programmareserve Economie. Deze gevraagde procesmiddelen Brightlands zijn nodig voor de doorontwikkeling van Brightlands en de vier campussen. Dit is in lijn met het beleidskader 'Werken aan een Toekomstbestendige Economie'.

Wat willen we bereiken?

3.3. Een gezonde arbeidsmarkt

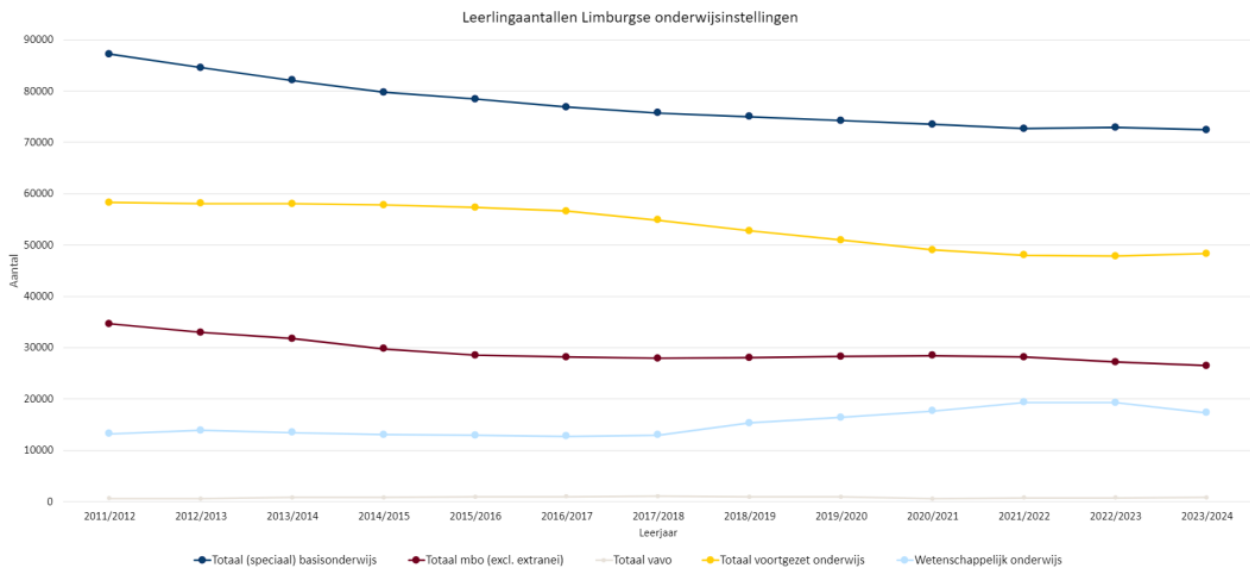
- In 2027 is de flexibiliteit en robuustheid van de onderwijsinfrastructuur (MBO, HBO en WO) in Limburg versterkt en vergroot;
- In 2027 is er een Leven Lang Ontwikkelen-infrastructuur die de inwoners van Limburg in staat stelt om hun kennis en vaardigheden op peil te houden;
- In 2027 werken onderwijs, bedrijfsleven en overheid samen aan de kritische factor human capital bij het doen slagen van de transitie.

Wat merkt de Limburger ervan?

Aan de hand van indicatoren maken wij zichtbaar of we op koers liggen met het behalen van onze doelstellingen voor deze Statenperiode. Hierbij is de Provincie natuurlijk ook afhankelijk van partners en andere autonome ontwikkelingen. De indicatoren die reeds beschikbaar zijn, zijn hieronder gepresenteerd.

Indicatoren bij 'in 2027 is de flexibiliteit en robuustheid van de onderwijsinfrastructuur (MBO, HBO en WO) in Limburg versterkt en vergroot'

Indicator D_24a: Leerlingenaantallen Limburgse onderwijsinstellingen.
Bron: DUO Register Onderwijsinstellingen

Indicatoren bij 'in 2027 is er een Leven Lang Ontwikkelen-infrastructuur die de inwoners van Limburg in staat stelt om hun kennis en vaardigheden op peil te houden'

Indicator D_25a: Aanwezigheid van de LLO-infrastructuur Ja/Nee.
Bron: Data beleidscluster

Ja.

Indicator D_25b: Beschrijving werking van de LLO-infrastructuur.
Bron: n.v.t. (kwalitatief)

De LLO-infrastructuur is ondergebracht in twee initiatieven:

- *Leo Loopbaan: het loket voor de Limburger rondom loopbaan en ontwikkeling*
- *Limburg Leert: het loket voor de Limburg voor om- en bijscholing*

Beide initiatieven zijn in de uitvoering aan elkaar verbonden. Beide initiatieven worden aangestuurd door beroepsopleiding en werkgevers, en werken nauw samen met andere stakeholders zoals de overheid.

Wat gaan we daarvoor doen?

3.3.1. Een gezonde arbeidsmarkt

Omschrijving

Met de uitvoeringsagenda 'Een gezonde arbeidsmarkt' werken we aan een arbeidsmarkt waarin iedere (nieuwe) Limburger in staat is om een duurzame werkplek te vinden, mee te kunnen bewegen met veranderingen en zichzelf verder te ontwikkelen.

Hierbij richten we het arbeidsmarkt- en onderwijsbeleid op de sociaal maatschappelijke opgaven:

- Onderwijsopgave: een meer toekomstbestendig onderwijslandschap (mbo-hbo-wo) in Limburg dat de transitie ondersteunt (kennis als brandstof voor innovatie) en minder kwetsbaar is voor de rigiditeit van het nationale systeem en met aanhaking van bedrijfsleven. Een onderwijslandschap dat ook binnen de demografische realiteit van Limburg in staat is om mensen op te leiden zodat deze goed blijven aansluiten op de behoeften in de regio;
- Kwalitatieve opgave: Het beter op peil houden van kennis en vaardigheden ('Leven Lang Ontwikkelen'), waarmee een bredere inzetbaarheid in een voortdurend veranderende arbeidsmarkt wordt bereikt. Blijven leren en ontwikkelen wordt gestimuleerd en is makkelijk toegankelijk, voor iedereen. Bedrijfsleven en onderwijs zijn hier samen voor verantwoordelijk;
- Kwantitatieve opgave: een betere balans tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt. Een dynamiek waarin de vraag naar personeel onderdeel is van strategisch HR beleid.

We gaan met dit uitvoeringsprogramma bijdragen aan deze arbeidsmarkttopgaven via drie actielijnen:

- Actielijn 1: Toekomstbestendige onderwijsinfrastructuur;
- Actielijn 2: Toekomstbestendige en wendbare beroepsbevolking;
- Actielijn 3: Vraag en aanbod in balans.

Voor de activiteiten in deze drie actielijnen is vooralsnog de inzet van € 10,0 mln. uit de programmareserve Arbeidsmarkt en Onderwijs voorzien.

Rol Provincie: ondersteuner, subsidiënt, partner

Kwaliteit

- In 2025 is de Bestuursafel Onderwijs met alle hoger- en beroepsonderwijsinstellingen minimaal twee keer bij elkaar gekomen;
- In 2025 heeft er minimaal één bestuurlijk overleg met strategische arbeidsmarktpartners (o.a. UWV, arbeidsmarktregio's, werkgeversverenigingen en vakbonden) plaatsgevonden;
- In 2025 vindt er een arbeidsmarktevent plaats met relevante arbeidsmarkt- en onderwijspartners;
- In 2025 zijn er minimaal twee arbeidsmarkt- of onderwijsprojecten met Limburgse partners ingediend binnen Rijks- of Europese regelingen;
- In 2025 is er minimaal één onderdeel van de vakmanschapsagenda verder uitgewerkt;
- In 2025 is de financiering van GIP's structureel geborgd.

Tijd

Uitvoering van de genoemde resultaten is per ultimo 2025 gerealiseerd.

Geld

Voor de uitvoering van het product Een Gezonde Arbeidsmarkt is € 3,93 mln. beschikbaar. Dit bestaat uit 84% reguliere middelen en 16% personele lasten. De reguliere middelen ad. € 3,28 mln. worden met name ingezet voor:

- cofinanciering Grensinformatiepunten € 0,58 mln.;
- uitvoering beleidskader Werken aan een Toekomstbestendige Economie, hoofdstuk 5 Een gezonde arbeidsmarkt € 2,63 mln. waarvan € 2,50 mln. is geormerkt voor de cofinanciering Europese en Nationale projecten;

Middels deze begroting vragen we aan Provinciale Staten in te stemmen met het beschikbaar stellen van € 1,35 mln. voor de uitvoering van het beleidskader Werken aan een Toekomstbestendige Economie, hoofdstuk 5 Een gezonde arbeidsmarkt ten laste van de programmareserve Onderwijs en Arbeidsmarkt. Deze middelen worden ingezet voor de realisatie van volgende resultaatdoelstellingen:

- In 2025 zijn er minimaal twee arbeidsmarkt- of onderwijsprojecten met Limburgse partners ingediend binnen Rijks- of Europese regelingen;
- In 2025 is er minimaal één onderdeel van de vakmanschapsagenda verder uitgewerkt;
- In 2025 is de financiering van GIP's structureel geborgd.

Wat willen we bereiken?

3.4. Verduurzaming en circulaire economie

- Tegen 2027 heeft de Limburgse economie een grotere mate van circulariteit bereikt door de implementatie van R-strategieën, waarmee we in lijn zijn met de nationale doelstelling van 50% circulariteit tegen 2030;

- In 2027 werken we met onderwijs, bedrijfsleven en overheid intensief samen om de circulaire transitie te versterken;
- In 2027 zijn de ruimtelijke, juridische, digitale en financiële randvoorwaarden zo ingericht om de uitrol van kansrijke ontwikkelingen mogelijk te maken.

Wat merkt de Limburger ervan?

Aan de hand van indicatoren maken wij zichtbaar of we op koers liggen met het behalen van onze doelstellingen voor deze Statenperiode. Hierbij is de Provincie natuurlijk ook afhankelijk van partners en andere autonome ontwikkelingen. De indicatoren voor deze doelstellingen zijn nog in ontwikkeling.

Wat gaan we daarvoor doen?

3.4.1. Verduurzaming en circulaire economie

Omschrijving

Het bedrijfsleven wordt versterkt door een duurzame circulaire economie. Dit heeft gunstige consequenties voor de concurrentiepositie van Limburg. We blijven ons actief inzetten voor nationaal en Europees beleid dat de industrie zoals die van het grote industriecluster Chemelot versterkt, verduurzaamt en vergroent. Verduurzaming en circulair ondernemen vraagt kennis, samenwerking en investeringen.

Wij zetten onze innovatie-instrumenten in (die bij LIOF zijn ondergebracht) en delen onze kennis en ervaring. Om versnelling, opschaling en impact te genereren is focus noodzakelijk. We zetten daarom in op vier prioritaire bedrijfsketens. Dit zijn:

- chemie;
- biomassa en voedsel;
- circulair bouwen;
- duurzame maakindustrie.

Rol Provincie: bevoegd gezag, financier, partner, toetser, procesmanager, ondersteuner, aanjager

Kwaliteit

Om de vier prioritaire bedrijfsketens te versterken naar een grotere mate van circulariteit wordt:

- in 2025 circulaire en duurzame bouw aangejaagd met Limburgse partners in het circulair bouwend programma Zuid-Nederland;
- in 2025 is de ambitie van Chemelot om in 2050 klimaatneutraal en circulair te zijn ondersteund vanuit de provinciale rol;
- in 2025 is het impulsprogramma Biocirculaire economie Limburg (IBEL) 2.0 opgestart;
- in 2025 wordt een aanpak Maakindustrie opgesteld met focus op circulariteit;
- in 2025 innovatie is het MKB gestimuleerd om de transitie naar een circulaire economie te versnellen door inzet van het programma Limburg Toekomstbestendig van het LIOF;
- in 2025 zijn nationale en Europese financieringsprogramma's maximaal benut voor verduurzaming en circulaire economie;

- in 2025 wordt ondersteuning gegeven aan vier inspirerende Limburgse praktijkvoorbeelden voor de circulaire economie.

Om de verduurzaming van de Provinciale organisatie te versnellen wordt:

- in 2025 het uitvoeringsplan duurzaamheid uitgevoerd vanuit bedrijfsvoering (zie Verplichte paragrafen 9. § Duurzaamheid);
- in 2025 is door Provincie Limburg opgetreden als “eerste klant” (launching customer) voor onze eigen inkoop.

Tijd

De genoemde resultaten zijn per ultimo 2025 gerealiseerd waarbij de inzet op en de uitvoering van de programma's doorlopen in de tijd.

Geld

Voor de uitvoering van het product 3.4.1. Verduurzaming en Circulaire Economie is € 2,61 mln. beschikbaar. Dit bestaat uit 66% reguliere middelen en 34% personele lasten. De reguliere middelen ad € 1,71 mln. worden met name ingezet voor:

- Interreg project Europe CHEERS4EU € 0,11 mln.;
- Uitvoeringsprogramma Circulaire Economie 2024-2027 € 1,45 mln.

Middels deze begroting vragen we Provinciale Staten in te stemmen met het beschikbaar stellen van € 1,45 mln. voor de uitvoering van het beleidskader Werken aan een Toekomstbestendige economie, hoofdstuk 2 Verduurzaming en circulaire economie ten behoeve van de actielijnen:

- investeren in de Limburgse prioritaire bedrijfsketens/ecosystemen € 1,12 mln.;
- verduurzaming en circulair bedrijfsleven € 0,07 mln.;
- menselijk kapitaal & onderwijs voor circulaire economie € 0,03 mln.;
- uitgangspunten ter versterking van het ecosysteem € 0,17 mln.;
- communicatie en Kennisdeling € 0,06 mln.

Deze middelen worden onder andere ingezet voor de uitwerking van de propositie verduurzaming Chemelot, ontwikkeling van het impulsprogramma IBEL 2.0 en ondersteuning van vier inspirerende Limburgse praktijkvoorbeelden voor de circulaire economie (zie ook onderdeel kwaliteit van dit product). Het gevraagde budget van € 1,45 mln. komt ten laste van de programmareserve Economie.

Wat willen we bereiken?

3.5. Gezonde toekomst voor de land- en tuinbouw in Limburg

- In 2027 is er meer kennis over de land- en tuinbouw in Limburg en daardoor begrip ten aanzien van de sector en de transities.

In 2027 zijn er 120 agrarische koplopers en innovatoren ondersteund met het marktrijp maken van kansrijke innovaties en concepten ten behoeve van de transities. Daarnaast zal er eind 2025 een uitgebalanceerd pakket beschikbaar zijn bij LIOF, tevens ten behoeve van de transities in de landbouw. Hierbij besteden we minimaal de helft van het beschikbare budget aan oplossingen die duurzaam en diervriendelijk zijn.

We werken aan een communicatiestrategie, waarmee we vanaf 2025 gaan zorgen voor actieve informatie naar de Limburgse agrariërs ten aanzien van kennis- en informatie overdracht en regelingen. Daarnaast beogen we met de communicatiestrategie ook educatieve en kleinschalige initiatieven te ondersteunen gericht op de relatie tussen boer en burger.

Tot slot werken we aan een platform waar partijen die betrokken zijn bij het perspectief van de blijvende ondernemer in Limburg met elkaar spreken over de strategie en aanpak om deze ondernemers te ondersteunen met het uitstippelen van de toekomstontwikkeling van hun bedrijf.

Wat merkt de Limburger ervan?

Aan de hand van indicatoren maken wij zichtbaar of we op koers liggen met het behalen van onze doelstellingen voor deze Statenperiode. Hierbij is de Provincie natuurlijk ook afhankelijk van partners en andere autonome ontwikkelingen. De indicator voor deze doelstelling is nog in ontwikkeling.

Wat gaan we daarvoor doen?

3.5.1 Gezonde toekomst voor de land- en tuinbouw in Limburg

Omschrijving

We zijn trots op onze Limburgse land- en tuinbouw die behoort tot de top van de wereld. De sector heeft zich in de afgelopen decennia meermaals opnieuw uitgevonden en zal dit de komende jaren opnieuw moeten doen. De Limburgse agrarisch ondernemers zijn hierbij een essentieel onderdeel van de oplossing voor alle uitdagingen die landen in het landelijk gebied. Ondernemers die de komende jaren willen doorgaan met ondernemen, of daarmee willen starten, hebben hun blik op de toekomst gericht.

We richten ons op de doorontwikkeling van (bewezen) conceptuele ontwikkelingen en implementeerbare innovaties bij de koplopers en innovators van de sectoren. Daarnaast achten we het in het belang van de Limburgse agrariër dat hij maximaal gebruik kan maken van kennis en informatie die hem ondersteunt bij het maken van duurzame investeringsbeslissingen voor zijn bedrijf.

Binnen dit beleidskader streven we ernaar om de middelen die hieraan verbonden zijn zo veel mogelijk te laten landen op het boerenerf.

Dit doen we door middel van drie actielijnen:

1: opgavegericht innoveren;

2: strategisch verbinden;

3: de Limburgse land- en tuinbouw in beeld.

Rol Provincie: bevoegd gezag, subsidiënt, partner, toetser, procesmanager, ondersteuner

Kwaliteit

- In 2025 is er een aanpak ontwikkeld rondom de agrarische blijvers in Limburg en rollen we de implementatiestrategie uit;
- In 2025 zijn agrariërs en ketens op het gebied van biobased materials en eiwitgewassen ondersteund in het verder ontwikkelen van het IBEL-programma 2.0 (Impuls Biocirculaire Economie Limburg);
- In 2025 is er, als opvolging van het programma LimburgToekomstbestendig, een instrumentenpakket gevormd bij het LIOF ten behoeve van de transitie in de land- en tuinbouw;
- In 2025 is er een visie op de wijnbouw en fruitteelt klaar en een uitvoeringsaanpak geformuleerd (conform Gewijzigde Motie 3097 Van der Pol c.s. inzake Wijnbouw en nieuwe teeltkansen);
- In 2025 is er een provinciale subsidieregeling die educatieve initiatieven moet ondersteunen op het gebied van land- en tuinbouw;
- In 2025 is er een provinciale subsidieregeling die kleinschalige initiatieven ondersteunt die het verhaal van de boer dichterbij de burger brengen;
- In 2025 is de communicatiestrategie voor de Limburgse land- en tuinbouw in beeld gereed en is er gestart met de uitvoering van deze strategie;
- In 2025 is gestart met de uitvoeringsagenda van de tuinbouwvisie die in 2024 is opgeleverd;
- In 2025 zijn er afspraken gemaakt met het Rijk over het mogelijk opstarten van pilots in de provincie Limburg ten aanzien van geothermie;
- In 2025 is een businesscase afgerond ten aanzien van de mogelijkheden en kansen van groen gas vanuit de landbouw in Limburg;
- In 2025 zijn samenwerkingsverbanden met Limburgse inbreng geholpen aan middelen uit nationale of Europese fondsen.

Tijd

Bovenstaande resultaten zijn ultimo 2025 gerealiseerd of gestart. Subsidieregelingen lopen door tot einde van deze coalitieperiode. Externe fondsen als Limburg Toekomstbestendig, Europese en nationale fondsen lopen over coalitieperioden heen.

Geld

Voor de uitvoering van het product 3.5.1. Gezonde toekomst voor de land- en tuinbouw Limburg is € 5,92 mln. beschikbaar. Dit bestaat uit 92% reguliere middelen en 8% personele lasten. De reguliere middelen ad € 5,43 mln. worden met name ingezet voor:

- uitvoeringskosten GLB/NSP € 1,40 mln.;
- cofinanciering GLB/NSP 2024-2027 totaal € 1,76 mln. voor de openstelling van de interventies Samenwerking EIP operationele groepen € 1,46 mln. en Kennisverspreiding en informatie € 0,29 mln.;

- uitvoering van de actielijnen Opgavegericht innoveren € 0,80 mln., Strategisch verbinden € 0,30 mln. en Limburgse land- en tuinbouw in beeld € 0,50 mln.;
- cofinanciering Europese projecten € 0,65 mln.

Middels deze begroting vragen we Provinciale Staten in te stemmen met het beschikbaar stellen van totaal € 1,60 mln. (€ 1,20 mln. in 2025, € 0,20 mln. in 2026 en € 0,20 mln. in 2027) ten laste van de programmareserve Landbouw voor de uitvoering van het beleidskader Werken aan een Toekomstbestendige economie, hoofdstuk 6 Een gezonde toekomst voor de land- en tuinbouw in Limburg ten behoeve van de actielijnen;

- opgavegericht innoveren € 0,80 mln.;
- strategisch verbinden € 0,05 mln.;
- Limburgse land en tuinbouw in beeld € 0,75 mln.

Deze middelen worden onder andere ingezet voor de ontwikkeling van het IBEL-programma 2.0, het opstellen van een visie voor wijnbouw en fruitteelt, de uitvoering van de communicatiestrategie, uitvoeringsagenda tuinbouw (zie ook onderdeel kwaliteit).

Wat mag het kosten?

Voor het realiseren van de jaarplannen van dit programma bedragen de uitgaven € 75,11 mln., waarvan € 62,11 mln. programmamiddelen en € 13,00 mln. toevoegingen aan de reserves (€ 8,69 mln. risicoreserve SIS, programmareserve Brightlands € 3,80 mln. en programmareserve Onderwijs en Arbeidsmarkt € 0,51 mln.).

De dekking van deze uitgaven bestaat uit:

- Reserve Knelpunten economisch beleid € 1 mln.;
- Programmareserve Economie € 15,50 mln.;
- Programmareserve Brightlands € 1,55 mln.;
- Programmareserve Onderwijs en Arbeidsmarkt € 2,63 mln.;
- Programmareserve Landbouw € 2,25 mln.;
- Specifieke uitkering voor de ontsluiting van Maastricht Aachen Airport € 2,89 mln. exclusief BTW.;
- Exploitatie bijdrage cargoterminal MAA € 0,61 mln.;
- Bijdragen gemeenten en rijk € 0,87 mln.;
- Dividendopbrengsten verbonden partijen € 1,70 mln.;
- Overige € 0,59 mln.

Het nadelige exploitatieresultaat van € 45,53 mln. wordt gedekt uit de algemene dekkingsmiddelen (programma 9. Financiën en overhead).

Als uitwerking van onder andere het Beleidskader Werken aan een Toekomstbestendige economie zijn de volgende nieuwe voorstellen in deze begroting opgenomen:

- Bijdrage provincie Limburg acquisitie project;
- Taakstelling bijdrage NV Industriebank LIOF;
- Einstein Telescoop;
- Procesmiddelen Brightlands campussen 2025;
- Procesmiddelen Maastricht Aachen Airport;

- Specifieke uitkering voor ontsluiting Maastricht Aachen Airport;
- Uitvoering beleidskader Economie hoofdstuk 2 Verduurzaming en circulaire economie;
- Uitvoering beleidskader Economie hoofdstuk 3 Vestigingsklimaat van morgen;
- Uitvoering beleidskader Economie hoofdstuk 4 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven;
- Uitvoering beleidskader Economie hoofdstuk 5 Een gezonde arbeidsmarkt;
- Uitvoering beleidskader Economie hoofdstuk 6 Een gezonde toekomst voor de land- en tuinbouw in Limburg.

Dit is in lijn met het beleidskader Werken aan een Toekomstbestendige Economie.

Het nadelige resultaat van € 45,53 mln. wordt gedekt uit de algemene middelen.

Voor nadere details verwijzen we naar de toelichtingen op product-niveau bij 'Wat gaan we daarvoor doen?', onderdeel Geld'.

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Primitieve begroting 2025
Lasten	
3 Werken aan de toekomstige economie	
3.1 Vestigingsklimaat van morgen	
3.1.1 Vestigingsklimaat van morgen	
60564 Actielijn Toerisme 322	1.453
60578 Procesmidd strategische acquisitie 321	80
63252 NV Industriebank LIOF	0
63253 Knelpuntenfonds	1.000
63258 Uitvoeringsprogramma economie en innovatie	82
68000 Doorberekende personeelskosten	0
68006 Doorberekende personeelskosten	1.439
68267 Procesmiddelen Einstein Telescope	600
68926 Partnership TEFAF	300
69239 MITregeling	0
69246 MEB 52 Strategisch ondernemerschap	136
69972 LIOF Trade	315
Totaal 3.1.1 Vestigingsklimaat van morgen	5.406
3.1.3 Maastricht Aachen Airport	
60553 SPUK Ontsluiting Maastricht Aachen Airport	2.893
66052 Kapitaallasten	195
67719 Vergoeding NEDABkosten luchthaven MAA	16.400
67720 Procesmiddelen ontwikkeling luchthaven MAA	60
67753 Stichting Klachtentelefoon MAA	62
67893 Exploitatie cargoterminal MAA	31
67895 Toev voorz luchthavengeb gebouwen	73
68004 Doorberekende personeelskosten	218
68569 Doorberekende personeelskosten Klachtentel	94
68638 Gemeentelijke bijdragen ivm toekomst MAA	400
69683 Bijdrage Omgevingsfonds MAA	1.750
Totaal 3.1.3 Maastricht Aachen Airport	22.176
Totaal 3.1 Vestigingsklimaat van morgen	27.582
3.2 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven	
3.2.1 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven	
60508 Cofinanciering Verduurzaming CE actielijn 2	171
60517 Cofin Innovaties maatsch opgaven actielijn 2	834
60568 MIT regeling tlv PR Economie	0
60579 Procesmiddelen innovatieve ecosystemen 422	2.300
60588 ET actielijn innovatief bedrijfsleven	1.500
60589 ET actielijn innovatieve ecosystemen	1.500

Exploitatie	Primitieve begroting 2025
60591 ET actielijn majeure projecten	4.800
67898 University College	200
68002 Doorberekende personeelskosten	1.637
68153 BC Healthy Eating and Food Innovation	435
68766 CHILL	500
68884 Kapitaallasten	0
69608 Stelpost BMHC PS 2462022	0
69609 Stelpost BSSC PS 2462022	0
69610 Stelpost Brightlandsbreed PS 2462022	0
69637 Stelpost BCGV Voorjaarsnota 2022	0
69897 NV Industriebank LIOF	2.682
69898 Technische bijstand Europese programmas	1.180
69903 MITregeling	1.000
69964 Cofinanciering Verduurzaming CE actielijn 1	171
69965 Cofin Vestigingsklimaat v morgen actielijn 3	111
69966 Cofin Innovaties maatsch opgaven actielijn 1	513
Totaal 3.2.1 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven	19.534
3.2.2 Brightlands	
60505 Procesmiddelen Campussen	150
60595 Kwartiermaker Brightlands 711	114
69870 Brightlands Communicatie	500
69907 MEB 14 Brightlands procesmiddelen	8
69915 Brightlands Startup League	750
69927 Kapitaallasten	65
69928 Doorberekende personeelskosten	955
Totaal 3.2.2 Brightlands	2.542
Totaal 3.2 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven	22.076
3.3 Een gezonde arbeidsmarkt	
3.3.1 Een gezonde arbeidsmarkt	
60509 Cofin Arbeidsmarkt en onderwijs actielijn 2	345
60510 Cofin Arbeidsmarkt en onderwijs actielijn 3	595
68013 Doorberekende personeelskosten	647
68091 Arbeidsmarktdata	73
69131 GIP Euregio Rijn Waal	7
69132 GIP Euregio Rijn Maas Noord	100
69133 GIP Aachen Eurode	193
69134 GIP Maastricht	283
69934 Toekomstbestendige onderwijsinfrastructuur 51	50
69935 Toekomstbest en wendbare beroepsbevolking 52	38

Exploitatie	Primitieve begroting 2025
69936 Vraag en arbeid in balans 53	38
69967 Cofin Arbeidsmarkt en Onderwijs actielijn 1	1.560
Totaal 3.3.1 Een gezonde arbeidsmarkt	3.927
Totaal 3.3 Een gezonde arbeidsmarkt	3.927
3.4 Verduurzaming en circulaire economie	
3.4.1 Verduurzaming en circulaire economie	
60569 Prioritaire bedrijfsketensecosystemen	1.122
60583 Communicatie en kennisdeling 226	60
60584 Menselijk kapitaal onderwijs 224	25
60585 Ecosysteem 225	175
69444 Procesmiddelen gebiedsontwikkeling Chemelot	70
69850 Veilige omgeving Pilot Chemelot	45
69892 Full proposal CEL4LIFE 20252028	32
69900 REBIS	67
69929 Doorberekende personeelskosten	899
69951 Interreg Europe CHEERS4EU	111
Totaal 3.4.1 Verduurzaming en circulaire economie	2.606
Totaal 3.4 Verduurzaming en circulaire economie	2.606
3.5 Gezonde toekomst voor de land- en tuinbouw in Limburg	
3.5.1 Gezonde toekomst voor de land- en tuinbouw in Limburg	
69865 Cofinanciering GLBNSP GroenBlauwdierenwelz	0
69918 Doorberekende personeelskosten	491
69920 LLA4 Grensoverschrijdend verbinden	30
69921 Uitvoeringskosten GLBNSP	1.400
69960 Cofin GLBNSP samenwerking EIP oper groepen	1.463
69962 Cofin GLBNSP Kennisverspreiding en informatie	292
69968 Cofinanciering Land en tuinbouw	650
69978 Opgavegericht innoveren	795
69979 Strategisch verbinden	300
69980 Limburgse land en tuinbouw in beeld	500
Totaal 3.5.1 Gezonde toekomst voor de land- en tuinbouw in Limburg	5.921
Totaal 3.5 Gezonde toekomst voor de land- en tuinbouw in Limburg	5.921
Totaal 3 Werken aan de toekomstige economie	62.112
Totaal Lasten	62.112
Baten	
3 Werken aan de toekomstige economie	
3.1 Vestigingsklimaat van morgen	
3.1.3 Maastricht Aachen Airport	
60553 SPUK Ontsluiting Maastricht Aachen Airport	2.893

Exploitatie	Primitieve begroting 2025
67893 Exploitatie cargoterminal MAA	602
68638 Gemeentelijke bijdragen ivm toekomst MAA	400
Totaal 3.1.3 Maastricht Aachen Airport	3.894
Totaal 3.1 Vestigingsklimaat van morgen	3.894
3.2 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven	
3.2.1 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven	
68240 Dividend Chemelot Campus Vastgoed	0
68899 Dividenden Greenport Venlo	0
Totaal 3.2.1 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven	0
3.2.2 Brightlands	
60595 Kwartiermaker Brightlands 711	51
69905 Dividend Chemelot Campus Vastgoed	1.538
69906 Dividenden Greenport Venlo	160
Totaal 3.2.2 Brightlands	1.748
Totaal 3.2 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven	1.748
3.3 Een gezonde arbeidsmarkt	
3.3.1 Een gezonde arbeidsmarkt	
69132 GIP Euregio Rijn Maas Noord	67
69133 GIP Aachen Eurode	129
69134 GIP Maastricht	189
69935 Toekomstbest en wendbare beroepsbevolking 52	509
Totaal 3.3.1 Een gezonde arbeidsmarkt	893
Totaal 3.3 Een gezonde arbeidsmarkt	893
3.4 Verduurzaming en circulaire economie	
3.4.1 Verduurzaming en circulaire economie	
69850 Veilige omgeving Pilot Chemelot	30
69951 Interreg Europe CHEERS4EU	89
Totaal 3.4.1 Verduurzaming en circulaire economie	119
Totaal 3.4 Verduurzaming en circulaire economie	119
Totaal 3 Werken aan de toekomstige economie	6.654
Totaal Baten	6.654
Saldo van baten en lasten	-55.458
Storting	
3 Werken aan de toekomstige economie	
3.1 Vestigingsklimaat van morgen	
3.1.3 Maastricht Aachen Airport	
69502 Toevoeging risicoreserve SIS	5.414
Totaal 3.1.3 Maastricht Aachen Airport	5.414
Totaal 3.1 Vestigingsklimaat van morgen	5.414

Exploitatie	Primitieve begroting 2025
3.2 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven	
3.2.1 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven	
69503 Toevoeging risicoreserve SIS Chemelot	0
69504 Toevoeging risicoreserve SIS BMHC	0
69505 Toevoeging risicoreserve SIS GPV	0
69506 Toevoeging risicoreserve SIS SSC	0
69843 Toevoeging PR Brightlands	0
Totaal 3.2.1 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven	0
3.2.2 Brightlands	
69909 Toevoeging risicoreserve SIS Chemelot	165
69910 Toevoeging risicoreserve SIS BMHC	650
69911 Toevoeging risicoreserve SIS GPV	1.860
69912 Toevoeging risicoreserve SIS SSC	600
69916 Toevoeging PR Brightlands	3.800
Totaal 3.2.2 Brightlands	7.074
Totaal 3.2 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven	7.074
3.3 Een gezonde arbeidsmarkt	
3.3.1 Een gezonde arbeidsmarkt	
69774 Toevoeging PR onderwijs en arbeidsmarkt	509
Totaal 3.3.1 Een gezonde arbeidsmarkt	509
Totaal 3.3 Een gezonde arbeidsmarkt	509
Totaal 3 Werken aan de toekomstige economie	12.997
Totaal Stortingen	12.997
Onttrekkingen	
3 Werken aan de toekomstige economie	
3.1 Vestigingsklimaat van morgen	
3.1.1 Vestigingsklimaat van morgen	
60519 Aanw reserve knelpunten economisch beleid	1.000
69973 Aanwending PR Economie	1.848
Totaal 3.1.1 Vestigingsklimaat van morgen	2.848
3.1.3 Maastricht Aachen Airport	
69974 Aanwending PR Economie	60
Totaal 3.1.3 Maastricht Aachen Airport	60
Totaal 3.1 Vestigingsklimaat van morgen	2.908
3.2 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven	
3.2.1 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven	
60590 Aanwending PR Onderwijs en Arbeidsmarkt	0
69844 Aanwending PR Brightlands	0
69970 Aanwending PR Economie	11.900

Exploitatie	Primitieve begroting 2025
Totaal 3.2.1 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven	11.900
3.2.2 Brightlands	
69917 Aanwending PR Brightlands	1.550
69943 Aanwending PR Economie	212
Totaal 3.2.2 Brightlands	1.762
Totaal 3.2 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven	13.662
3.3 Een gezonde arbeidsmarkt	
3.3.1 Een gezonde arbeidsmarkt	
69935 Toekomstbest en wendbare beroepsbevolking 52	0
69937 Aanwending PR Onderwijs en Arbeidsmarkt	2.625
Totaal 3.3.1 Een gezonde arbeidsmarkt	2.625
Totaal 3.3 Een gezonde arbeidsmarkt	2.625
3.4 Verduurzaming en circulaire economie	
3.4.1 Verduurzaming en circulaire economie	
69893 Aanwending PR Economie	1.484
Totaal 3.4.1 Verduurzaming en circulaire economie	1.484
Totaal 3.4 Verduurzaming en circulaire economie	1.484
3.5 Gezonde toekomst voor de land- en tuinbouw in Limburg	
3.5.1 Gezonde toekomst voor de land- en tuinbouw in Limburg	
69971 Aanwending PR Landbouw	2.245
Totaal 3.5.1 Gezonde toekomst voor de land- en tuinbouw in Limburg	2.245
Totaal 3.5 Gezonde toekomst voor de land- en tuinbouw in Limburg	2.245
Totaal 3 Werken aan de toekomstige economie	22.925
Totaal Onttrekkingen	22.925
Saldo mutatie reserves	9.928
Resultaat	-45.530

Verbonden partijen inzake Werken aan een toekomstbestendige economie

Het Limburgs Instituut voor Ontwikkeling en Financiering (LIOF), MKB-Leningenfonds en Limburgs Business Development Fund (LBDF) vervullen gezamenlijk de financieringsfunctie gericht op stimulering van bedrijfsinvesteringen, start-ups en doorontwikkeling van het midden- en kleinbedrijf. Elk van deze verbonden partijen is gericht op een specifieke doelgroep met specifieke financieringsvraagstukken.

Voor de Brightlands campussen dienen de drie venture fondsen; Chemelot Ventures, Brightlands Venture Partners (BVP) fonds IV en Brightlands Agrofood Fund (BAF) als financieringsinstrument voor start-ups en scale-ups.

LDAVM C.V. en de daaraan gelieerde entiteiten richten zich specifiek op de ontwikkeling van het bedrijventerrein aangrenzend aan Maastricht Aachen Airport. N.V. HBLM, MAABI B.V., MAA B.V. en N.V. ALTMAA dragen bij aan de logistieke en toeristische sectoren van de Limburgse economie.

Limburgse Herstructureringsmaatschappij Bedrijventerreinen (LHB) B.V. is in een afrondende fase en beheert de opwaardering van de Limburgse bedrijventerreinen.

De Brightlands Chemelot Campus entiteiten dragen bij aan de ontwikkeling van een campus met de focus op nieuwe, biobased materialen en (bio)circulaire duurzame chemische productie door de investeringen in vastgoed en innovatie ontwikkelingen. Maastricht Health Campus B.V. zet zich in voor de ontwikkeling van een internationaal erkende valorisatiecampus in de sectoren Life Sciences en Health. De entiteiten van de Brightlands Campus Greenport Venlo focussen op duurzame technologische ontwikkelingen op het gebied van gezonde voeding, future farming en (bio)circulaire economie. De Brightlands Smart Service Campus entiteiten, Campus Management & Development (CMD) B.V. en Campus Huisvesting (CHV) B.V. focussen op data science en smart services, met als doel de ontwikkeling van een campus van Europees niveau met hoog innovatief vermogen en ondernemerschap.

4. Nieuwe energie en leefmilieu

Nieuwe energie en leefmilieu

Een Limburg dat vooruit wil, heeft energie nodig. Betrouwbare en schone energie. Steeds vaker opgewekt uit duurzame bronnen, zodat de uitstoot van broeikasgassen wordt tegengegaan. De overgang naar duurzame energie zal niet vanzelf gaan en zowel van onze huishoudens als de industrie veel vragen. We zullen samen moeten komen tot een verantwoord tempo, zodat de effecten van verandering voor iedereen te dragen zijn. Hoe ingrijpend die effecten kunnen zijn, hebben we het voorbije jaar gezien. De oorlog in Oekraïne leidt tot een sterke beperking van de import van Russisch gas, en de effecten daarvan voelen we allemaal in onze portemonnee. Tegelijkertijd heeft dit gezorgd voor een herbezinning op onze afhankelijkheid van grondstoffen en een nieuwe kijk op strategische allianties en internationale handel. Veel Limburgers vragen zich af of ze de energierekening en de boodschappen aan het einde van de maand wel kunnen betalen. De thermostaat is de afgelopen winter massaal omlaag gedraaid en de term 'energie-armoede' heeft z'n intrede gedaan. Bedrijven leggen daarnaast hun productie stil vanwege de hoge energielasten. Willen ze omschakelen van gas naar stroom, dan worden ze geconfronteerd met wachtlijsten voor een zwaardere aansluiting op het elektriciteitsnet. Omdat de materialen daarvoor niet beschikbaar zijn en de benodigde vakmensen ook voor energiebedrijven nauwelijks te vinden zijn. Tegelijkertijd proberen overheden in de hele wereld de energielasten voor hun burgers wat dragelijker te maken door miljarden te investeren. Veelal in combinatie met inspanningen om te verduurzamen, om te schakelen naar lokaal opgewekte energie, en om regio's weer concurrerend te maken. Dat is dan weer een voordeel van de huidige moeizame energiesituatie.

Het gevoel voor urgentie rond de zogeheten 'energietransitie' is door al deze factoren groter dan ooit. Ook in Limburg zijn we klaar om nieuwe wegen te bewandelen. Een kwestie van pionieren en ondernemen, experimenteren, vallen, opstaan en weer doorgaan. Daarbij heeft onze regio een aantal extra uitdagingen. Bijvoorbeeld door onze geografische ligging, ver van de Noordzee waar een steeds groter deel van de Nederlandse elektriciteit in windmolenparken wordt opgewekt. Hoe komt die schone energie voor ons beschikbaar? We hebben daarnaast de beschikking over slechts beperkte fysieke ruimte in onze provincie om aan energievoorzieningen te spenderen. De mogelijke komst van de Einstein Telescope is daarop ook van invloed. Limburg heeft relatief veel energie-intensieve industrie en een verouderde woningvoorraad, dus onze energieopgave is ook daarom relatief groot. Dit zijn geen effecten die nu ineens zijn ontstaan en daarom is er de afgelopen jaren al veel in gang gezet om de Limburgse energieopgave te lijf te gaan. Op basis van de ingezette koers willen we de komende periode ideeën en plannen die eerder zijn geformuleerd daadwerkelijk uitvoeren. Waar nodig scherpen we ze aan en maken we ze groter en robuuster. Tegelijkertijd zijn er op nationaal en Europees niveau nog nooit zoveel financiële middelen beschikbaar geweest rond het vraagstuk van energie en een schoon leefmilieu. Daar gaat Limburg met nog meer gewicht op inspelen.

Nieuwe Energie

We werken aan een toekomstbestendig energiesysteem in en voor Limburg. Het energiesysteem omvat alle processen, structuren en componenten die betrokken zijn bij (a) het winnen/opwekken van energie, (b) het transport/opslag en (c) het gebruik van energie. De totale keten van energieproductie tot eindgebruik. Het omvat zowel traditionele energiebronnen, zoals fossiele brandstoffen, als hernieuwbare energiebronnen, zoals zonne-energie en windenergie.

Om beter inzichtelijk te krijgen waar we nu aan moeten werken ten behoeve van het energiesysteem van de toekomst, gaan we aan de slag met een energievisie. Deze visie zal tevens ingaan op de toekomstige energiemix en hoe systeemintegratie wordt beoogd. Hierbij gaat het om hoe de verschillende onderdelen van het (Limburgse) energiesysteem zich verhouden tot elkaar, bijvoorbeeld als het gaat om de inzet van

gas, elektriciteit en warmte. De Provincie Limburg gaat het komende jaar in samenwerking met de betrokken partijen een energievisie voor Limburg opstellen, waarin het toekomstperspectief richting 2050 uiteen zal worden gezet.

Ruimte en de energietransitie zijn nauw met elkaar verbonden. De ruimte in Limburg is schaars, terwijl het nieuwe energiesysteem juist om veel ruimte vraagt. Het is van belang dat nieuwe manieren van energie-opwek en de hiervoor benodigde energie-infrastructuur goed ruimtelijk wordt ingepast, waarbij veiligheid en gezondheid geborgd zijn, en dat bestaande en nieuwe energie-infrastructuur optimaal wordt benut om de aanleg van onnodig (lange) nieuwe aansluitingen te voorkomen. Hiervoor hebben we ook aandacht gevraagd middels het Ruimtelijk Voorstel van de Provincie aan het Kabinet.

Ook aan de specifieke ketens en onderdelen van het energiesysteem – de gebouwde omgeving, warmtetransitie, verduurzaming van de industrie en bedrijventerreinen, energie-infrastructuur en grootschalige opwek – draagt de Provincie bij.

Gezonde en veilige leefomgeving

Een gezonde en veilige leefomgeving is een thema dat veel inspanning vraagt en de komende periode meer prioriteit vergt. Hier is de rol van de Provincie als regulerende overheid nodig met het uitoefenen van het formele bevoegd gezag. Een overheid, die haar inwoners beschermt tegen ongeoorloofde en ongewenste risico's én werkt aan een beter leefmilieu. Met het beleidskader 'Nieuwe energie & schoon leefmilieu' gaan wij de komende jaren toewerken naar een robuuster beleid en uitvoering voor het Limburgse leefmilieu. Een gezond en veilig leefmilieu draagt immers bij aan de leefbaarheid in Limburg. Na het landelijke advies van de Commissie Van Aartsen en het daaruit voortvloeiende Nationale Interbestuurlijk Programma, het rapport van de Zuidelijke Rekenkamer over het Limburgse VTH-stelsel in het milieudomein en een in 2023 uitgevoerde verkenning naar concreterend milieubeleid, neemt de Provincie sterker dan voorheen haar verantwoordelijkheid. We gaan van een minimalistische aanpak naar een robuuste uitvoering op basis van een realistisch en uitvoerbaar perspectief. Niet alleen omdat het moet, maar omdat wij als provinciale 'overheid' hier een zorgplicht voor dragen om het Limburgse leefmilieu te verbeteren.

Ons beleidskader

Op 12 april 2024 is het beleidskader 'Nieuwe energie & schoon leefmilieu' vastgesteld door Provinciale Staten.

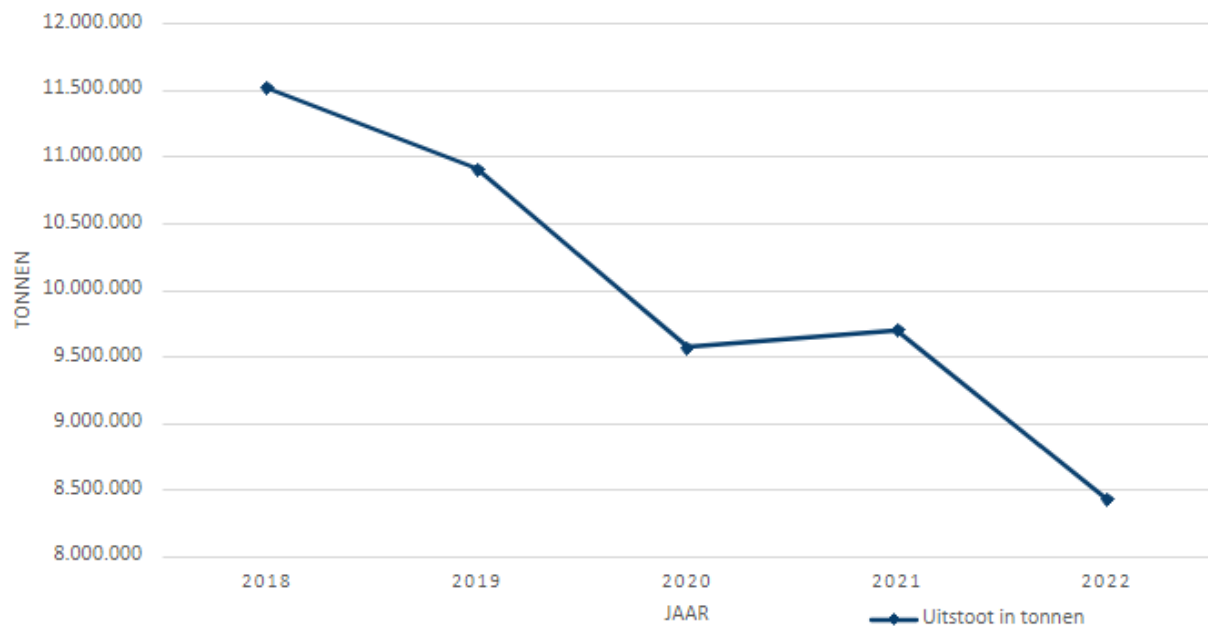
BBV-indicatoren

Sinds het begrotingsjaar 2018 is de Provincie verplicht BBV-indicatoren te publiceren. De beleidsindicatoren zijn in overleg met het IPO vastgesteld in 2017. De relevante BBV-indicatoren voor dit begrotingsprogramma presenteren we hieronder.

Indicator MO_8d: Bekende CO₂-uitstoot (BBV).
Bron: Klimaatmonitor Rijkswaterstaat; bewerking: Kurtosis

Dit betreft de absolute CO₂-emissie als gevolg van het verbruik van elektriciteit gas en vervoersbrandstoffen in Limburg.

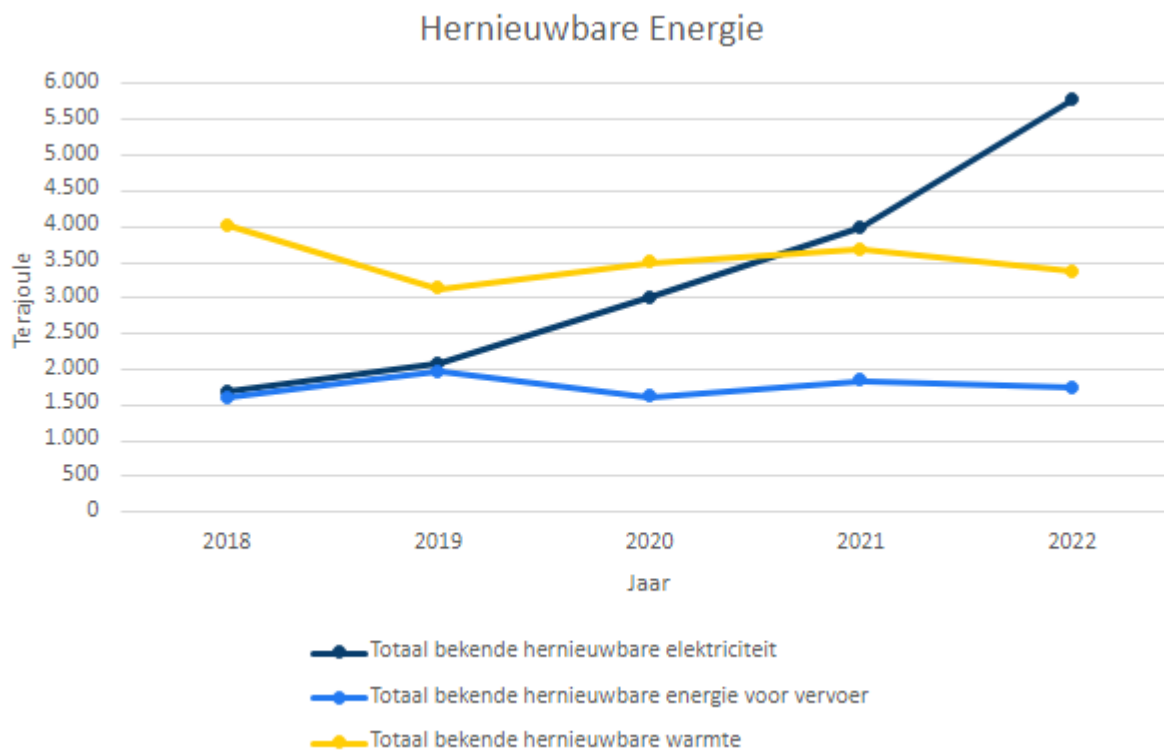
BEKENDE CO2-UITSTOOT

Indicator MO_8e: Hernieuwbare Energie (BBV).

Bron: Klimaatmonitor Rijkswaterstaat; bewerking: Kurtosis

Dit betreft het gebruik van hernieuwbare bronnen voor elektriciteit, warmte en vervoersbrandstoffen in Limburg.

Wat willen we bereiken?

4.1. Nieuwe energie

Nieuwe energie

We streven deze collegeperiode de volgende doelstellingen na:

- in 2030 is het aandeel huishoudens met een laag inkomen en een woning van lage energetische kwaliteit gedaald van nu 6,6% naar 5%;
- in 2030 is op 70% van de geschikte daken kleinschalige opwek (<15 kWp) via gemiddeld 10 zonnepanelen op dak gerealiseerd, concreet moet dit leiden tot 1.300 MW Photovoltaic Vermogen, hierna te noemen PV-vermogen, in 2030;
- in 2030 bedraagt de CO₂-emissie reductie van de gebouwde omgeving 55% t.o.v. 1990;
- in 2030 bedraagt CO₂/N₂O-reductie van de industrie 55% t.o.v. 1990;
- de energie-infrastructuur is betrouwbaar, wordt efficiënt benut en voorziet beter in de transportcapaciteit voor invoeding en afname van elektriciteit;
- in 2030 is er 2,5 TWh duurzame opwek van energie gerealiseerd voor grootschalige installaties (>15 kWp) in Limburg.

Een Limburg dat vooruit wil, heeft een schoon en gezond leefmilieu nodig met een toekomstbestendige energievoorziening. De gevolgen van klimaatverandering zijn ingrijpend en zorgen ervoor dat onze huidige brede welvaart en bestaanszekerheid onder druk staan. Landelijk wordt daarom, via het Klimaatakkoord, ingezet op een klimaatneutrale samenleving in 2050. Dat betekent dat we nu al werken aan energiebesparing en omschakelen naar nieuwe bronnen en dragers van energie. Energie is een basisvoorziening voor mensen én bedrijven. De leveringszekerheid en betaalbaarheid van energie is

belangrijk. Door internationale ontwikkelingen en geopolitieke onzekerheden steeg de prijs van energie de afgelopen tijd aanzienlijk. Het zijn basisvoorzieningen en randvoorwaarden die de overheid in brede zin moet garanderen en die niet (alleen) aan de markt overgelaten kunnen worden. Vanuit de algemene verantwoordelijkheid ontwikkelt de Provincie daarom beleid en initiatieven op het gebied van '*Energie-infrastructuur & Ruimtelijke Inbedding en Verduurzaming Industrie en bedrijventerreinen*' (4.1.1.) en '*Verduurzaming Gebouwde omgeving & Warmte en Grootschalig opwek*' (4.1.2.).

Conform het coalitieakkoord 2023-2027 is er een nieuwe PS-cyclus vorm gegeven, waarbij wordt ingezet op het vaker tussentijds informeren van PS via onder andere werkbezoeken en informerende sessies. Op dit moment wordt er organisatiebreed gewerkt aan een nieuw systeem waarmee PS op elk gewenst moment inzicht zal hebben in de ontwikkelingen op indicatorniveau (op basis van de beschikbaarheid van de data uit de diverse genoemde bronnen). De doelen en daarbij behorende indicatoren van het programma Nieuwe Energie zijn opgesteld in lijn met het op 12 april 2024 door PS vastgestelde beleidskader 'Nieuwe Energie en een Schoon Leefmilieu'.

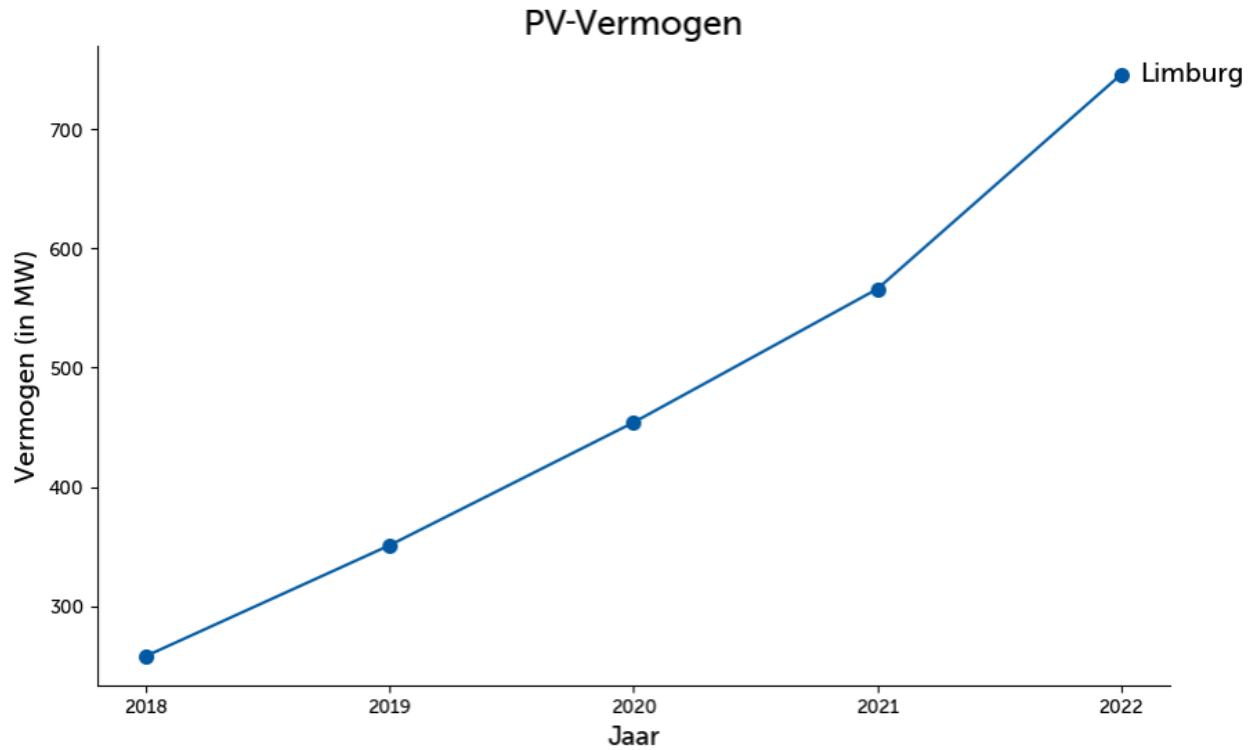
Wat merkt de Limburger ervan?

Aan de hand van indicatoren maken wij zichtbaar of we op koers liggen met het behalen van onze doelstellingen voor deze Statenperiode. Hierbij is de Provincie natuurlijk ook afhankelijk van partners en andere autonome ontwikkelingen. De indicatoren die reeds beschikbaar zijn, zijn hieronder gepresenteerd.

Indicator bij 'in 2030 is op 70% van de geschikte daken kleinschalige opwek (<15 kWp) via gemiddeld 10 zonnepanelen op dak gerealiseerd, concreet moet dit leiden tot 1.300 MW PV-vermogen in 2030'

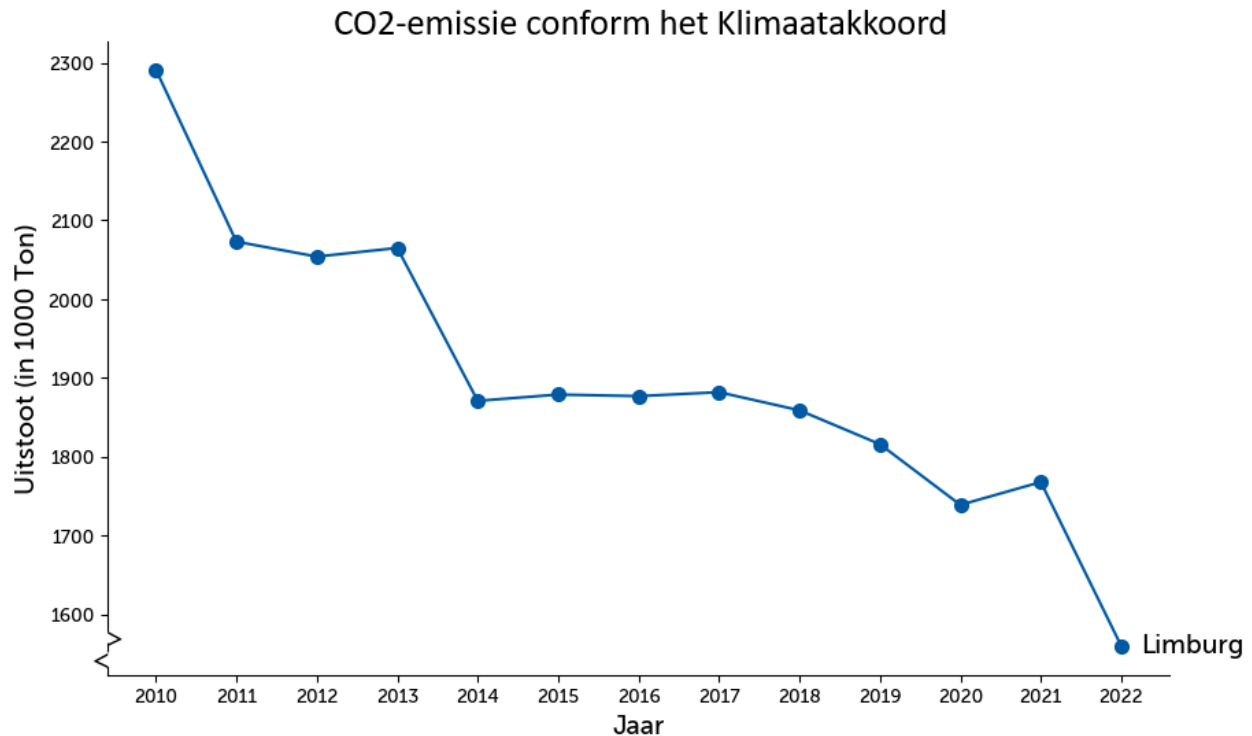
Indicator D_36a: Het geplaatste en geregistreerde PV-vermogen (MW) op dak op woningen in Limburg (systemen kleiner dan of gelijk aan 15 kW)

Bron: CBS

Indicator bij 'in 2030 bedraagt de CO2-emissie reductie van de gebouwde omgeving 55% t.o.v. 1990'

Indicator D_34a: CO2-emissie van de gebouwde omgeving, conform klimaatakkoord.
Bron: Regionale Klimaatmonitor

Wat gaan we daarvoor doen?

4.1.1. Energie Infrastructuur & Ruimtelijke Inbedding en Verduurzaming Industrie en bedrijventerreinen

Omschrijving

Zoals bovenstaand beschreven, werken we de komende periode aan een betrouwbare energie-infrastructuur, die efficiënt wordt benut en beter voorziet in de transportcapaciteit voor invoeding en afname van elektriciteit. Tevens zetten we in op 55% CO₂/N₂O reductie van de industrie. Hiertoe beogen we onderstaande resultaten op korte termijn (2025) te behalen.

Rol Provincie: ondersteuner, procesmanager, partner, subsidiënt, financier

Kwaliteit

Energie Infrastructuur & Ruimtelijke Inbedding

- In 2025 is er een energievisie voor Limburg opgeleverd (onderdeel van 2e Gewijzigd Amendement 176 Pelzer c.s. inzake Voortgang Energietransitie);
- In 2025 is er een Provinciaal Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat Limburg vastgesteld (onderdeel van motie 2e Gewijzigde Motie 3069 IJpelaar c.s. inzake Netcongestie in control).

Verduurzaming Industrie en bedrijventerreinen

- In 2025 hebben minimaal 3 Limburgse maatwerk-bedrijven bindende maatwerkafspraken gemaakt;
- In 2025 is een CES 3.0 Cluster6 opgeleverd met inzicht in vermogensbehoefte van bedrijven per modaliteit.

Tijd

Energie Infrastructuur & Ruimtelijke Inbedding

In 2025 starten en/of continueren wij de volgende meerjarige activiteiten:

- opstellen van provinciaal Meerjarenprogramma Infrastructuur en Klimaat (pMIEK) in 2025 waar we samen met betrokken partners werken aan toekomstbestendige energie-infrastructuur;
- stimuleren van initiatieven gericht op het efficiënter gebruik van energie zoals batterijopslag, samenwerking op bedrijventerreinen en nieuwe contractvormen (buiten piekuren).

Verduurzaming Industrie en bedrijventerreinen

In 2025 starten en/of continueren wij de volgende meerjarige activiteiten:

- verankeren van benodigde capaciteit voor uitvoering van energiebespaarplicht bij OD-ZL o.a. door benutten rijksregeling;
- participeren in de voor Limburg relevante 'maatwerk-afspraken' onder regie van het Ministerie van KGG;
- continueren van de samenwerking met de LEA-bedrijven en geven gezamenlijk uitvoering aan het 'Landelijk actieplan verduurzaming cluster 6-bedrijven';
- invulling geven aan een ondersteuningsprogramma verduurzaming bedrijventerreinen via o.a. de SPUK-regeling verduurzaming bedrijfsmatig vastgoed en landelijk programma Verduurzaming Bedrijventerreinen;
- ondersteunen van ondernemerschap en innovatie bij Limburgse bedrijven via Limburgs Energiefonds (LEF) en LIOF.

Limburgs Energiefonds (LEF)

In 2025 continueren wij de volgende activiteit:

- herijken strategie van LEF en bezien op welk moment Mijnwater 'ontvlecht' kan worden uit het LEF.

Geld

Het budget Energie Infrastructuur & Ruimtelijke Inbedding en Verduurzaming Industrie en bedrijventerreinen bedraagt € 4,39 mln. Dit bestaat uit 74% reguliere middelen en 26% personele lasten. De reguliere middelen van € 3,26 mln. betreft de SPUK CDOKE € 2,72 mln. Het doel van deze meerjarige regeling is om de capaciteit (bemensing) te vergroten bij decentrale overheden voor de uitvoering van

klimaat- en energiebeleid. Een bedrag van € 0,46 mln. voor deelname fase 3 Warmtenet Zuid-Limburg. En een bedrag van € 0,08 mln. voor het uitvoeringsplan Duurzaamheid.

4.1.2. Verduurzaming Gebouwde Omgeving & Warmte en Grootschalige opwek

Omschrijving

Zoals bovenstaand beschreven, werken we de komende periode aan een afname van energiearmoede, een toename van zowel kleinschalige, als ook grootschalige opwek en de reductie van CO₂-emissie van de gebouwde omgeving. Hiertoe beogen we onderstaande resultaten op korte termijn (2025) te behalen.

Rol Provincie: toetser, ondersteuner, procesmanager, subsidiënt, financier

Kwaliteit

Gebouwde omgeving & Warmte

- In 2025 is er een 'proof of concept' gestart voor WZL.

Grootschalige opwek

In 2025 bepalen wij de resultaten en daarmee welke activiteiten wij als Provincie gaan ondernemen op basis van:

- de instructieregels i.r.t. de Provinciale omgevingsverordening voor zonnepanelen (onderdeel van Gewijzigde Motie 3012 Huizing c.s. inzake betere benutting alternatieve locaties en toepassingen voor zon PV);
- het potentieonderzoek zon PV (onderdeel van Gewijzigde Motie 3012 Huizing c.s. inzake betere benutting alternatieve locaties en toepassingen voor zon PV);
- duidelijkheid vanuit het Rijk omtrent de nadere invulling van de nationale programma aanpak SMR's (4e Gewijzigde Motie 3020 Schyns c.s. inzake Rijksgeld voor onderzoek SMR's).

Provinciale Energie Maatschappij

- In 2025 is een Statenbesluit genomen inzake de oprichting van de Provinciale Energie Maatschappij.

Tijd

Gebouwde omgeving & Warmte

- Ontwikkelen en continueren van de ontzorgingsprogramma's voor bedrijfsmatig en maatschappelijk vastgoed;
- Ondersteunen energiebesparing samen met de Limburgse RESregio's en woningcorporaties;

- Ondersteunen energiearmoede aanpakken d.m.v. het inrichten van een ondersteuningspool;
- Blijven inzetten op Mijnwater en deelnemen aan de publieke samenwerking Warmtenet Zuid-Limburg (WZL).

Grootschalige opwek

- Wij zijn partner in de RES-regio's en spannen ons in om de RES-doelen te behalen met tenminste 51% lokaal eigenaarschap bij elk project waarbij de omgeving kan meeprofiten;
- Samen met de RES-regio Zuid-Limburg werken aan een actieprogramma om te zorgen voor nieuwe grootschalige opwek-locaties met innovatieve manieren van meervoudige ruimtegebruik;
- Hanteren van een strikt 'nee, tenzij' voor zonne-energie op landbouwgrond en aanpassen van de instructieregels in de Omgevingsverordening conform het landelijke bestuursconvenant;
- Samen met Limburgse stakeholders gaan we in gesprek met het Rijk over de condities van de nationale programma-aanpak SMR's.

Provinciale Energie Maatschappij

- Opstellen plan van aanpak voor de Provinciale Energie Maatschappij waarbij we kijken naar warmtenetten, duurzame elektriciteit (o.a. kleinschalig zon-op-dak) en verduurzaming gebouwde omgeving.

Geld

Het budget Verduurzaming gebouwde omgeving & warmte en grootschalige opwek bedraagt € 2,73 mln. Dit bestaat uit 60% reguliere middelen en 40% personele lasten. De reguliere middelen van € 1,63 mln. betreft de SPUK Ontzorgingsprogramma Bedrijventerreinen en MKB. Het doel van deze meerjarige regeling is het ontzorgen van kleine en micro ondernemingen bij het verduurzamen van het bedrijfspand en proces.

Wat willen we bereiken?

4.2. Gezond en veilig leefmilieu

Gezond en veilig leefmilieu

We streven deze collegeperiode de volgende doelstellingen na:

- in 2027 is de gezondheid van de Limburger bevorderd door verbetering van de kwaliteit van de leefomgeving t.o.v. 2020 middels:
 - verminderen blootstelling aan luchtverontreinigende stoffen;
 - verminderen geluidsoverlast & bevorderen van stilte;
 - verminderen emissies verontreinigende stoffen naar lucht;
 - voorkomen van vermijdbare milieuschade, c.q. het (vooruit)schuiven van milieuschade;
- in 2027 zijn risico's op ongelukken met gevaarlijke stoffen bij bedrijven of tijdens transport ingeperkt t.o.v. 2020.

De ambitie is een aantoonbaar gezond en veilig leefmilieu in Limburg. Omdat bijvoorbeeld schone lucht en de kwaliteit van het leefmilieu van groot belang zijn voor de gezondheid vraagt deze ambitie om minder uitstoot van luchtverontreinigende stoffen (zoals fijnstof) en het terugdringen van omgevingslawaai.

Omgevingskwaliteit en andere aspecten van leefmilieu worden aan het begin van het realiseren van alle fysieke opgaven expliciet meegenomen. Gezorgd wordt voor een verantwoorde manier van omgaan met de schaarste in zowel fysieke als milieuruimte. Hier ligt een nauwe relatie met Programma 5 “Leefbare steden en dorpen”.

Het verwezenlijken van een gezond en veilig leefmilieu in Limburg vraagt om een robuust VTH-stelsel (vergunningen, toezicht en handhaving) voor de provinciale kerntaken waaronder milieu en natuur. Bij een robuust VTH stelsel behoort een uitbreiding van de uitvoeringscapaciteit. Daarbij wordt onder andere ingezet op een intensivering van provinciaal milieubeleid.

Wat merkt de Limburger ervan?

Het te verwachten maatschappelijke effect is dat Limburgers gemiddeld langer en in goede gezondheid leven. Enerzijds doordat zij minder ziek worden en stress beleven door de leefomgeving waarin ze verkeren en anderzijds dat zij minder risico lopen om te sterven bij een ongeval met gevaarlijke stoffen.

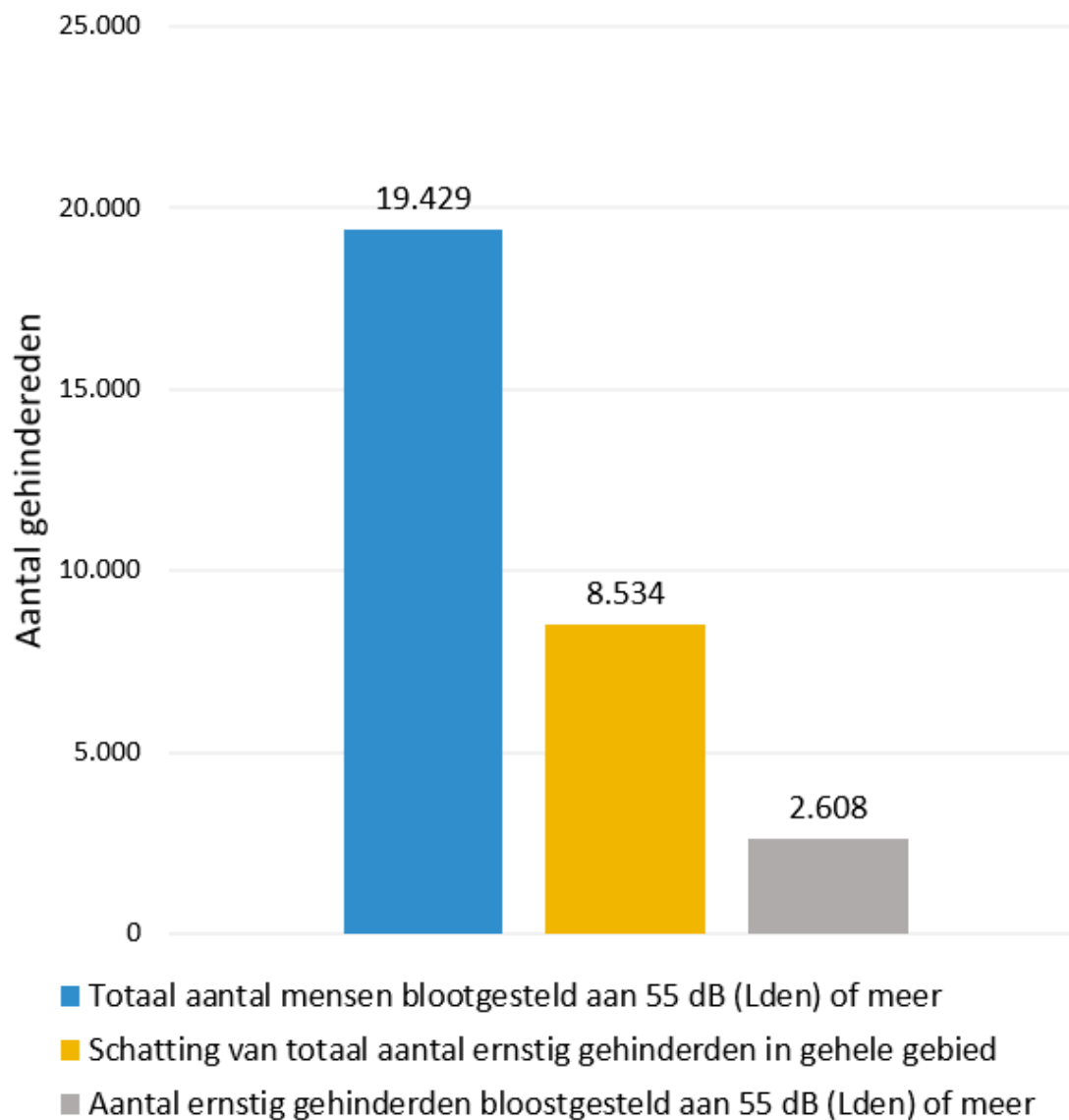
Het causale verband tussen levensduur en de effecten van de leefomgeving op die levensduur is moeilijk aan te tonen. Relevante, maar niet allesomvattende, indicatoren zijn 1) het percentage van de totale ziektelast door omgevingsgeluid en luchtvervuiling, 2) het aantal maanden korter leven door luchtvervuiling en 3) de ervaren gezondheid. Deze indicatoren geven enig inzicht in de lange termijn effecten van het gevoerde beleid (zie de Maatschappelijke Opgave hierboven). Op de middellange termijn wordt daarvoor gekeken naar de emissies en blootstelling aan luchtverontreinigende stoffen, ernstige geluidshinder en slaapverstoring en de geluidsbelasting in relatie tot de geluidsnorm in stiltegebieden. Voor externe veiligheid is nog geen indicator beschikbaar, maar wel beleidsinformatie via www.risicokaart.nl.

Aan de hand van onderstaande indicatoren maken wij zichtbaar of we op koers liggen met het behalen van onze doelstellingen voor deze Statenperiode. Hierbij is de Provincie natuurlijk ook afhankelijk van partners en andere autonome ontwikkelingen. De indicatoren die reeds beschikbaar zijn, zijn hieronder gepresenteerd.

Indicatoren bij ' in 2027 is de gezondheid van de Limburger bevorderd door verbetering van de kwaliteit van de leefomgeving t.o.v. 2020'

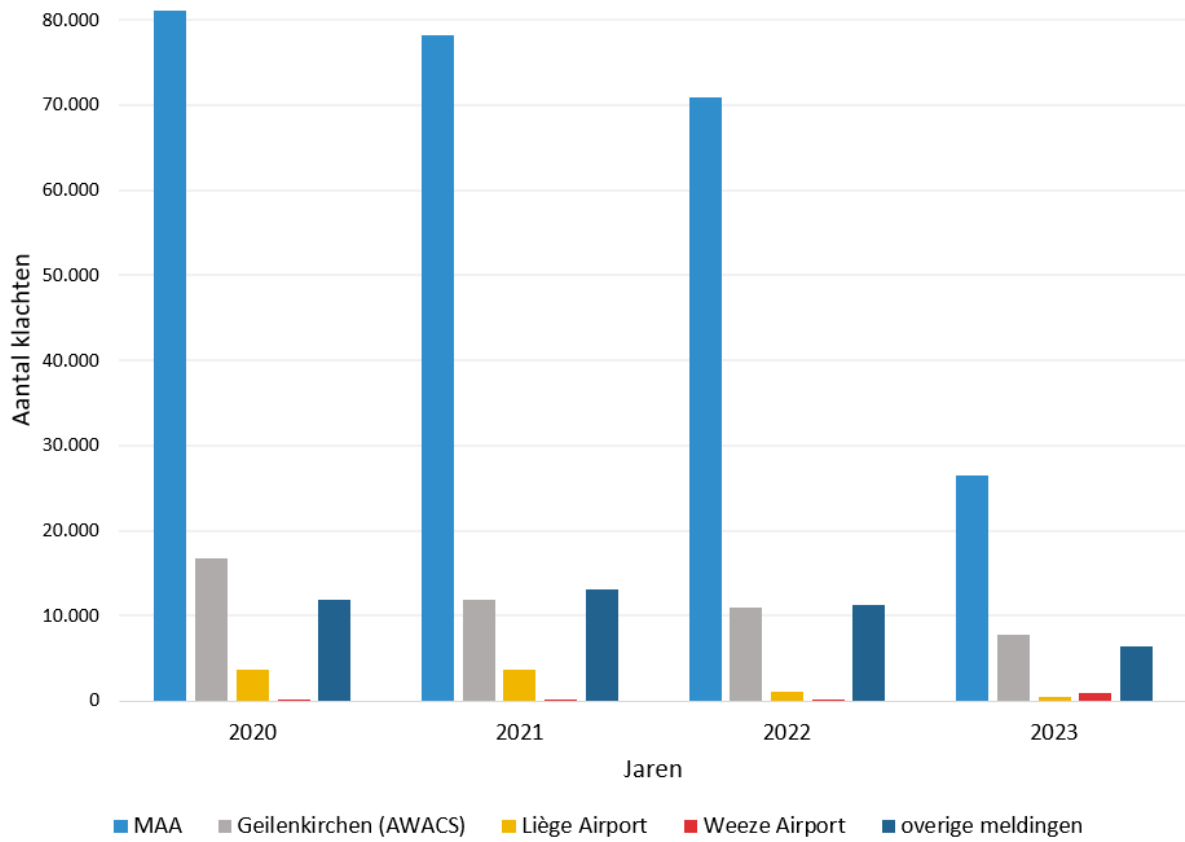
Indicator D_37b: Aantal (ernstig) gehinderden en slaapverstoorden door provinciaal wegverkeer.
Bron: Actieplan Geluid Provinciale Wegen 2024

Aantal (ernstig) gehinderden met geluidshinder door provinciaal wegverkeer in 2023

Indicator D_37c: Aantal klachten vliegverkeer.
Bron: Klachten informatie centrum luchtverkeer

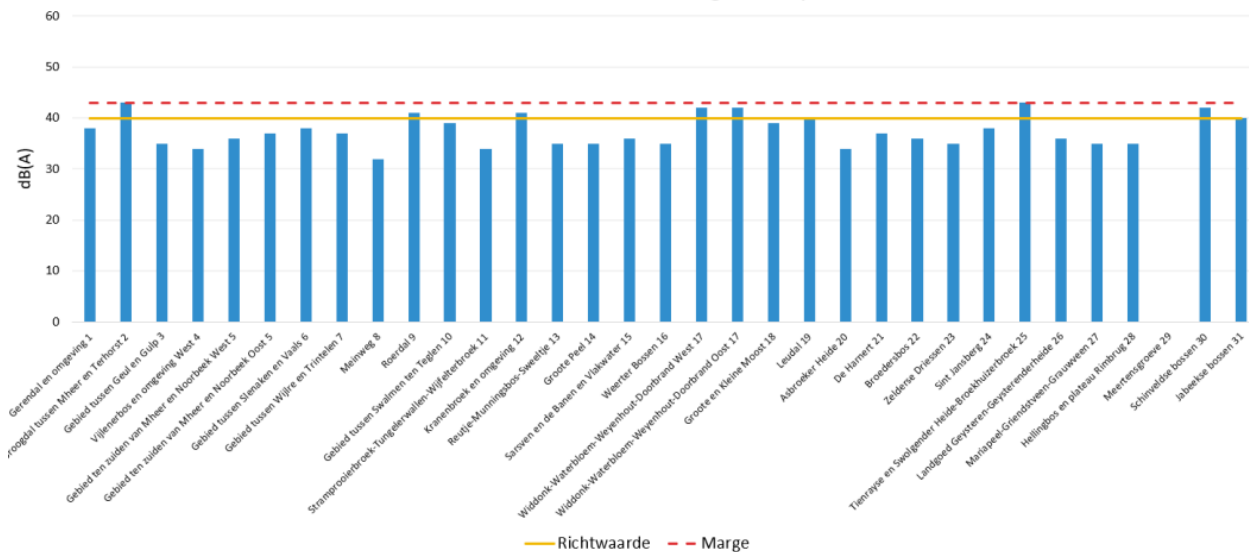
Aantal klachten vliegverkeer

Indicator D_37d: Monitoring geluidsbelasting in stiltegebieden.

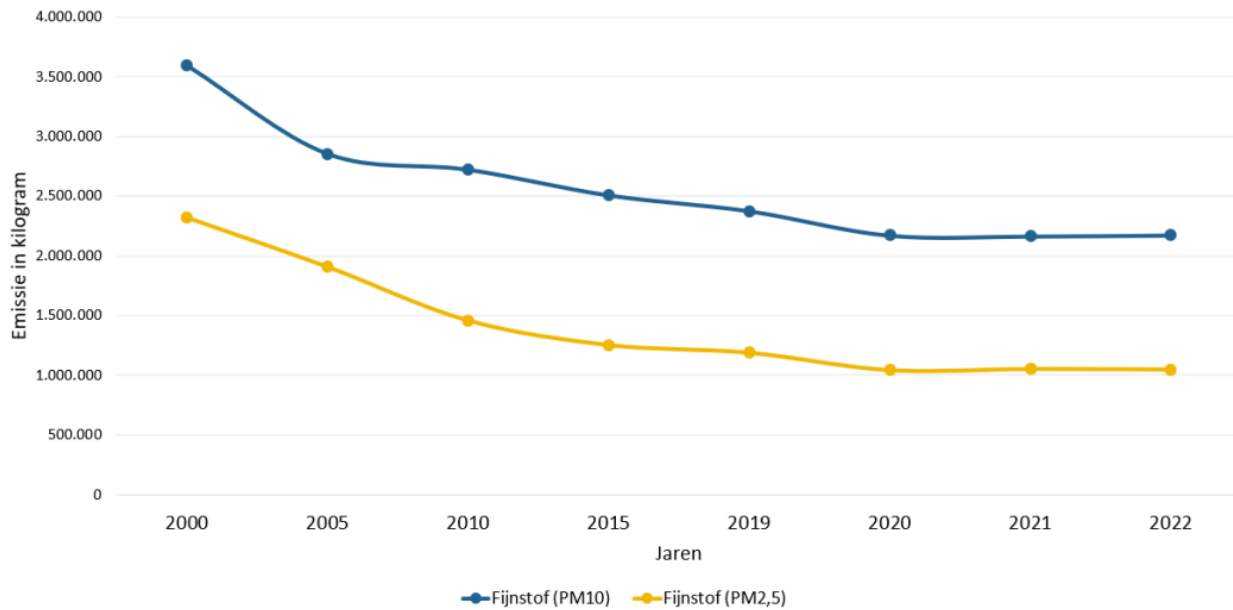
Bron: Monitoringsrapportage RUD

Geluidbelasting in stiltegebieden Limburg 2023
 Meetresultaten bemenste metingen LAeq, 24 uur

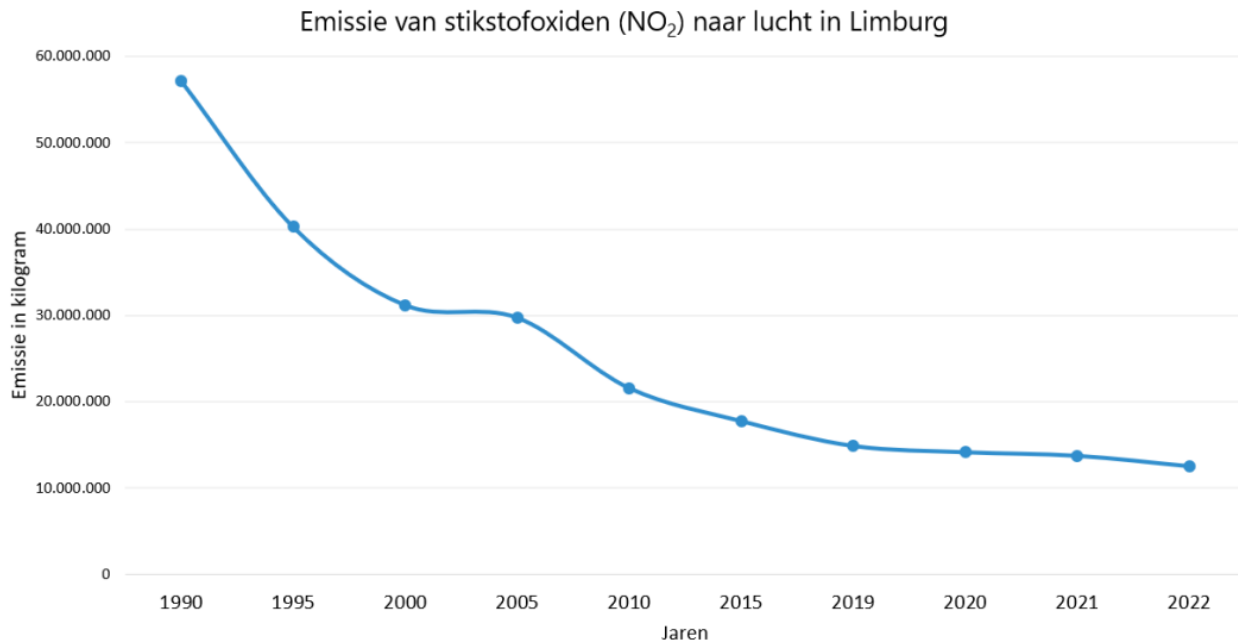

Indicator D_37fa: Emissie van fijnstof naar lucht.
 Bron: Emissieregistratie.nl, RIVM & GCN en GDN

Emissie van fijnstof naar lucht in Limburg

Indicator D_37fb: Emissie van NO2 naar lucht.
 Bron: Emissieregistratie.nl, RIVM & GCN en GDN

Wat gaan we daarvoor doen?

4.2.1. Gezond en veilig leefmilieu

Omschrijving

Er wordt meer prioriteit gesteld komende periode aan een gezond en veilig leefmilieu. De Provincie pakt een regulerende rol op zich en beschermt op die manier haar inwoners tegen ongeoorloofde en ongewenste risico's.

Rol Provincie: toetser, ondersteuner, procesmanager, subsidiënt, financier

Kwaliteit

- Wij geven verder invulling aan de modulaire aanpak voor het bevorderen van de kwaliteit van de leefomgeving om te komen tot een gezond en veilig leefmilieu, de uitgangspunten daarvoor worden ook opgenomen in de Provinciale Omgevingsvisie. De vertaling zal plaatsvinden in de daarvoor geëigende instrumenten;
- Wij laten de uitstoot van verschillende bedrijven meten evenals het meten van de luchtkwaliteit op leefomgeving niveau. Wij zorgen voor meer Limburgse meetlocaties met specifieke aandacht voor het meten van Ultra Fijnstof. Hierbij wordt actief de samenwerking met de rijksinstanties en grensoverschrijdende partners opgezocht;
- Milieueffecten van (eigen) plannen en projecten worden expliciet meegenomen bij de planvorming en bij het realiseren van alle fysieke opgaven (zoals bij de Provinciale Omgevingsvisie, Nationaal Programma Ruimte voor Defensie, Programma MAA, programma Chemelot en de energietransitie);

- Wij voeren onze wettelijke taken uit op het gebied van milieu- en omgevingseffecten voor plannen en projecten waarvoor wij bevoegd gezag zijn of wettelijk zijn aangewezen als adviseur (zoals vaststellen van geluidproductieplafonds voor regionale industrieterreinen en voor provinciale wegen);
- Wij zullen ten aanzien van het Nationaal Programma Ruimte voor Defensie, waar de mogelijke reactivering van vliegbasis De Peel een onderdeel van is, de belangen van een gezond en veilig leefmilieu inbrengen;
- Wij geven uitvoering aan de verdere uitwerking van het veiligheidsconvenant Chemelot op basis van de uitgevoerde pilots;
- Wij voeren gesprekken met de gemeenten waarin de geluidsnorm voor stiltegebieden wordt overschreden;
- Wij bouwen inzicht in de (cumulatieve) milieudruk verder uit;
- Wij regisseren de eeuwigdurende nazorg voorafgaande aan de sluiting van de stortplaatsen.

Tijd

- De modulaire aanpak concretiserend milieubeleid wordt deze collegeperiode uitgebouwd en de basis wordt opgenomen in de Provinciale Omgevingsvisie die eind 2025 wordt vastgesteld;
- Jaarlijks worden metingen bij bedrijven en de leefomgeving uitgevoerd. In 2025 wordt gemeten met behulp van het herijkte luchtmeetnet en wordt ook ultrafijnstof gemeten;
- De advisering over projecten, ontwikkelen van producten en uitvoering van activiteiten vinden plaats binnen de wettelijke termijn of de afgesproken tijdsperiode;
- Er is gestart met voorbereidende werkzaamheden om geluidsproductieplafonds voor provinciale wegen en regionale industrieterreinen (opvolger van geluidszones) vast te stellen. Geluidproductieplafonds voor provinciale wegen zijn uiterlijk in 2026 vastgesteld. Geluidproductieplafonds voor regionale industrieterreinen zijn uiterlijk in 2027 vastgesteld. Dat is binnen de nog vast te stellen wettelijke overgangstermijn;
- Het nationaal programma Ruimte voor Defensie wordt naar verwachting in Q1 2025 door het Rijk gepubliceerd. De inschatting is dat het Luchthavenbesluit in 2026 zal volgen;
- In 2025 worden de pilots getoetst. Vervolgens zal besluitvorming plaatsvinden over het opnemen van de resultaten in het provinciale beleid;
- Begin 2025 worden gesprekken met gemeenten, waarin stiltegebieden zijn gelegen die de norm overschrijden, afgerond. Mogelijk met acties voor de beleidscyclus;
- In de periode tot en met 2027 worden nieuwe relevante gegevens over de milieudruk toegevoegd aan ons bestaande overzicht (integrale gezondheidsindicatoren).

Geld

Het budget Gezond en veilig leefmilieu bedraagt € 1,39 mln. Dit bestaat uit 19% reguliere middelen en 81% personele lasten. De reguliere middelen van € 0,26 mln. betreffen:

- werkbudget milieudadvies € 0,16 mln.;
- procesgeld militaire luchthaven € 0,10 mln..

4.2.2. Vergunningen, toezicht en handhaving

Omschrijving

Wij versterken de VTH keten waardoor de kwaliteit van de uitvoering van de provinciale bevoegd gezag rol verbeterd wordt. Deze bevoegd gezag rol ziet toe op de Omgevingswet, Mijnbouwwet, Luchtvaartwet en de Omgevingsverordening Limburg.

De werkzaamheden bestaan uit het verlenen van vergunningen en ontheffingen, het afhandelen van meldingen, het houden van toezicht en bij overtredingen het handhavend optreden (bestuursrechtelijk en strafrechtelijk) hierop. Het afhandelen van handhavingsverzoeken en klachten/meldingen maakt hier ook onderdeel van uit.

De wijze waarop de bevoegd gezag rol wordt ingevuld staat beschreven in de Uitvoering- en handhavingsstrategie 2024 en in het VTH uitvoeringsprogramma.

Wij onderschrijven de ambitie van het Interbestuurlijk Programma VTH om te komen tot een robuuster VTH-stelsel. Het implementeren van de aanbevelingen van de Zuidelijke Rekenkamer ten aanzien van de Omgevingsdienst Zuid-Limburg (hierna: OD ZL) is daar onderdeel van. Dit betekent een investering in de uitvoeringscapaciteit van zowel de OD ZL als het cluster VTH.

Door de OD ZL en de RUD LN zijn op 28 maart 2024 de plannen van aanpak met betrekking tot Robuuste Omgevingsdienst ingediend bij het ministerie van I&W. In september 2024 ontvangen de omgevingsdiensten de beoordeling hierover. De financiële consequenties van de plannen van aanpak zijn op het moment van schrijven (juli 2024) nog niet bekend. Zodra hier meer over bekend is, worden uw staten hierover geïnformeerd.

Rol Provincie: toetser, bevoegd gezag, financier

Kwaliteit

Wat gaan wij in 2025 doen om onze doelen te behalen?

- Wij zetten in op het voorkomen van aantasting van de leefomgeving of het voorkomen van het ontstaan van risico's voor de leefomgeving;
- Wij leveren een bijdrage aan het oplossen van maatschappelijke vraagstukken door het opstellen van heldere, transparante en handhaafbare vergunningen. Dit doen wij zo veel mogelijk binnen de gestelde beslistermijn;
- We proberen de kans op het ontstaan van risico's voor de fysieke leefomgeving zo veel mogelijk te beperken door onze toezichtcapaciteit zo efficiënt en effectief mogelijk in te zetten. We werken daarom regiogericht op basis van vooraf gemaakte, risicogerichte keuzes;
- Indien overtredingen plaats vinden treden wij handhavend op. Dit doen wij op een transparante manier door aan te sluiten bij de Landelijke Handhavingsstrategie Omgevingswet;
- Alle werkzaamheden worden conform het VTH Uitvoeringsprogramma 2025 uitgevoerd.

We streven ernaar aanvragen/verzoeken binnen de wettelijke termijn af te handelen en houdbare vergunningen te verlenen. Dit uit zich doordat bij aanwenden bezwaar/beroep (zowel vergunningen als toezicht en handhaving) zo min mogelijk zaken gegrond zijn. En wanneer het naleefgedrag van de overtreder na de eerste constatering van overtreding hoog is.

In 2024 is de Omgevingswet in werking getreden. Afgelopen jaar hebben wij hier al ervaring mee opgedaan. Meervoudige aanvragen hebben nog steeds niet plaatsgevonden. Dat kan in 2025 veranderen. Dit heeft mogelijk gevolgen voor het kwaliteitsniveau van de uitvoering van onze VTH-taken.

Daarom dat het van extra belang is om over voldoende capaciteit te beschikken om onze taken goed uit te kunnen voeren. Daarbij speelt het opdoen van de nodige kennis en ervaring rondom de OW een grote rol. De coalitiemiddelen voor VTH-versterking worden ook ingezet voor het versterken van de capaciteit voor de uitvoering van de VTH taken die niet door de OD ZL, maar door Provincie Limburg worden uitgevoerd.

Tijd

De werkzaamheden worden uitgevoerd binnen de termijn van het collegeprogramma 2023-2027.

De uitvoering van de VTH-taken vindt plaats binnen de daarvoor geldende termijnen.

Geld

Voor de uitvoering van dit product is een bedrag van € 19,29 mln. beschikbaar, waarvan 38% personele lasten en 62% reguliere middelen (overige lasten). De reguliere middelen bestaan met name uit:

- bijdrage voor de Omgevingsdienst Zuid Limburg: € 10,12 mln.;
- versterking maatwerk aanpak: € 0,90 mln.;
- Besluit Risico Zware Ongevallen BRZO € 0,16 mln.;
- werkbudget: € 0,13 mln.;
- wagenpark VTH: € 0,15 mln.

Voor de baten in dit product is een bedrag van € 3,33 mln. begroot. De baten zijn met name gebaseerd op de leges betreffende het aantal begrote vergunningverleningen versus de tarieven zoals in de legesverordening 2025 is vastgesteld. Substantieel zijn de leges voor:

- milieubelastende activiteiten: € 1,02 mln.
- bouwwerken: € 0,87 mln.

In het najaar van 2024 zal het college met een separaat Statenvoorstel komen voor de dekking van de opdracht aan de Omgevingsdienst Zuid-Limburg voor 2025 en verder. Uw Staten zijn hierover op 21 augustus 2024 per mededeling portefeuillehouder geïnformeerd.

Wat mag het kosten?

Voor de uitvoering van de beleidsplannen van dit programma is een bedrag beschikbaar van € 27,49 mln. Dit is inclusief de gefaseerde middelen vanuit de Najaarsnota 2024. De baten (7,86 mln.) betreft € 4,55 mln. aan Rijksmiddelen en € 3,31 mln. opbrengsten van leges.

Voor een nadere toelichting hiervan wordt verwezen naar de producten van dit programma, onderdeel Geld.

Het nadelige resultaat van € 19,63 mln. wordt verrekend met de algemene middelen van programma 9.

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Primitieve begroting 2025
Lasten	
4 Nieuwe energie en leefmilieu	
4.1 Nieuwe energie	
4.1.1 Energie infrastructuur & ruimtelijke inbedding en verduurzaming industrie en bedrijventerreinen	
60574 Procesmiddelen uitvoeringsplan Duurzaamheid	80
68048 Doorberekende personeelskosten	1.132
68698 Warmtenet ZuidLimburg BSA	463
69613 Uitvoeringskosten DU Klimaatakkoord	0
69760 SPUK CDOKE	2.719
Totaal 4.1.1 Energie infrastructuur & ruimtelijke inbedding en verduurzaming industrie en bedrijventerreinen	4.394
4.1.2 Verduurzaming gebouwde omgeving & warmte en grootschalige opwek.	
69691 Doorberekende personeelskosten	1.099
69946 SPUK Ontzorgingsprogramma bedrijventerreinen	761
69947 SPUK Ontzorgingsprogramma MKB	871
Totaal 4.1.2 Verduurzaming gebouwde omgeving & warmte en grootschalige opwek.	2.731
Totaal 4.1 Nieuwe energie	7.125
4.2 Gezond en veilig leefmilieu	
4.2.1 Gezond en veilig leefmilieu	
67641 Werkbudget milieuvadvis	166
68051 Doorberekende personeelskosten	1.133
69388 Procesgeld militaire luchthavens	95
69665 SPUK SLA 2203318662 Meetstations veehouderij	33
69667 SPUK SLA 2203318606 Meetnet ultrafijnstof	95
Totaal 4.2.1 Gezond en veilig leefmilieu	1.522
4.2.2 Vergunningen, toezicht en handhaving	
60531 DU Versterking vergunningverl maatwerkenpak	452
63119 Werkbudget VTH	134
63122 Bestuursdwang	129
63123 Wet Hygveiligheid zweminrichtcatCD	123
63127 Milieu Klachten Telefoon	11
64038 Groene Brigade	27
67594 Provinciale bijdrage RUDNoord	94
67955 Kapitaallasten	7
68053 Doorberekende personeelskosten	7.414
68119 DU Besluit Risico Zware Ongevallen BRZO	163
68584 Leasetermijnen wagenpark VTH	124
68594 Brandstof wagenpark VTH	23
68871 Provinciale bijdrage RUDZLODZL	10.119
69722 Kapitaallasten	0

Exploitatie	Primitieve begroting 2025
69783 DU Hergebruik stedelijk afvalwater	21
69803 Stelpost ZRKvoorstellen VTH	0
Totaal 4.2.2 Vergunningen, toezicht en handhaving	18.841
Totaal 4.2 Gezond en veilig leefmilieu	20.363
Totaal 4 Nieuwe energie en leefmilieu	27.488
Totaal Lasten	27.488
Baten	
4 Nieuwe energie en leefmilieu	
4.1 Nieuwe energie	
4.1.1 Energie infrastructuur & ruimtelijke inbedding en verduurzaming industrie en bedrijventerreinen	
69760 SPUK CDOKE	2.764
Totaal 4.1.1 Energie infrastructuur & ruimtelijke inbedding en verduurzaming industrie en bedrijventerreinen	2.764
4.1.2 Verduurzaming gebouwde omgeving & warmte en grootschalige opwek.	
69946 SPUK Ontzorgingsprogramma bedrijventerreinen	761
69947 SPUK Ontzorgingsprogramma MKB	871
Totaal 4.1.2 Verduurzaming gebouwde omgeving & warmte en grootschalige opwek.	1.632
Totaal 4.1 Nieuwe energie	4.396
4.2 Gezond en veilig leefmilieu	
4.2.1 Gezond en veilig leefmilieu	
69665 SPUK SLA 2203318662 Meetstations veehouderij	33
69667 SPUK SLA 2203318606 Meetnet ultrafijnstof	95
Totaal 4.2.1 Gezond en veilig leefmilieu	128
4.2.2 Vergunningen, toezicht en handhaving	
60131 Heffing ontgrondingen	60
60387 Vergunningverlening waterwet	0
60397 Vergunningverlening ontgrondingenwet	0
60551 Provinciefonds DU Hergebruik stedel afvalw	21
60581 Leges maatwerkvoorschr bouw en milieu par 28	54
60582 Legesvermindering par 217	-23
63122 Bestuursdwang	129
64038 Groene Brigade	27
65929 Legesopbrengst omgevingsvergunningen	0
68235 Leges vergunningen Wet Natuurbescherming 98	72
69565 Leges bodeminformatie	0
69766 Leges vergunning milieubelastende activiteiten	0
69783 DU Hergebruik stedelijk afvalwater	0
69807 Leges vooroverleg 22	31
69808 Leges bouwwerken 23	872
69810 Leges aanlegactiviteiten 25	54

Exploitatie	Primitieve begroting 2025
69811 Leges kappen houtopstanden 26	6
69812 Leges MBA omgevingsplan 27a	4
69813 Leges MBA 27b	1.026
69815 Leges natuur 29	175
69816 Leges flora en fauna 210	282
69817 Leges maatwerkvoorschriften houtopst 211	28
69818 Leges ontgrondingsactiviteiten 215a	275
69819 Leges wateronttrekkingsactiviteiten 215b	30
69820 Leges overig 212	184
69821 Leges luchtvaartuigen TUGs 213	24
69822 Leges toestemming vuurwerk 214	0
Totaal 4.2.2 Vergunningen, toezicht en handhaving	3.331
Totaal 4.2 Gezond en veilig leefmilieu	3.459
Totaal 4 Nieuwe energie en leefmilieu	7.856
Totaal Baten	7.856
Saldo van baten en lasten	-19.633
Resultaat	-19.633

Verbonden partijen inzake Nieuwe energie en leefmilieu

Het Limburgs Energie Fonds (LEF B.V.) verstrekt geldleningen of aandelenkapitaal, specifiek voor initiatieven met als doel duurzame energie opwek, energiebesparing en circulariteit. Middels ons publiek belang in Enexis wordt het voeren van excellent netbeheer geborgd en dragen we bij aan het versnellen van de energietransitie.

Met de RUD (Regionale Uitvoeringsdienst)/Omgevingsdienst Zuid-Limburg en de RUD Limburg Noord beogen wij het leveren van kwaliteit voor de leefomgeving voor inwoners en bedrijven in Limburg.

5. Leefbare steden en dorpen

Leefbare steden en dorpen

Provincies bepalen, conform Omgevingswet, samen met gemeenten hoe de fysieke leefomgeving van burgers en bedrijven wordt gebruikt. De ruimtelijke keuzes worden onder meer vastgelegd in de Provinciale Omgevingsvisie en de Omgevingsverordening. Hiermee wordt ruimtelijk richting gegeven aan de ambities en doelen voor de Limburgse fysieke leefomgeving. Leefbaarheid vormt een rode draad in het coalitieakkoord. Het verbeteren van de kwaliteit van de fysieke leefomgeving, het realiseren van een woonaanbod dat past bij de vraag van onze inwoners en duurzame zorg voor bodem en ondergrond zijn belangrijke elementen om vanuit het fysieke spoor in samenhang bij te dragen aan de leefbaarheid van Limburg.

Of het nu gaat om energie, klimaat, de woningbouwopgave, mobiliteit, landbouw, water of sociale rechtvaardigheid: de opgaven in Nederland zijn groot. We staan aan de vooravond van wat 'de grote verbouwing van Nederland' wordt genoemd. Alleen al het beeld tot 2030 maakt duidelijk dat er in Limburg simpelweg niet genoeg ruimte is om alle opgaven en doelen een plek te geven. Door slimme combinaties kunnen we ruimtewinst boeken, maar dit is niet altijd mogelijk. We zullen dus heldere ruimtelijke keuzes moeten maken.

Deze keuzes maken we niet alleen, omdat we tegen de grenzen van de beschikbare ruimte aanlopen, maar ook omdat we langs de lijn van deze keuzes kansen zien om bij te dragen aan de kwaliteit van de leefomgeving en om mede vorm te geven aan het Limburg dat we willen zijn. Door te sturen op 'de samenhang der dingen' en door te investeren in de kwaliteit van de woon- en leefomgeving, zorgen we de komende periode voor een verbeterde leefbaarheid in onze Provincie, zowel op het platteland als in de steden. Hierbij hebben we aandacht voor de relatie tussen inwoner en de eigen leefomgeving en kijken we gebiedsgericht wat er nodig is. Dit maakt van Limburg niet alleen een aantrekkelijke omgeving om in te leven, maar stelt ons, met een krachtig platteland en sterke steden, ook in staat om in te spelen op de veranderingen die op ons afkomen.

De afgelopen jaren hebben gemeenten, woningcorporaties, bedrijven en inwoners, samen met de Provincie forse investeringen gedaan in de leefbaarheid van Limburgse dorpen en steden. Toch staat die leefbaarheid in Limburg op veel plekken nog onder druk. Waar in plattelandskernen steeds meer voorzieningen dreigen te verdwijnen en de bereikbaarheid achteruit gaat, zien we hoe in steden armoede zich concentreert in specifieke wijken met slechte woonomstandigheden, weinig ontmoetingsplekken en een lage sociale cohesie. Niet voor niets is leefbaarheid de rode draad die door het coalitieakkoord 'Elke Limburger telt!' loopt. We stellen hiermee een college-brede ambitie om met onze inzet bij te dragen aan de leefbaarheid voor elke Limburger.

Leefbaarheid kent een belangrijk uitgangspunt: het gaat om de relatie tussen de inwoner en de eigen leefomgeving. Bij de leefomgeving horen niet alleen de kenmerken die fysiek zichtbaar zijn (de woning, de bushaltes of de bomen), maar ook de aanwezige sociale kenmerken (de sociale cohesie, het verenigingsleven en de veiligheid). Wanneer deze leefomgeving, met haar sociale en fysieke kenmerken, aansluit bij de behoeften van de inwoner, spreken we van een leefbare omgeving. Inwoners uit St. Geertruid kunnen hele andere behoeften hebben met betrekking tot hun leefomgeving dan de inwoners van een woonwijk in Venlo. Hiermee is leefbaarheid dus per definitie plaatsgebonden en afhankelijk van de specifieke omstandigheden, de kenmerken van een locatie en van de mensen die hier wonen. Dit betekent dat we als provinciale overheid midden in de samenleving moeten staan om gebiedsgericht te bezien wat er nodig is om de leefbaarheid in onze Provincie in stand te houden of zelfs te verbeteren.

Vanuit het beleidskader 'Leefbare Steden en Dorpen 2024-2027' versterken we de leefbaarheid door middels het Leefbaarheidsfonds te investeren in de fysieke leefomgeving, door de juiste omstandigheden te creëren voor de realisatie van een woningvoorraad die aansluit op de behoefte van de regio en door te sturen op samenhangende ruimtelijke keuzes voor meer omgevingskwaliteit.

Onze beleidskaders

Nieuw beleidskader

- Leefbare Steden en Dorpen 2023-2027 (ter vervanging van Limburgse Agenda Wonen 2020-2023)

Reeds bestaande kaders:

- Kader Stedelijke Ontwikkeling
- Kader Kwaliteit Limburgse centra
- IBA Parkstad
- Provinciale omgevingsvisie uit 2021 (traject aanscherping gestart)
- Provinciale omgevingsverordening
- Provinciaal waterprogramma

Wat willen we bereiken?

5.1. Leefbare steden en dorpen

Vanuit het beleidskader 'Leefbare Steden en Dorpen' versterken we de leefbaarheid door middels het Leefbaarheidsfonds te investeren in de fysieke leefomgeving, door de juiste omstandigheden te creëren voor de realisatie van een woningvoorraad die aansluit op de behoefte van de regio én door te sturen op samenhangende ruimtelijke keuzes voor meer omgevingskwaliteit. Deze 3 maatschappelijke opgaven, met bijbehorende doelstellingen voor deze collegeperiode (2023-2027), worden hieronder nader toegelicht.

Verbetering van de leefbaarheid in Limburgse steden en dorpen

- In 2027 is de leefbaarheid in de fysieke openbare ruimte verbeterd, waarbij specifiek aandacht is voor de gebiedsgerichte behoeften naar veiligheid, gezondheid, welzijn, positieve sociale relaties, kansen en contact met de natuurlijke omgeving.

Vanuit het beleidskader Leefbare Steden en Dorpen stellen we een Leefbaarheidsfonds in om benodigde fysieke investeringen mogelijk te maken die de leefbaarheid in steden en dorpen bevordert. Deze investeringen doen we samen met gemeenten, het maatschappelijk middenveld en met inwoners zelf. Als college kiezen we hierbij bewust voor een ondersteunende rol, omdat wij geloven dat we als provinciale overheid niet de aangewezen partij zijn om te bepalen wat nodig is in een specifieke wijk of kern. Het zijn juist de inwoners, gemeenten en maatschappelijke organisaties die kennis hebben van en inzicht hebben in de lokale behoeften in relatie tot leefbaarheid. Zij zijn ook bij uitstek de partijen die kunnen duiden waarom een initiatief noodzakelijk is. Vanuit deze leefbaarheidsgedachte sluiten we dus maximaal aan bij de behoeften die leven in de Limburgse steden en dorpen, waarmee we rechtstreeks vormgeven aan de doelen van het coalitieakkoord. We zijn momenteel nog met partners in gesprek over de exacte uitwerking van het Leefbaarheidsfonds.

Passende woonruimte voor iedereen die in Limburg een woning zoekt

- in 2027 is het woningaanbod ten opzichte van 2023 verbeterd door de beschikbaarheid van meer (betaalbare) woningen. In 2027 zijn 17.500 woningen uit de Woondeal gerealiseerd;

- in 2027 past het woningaanbod bij de woningbehoefte zoals onderschreven in de Limburgse Woondeal;
- in 2027 zijn minstens 3.000 woningen van de ambitie van 20.000 woningen (planologisch) verankerd.

Samen met gemeenten, woningbouwcorporaties en marktpartijen blijven we inzetten op een versnelling van de woningbouw, waarbij we streven naar een evenwicht tussen de woningbehoefte van onze inwoners en het woningaanbod. Als Provincie hebben we binnen deze opgave een stimulerende, ondersteunende en aanjagende rol richting partners om aan de vastgestelde ambitie uit de Woondeal Limburg van 26.550 te voldoen. Tevens is tijdens het sluiten van de Woondeal een ambitie uitgesproken voor 20.000 woningen extra. Inmiddels is de Woondeal eind 2023 reeds opgehoogd met 3.000 woningen. De Woondeal betreft daarmee 29.550 woningen. De ambitie krijgt vorm. Als een grootschalige woningbouwlocatie, zoals onlangs gepresenteerd in de vorm van 'Limburg Centraal', woningbouw bij de IC-stations. Maar er wordt ook geluisterd naar de behoefte van een aantal kernen, waar de leefbaarheid onder druk staat, om aan de randen van de bestaande bebouwde kern nieuwe woningbouw te realiseren (het 'straatje erbij').

Balans tussen beschermen en benutten van fysieke leefomgeving

- In 2027 is de samenhang en integraliteit van afwegingen in de fysieke leefomgeving verbeterd, waarbij rekening gehouden wordt met de schaarste aan ruimte, water, milieuruimte en ruimte op het elektriciteitsnet.

De (ruimtelijke) opgaven in Limburg zijn groot, maar de ruimte is schaars. Als we alle sectorale ruimtevragen naast elkaar in onze Provincie willen toestaan, dan hebben we meer ruimte nodig dan we beschikbaar hebben in onze Provincie. Ruimtelijke Ordening is dan ook niet voor niets terug van weggeweest. Gedurende deze collegeperiode zal de actualisatie van de Provinciale Omgevingsvisie, met bijbehorende bouwstenen zoals de ontwerpende onderzoeken, waarover uw Staten beslissen een groot thema zijn waarbij uw Staten actief betrokken zullen worden. Hier wordt ook een aanpassing van de Omgevingsverordening aan gekoppeld. Hierbij wordt onder andere gekeken naar aanpassingen die de Provincie meer grip geven om te sturen op specifieke opgaven.

Provincies bepalen samen met gemeenten en het Rijk hoe de fysieke leefomgeving van burgers en bedrijven wordt gebruikt. De (ruimtelijke) opgaven zijn groot en divers, terwijl de ruimte schaars is. De urgente maatschappelijke opgaven zoals het woningtekort, de kwaliteit van de natuur, de transitie van de landbouw en de verduurzaming van de energievoorziening hebben grote ruimtelijke impact.

In ons omgevingsbeleid moet volop aandacht zijn voor een goede balans tussen wonen, werken en ontspannen. Met oog voor een veilige en schone leefomgeving, waarbij de inrichting van de ruimte bijdraagt aan de leefbaarheid van steden en dorpen en de omgevingskwaliteit. Dit is ook een belangrijke factor voor het Limburgse vestigingsklimaat. De grote transities in onze samenleving leiden tot forse ruimteclaims. Dit vraagt om ruimtelijke afwegingen en scherpe keuzes voor de Provincie, in het bijzonder op het gebied van:

- landbouw, water, natuur en stikstof;
- klimaat en energie;
- wonen en bereikbaarheid;
- bedrijvigheid.

De ambities voor de fysieke leefomgeving en de ruimtelijke keuzes zijn/worden, conform de nieuwe Omgevingswet, vastgelegd in de Provinciale Omgevingsvisie (POVI), in daarmee verbonden sectorale programma's en in de Omgevingsverordening. Hiermee wordt ruimtelijk richting gegeven aan de ambities en doelen voor de Limburgse fysieke leefomgeving. Deze documenten maken onderdeel uit van de beleidscyclus van het omgevingsbeleid, waarvan monitoring en evaluatie onderdeel uitmaken.

Op nationaal niveau heeft het Rijk ervoor gekozen haar rol in de ruimtelijke ordening te versterken, gezien de grote ruimtelijke impact van de transitie en opgaven waar Nederland voor staat. De Provincies hebben als regionale gebiedsautoriteit bij de uitwerking hiervan een centrale rol. Die uitnodiging hiervoor verbinden wij met onze eigen beleidscyclus.

De bodem en ondergrond worden in toenemende mate benut ten behoeve van de vele maatschappelijke opgaven, zoals de energietransitie, klimaatadaptatie en duurzaam bodembeheer in de landbouw. Daarbij zetten wij in op duurzaam en efficiënt gebruik van bodem en ondergrond, waarbij benutten en beschermen goed met elkaar in balans zijn. Dit vereist dat rekening wordt gehouden met het functioneren van bodem en ondergrond als natuurlijk systeem. Daarmee zijn bodem en ondergrond goed in staat om ecosysteemdiensten te leveren (vitale bodems), zijn kringlopen van (voedings)stoffen, water en energie in stand gehouden of hersteld en zijn verontreinigingen zoveel mogelijk voorkomen. Bij (ruimtelijke) ontwikkelingen in de fysieke leefomgeving worden vanaf het begin van de planvorming de bovengrond en de ondergrond in samenhang gezien. Driedimensionale ordening staat centraal. Duurzaam gebruik van bodem en ondergrond kent raakvlakken met veel andere werkvelden, zoals planologie, landbouw, klimaat, mijnbouw, water en energie.

Belangrijk is dat de inzet op het gebied van ruimtelijke ontwikkeling, wonen, mobiliteit, energie en verduurzaming leidt tot verbetering van de leefbaarheid en tot een gezonde en veilige leefomgeving voor alle Limburgers. Zowel op het platteland als in de steden. Er wordt gekozen voor een samenhangende aanpak van sociale en fysieke vraagstukken, waar samen met gemeenten, corporaties, bewonersinitiatieven en andere partners invulling aan wordt gegeven. Waarbij ook impulsen uit de buurt- en wijkgerichte aanpak uit het kader Samen Leven en Bestaanszekerheid een bijdrage leveren. Dat moet leiden tot sterke steden en krachtige, bereikbare plattelandskernen, met voldoende voorzieningen en groen, aantrekkelijke ontmoetingsplekken, toegankelijke evenementen en een springlevend verenigingsleven.

Daarbinnen is het streven om de Limburgse woonopgave te realiseren, zodat elke inwoner van Limburg in elke levensfase kan beschikken over adequate, betaalbare en toekomstbestendige woonruimte in de vertrouwde omgeving.

Naast het beleidskader 'Leefbare Steden en Dorpen' wordt er reeds middels bestaande kaders zoals IBA Parkstad (coalitieperiode 2015-2019) en Kwaliteit Limburgse Centra (coalitieperiode 2019-2023) invulling gegeven aan het behalen van deze doelstellingen. De inspanningen vanuit deze kaders zullen in de collegeperiode (2023-2027) (voor het grootste deel) worden afgerond.

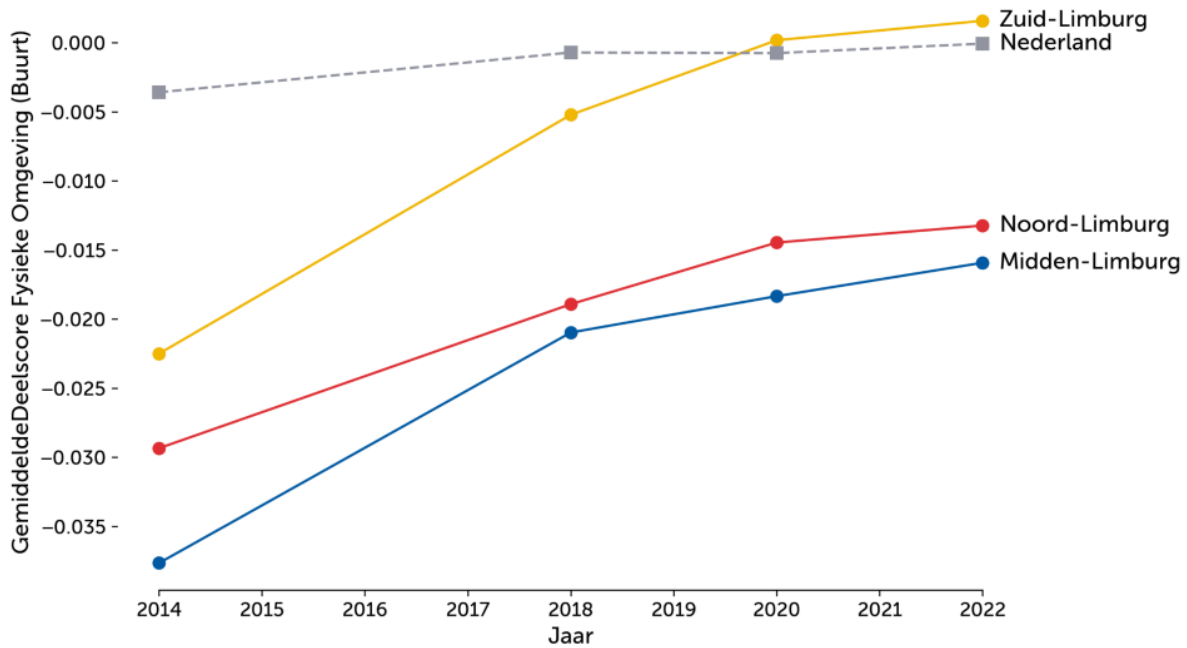
Wat merkt de Limburger ervan?

Aan de hand van indicatoren maken wij zichtbaar of we op koers liggen met het behalen van onze doelstellingen voor deze Statenperiode. Hierbij is de Provincie natuurlijk ook afhankelijk van partners en andere autonome ontwikkelingen. De indicatoren die reeds beschikbaar zijn, zijn hieronder gepresenteerd.

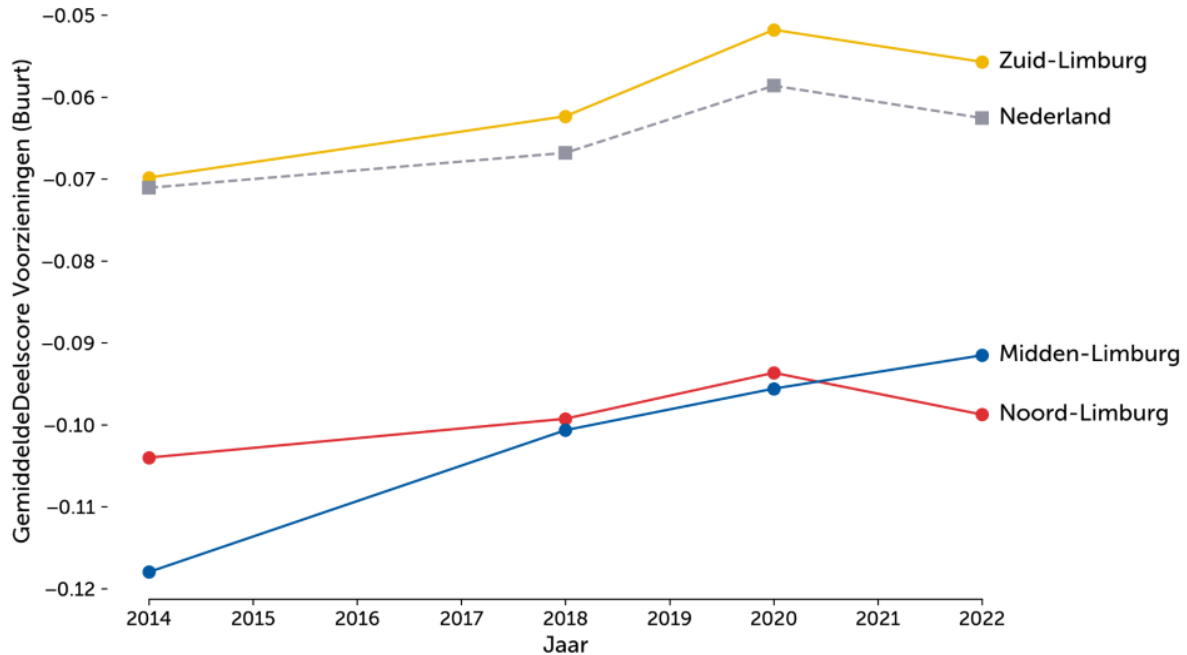
Indicator bij 'in 2027 is de leefbaarheid in de fysieke openbare ruimte verbeterd, waarbij specifiek aandacht is voor de gebiedsgerichte behoeften naar veiligheid, gezondheid, welzijn, positieve sociale relaties, kansen en contact met de natuurlijke omgeving'

Indicator D_39a: Het percentage van de wijken met een statistisch significante verbetering in de deelscores van de Leefbaarometer voor de fysieke omgeving en voorzieningen ten opzichte van 2023.
Bron: Leefbaarometer

Ontwikkeling Deelscore Fysieke Omgeving

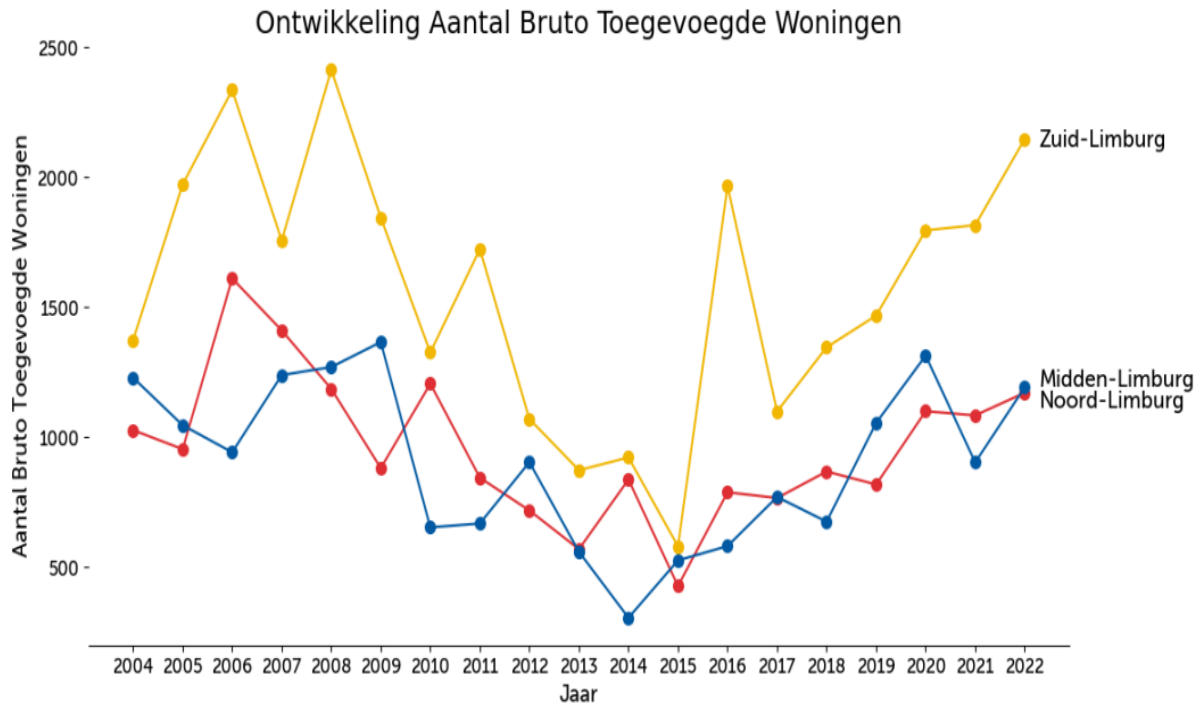
Ontwikkeling Deelscore Voorzieningen

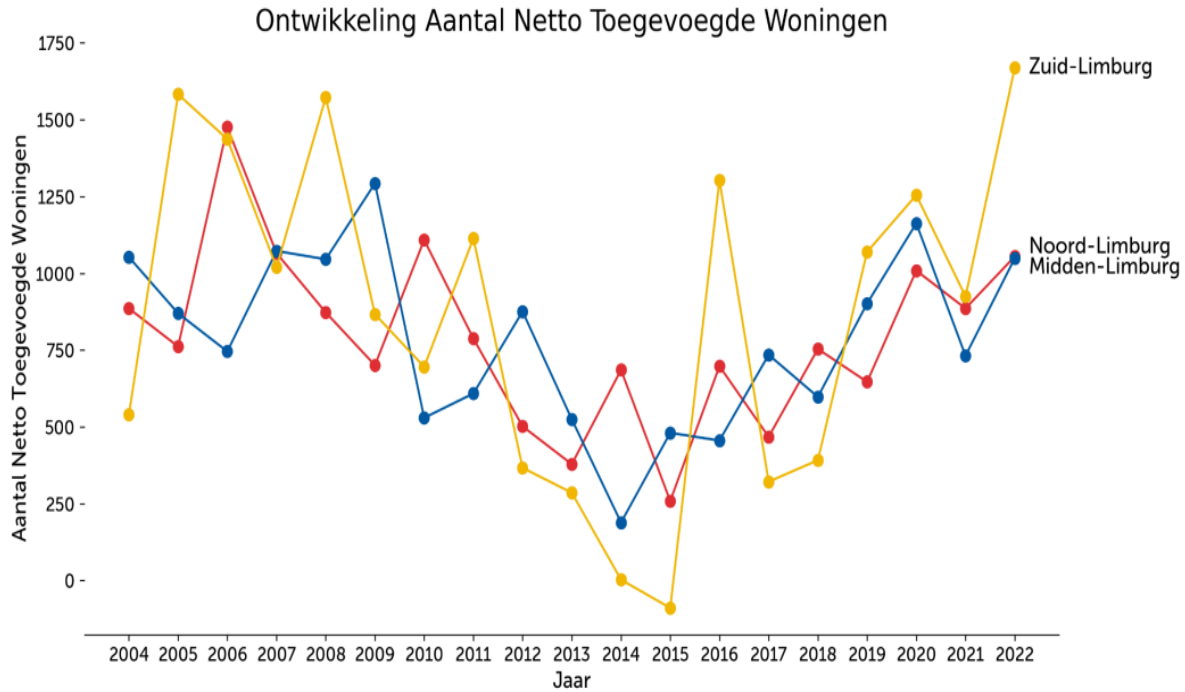
Toelichting: Zuid-Limburg scoort hoger, omdat het meer verstedelijkt is (Zuid-Limburg heeft drie G40-steden).

Indicatoren bij 'in 2027 is het woningaanbod ten opzichte van 2023 verbeterd door de beschikbaarheid van meer (betaalbare) woningen. In 2027 zijn 17.500 woningen uit de Woondeal gerealiseerd'

Indicator D_40a: Aantal bruto toegevoegde woningen.
Bron: PCM / Woonmonitor

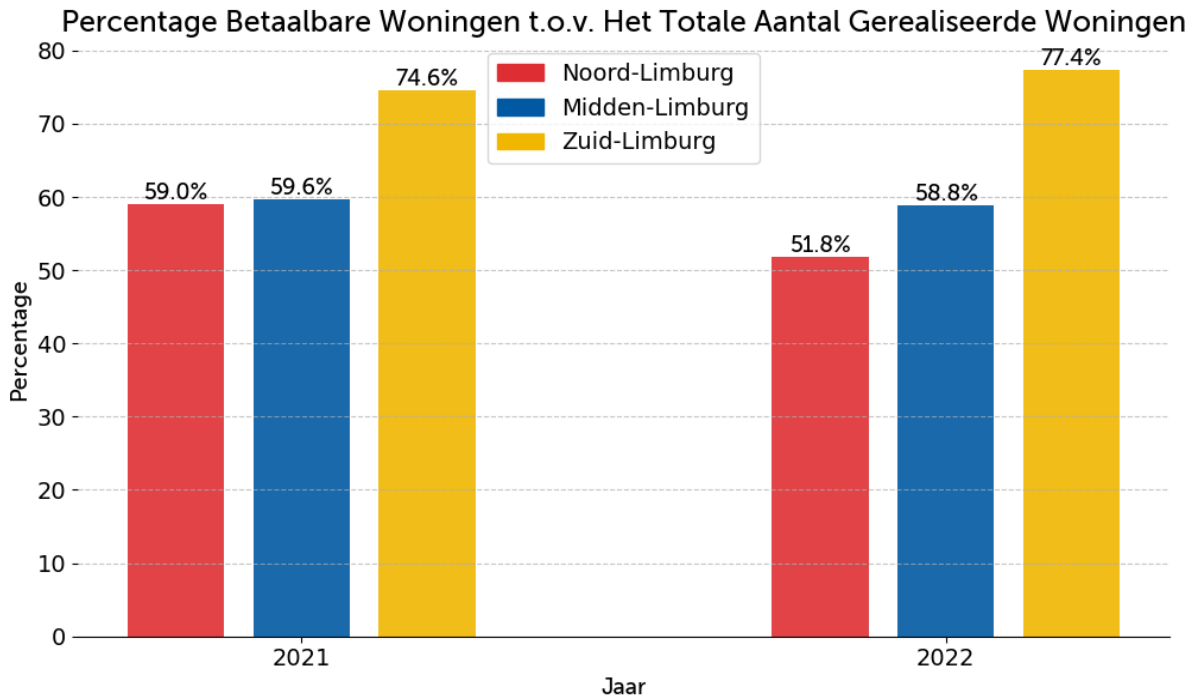
Indicator D_40b: Aantal netto toegevoegde woningen t.o.v. het totaal van 17.500 woningen.
Bron: PCM / Woonmonitor

Indicatoren bij 'In 2027 past het woningaanbod bij de woningbehoefte zoals onderschreven in de Limburgse Woondeal'

Indicator D_41a: Aandeel gerealiseerde woningen in de betaalbare prijsklasse t.o.v. het totale aantal gerealiseerde woningen.

Bron: PCM / Woonmonitor

Vanuit de bestaande kaders Stedelijke Ontwikkeling, IBA Parkstad en Kwaliteit Limburgse Centra zijn al vele projecten voortgekomen die allen (vrijwel) in uitvoering of afgerond zijn. Dit heeft zowel in stedelijke centra alsook de kleine kernen van Limburg (en specifiek voor regio Parkstad) geresulteerd in o.a. een kwalitatief beter en passender woningaanbod, waarbij er aandacht is voor de starter, de senior en de student, maar ook de internationale werknemer en statushouder niet wordt vergeten. Hierbij is een kwalitatieve impuls gegeven aan (het ruimtelijke aspect van) verschillende centra en wijken, is leegstand gereduceerd, is er meer groen gerealiseerd, meer sociale huurwoningen op de markt gekomen en kunnen meer mensen doorstromen naar een woning die bij hun behoeftes past. Hiermee is de juiste woning op de juiste plek voor de juiste doelgroep gerealiseerd en met de afronding van steeds meer projecten zal de merkbaarheid van dit effect blijven groeien.

Besluiten van PS ten aanzien van ruimtelijke ordening hebben via provinciale belangenbehartiging bij gemeentelijke plannen, via Omgevingsverordening en eventueel Projectbesluiten direct invloed op de leefwereld van de Limburgers.

Wat gaan we daarvoor doen?

5.1.1. Leefbare steden en dorpen

Omschrijving

Met het nieuwe beleidskader Leefbare Steden en Dorpen (en bestaande kaders) willen we uitvoering geven aan onze ambities wat betreft de leefbaarheid in de fysieke openbare ruimte en (semi) publiek toegankelijke ruimte en gebouwen. We gaan samen met gemeenten, het maatschappelijk middenveld en met inwoners zelf aan de slag om de leefbaarheid te verbeteren. Dit doen we bewust vanuit een ondersteunende rol omdat de inwoners, gemeenten en maatschappelijke organisaties de kennis hebben van en inzicht hebben in de lokale behoeften in relatie tot leefbaarheid. We acteren vanuit vertrouwen in de initiatiefnemer, wat inhoudt dat wij zowel de kaders aan de voorkant als ook de verantwoording aan de achterkant willen beperken tot het noodzakelijke vanuit 'goed bestuur'.

Rol Provincie: stimuleren, faciliteren, ondersteunen

Kwaliteit

- Tussen 2023-2027 zijn er vanuit de Provincie minstens 100 inwonersinitiatieven ondersteund welke een positieve bijdrage leveren aan de leefbaarheid in de wijk;
- Tussen 2023-2027 zijn er vanuit de Provincie minstens 10 initiatieven voor gemeenschapsvoorzieningen en/of ontmoetingsplekken ondersteund welke een positieve bijdrage leveren aan de leefbaarheid in de wijk;
- Tussen 2023-2027 is er vanuit het leefbaarheidsfonds bijgedragen aan minstens 10 leefbaarheidsdeals, welke een positieve bijdrage leveren aan de leefbaarheid in de wijk;
- Tussen 2023 en 2027 worden de projecten uit reeds bestaande kaders zoals IBA Parkstad (coalitieperiode 2015-2019), alsmede Kwaliteit Limburgse Centra (coalitieperiode 2019-2023) voortgezet en (grotendeels) afgerond.

Tijd

In 2027 is de leefbaarheid in de fysieke openbare ruimte verbeterd, waarbij specifiek aandacht is voor de gebiedsgerichte behoeften naar veiligheid, gezondheid, welzijn, positieve sociale relaties, kansen en contact met de natuurlijke omgeving.

In 2025 is de realisatie van circa 5.000 woningen in het kader van Kwaliteit Limburgse Centra in uitvoering. Daarnaast zal begin 2027 IBA Parkstad BV worden afgerond en opgeheven.

Geld

Binnen dit product zijn de lasten begroot ad € 10,64 mln. waarvan personele lasten 18% en overige lasten 82%. De overige lasten betreffen middelen ad € 8,75 mln. ten behoeve van subsidieverleningen voor inwonersinitiatieven, verenigingen, stichtingen, gemeenschappen en voor gebiedsgerichte aanpak. Dekking van deze overige lasten vindt plaats vanuit de Programmareserve Leefbaarheid.

5.1.2. Toekomstbestendige woonruimte

Omschrijving

Met de (nog in te voeren) Wet versterking regie Volkshuisvesting (WvrV), krijgt de Provincie ook een wettelijke taak toegedicht op het woondossier. Regie van de Rijksoverheid en de Provincie op de woningmarkt wordt via deze wet versterkt door een versterking van het juridisch instrumentarium. Als Provincie hebben we een stimulerende, ondersteunende en aanjagende rol richting partners om aan de gemaakte afspraak uit de Woondeal Limburg van minimaal 26.550 woningen te voldoen en om daar waar zich kansen aandienen, bij te dragen aan de ambitie van 20.000 extra woningen. Inmiddels is de Woondeal eind 2023 reeds opgehoogd met 3.000 woningen. De Woondeal betreft daarmee 29.550 woningen. De ambitie krijgt vorm. Als een grootschalige woningbouwlocatie, zoals onlangs gepresenteerd in de vorm van 'Limburg Centraal', woningbouw bij de IC-stations, maar ook kijken we naar de stads- en dorpsranden (het straatje erbij). De samenwerking tussen de overheden, woningcorporaties, markt en bewoners wordt geïntensiveerd en wordt aan verschillende tafels verankerd in duidelijke afspraken over de bouwprogrammering en ieders aandeel daarbinnen. Zo heeft bijvoorbeeld op 15 april 2024 de Woonkeuken plaatsgevonden in aanwezigheid van de minister van BZK, waarin we de voortgang van het bovenstaande met onze partners hebben gedeeld.

Met de Woondeal, de Omgevingswet en de Wet versterking regie op de Volkshuisvesting wordt meer regie van de provincie en gemeenten gevraagd om de woningbouwopgave op te lossen. Om gemeenten te ondersteunen in deze nieuwe uitdaging, met als doel versnelling van de woningbouw, zullen we de middelen voornamelijk inzetten voor capaciteitsondersteuning bij gemeenten, te verdelen over een divers instrumentarium en proces- en uitvoeringsmiddelen.

Voor Limburg is de totaalopgave complex. Nieuwbouw, verbouw en herbouw zijn communicerende vaten, niet los van elkaar te zien en hangen samen met de kenmerken van de beschikbare locaties en de omliggende wijken. Overheden bouwen geen huizen of hebben deze in bezit. Daar komt nog bij dat Limburg een grensprovincie is en woningmarktontwikkelingen aan de andere zijden van de landsgrenzen altijd in zekere mate van invloed en tevens lastig te voorspellen zijn. Dit alles vergt een intensief samenspel tussen overheden, corporaties, markt en bewoners, flexibiliteit en een integrale toekomstgerichte blik.

Rol Provincie: ondersteuner, procesmanager, partner

Kwaliteit

We acteren langs 3 lijnen:

1. Versnelling uitvoering Woondeal;
2. Limburgse aanpak bebouwde omgeving;
3. Regie op de Volkshuisvesting en verrijken Woondeal.

Versnelling uitvoering Woondeal, oftewel het versnellingsmenu

De hoofddoelstelling is versnelling van de woningbouw/ realisatie van de Woondeal 2022-2030. Om dit hoofddoel te bereiken zijn 5 deelprojecten benoemd die sterk samenhangen en waarmee gemeenten worden ondersteund bij het uitvoeren van de gemeentelijke taken die samenhangen bij de uitvoering van de Woondeal én bij de producten die gevraagd worden naar aanleiding van de Wet versterking regie op de Volkshuisvesting. We gaan werken met een 'Versnellingsmenu', dat bestaat uit de volgende 5 projectlijnen:

1. **Extra capaciteit voor gemeenten** in regionaal verband: wordt samen met de 3 regio's nader uitgewerkt;
2. **Kennisdeling en -ontwikkeling**: zittend personeel en zij-instromers (gemeente, corporatie, ontwikkelaars, architecten en makelaars (RO/woon adviesbureaus) en Provincie). Tevens zal ook aan bestuurlijke kennisdeling worden gewerkt;
3. **Kansrijk aanspreken van Rijksregelingen** (ondersteunen van gemeenten om de complexe regelingen kansrijk aan te spreken);
4. Versnellingsstafels (provinciaal om oplossingen voor Limburgse knelpunten te vinden en te agenderen op de landelijke tafel en regionale versnellingsstafels om locatie- of projectspecifieke knelpunten op te lossen);
5. **Standaardisatie en uniformiteit** (bijvoorbeeld in de bouwstroom (procedures en certificering), maar ook bij het opstellen van de benodigde documenten);

Limburgse Aanpak bebouwde omgeving

Binnen dit spoor acteren we langs drie lijnen. Ten eerste werken we Limburg Centraal verder uit zodat we komen tot een sluitende propositie om van Limburg een Grootschalig Woningbouwgebied te maken. Ten tweede zal het proces van 'straatje erbij' enerzijds in de gemeentelijke/regionale programmeringen landen (ter concretisering van de Woondeal) en anderzijds zullen voorgenomen wijzigingen van de Provinciale Omgevingsvisie en Omgevingsverordening worden uitgewerkt en aan de Staten worden voorgelegd. Ten derde zal de provinciale rol ten aanzien van de bestaande woningvoorraad en herstructurering nader worden uitgewerkt.

Regie op de Volkshuisvesting en verrijking Woondeal

De wet Versterking Regie op de Volkshuisvesting verplicht Rijk-Provincie-Gemeenten om een Volkshuisvestingsprogramma vast te stellen. In deze documenten wordt vastgelegd 'waar, hoeveel en voor wie' woningen worden gebouwd, hierbij dient ook de bestaande voorraad te worden betrokken. In het 'voor wie' zit specifieke aandacht voor aandachtsgroepen. Deze kunnen én in de nieuwbouw (2de betaalbaar en 30% sociaal), maar ook in de bestaande voorraad huisvesting vinden (bijvoorbeeld via een Huisvestingsverordening en Urgentieregeling). De verrijking van de Woondeal heeft betrekking op de juiste verdeling van de nieuwe en bestaande woningvoorraad voor verschillende doelgroepen. Wij gaan door met het organiseren van de Woonkeuken, de Woonkamer en met de ambtelijke en bestuurlijke

overleggen op regionaal niveau. In 2025 zullen we van start gaan met het opstellen van ons provinciaal Volkshuisvestingsprogramma.

Tijd

- In 2027 is het woningaanbod ten opzichte van 2023 verbeterd door de beschikbaarheid van meer (betaalbare) woningen;
In 2027 zijn 17.500 woningen uit de Woondeal gerealiseerd;
- In 2027 past het woningaanbod bij de woningbehoefte zoals onderschreven in de Limburgse Woondeal;
- In 2027 zijn minstens 3.000 woningen van de ambitie van 20.000 woningen (planologisch) verankerd, waaronder de woningen bij locaties rondom OV-knooppunten;
- Tussen 2023-2027 draagt de Provincie bij aan een effectieve samenwerking met gemeenten, marktpartijen, woningcorporaties en het Rijk om woningen uit de Woondeal Limburg te realiseren;
- In 2024 hebben alle woonregio's (3) onder coördinatie van de Provincie een Woonzorgvisie vastgesteld;
- In 2025 is de Woondeal Limburg verrijkt met afspraken over de huisvesting van aandachtsgroepen;
- In 2026 geeft het provinciale Volkshuisvestingsprogramma duidelijkheid over de provinciale opgave;
- In 2027 hebben we samen met de gemeenten concrete invulling gegeven aan de ambities uit het LABO.

Geld

Voor dit product worden de lasten begroot ad € 6,62 mln. Hierbinnen zijn personele lasten 32% en de overige lasten 68%.

De overige lasten betreffen met name :

- Woondeals: € 3.52 mln. (dekking uit programmareserve Wonen € 3,46 mln. en € 0,26 mln. uit Rijksmiddelen);
- Limburg Centraal: € 0,70 mln. (dekking uit programmareserve Leefbaarheid € 0,6 mln. en € 0,1 mln. uit programmareserve Wonen).

Voor dit product zijn de baten begroot op € 0,26 mln. Het betreffen de rijksmiddelen woondeals zoals bovenstaand genoemd.

5.1.3. Kwaliteit met minder ruimte

Omschrijving

Conform het Plan van aanpak aanscherping POVI dat op 17 mei 2024 sonderend besproken is in de Commissie Leefomgeving wordt via een zorgvuldig proces toegewerkt naar besluitvorming door PS over

de aangescherpte POVI in december 2025. Inzet is om in die POVI keuzes te maken over de keuzevraagstukken die in het Ruimtelijk Voorstel uit december 2023 zijn geïdentificeerd.

Het Ruimtelijk Arrangement met het Rijk bevat naar verwachting afspraken over keuzevraagstukken die primair bij het Rijk liggen en over randvoorwaarden om beleidskeuzes uit te voeren. Dit arrangement is beoogd voor eind 2024 / begin 2025. Vervolgens wordt hier uitvoering aan gegeven.

Na het sluiten van het Ruimtelijk Arrangement met het Rijk zullen we met de gemeenten bezien hoe wij vorm en inhoud kunnen geven aan het borgen van de regionale samenwerking. Dit in aansluiting op de afspraken met het Rijk en voortbouwend op de regionale samenwerking van de afgelopen jaren die wordt ondersteund door regionale bestuursafspraken.

De provinciale rol in de uitvoering van het ruimtelijk beleid is gericht op het (mede) richting en uitvoering geven aan concrete maatschappelijke initiatieven en ruimtelijke ontwikkelingen. Hierbij worden steeds verbindingen gelegd tussen het beoogde initiatief met maatschappelijke opgaven, provinciale belangen (zoals verankerd in POVI en Programma's), bestuurlijke afspraken en wettelijke kaders. Dit doen we op de eerste plaats door beoordeling van gemeentelijke plannen vanuit de provinciale belangen. Deze beoordeling/beïnvloeding verschuift in toenemende mate naar de voorkant van het planproces, in lijn met het gedachtegoed van de Omgevingswet.

Daarnaast leveren we een bijdrage aan gebiedsontwikkelingen (in stedelijk gebied, landelijk gebied en op het grensvlak van stad en land). Daar waar nodig zet de Provincie het instrumentarium van het Projectbesluit (voorheen Provinciaal Inpassingsplan) in om gebiedsontwikkelingen te faciliteren.

Rol Provincie: ondersteuner, partner, bevoegd gezag

Kwaliteit

Inzet is om in de aangescherpte POVI keuzes te maken over de keuzevraagstukken die in het Ruimtelijk Voorstel uit december 2023 zijn geïdentificeerd. Het beleid voor de sectorale thema's wordt geactualiseerd, dat geldt evenzeer voor de Limburgse principes die in de POVI opgenomen zijn.

Tijd

In september 2024 is een nadere planning aan PS gestuurd met daarin de momenten waarop de Staten tussentijds betrokken zullen worden bij het proces richting aanscherping van de POVI.

De planning van het Ruimtelijke Arrangement is in hoge mate afhankelijk van het Rijk.

Geld

Voor de uitvoering van dit product zijn de lasten begroot ad € 4,30 mln., waarvan 79% personele lasten en 21% overige lasten. De overige lasten bestaan met name uit:

- beheerkosten onroerende eigendommen € 0,44 mln.
- werkbudgetten (o.a. provinciale omgevingsvisie): € 0,40 mln.

De begrote baten bedragen € 2,85 mln. en betreffen met name Erfpachtcanon en baten uit het beheer onroerende eigendommen.

5.1.4. Bodem en ondergrond

Omschrijving

Het werk van de Provincie Limburg op het gebied van bodem en ondergrond verandert mee met de opgaven in de fysieke leefomgeving. De vastgestelde Agenda bodem en ondergrond 2024-2030 anticipeert op de uitdagingen / bodemopgaven, het veranderende speelveld en verschaft inzicht in de ambitie en doelen van de Provincie voor de komende jaren op het gebied van bodem en ondergrond. In het licht van de ambitie "Bodem, een gezonde basis voor een beter en mooier Limburg" zijn vijf doelen geformuleerd, te weten:

- Verbeteren van de bodem zodat deze geschikt is voor het gewenste gebruik;
- Herstellen en benutten van de (ecosysteem)diensten van de bodem;
- Voorkomen, herstellen en beheersen van de negatieve effecten van ingrepen in de (diepere) ondergrond;
- Realiseren van een duurzaam veilig en efficiënt gebruik van bodem en ondergrond (3D-ordering);
- Ontwikkelen van een kennispositie die toekomstig beleid fundeert.

De agenda biedt een meerjarig kader bodem en ondergrond. De te verrichten activiteiten worden jaarlijks geconcretiseerd in een Actieprogramma. Voor 2025 wordt in het voorjaar (Q1) het Actieprogramma bodem en ondergrond 2025 opgesteld en ter goedkeuring voorgelegd aan GS.

Mijnbouwschade

Als gevolg van de voormalige steenkoolwinning treden na-ijlende effecten op in Zuid-Limburg. De verwachting is dat deze effecten nog geruime tijd zullen voortduren. In 2016 zijn afspraken gemaakt met het toenmalige Ministerie van Economische Zaken over de uitvoering van een set beheersmaatregelen, met als doel de met de na-ijlende effecten gepaard gaande risico's in beeld te brengen en beheersbaar te maken. De Provincie Limburg heeft sindsdien de regie op de uitvoering hiervan.

De werkzaamheden voor de aankomende periode zijn vastgelegd in het Werkprogramma Nazorg steenkoolwinning. Het Informatiecentrum Nazorg Steenkoolwinning, één van de afgesproken beheersmaatregelen, zal een deel van deze activiteiten gaan uitvoeren. Gelijktijdig zal worden onderzocht op welke wijze het Informatiecentrum kan doorgroeien.

Rol Provincie: bevoegd gezag, partner

Kwaliteit

- Opstellen van het Actieprogramma bodem en ondergrond 2025;
- Uitvoeren van de acties uit het Actieprogramma bodem en ondergrond 2025;
- Regie op de uitvoering van de met het Ministerie van Economische Zaken afgesproken beheersmaatregelen in het kader van de na-ijlende effecten steenkoolwinning;

- Regie op de uitvoering van het werkprogramma Nazorg Steenkoolwinning.

Tijd

- In december 2025 zijn de acties uit het opgestelde Actieprogramma bodem en ondergrond 2025 uitgevoerd;
- De regie op de met het Ministerie afgesproken beheersmaatregelen duurt, gelet op het voortduren van de na-ijlende effecten steenkoolwinning, nog geruime tijd voort;
- De regie op de uitvoering op de Werkprogramma zal nog geruime tijd voortduren.

Geld

De begrote lasten binnen dit product bedragen € 1,29 mln. bestaande uit 50% personele lasten en 50% materiële lasten. De materiële lasten betreffen met name reguliere middelen voor de maatregelen na-ijleffect steenkoolwinning.

De begrote baten bedragen € 0,65 mln. en betreffen reguliere inkomsten vanuit het Rijk voor de maatregelen steenkoolwinning.

Wat mag het kosten?

Voor de uitvoering van de beleidsplannen van dit programma is een bedrag beschikbaar van € 23,45 mln. Dit is inclusief de gefaseerde middelen vanuit de Najaarsnota 2024. De aanvullende middelen voor Leefbaarheid bedragen € 13,01 mln. (GS: 13-8-2024 Inzet Programmareserves ten behoeve van Leefbaarheid en Woondeals).

De baten bedragen € 3,76 mln. Het betreft met name de baten Erfpachtcanon € 2,07 mln., de SPUK Steenkoolwinning € 0,65 mln. en baten ten gevolge beheer onroerende eigendommen € 0,67 mln.

De onttrekkingen uit de reserves bedragen € 13,1 mln. bestaande uit de aanwending programmareserve Leefbaarheid € 9,45 mln., aanwending uit de programmareserve Wonen € 3,56 mln. en aanwending reserve Transitiefonds € 0,1 mln.

Voor een nadere toelichting hiervan wordt verwezen naar de producten van dit programma, onderdeel Geld.

Het nadelige resultaat van € 6,59 mln. wordt verrekend met de algemene middelen van programma 9.

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Primitieve begroting 2025
Lasten	
5 Leefbare steden en dorpen	
5.1 Leefbare steden en dorpen	
5.1.1 Leefbare steden en dorpen	
68024 Doorberekende personeelskosten	1.894
69651 Samenwerkingsagenda gemeente Beekdaelen	0
69709 2e Samenwerkingsagenda gemeente Maastricht	607
69988 Leefbaarheid	8.750
Totaal 5.1.1 Leefbare steden en dorpen	11.250
5.1.2 Toekomstbestendige woonruimte	
60570 Limburg Centraal	700
63206 Stim nieuwe ontw volkshuisvesting	14
68038 Doorberekende personeelskosten	2.088
69116 Gebiedsontwikkeling Rolduckerveld TLW	100
69868 SPUK Woondeals 2e tranche	260
69989 Woondeals Provincie	3.460
Totaal 5.1.2 Toekomstbestendige woonruimte	6.622
5.1.3 Kwaliteit met minder ruimte	
63392 Provinciale Cie Omgevingsvraagstukken	15
63398 Ontwikkelingsgericht werken	139
63401 Budget RO internationaal	18
63992 Provinciale Omgevingsvisie	226
65443 Algemene kosten	63
65444 Beheer onroerende eigendommen	442
68040 Doorberekende personeelskosten	3.393
Totaal 5.1.3 Kwaliteit met minder ruimte	4.296
5.1.4 Bodem en ondergrond	
65435 Bodemsanering in eigen beheer SEB	29
68052 Doorberekende personeelskosten	649
68710 Maatregelen naijl effect steenkoolwinning	608
Totaal 5.1.4 Bodem en ondergrond	1.286
Totaal 5.1 Leefbare steden en dorpen	23.454
Totaal 5 Leefbare steden en dorpen	23.454
Totaal Lasten	23.454
Baten	
5 Leefbare steden en dorpen	
5.1 Leefbare steden en dorpen	
5.1.2 Toekomstbestendige woonruimte	
69868 SPUK Woondeals 2e tranche	260

Exploitatie	Primitieve begroting 2025
Totaal 5.1.2 Toekomstbestendige woonruimte	260
5.1.3 Kwaliteit met minder ruimte	
65439 Opbrengsten projecten	105
65444 Beheer onroerende eigendommen	674
67877 Erfpachtcanon	2.070
Totaal 5.1.3 Kwaliteit met minder ruimte	2.849
5.1.4 Bodem en ondergrond	
68711 Provinciefonds DU effect steenkoolwinning	647
Totaal 5.1.4 Bodem en ondergrond	647
Totaal 5.1 Leefbare steden en dorpen	3.756
Totaal 5 Leefbare steden en dorpen	3.756
Totaal Baten	3.756
Saldo van baten en lasten	-19.698
Onttrekkingen	
5 Leefbare steden en dorpen	
5.1 Leefbare steden en dorpen	
5.1.1 Leefbare steden en dorpen	
69925 Aanwending PR Leefbaarheid	8.850
Totaal 5.1.1 Leefbare steden en dorpen	8.850
5.1.2 Toekomstbestendige woonruimte	
60571 Aanwending PR Leefbaarheid	600
69528 Aanwending reserve Transitiefonds	100
69924 Aanwending PR Wonen	3.560
Totaal 5.1.2 Toekomstbestendige woonruimte	4.260
Totaal 5.1 Leefbare steden en dorpen	13.110
Totaal 5 Leefbare steden en dorpen	13.110
Totaal Onttrekkingen	13.110
Saldo mutatie reserves	13.110
Resultaat	-6.588

Verbonden partijen inzake Leefbare steden en dorpen

IBA Parkstad spitste zich in de periode 2016 - 2022 specifiek toe op de realisatie van een aantrekkelijk woon- en vestigingsklimaat in de Parkstadregio in Zuid-Limburg, middels ondersteuning van toonaangevende projecten. Deze verbonden partij handelt thans de afwikkeling van de laatste projecten af, die naar verwachting nog tot in 2027 zullen doorlopen.

6. Cultuur en erfgoed voor iedereen

Cultuur en erfgoed voor iedereen

Voor iedere inwoner van Limburg moet er een toegankelijk aanbod op het gebied van cultuur en erfgoed zijn, om samen van te genieten, om mee te doen, om zich in te herkennen en verbinding te ervaren. Niet alle inwoners van Limburg komen vanzelfsprekend in aanraking met cultuur en erfgoed. Dat verdient aandacht, omdat er juist in Limburg zoveel is om van te genieten. De Provincie Limburg is overtuigd van de intrinsieke waarde van cultuur en erfgoed, maar benadrukt ook de functie die cultuur en erfgoed hebben voor de maatschappij. Zij vormen een verbindende factor in een veranderende samenleving. Wij willen daarom dat cultuur en erfgoed voor elke inwoner van Limburg toegankelijk is. Zodat nog meer Limburgers geraakt worden door kunst, geïntrigeerd raken door ons verleden en mee kunnen doen met het Limburgse culturele leven. Daarom investeren wij in een breed en toegankelijk aanbod op het gebied van cultuur en erfgoed in Limburg. De Limburgse cultuur is daarnaast ook zichtbaar aanwezig in het openbare leven. Denk aan de Limburgse taal of de (volks)culturele evenementen. Of aan onze monumenten, zoals kerken, kastelen of industrieel erfgoed, die vaak beeldbepalend zijn in het Limburgse landschap. Dit verdient behoud en bescherming. Het is van belang dat de Limburgse geschiedenis zoveel mogelijk toegankelijk is voor inwoners, in het bijzonder voor onze jongeren.

Ons beleidskader

Beleidskader Cultuur en Erfgoed voor iedereen 2024-2027

Wat willen we bereiken?

6.1. Cultuur

Ten aanzien van cultuur streven we deze collegeperiode de volgende doelstellingen na:

- in 2027 is het cultureel aanbod en de culturele infrastructuur in Noord- en Midden-Limburg niet alleen vergroot, maar vooral aan de basis versterkt t.o.v. 2023;
- in 2027 is een groter aandeel van de Limburgse jeugd in aanraking gekomen met het cultureel aanbod in Limburg;
- in 2027 is het lokale culturele aanbod, dat door de Provincie wordt ondersteund, versterkt;
- in 2027 is het gebruik en de zichtbaarheid van de Limburgse taal meer gestimuleerd en gericht op het behoud van het Limburgs.

Wat merkt de Limburger ervan?

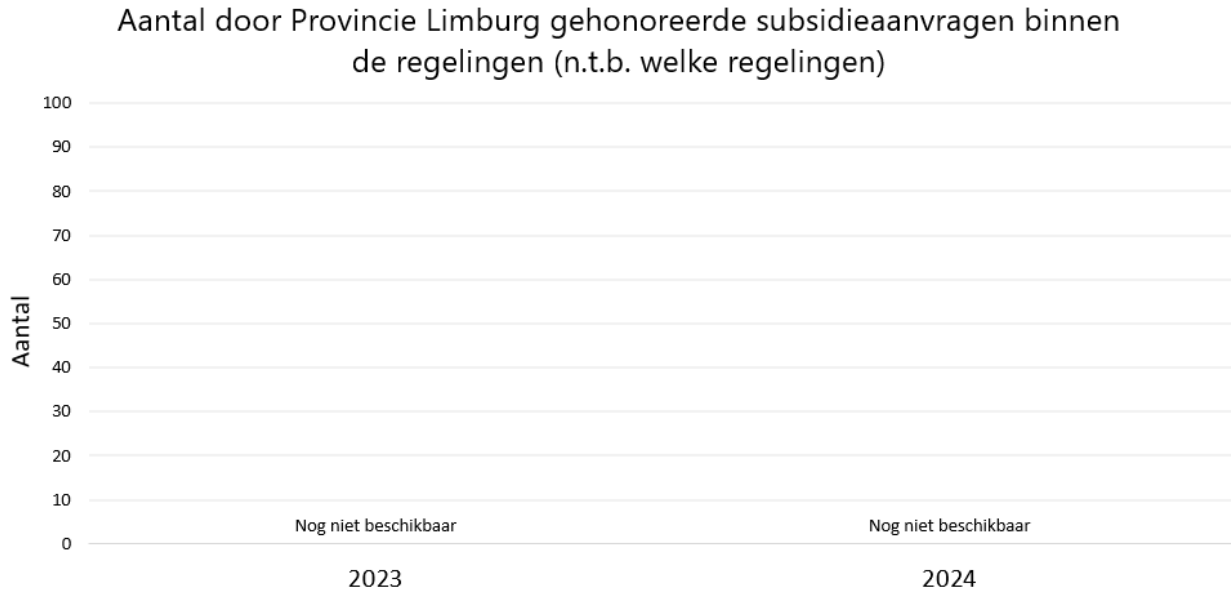
Aan de hand van indicatoren maken wij zichtbaar of we op koers liggen met het behalen van onze doelstellingen voor deze Statenperiode. Hierbij is de Provincie natuurlijk ook afhankelijk van partners en andere autonome ontwikkelingen. De indicatoren die reeds beschikbaar zijn, zijn hieronder gepresenteerd.

Indicator bij 'in 2027 is het cultureel aanbod en de culturele infrastructuur in Noord- en Midden-Limburg niet alleen vergroot, maar vooral aan de basis versterkt t.o.v. 2023'

Indicator D_44a: Aantal door Provincie Limburg in Noord- en Midden-Limburg gehonoreerde subsidieaanvragen binnen de regelingen:

- Stimuleringsregeling Bovenlokale Evenementen;

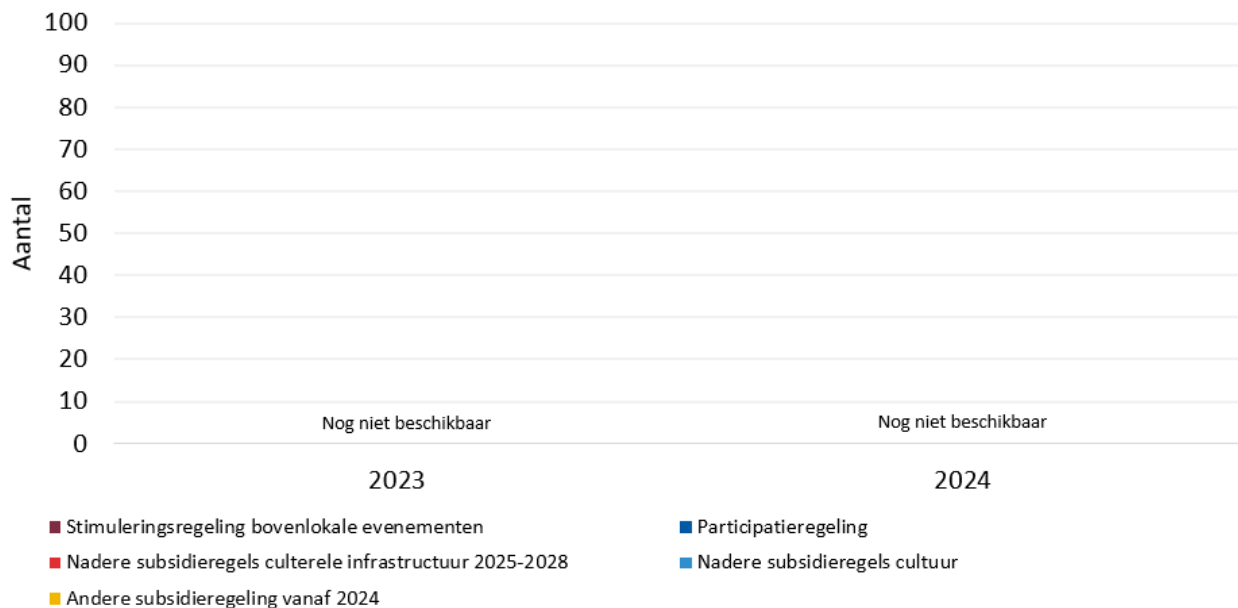
- Nadere subsidieregels Cultuur;
 - Participatieregeling;
 - Nadere subsidieregels Culturele Infrastructuur 2025-2028;
 - Plus nog een specifieke subsidieregeling vanaf 2025
- Bron: Beleid + subsidies (2025)

Indicator bij 'in 2027 is het lokale culturele aanbod, dat door de Provincie wordt ondersteund, versterkt'

Indicator D_46a: Aantal door Provincie Limburg gehonoreerde subsidieaanvragen op het gebied van cultuur binnen de Stimuleringsregeling Bovenlokale Evenementen en binnen de Participatieregeling.
Bron: Beleid + subsidies (2025)

Aantal door Provincie Limburg gehonoreerde subsidieaanvragen binnen de regelingen

Wat gaan we daarvoor doen?

6.1.1. Cultuur

Omschrijving

Cultuur stimuleert de (talent)ontwikkeling en zet aan tot creatief en innovatief denken. Het prikkelt mensen en is aanleiding voor reflectie op zichzelf en de maatschappij. Cultuur vertelt aansprekende verhalen, biedt beleving, herkenning en identiteit. Het biedt ontmoeting, leidt tot onderlinge verbinding en versterkt de sociale cohesie. Toegang tot cultuur is niet voor iedereen vanzelfsprekend. Wij werken daarom aan een beter gebalanceerd professioneel cultuuraanbod voor de hele provincie. De regio Noord- en Midden-Limburg verdient een groter en meer divers cultuuraanbod. De drie provinciale musea blijven belangrijke boegbeelden van en voor Limburg. Voor het Limburgs Museum zien wij een meer centrale rol in het uitdragen van de Limburgse identiteit. Kinderen maken op school door cultuureducatie vaak voor het eerst kennis met cultuur. Wij zetten tevens in op kansengelijkheid voor kinderen en jongeren door cultuureducatie op scholen te stimuleren. Veel mensen komen in aanraking met cultuur doordat zij lid zijn van een amateurkunstvereniging. Aandacht voor verenigingsondersteuning blijft van groot belang om laagdrempelige cultuurparticipatie te laten blijven bestaan. De kracht, inzet en passie van amateurs en vrijwilligers zijn een zichtbare eigenheid van Limburg en dragen wezenlijk bij aan het gemeenschapsgevoel en aan de ontwikkeling van de eigen en de gezamenlijke identiteit. Wij zetten daarom ook in op de doorontwikkeling van de Limburgse taal. Daarnaast ondersteunen wij vele lokale en regionale (volks)culturele festivals en evenementen in Limburg, die zorgen voor ontmoeting en bijdragen aan de levendigheid van wijken of kernen.

Rol Provincie: subsidiënt, toetser, procesmanager, ondersteuner, partner

Kwaliteit

Wij gaan in 2025 verder met de uitvoering van het Beleidskader 2024-2027 'Cultuur en erfgoed voor iedereen'.

- Wij zetten in het kader van de vernieuwing van het landelijk cultuurbestel in op de verdere lobby richting Rijk voor een evenwichtige spreiding van cultuur over Nederland en voor tenminste één provinciaal museum met een Rijksstatus. Wij voeren verder lobby voor een groter Rijkscommitment voor de Limburgse taal;
- Wij ondersteunen een diverse en over heel Limburg verspreide culturele infrastructuur, in totaal 52 culturele instellingen, op basis van de besluitvorming over de aanvragen binnen de Nadere subsidieregels Culturele infrastructuur 2025-2028. De inhoudelijke en bedrijfsmatige voortgang bij deze instellingen wordt gemonitord;
- Wij starten met de uitvoering van het Groeiplan Noord- en Midden-Limburg om het cultureel aanbod in deze regio's te versterken;
- Wij benutten het opgeleverde visitatierapport provinciale musea voor de verdere beleidsontwikkeling inzake de ondersteuning van deze musea;
- Wij geven uitvoering aan de Aanpak behoud van de Limburgse taal. Daarbij is specifiek aandacht voor onderwijs, kinderopvang en de voor- en nadelen, uitgangspunten en randvoorwaarden van een Deel III versus een Deel II-erkenning;
- Wij borgen de ondersteuning van de verenigingen en de vrijwilligers in de amateurkunsten-en erfgoedsector via onze steunfunctieorganisaties Huis voor de Kunsten Limburg en Stichting Klankkleur Limburg;
- Wij ondersteunen in het kader van het landelijk programma Cultuureducatie met Kwaliteit 2025-2028 de door het Fonds Cultuurparticipatie goedgekeurde jaarplannen van de regionale penvoerders. Deze penvoerders leggen de verbinding tussen het culturele veld en de scholen, waardoor leerlingen kennismaken met en leren van cultuur;
- Wij ondersteunen door onze subsidieregelingen lokale en regionale (volks)culturele festivals en evenementen. Deze zorgen voor ontmoeting, dragen bij aan de levendigheid van een wijk of kern en/of aan de eigenheid van Limburg.

Tijd

De inzet wordt om de hierboven onder Kwaliteit genoemde activiteiten in 2025 uit te voeren, met primair aandacht voor het Groeiplan Noord- en Midden-Limburg en de aanpak Limburgse taal.

Geld

Het budget Cultuur bedraagt € 35,12 mln. Dit bestaat uit 2% personele lasten, 4% afschrijvingslasten van de Limburgse musea en 94% reguliere middelen (€ 33,01 mln.). Deze reguliere middelen betreffen vooral structurele exploitatiesubsidies voor de Limburgse Musea en culturele instellingen, zoals:

- € 2,17 mln. Huis voor de Kunsten;
- € 6,26 mln. Bonnefantenmuseum;
- € 5,19 mln. Limburgs museum Venlo;
- € 5,22 mln. Discovery museum;
- € 0,41 mln. Filmfonds Limburg;
- € 0,53 mln. Muziekbonden;
- € 1,14 mln. Limburgse taal.

De overige lasten bestaan vooral uit:

- € 1,04 mln. beheerskosten voor de musea (onderhoud, belastingen, verzekeringen);
- € 8,05 mln. subsidieregelingen;
- € 0,40 mln. beleidsontwikkeling.

Als uitvoering van het Beleidskader Cultuur en Erfgoed voor iedereen worden in deze begroting in 2025 de volgende incidentele lasten geprogrammeerd:

- € 1,00 mln. Groeiplan Noord- en Midden-Limburg;
- € 0,75 mln. Cultuureducatie met Kwaliteit;
- € 0,03 mln. Jongerencultuur;
- € 0,55 mln. Nadere subsidieregels onderdeel Festivals en evenementen;
- € 0,22 mln. Stimuleringsregeling Bovenlokale Evenementen;
- € 0,30 mln. Ruimte voor nieuwe ontwikkelingen Cultuur.

Het totaal van deze bedragen (€ 2,85 mln.) wordt gedekt uit de Programmareserve Cultuur.

Wat willen we bereiken?

6.2. Erfgoed

Ten aanzien van erfgoed streven we deze collegeperiode de volgende doelstellingen na:

- in 2027 is een groter percentage monumenten in betere en duurzame staat dan in 2023;
- in 2027 zijn meer vrijwilligers betrokken bij het in stand houden van erfgoed dat door de Provincie Limburg wordt ondersteund;
- in 2027 is door de Provincie ondersteunend erfgoed meer toegankelijk voor een breed publiek;
- erfgoed wordt als een provinciaal belang meegewogen in alle transitieopgaven.

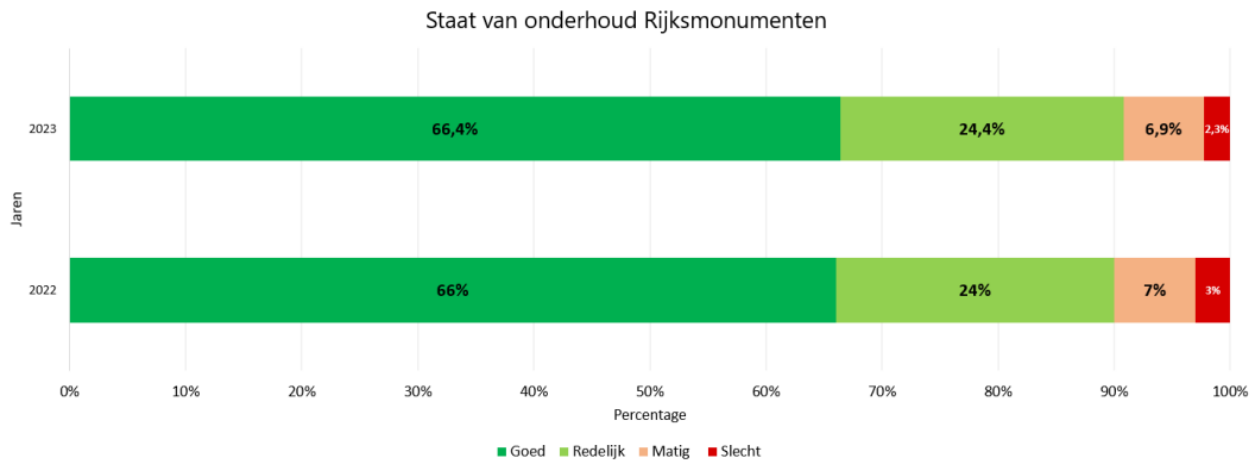
Wat merkt de Limburger ervan?

Aan de hand van indicatoren maken wij zichtbaar of we op koers liggen met het behalen van onze doelstellingen voor deze Statenperiode. Hierbij is de Provincie natuurlijk ook afhankelijk van partners en andere autonome ontwikkelingen. De indicatoren die reeds beschikbaar zijn, zijn hieronder gepresenteerd.

Indicatoren bij 'in 2027 is een groter percentage monumenten in betere en duurzame staat dan in 2023'

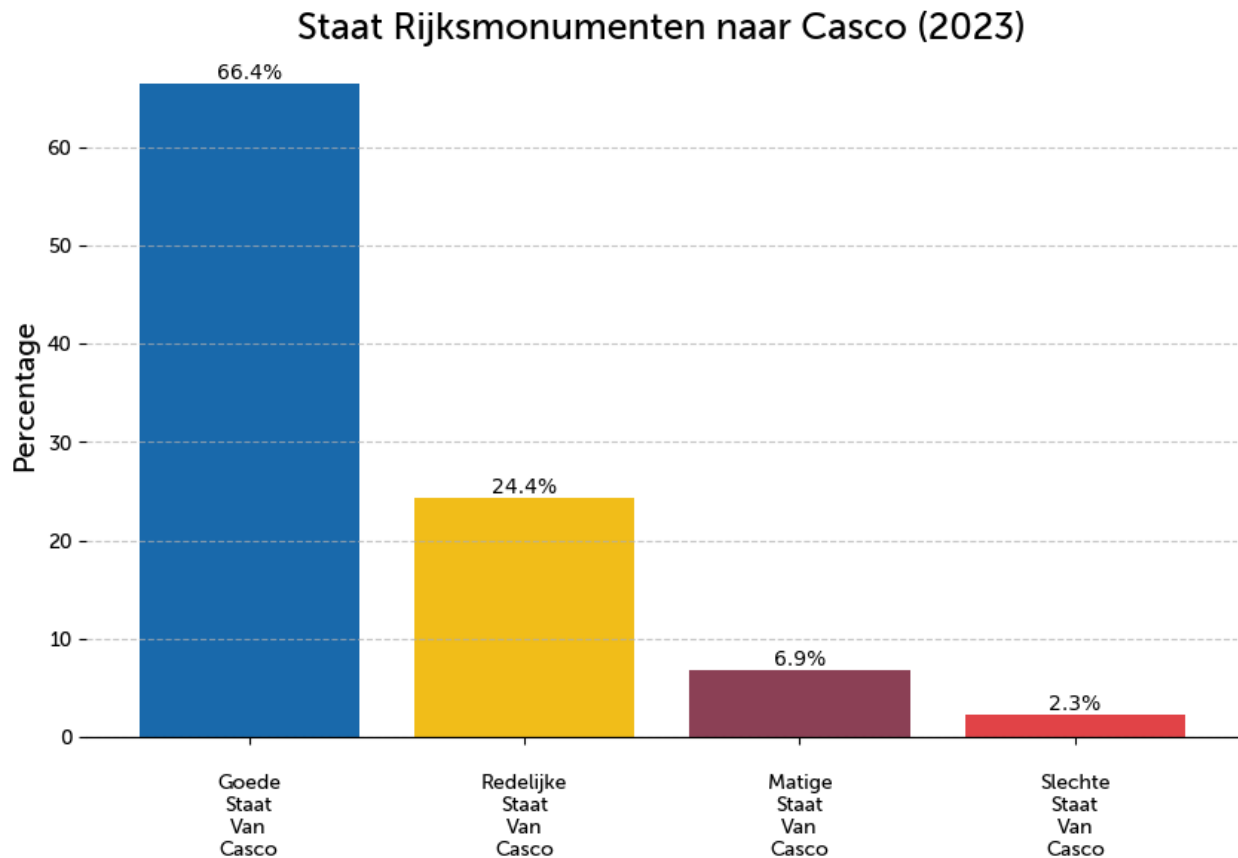
Indicator D_48a: Percentage rijksmonumenten met een betere staat van onderhoud .

Bron: Erfgoedmonitor

Indicator D_48b: Percentage rijksmonumenten weergegeven naar de staat van het casco (matig/slecht) (BBV).

Bron: Fenicks, peildatum 23 maart 2023

Wat gaan we daarvoor doen?

6.2.1. Erfgoed, monumenten en archeologie

Omschrijving

Erfgoed wordt vaak gezien als dat wat Limburg écht Limburgs maakt. Erfgoed is overal en geeft kleur aan de omgeving. We blijven ons dan ook inzetten voor het behoud van erfgoed voor de huidige en toekomstige generaties.

De Limburger kan hierdoor meer erfgoedlocaties bezoeken omdat de toegankelijkheid gestimuleerd is en meer monumenten zijn opgeknapt voor de toekomst. Hierdoor is het straatbeeld verbeterd, zowel in de stad als op het platteland. Leegstaand monumentaal erfgoed staat er immers vaak slecht bij. Door bij te dragen aan de restauratie van deze gebouwen komen meer van dit soort gebouwen in een betere staat. Ook is de Limburger die betrokken is als erfgoedvrijwilliger geholpen bij zijn/haar erfgoedproject als de Provincie deze ondersteunt. Tegelijkertijd is erfgoed in brede zin beter toegankelijk voor een breed publiek waardoor iedere Limburger makkelijker kan genieten van of meedoen met ons Limburgs erfgoed.

Rol Provincie: subsidiënt, toetser, procesmanager, ondersteuner, partner

Kwaliteit

In 2025 voeren wij de volgende activiteiten uit die bijdragen aan het doel om erfgoed voor de huidige en toekomstige generaties te behouden:

- wij geven uitvoering aan onze wettelijke taken op het gebied van archeologie;
- wij blijven ondersteuning geven aan zowel rijks- als gemeentelijke monumenten met een urgente restauratieopgave. Hieronder vallen ook de categorieën 'industrieel' en 'religieus' erfgoed;
- wij ondersteunen vanuit de Programmabegroting enkele grote restauratie opgaven in Limburg waaronder bijvoorbeeld Abdij Rolduc en het Romeins museum in Heerlen;
- wij zetten onze ondersteuning aan archeologische projecten gericht op publieksbereik voort om de kennis over en het behoud van bijzondere Limburgse artefacten te stimuleren en om vrijwilligers te betrekken bij onderzoek;
- wij zetten onze ondersteuning aan projecten gericht op publieksbereik voort, om de kennis over en het behoud van ons rijke en diverse erfgoed te bevorderen. Hierbij hebben we ook specifieke aandacht voor het klein Limburgs erfgoed;
- de Monulisa-regeling wordt gecontinueerd in 2025 (amendement 179 Depondt c.s. inzake continuering Monulisa regeling);
- in 2025 zetten wij onze subsidierelatie met de begrotingsinstellingen op het gebied van erfgoed voort;
- wij gaan door met onze provinciale lobby voor meer financiële steun van het Rijk bij grote monumentale opgaven en de bescherming van het Limburgse schutters- en gildewezen;
- wij continueren het instrument 'Erfgoedlab' in 2025;
- wij verlenen in 2025 een opdracht voor het opstellen van een gebiedsbiografie van Limburg (of delen daarvan);
- wij stimuleren het verduurzamen van monumenten door eigenaren subsidie te geven binnen de restauratie- en kerkenregeling voor verduurzamingsmaatregelen.

Tijd

De inzet wordt om de hierboven onder 'kwaliteit' genoemde activiteiten in 2025 uit te voeren. In de eerste helft van 2025 zullen de subsidieregelingen voor archeologie, klein Limburgs erfgoed en de Monulisa-regeling opnieuw worden opengesteld voor aanvragers.

Geld

Het budget Erfgoed, monumenten en archeologie bedraagt € 19,45 mln. Dit bestaat uit 6% personele lasten, en 94% reguliere middelen. Deze reguliere middelen ad € 18,23 mln. hebben vooral betrekking op:

- € 3,88 mln. restauratie rijksmonumenten (decentralisatie-uitkering);
- € 3,99 mln. restauratie monumenten;
- € 0,56 mln. Sociaal Historisch Centrum Limburg;
- € 0,77 mln. Monumentenwacht;
- € 0,16 mln. Steunpunt Archeologie en Monumenten;
- € 0,37 mln. uitvoering archeologiebeleid;
- € 0,24 mln. Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap;
- € 0,52 mln. Stichting Restauratie Atelier Limburg;
- € 0,20 mln. Depot bodemvondsten en Publieksfunctie;
- € 2,15 mln. Subsidieregeling kerken 2024-2027;
- € 0,11 mln. Erfgoed OLS;
- € 0,62 mln. Archeologisch onderzoek Maaspark Well;
- € 0,08 mln. Hoes veur 't Limburgs;
- € 1,00 mln. Ontwikkeling Kloosterdorp Steyl;
- € 0,42 mln. Europees Erfgoedlabel.

Incidentele middelen, die gedekt worden uit de Programmareserve Erfgoed. monumenten en archeologie betreffen:

- € 0,08 mln. Via Belgica;
- € 0,02 mln. Stichting Liberation Route Limburg.

Incidentele middelen, die gedekt worden uit het jaarrekeningresultaat 2023:

- € 0,85 mln. Subsidieregeling Monulisa-regeling (amendement 179 Depondt). Betreft jaarschijf 2025 van totaalbedrag (€ 3,4 mln.).

Als uitwerking van het Beleidskader Cultuur en erfgoed voor iedereen worden de volgende middelen incidenteel in de Begroting 2025 geprogrammeerd (€ 2,20 mln. in 2025 en € 2,15 mln. in 2026):

- € 0,75 mln. ErfgoedLAB;
- € 0,30 mln. Subsidieregeling Archeologie;
- € 0,20 mln. Subsidieregeling klein Limburgs Erfgoed;
- € 0,10 mln. Subsidieregeling op het gebied van erfgoedverhalen;
- € 0,23 mln. Erfgoeddigitalisering;
- € 0,12 mln. Coöperatie Erfgoed Limburg;
- € 0,50 mln. Nieuwe ontwikkelingen Erfgoed.

Het totaal van deze lasten wordt gedekt uit de Programmareserve Monumenten, erfgoed en archeologie.

Wat mag het kosten?

Voor het realiseren van de jaarplannen van dit programma bedragen de programmalasten € 55,58 mln. Als uitwerking van het Beleidskader Cultuur en erfgoed voor iedereen zijn de volgende nieuwe voorstellen in deze begroting opgenomen:

Aanvullende middelen Cultuur € 2,845 (dekking uit de programmareserve cultuur):

- Nieuwe ontwikkelingen Cultuur 0,30 mln.
- Groeiplan Noord- en Midden-Limburg € 1,00 mln.
- Cultuureducatie met kwaliteit € 0,75 mln.
- Jongerencultuur € 0,03 mln.
- Festivals en evenementen € 0,55 mln.
- Bovenlokale evenementen € 0,22 mln.

Monumenten, erfgoed en archeologie € 2,20 mln. in 2025 en € 2,15 mln. in 2026 (dekking uit de programmareserve Monumenten, erfgoed, archeologie).

- Nieuwe ontwikkelingen erfgoed € 0,50 mln.
- Subsidieregeling erfgoedverhalen € 0,10 mln.
- Erfgoeddigitalisering € 0,23 mln.
- Coöperatie Erfgoed Limburg € 0,12 mln.
- Erfgoedlab € 0,75 mln.
- Subsidieregeling archeologie en Klein Limburgs Erfgoed € 0,50 mln.

De baten ad € 5,67 mln. bestaan uit € 1,94 mln. bijdragen van het Rijk en € 3,73 mln. huurinkomsten van de provinciale musea. Daarnaast wordt een bedrag van € 10,38 mln. gedekt uit de reserves waarvan € 0,98 mln. uit bruteringsreserves ter dekking van de kapitaallasten en € 9,41 mln. uit Programmareserves ter uitvoering van het Beleidskader.

Voor een nadere toelichting hiervan wordt verwezen naar de producten van dit programma, onderdeel Geld.

Het nadelige exploitatieresultaat ad € 39,43 mln. wordt gedekt uit de algemene dekkingsmiddelen (programma 9. Financiën en overhead).

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Primitieve begroting 2025
Lasten	
6 Cultuur en erfgoed voor iedereen	
6.1 Cultuur	
6.1.1 Cultuur	
60341 Huis voor de Kunsten	2.169
60502 Grote volksculturele evenementen	515
60503 Nieuwe ontwikkelingen Cultuur	300
60556 Uitvoering Groeiplan Noord en MiddenLimburg	1.000
60557 Cultuureducatie met Kwaliteit 2025	750
60558 Jongerencultuur	25
60559 Subsidiereregels Festivals en evenementen 2025	550
60560 Stimuleringsreg bovenlok evenementen 2025	220
63344 Beleidsontwikkeling cultuur Cultuurtank	99
63373 Bonnefantenmuseum toevoeging voorziening	303
63374 Limburgs Museum Venlo toev voorziening	257
63375 Museumplein Limburg toev voorz	247
63997 Bonnefantenmuseum belasting en verzek	40
63998 Limburgs Museum belasting en verzek	63
63999 Museumplein Limburg belasting en verzek	127
64023 Bonnefantenmuseum	6.261
64024 Limburgs Museum Venlo	5.191
64025 Stichting Discovery Museum	5.218
67452 Bijdrage philharmonie ZuidNederland	300
67766 Filmfonds Limburg	413
67918 Kapitaallasten	362
68018 Doorberekende personeelskosten	770
68887 Kapitaallasten BR Creative City	706
68888 Kapitaallasten BR Limburgs Museum	187
68891 Kapitaallasten BR duurzaamheid gebouwen	82
69418 Muziekbonden	527
69748 Subsidiereregeling Cult infrastructuur 2528	7.258
69858 Limburgse taal	1.136
69876 Voordekunst	0
69877 Matching Basis Infrastructuur	250
69940 Limburgs Museum versterking N en M Limburg	250
Totaal 6.1.1 Cultuur	35.576
Totaal 6.1 Cultuur	35.576
6.2 Erfgoed	
6.2.1 Erfgoed, monumenten en archeologie	

Exploitatie	Primitieve begroting 2025
60340 Sociaal Historisch Centrum Limburg	560
60354 Steunpunt Archeologie en Monumenten	158
60477 Monumentenwacht	771
60501 Subsidieregeling Kerken 20242027	2.150
60504 Nieuwe ontwikkelingen Erfgoed	950
60513 Nadere Subsidieregels Monulisa 2024	850
60561 Subsidieregeling erfgoedverhalen	100
60562 Erfgoeddigitalisering	232
60563 Coperatie Erfgoed Limburg	120
60907 Limb Geschied en Oudheidk Genootschap	238
65087 Stichting Restauratie Atelier Limburg	520
65481 Depot bodemvondsten	113
65753 DUitkering restauratie rijksmonumenten	3.878
67635 Archeol onderz Maaspark Well oud ILG	625
67919 Kapitaallasten	3
68019 Doorberekende personeelskosten	1.221
68222 Erfgoedlab	750
68232 Restauratie monumenten	3.988
68234 Inspelen op incidentele ontwikkelingen	9
68256 Erfgoed OLS	112
68269 Beleidsmiddelen erfgoed	370
68650 Publieksfunctie De Vondst	90
68728 Via Belgica	80
69291 Subsidieregeling Archeologie	300
69292 Subsidieregeling Klein Limburgs Erfgoed	200
69501 Europees erfgoedlabel	420
69738 Ontwikkeling Kloosterdorp Steyl	1.000
69750 Hoes veur t Limburgs	81
69764 Limburgse taal	0
69878 Stichting Liberation Route Limburg	15
Totaal 6.2.1 Erfgoed, monumenten en archeologie	19.904
Totaal 6.2 Erfgoed	19.904
Totaal 6 Cultuur en erfgoed voor iedereen	55.480
Totaal Lasten	55.480
Baten	
6 Cultuur en erfgoed voor iedereen	
6.1 Cultuur	
6.1.1 Cultuur	
64023 Bonnefantenmuseum	1.102

Exploitatie	Primitieve begroting 2025
64024 Limburgs Museum Venlo	934
64025 Stichting Discovery Museum	1.697
Totaal 6.1.1 Cultuur	3.733
Totaal 6.1 Cultuur	3.733
6.2 Erfgoed	
6.2.1 Erfgoed, monumenten en archeologie	
68133 Provinciefonds DU restaur rijksmonumenten	1.939
Totaal 6.2.1 Erfgoed, monumenten en archeologie	1.939
Totaal 6.2 Erfgoed	1.939
Totaal 6 Cultuur en erfgoed voor iedereen	5.672
Totaal Baten	5.672
Saldo van baten en lasten	-49.808
Onttrekkingen	
6 Cultuur en erfgoed voor iedereen	
6.1 Cultuur	
6.1.1 Cultuur	
66004 Aanw bruteringsreserve Limburgs Museum	187
69518 Aanwending bruteringsreserve prov gebouwen	82
69522 Aanwending bruteringsreserve Creative City	706
69879 Aanwending PR Cultuur	4.130
Totaal 6.1.1 Cultuur	5.106
Totaal 6.1 Cultuur	5.106
6.2 Erfgoed	
6.2.1 Erfgoed, monumenten en archeologie	
69880 Aanwending PR Monumenten erfgoed archeologie	5.277
Totaal 6.2.1 Erfgoed, monumenten en archeologie	5.277
Totaal 6.2 Erfgoed	5.277
Totaal 6 Cultuur en erfgoed voor iedereen	10.383
Totaal Onttrekkingen	10.383
Saldo mutatie reserves	10.383
Resultaat	-39.426

7. Een bereikbaar en toegankelijk Limburg

Een bereikbaar en toegankelijk Limburg

De bereikbaarheid voor personen- en goederenverkeer - evenals de ontsluiting van het platteland staat onder druk. Toegankelijke en betaalbare mobiliteit is een kerntaak van de Provincie. Dat komt primair tot uiting in de wettelijke verantwoordelijkheden op het gebied van beheer en onderhoud van provinciale infrastructuur en het regionale openbaar vervoer. Daarnaast liggen er Limburgse mobiliteitsopgaven rond gedragsverandering, multimodaliteit, verduurzaming en verkeersveiligheid. Hiermee dragen we bij aan de verbetering van de leefbaarheid in Limburg.

Onze beleidskaders

Het vigerende beleidskader is het beleidskader 'Een bereikbaar en toegankelijk Limburg'. De 'Nota infrastructurele kapitaalgoederen 2024 - 2027' is gelijktijdig met het beleidskader vastgesteld. Daarnaast wordt het 'Ontwikkelplan OV Limburg' in 2024 geactualiseerd. Dit betreft, net als de Nota infrastructurele kapitaalgoederen, het verdiepend beleid rondom onze wettelijke taken.

- Een bereikbaar en toegankelijk Limburg
- Nota infrastructurele kapitaalgoederen 2024 - 2027

Wat willen we bereiken?

7.1. Mobiliteit en bereikbaarheid

We werken aan een bereikbaarder en verkeersveiliger Limburg voor iedereen. Daarmee dragen we bij aan een duurzamer, leefbaarder en aantrekkelijker mobiliteitssysteem.

Ten aanzien van mobiliteit en bereikbaarheid streven we deze collegeperiode de volgende doelstellingen na:

- in 2027 zijn dorpen en buitenwijken van steden beter bereikbaar t.o.v. 2023;
- in 2027 is er sprake van een verbeterde bereikbaarheid van Limburg nationaal en internationaal (goederen en personen) t.o.v. 2023;
- in 2027 vinden er meer duurzame verplaatsingen plaats (goederen en personen) t.o.v. 2023;
- in 2027 is de verkeersveiligheid verbeterd t.o.v. 2023.

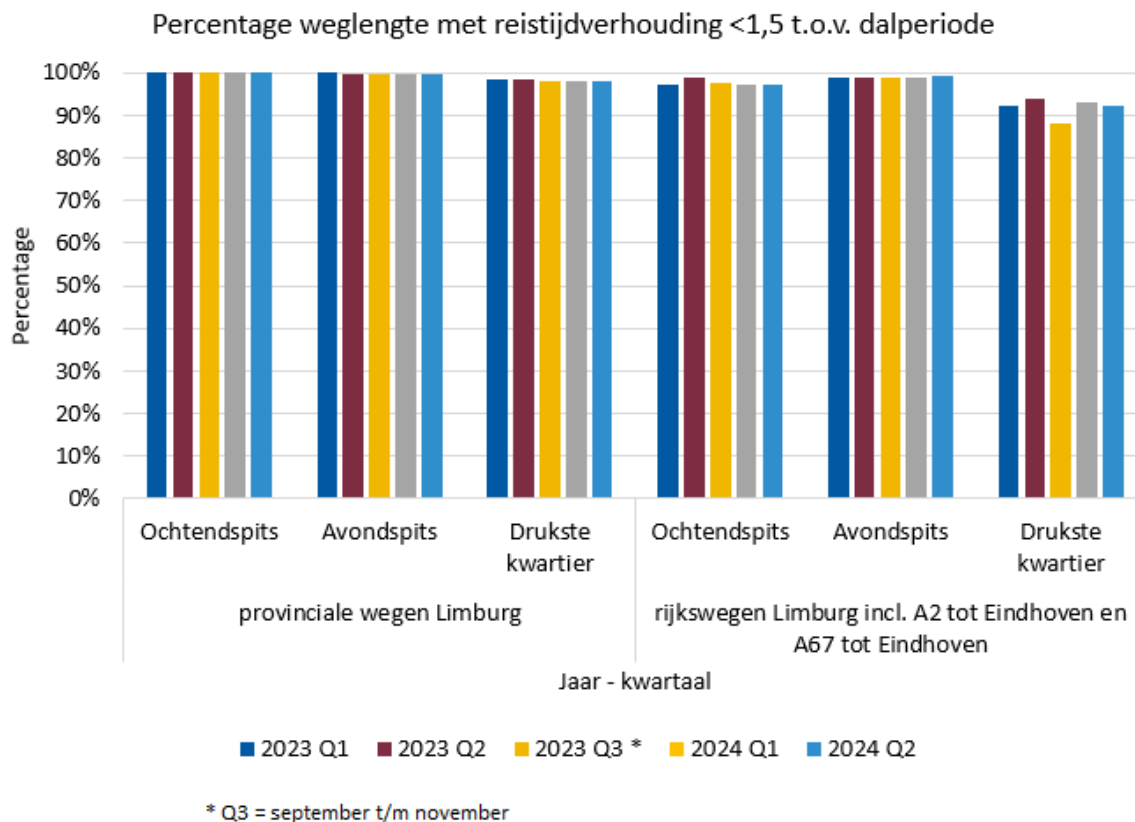
Wat merkt de Limburger ervan?

Aan de hand van indicatoren maken wij zichtbaar of we op koers liggen met het behalen van onze doelstellingen voor deze Statenperiode. Hierbij is de Provincie natuurlijk ook afhankelijk van partners en andere autonome ontwikkelingen. De indicatoren die reeds beschikbaar zijn, zijn hieronder gepresenteerd.

Indicatoren bij 'in 2027 is er sprake van een verbeterde bereikbaarheid van Limburg nationaal en internationaal (goederen en personen) t.o.v. 2023'

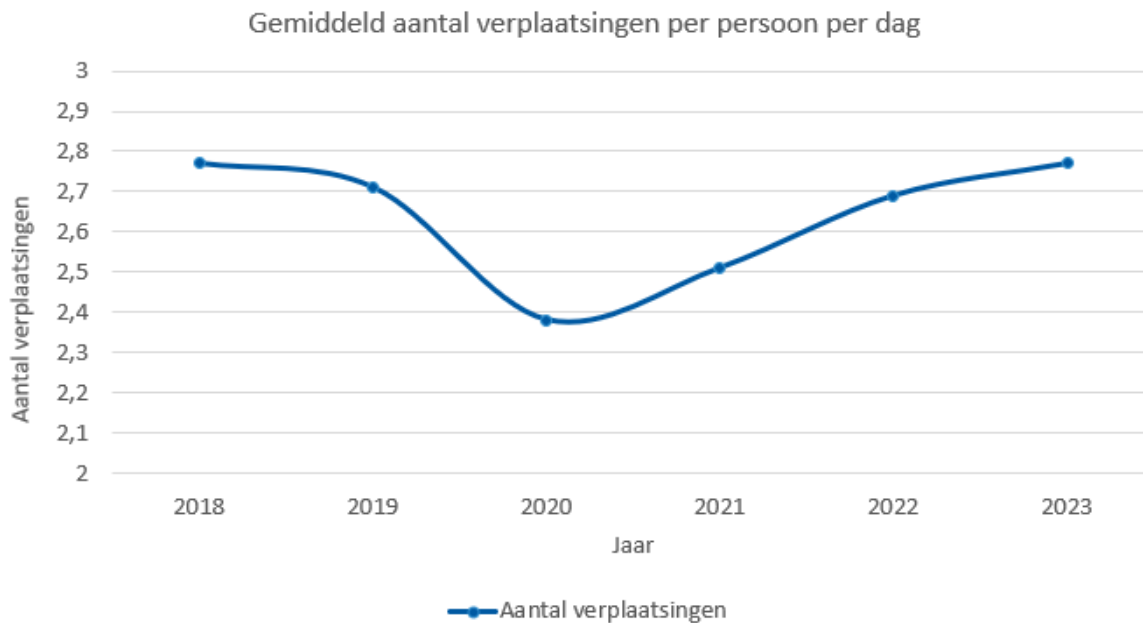
Indicator D_56a: Reistijdverhouding tussen daluren en spitsen (percentage weglengte met reistijdverhouding <1,5 t.o.v. dalperiode)

Bron: NDW Floating Car Data

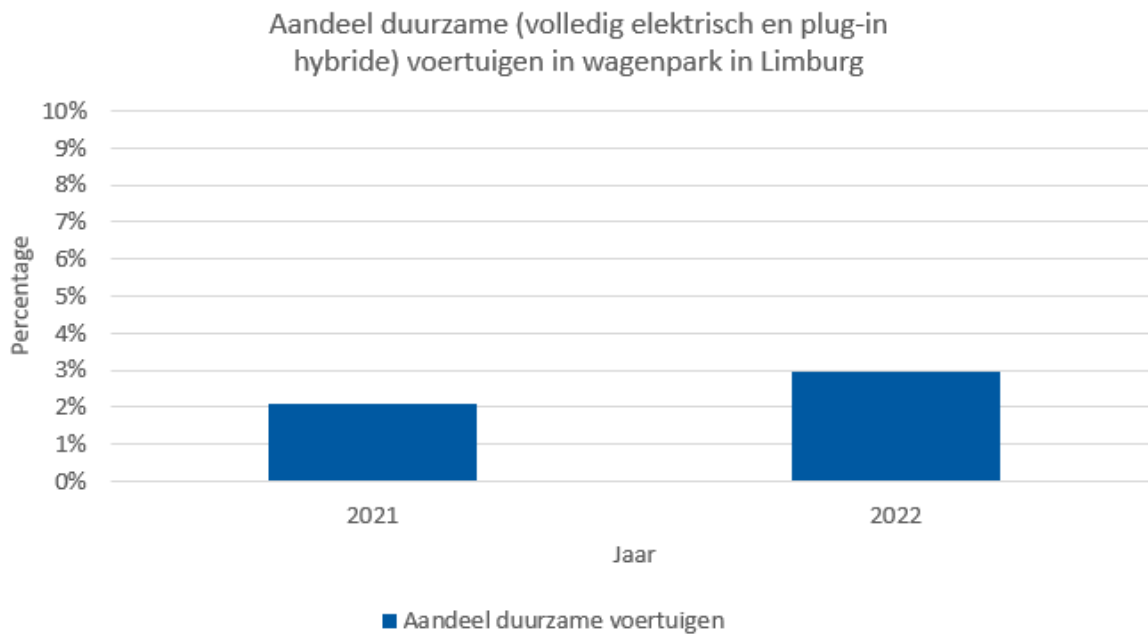

Indicatoren bij 'in 2027 vinden er meer duurzame verplaatsingen plaats (goederen en personen) t.o.v. 2023'

Indicator D_53a: Aantal verplaatsingen per persoon per dag in Limburg.
Bron: CBS

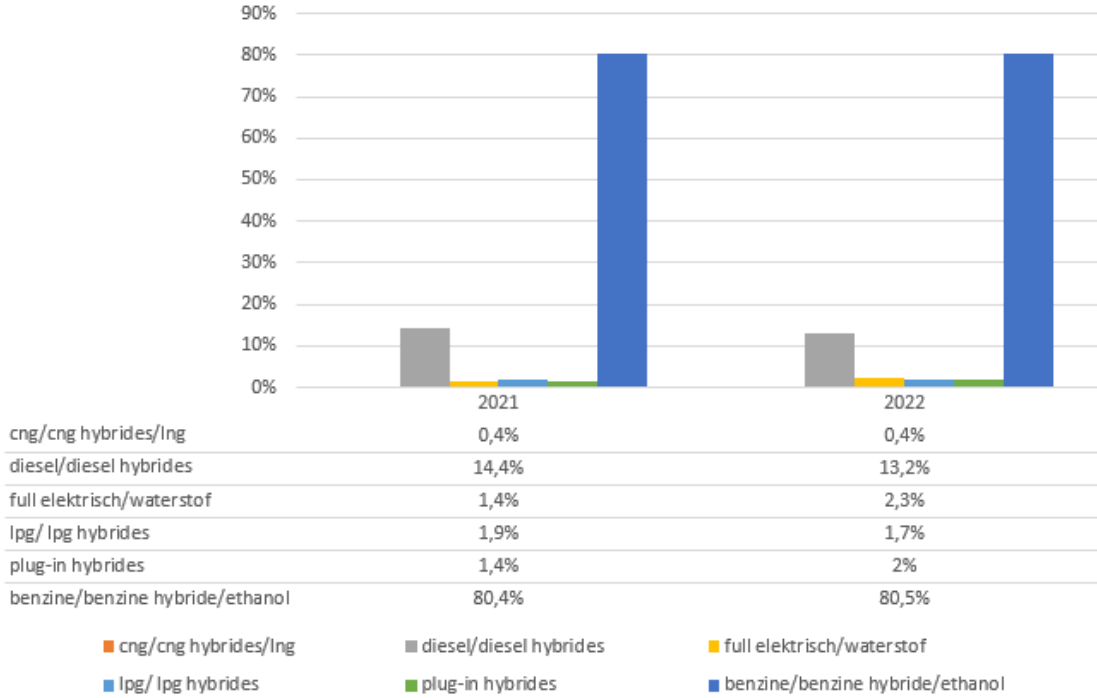

Indicator D_53b: Aandeel duurzame (volledig elektrisch en plug-in hybride) voertuigen in wagenpark in Limburg .
Bron: CBS

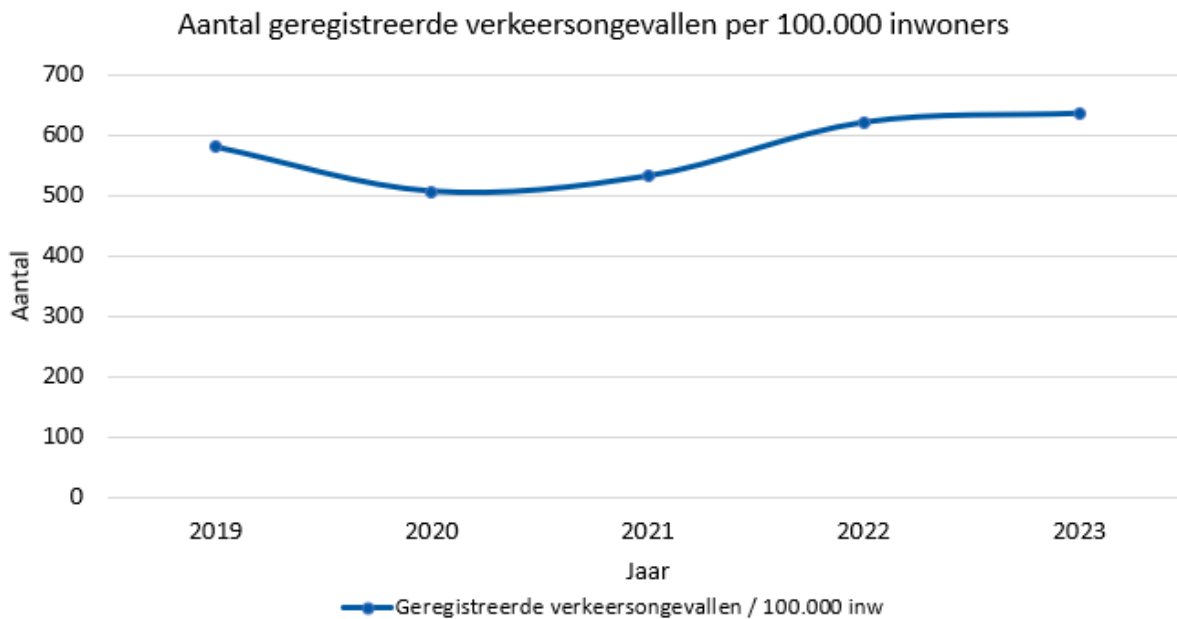
Indicator D_53c: Aandeel kilometers duurzame voertuigen (volledig elektrisch en plug-in hybride).
Bron: CBS

Aandeel kilometers duurzame voertuigen - Provincie Limburg

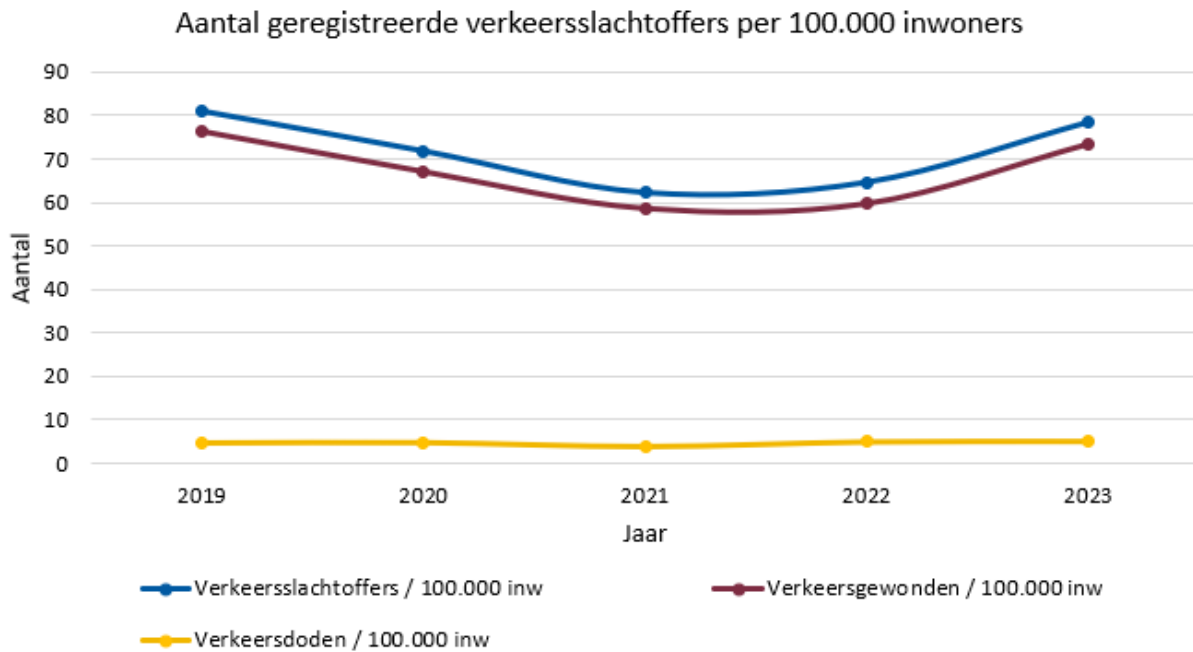

Indicatoren bij 'in 2027 is de verkeersveiligheid verbeterd t.o.v. 2023'

Indicator D_54a: Aantal geregistreerde verkeersongevallen per 100.000 inwoners.
Bron: SWOV

Indicator D_54b: Aantal geregistreerde verkeersslachtoffers per 100.000 inwoners.
Bron: SWOV

Wat gaan we daarvoor doen?

7.1.1. Mobiliteitsvisie en uitvoeringsprogramma

Omschrijving

We werken aan onze structurele beleidsvoorbereidende taken, waaronder monitoring, verkeers- en vervoersmanagement en verkeersveiligheid, en zijn aan de slag met een nieuwe mobiliteitsvisie 2050. Daarnaast werken we aan regionale mobiliteitsopgaven zoals gedragsbeïnvloeding en logistiek.

Rol Provincie: belangenbehartiger, kennisautoriteit, subsidiënt

Kwaliteit

Wij gaan in 2025 verder met de uitvoering van het Beleidskader 2024-2027 'Een Bereikbaar en Toegankelijk Limburg'.

- We stellen een mobiliteitsvisie 2050 op die we breed afstemmen met onze partners om zo tot een gedragen visie 2050 te komen;

- We borgen continu de Limburgse belangen in verschillende nationale programma's zoals bijvoorbeeld Toekomstbeeld Fiets. Wij zijn tevreden als Limburgse opgaven in deze programma's te vinden zijn;
- We blijven onze mobiliteitsdata op orde houden. Dit doen we onder andere via de verkeersmeetnetten en het verkeersmodel. Dit gebruiken we o.a. voor Provinciale projecten;
- We gaan de samenwerking aan met de Verkeerscentrale Zuid-Nederland (Rijkswaterstaat) aan om in geval van calamiteiten en/of incidenten de bereikbaarheid van Limburg te verbeteren door het toepassen van verkeersmanagement;
- Via de Verkeersactieve school blijven wij, samen met alle Limburgse gemeenten, basis- en voortgezet onderwijsinstellingen actief ondersteunen in het uitvoeren van structurele verkeerseductie met thema's zoals afleiding in het verkeer, fiets, grote voertuigen, verkeersgedrag, verkeerskennis en schoolroute. Wij zijn tevreden als jaarlijks minimaal 90% van de (speciaal) basisscholen en voortgezet (speciaal) onderwijsinstellingen in Limburg deelnemen en dus Verkeersactieve school zijn;
- In 2025 starten wij, in samenwerking met alle Limburgse gemeenten, met de doelgroepenaanpak gedragsbeïnvloeding verkeersveiligheid. Daarbij gaan we verkeersveilig gedrag stimuleren in de doelgroepen jongeren (18-24 jaar), volwassenen (25-59 jaar) en ouderen (60 jaar en ouder) door deze doelgroepen lokale gedragsinterventies aan te bieden op een uniforme wijze. Dit doen we voor de prioritaire thema's rijden onder invloed van alcohol en/of drugs, afleiding in het verkeer en snelheid. Hierbij streven wij naar minimaal 9 uitgevoerde gedragsinterventies;
- We voeren minimaal 5 campagnes uit van de Limburgse campagnekalender in het kader van verkeersveiligheid. Hierin hebben we onder andere aandacht voor snelheid in het verkeer, fietsverlichting, rijden onder invloed van alcohol en drugs en afleiding in het verkeer;
- We blijven de fietsprojecten uit het beleidskader "Focus op Fiets" 2020-2023, die onder regie van de gemeenten worden uitgevoerd, monitoren zodat deze tijdig gerealiseerd worden;
- We blijven samenwerken met Limburgse gemeenten, Provincie Noord-Brabant en het Rijk op het gebied van laadinfrastructuur. Hiervoor is een nieuwe concessie gegund. Wij zijn tevreden als in 2025 de eerste laadpalen uit deze nieuwe concessie gerealiseerd zijn in Limburg. In afstemming met de gemeenten bepalen we halfjaarlijks de laaddruk van het bestaande netwerk aan laadpalen op basis waarvan we nieuwe laadpalen bijplaatsen (laadpalen worden geplaatst op plaatsen waar de druk het hoogst is);
- Met de regio's Noord-, Midden- en Zuid-Limburg maken we meerjarige afspraken over structurele gedragsverandering (zowel personen als goederen) via de doelgroepenaanpak. Ook de rol van SmartwayZ.NL nemen we hierin mee;
- We geven ook in 2025 invulling aan de afspraken met het Rijk en gemeenten uit het BO MIRT over deelmobiliteitshubs;
- We continueren onze deelname aan het landelijk programma Goederenvervoercorridors voor o.a. beveiligd vrachtwagenparkeren, clean energy hubs en digitalisering.

Tijd

De inzet is om de onder kwaliteit genoemde activiteiten in 2025 uit te voeren. Het borgen van de Limburgse belangen in nationale programma's is daarbij een continu proces, evenals het inwinnen van data en het op orde houden van onze verkeersmeetnetten.

Geld

Het budget Mobiliteitsvisie en uitvoeringsprogramma bedraagt € 18,41 mln. Dit bestaat uit 12% personele lasten en 88% reguliere middelen. De reguliere middelen ad € 16,15 mln. betreffen:

- € 3,27 mln. structurele lasten voor verkeersveiligheid en beleid rondom verkeers- en vervoersmanagement; van dit bedrag wordt € 0,25 mln. gedekt uit de Programmareserve Bereikbaarheid;
- € 6,10 mln. incidenteel geraamd budget voor de financiële afronding van (fiets)projecten;
- € 1,42 mln. incidenteel geraamd budget voor SmartwayZ.NL en Slim veilig duurzaam;
- € 1,25 mln. incidenteel geraamd voor bijdrage aan project Parallelbaan A67-A73 Zaarderheiken;
- € 0,65 mln. incidenteel voor doorontwikkeling van verkeersmeetnet en verkeersmodellen;
- € 0,30 mln. digitalisering;
- € 0,19 mln. Regionale aanpak Laadinfra Zuid;
- € 0,35 mln. Rijksbijdrage Tijdelijke regeling Slim veilig duurzaam;
- € 1,50 mln. Samenwerking regio's;
- € 0,28 mln. Goederenvervoercorridor;
- € 0,60 mln. beleidsontwikkeling.

Als uitvoering van het Beleidskader Een bereikbaar en toegankelijk Limburg worden in deze begroting in 2025 incidentele lasten geprogrammeerd voor verkeereducatiebeleid (€ 0,25 mln.).

Wat willen we bereiken?

7.2. Openbaar vervoer en wegbeheer

We werken aan een bereikbaarder en verkeersveiliger Limburg voor iedereen. Daarmee dragen we bij aan een duurzamer, leefbaarder en aantrekkelijker mobiliteitssysteem.

Ten aanzien van het openbaar vervoer en wegbeheer streven we deze collegeperiode de volgende doelstellingen na:

- in 2027 is de kwaliteit van het openbaar vervoer voor de Limburgers verbeterd t.o.v. 2023;
- in 2027 zijn dorpen en buitenwijken van steden beter bereikbaar t.o.v. 2023;
- in 2027 is de verkeersveiligheid verbeterd t.o.v. 2023.
- In 2027 voldoet het provinciale infrastructurele areaal aan het kwaliteitsniveau 'Basis'.

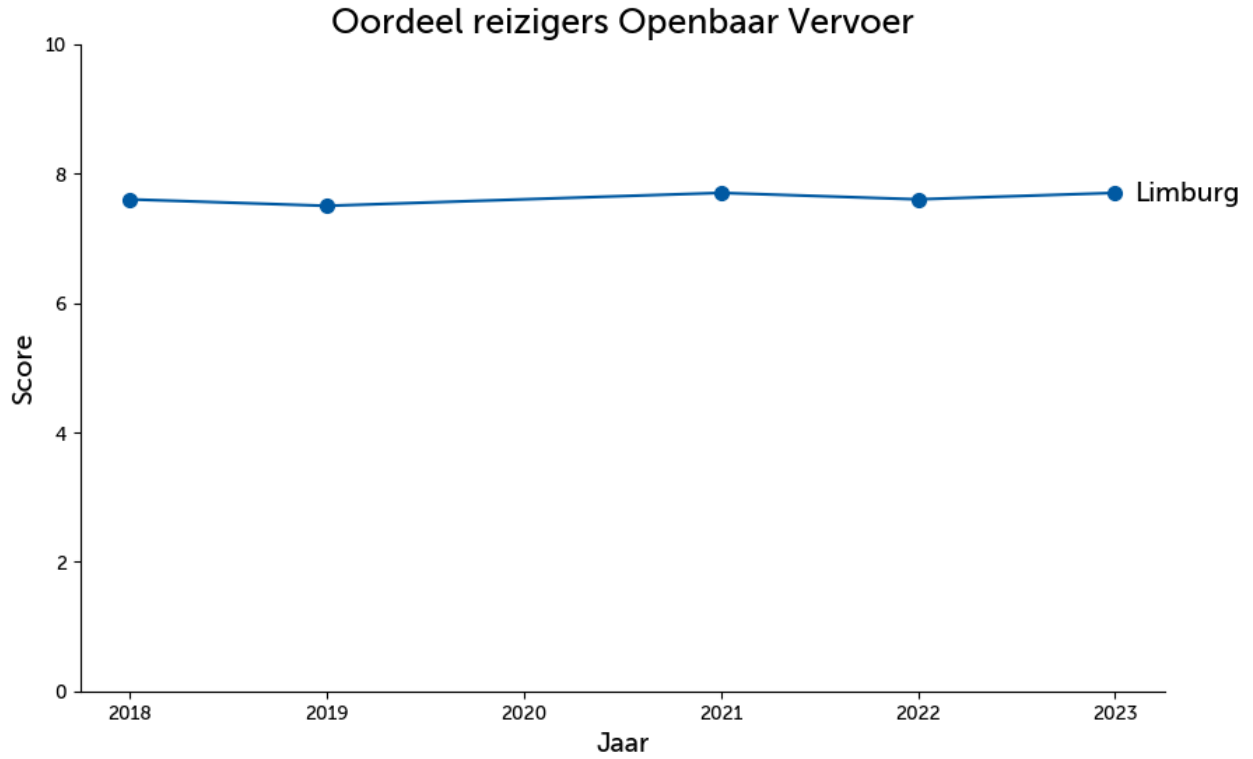
Wat merkt de Limburger ervan?

Aan de hand van indicatoren maken wij zichtbaar of we op koers liggen met het behalen van onze doelstellingen voor deze Statenperiode. Hierbij is de Provincie natuurlijk ook afhankelijk van partners en andere autonome ontwikkelingen. De indicatoren die reeds beschikbaar zijn, zijn hieronder gepresenteerd.

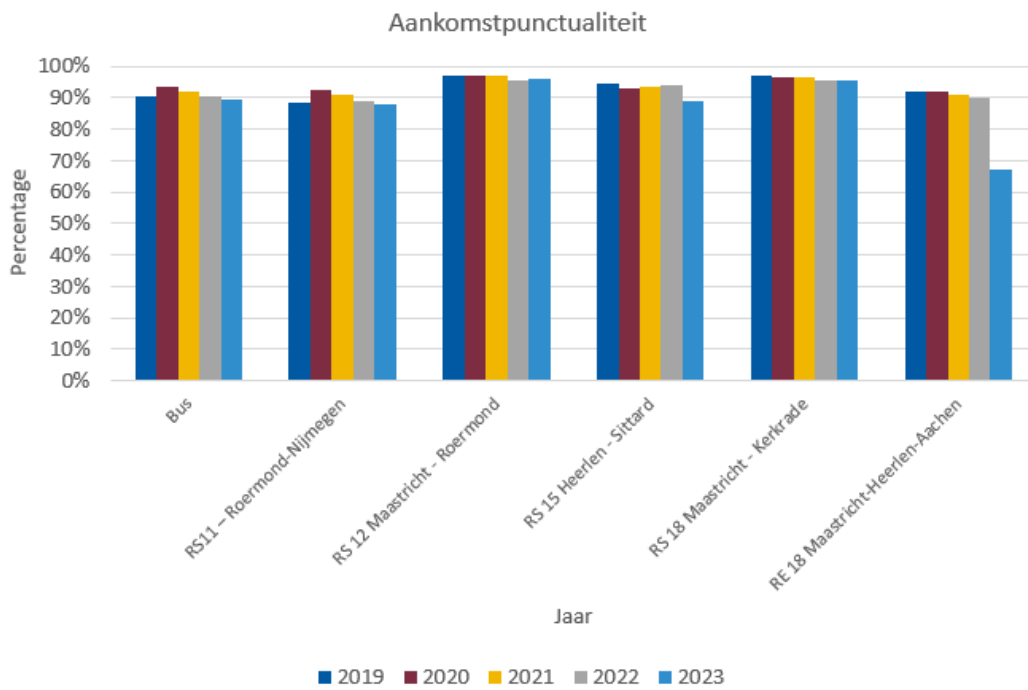
Indicatoren bij 'in 2027 is de kwaliteit van het openbaar vervoer voor de Limburgers verbeterd t.o.v. 2023'

Indicator D_55a: Algemeen oordeel reizigers openbaar vervoer in Limburg (per OV-autoriteit, per OV-vervoerder) (BBV).

Bron: Klantenbarometer (CROW-KPVV)

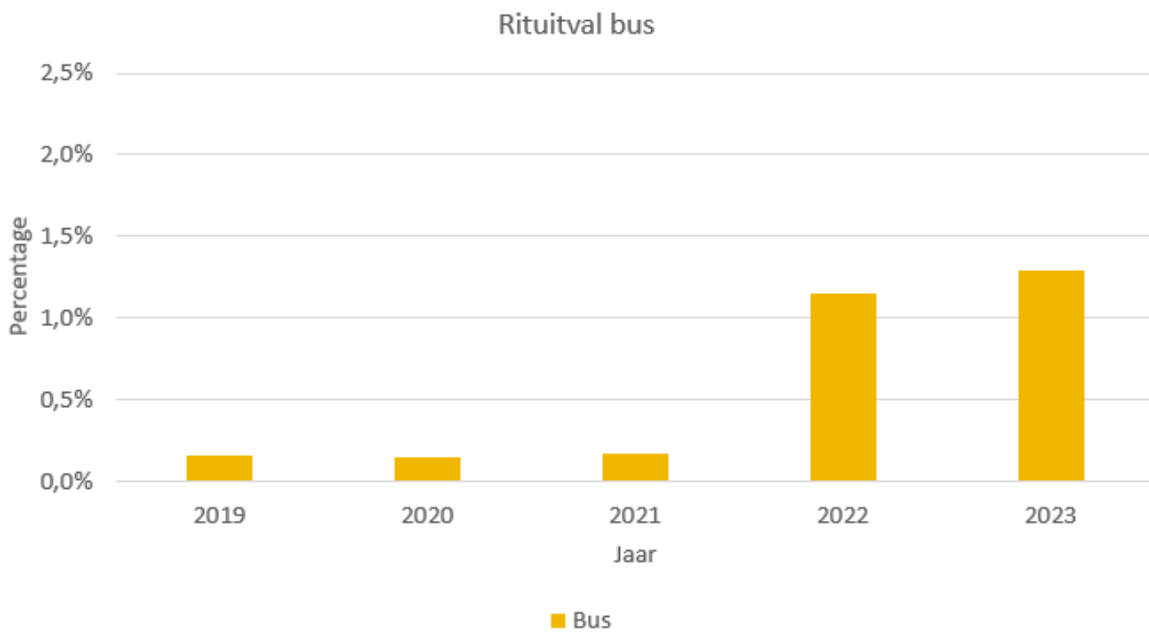

Indicator D_55c: De mate (%) waarin bussen of treinen op tijd aankomen op een knooppunt of eindpunt.
Bron: Arriva

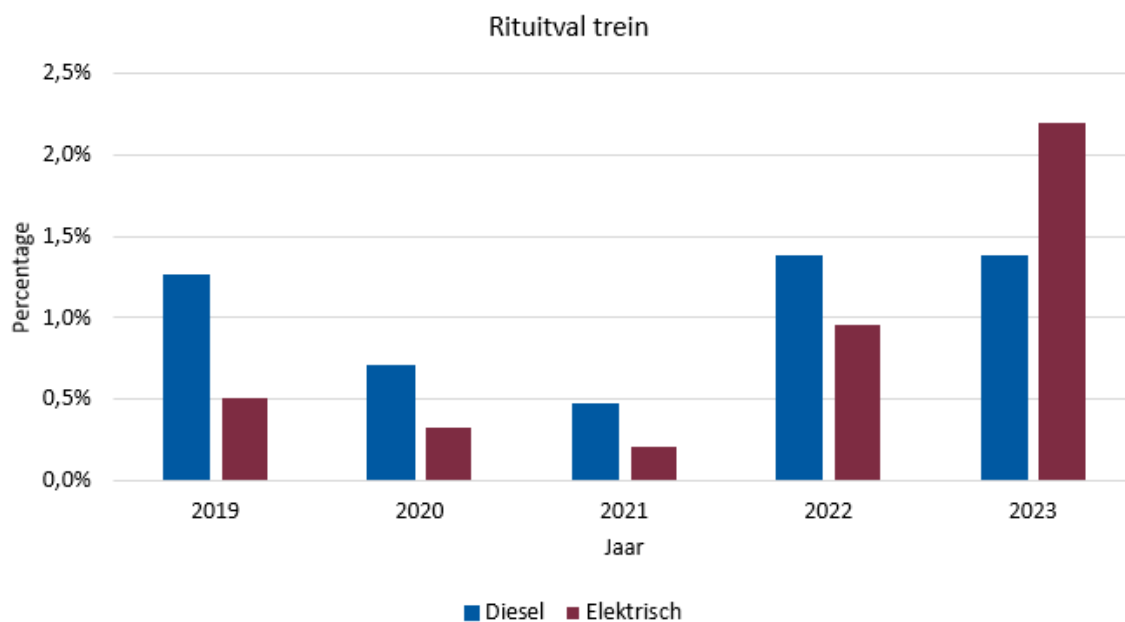
*Hier weergegeven punctualiteit per jaar is het gemiddelde over alle maanden van het betreffende jaar.
Dit zijn de niet-gecorrigeerde totalen, hier komt nog een correctie op in de afrekening indien deze onder de norm presteert.*

Indicator D_55da: Prestatie indicatoren over rituitval bus.
Bron: Arriva

*De totalen zijn exclusief stakingsuitval en overmacht valt in deze onder niet-verwijtbaar.
De getoonde totalen zijn het aantal niet-vervangen uitgevallen DRKM's.*

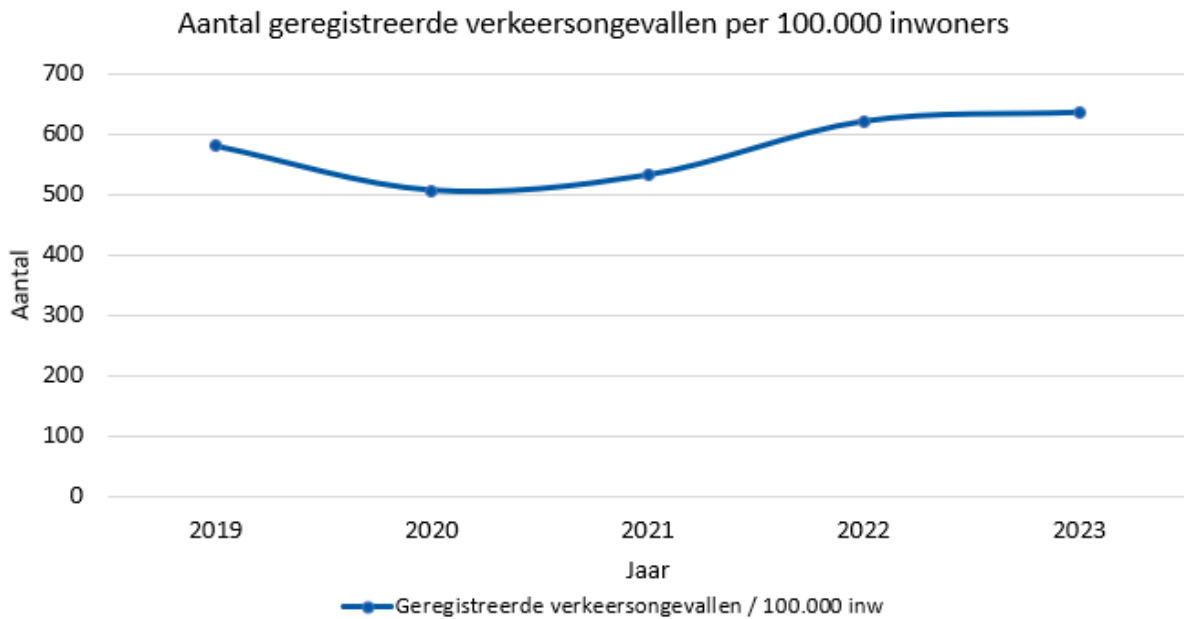
Indicator D_55db: Prestatie indicatoren over rituitval trein.
Bron: Arriva

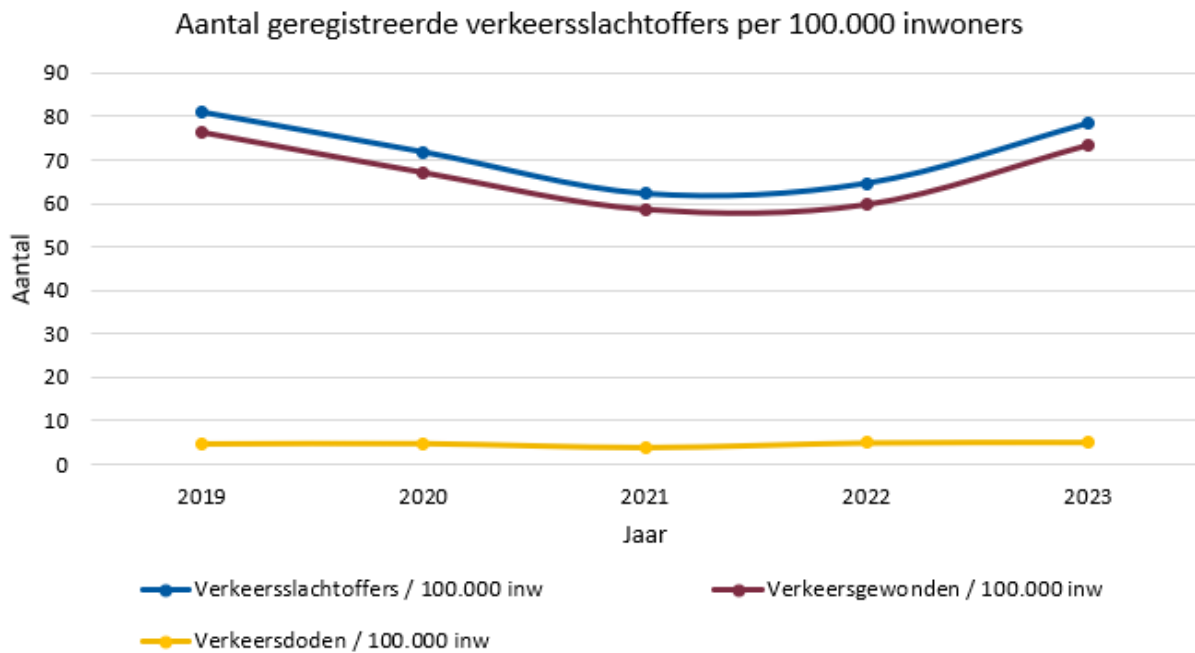
*De totalen zijn exclusief stakingsuitval en overmacht valt in deze onder niet-verwijtbaar.
De getoonde totalen zijn het aantal niet-ervangen uitgevallen DRKM's.*

Indicatoren bij 'in 2027 is de verkeersveiligheid verbeterd t.o.v. 2023'

Indicator D_54a: Aantal geregistreerde verkeersongevallen per 100.000 inwoners.
Bron: SWOV

Indicator D_54b: Aantal geregistreerde verkeersslachtoffers per 100.000 inwoners.
Bron: SWOV

Wat gaan we daarvoor doen?

7.2.1. Infrastructuur

Omschrijving

Basis op orde in het wegbeheer

De nieuwe Nota Infrastructurele Kapitaalgoederen 2024-2027, met daarin vastgelegd het gewenste kwaliteitsniveau 'Basis' voor beheer en onderhoud van wegen, kunstwerken en andere infrastructurele kapitaalgoederen is 26 april 2024 vastgesteld. Het provinciale infrastructurele areaal voldoet aan het kwaliteitsniveau 'Basis'.

De onderhouds- en vervangingsplanning van verhardingen en civiele kunstwerken is ook het moment om ingrepen uit het functioneel, natuurinclusief, administratief en duurzaam-circulair kader mee te nemen. In de periode 2024-2027 wordt het onderhoud voor wat betreft het functioneel kader zoveel mogelijk gecombineerd met de inrichtingseisen uit de Leidraad Inrichting Provinciale infrastructuur (LIPI).

Ook in 2025 geven we uitvoering aan deze nieuwe Nota Infrastructurele Kapitaalgoederen 2024-2027 en continueren we de uitvoering van de reeds opgenomen weginfrastructuurprojecten in het IPML.

Rol Provincie: procesmanager, partner

Kwaliteit

De beschikbare middelen worden geprogrammeerd op basis van onderhoudsprioriteit waarbij, conform de CROW-onderhoudssystematiek het onderhoudsniveau 'Basis' van de provinciale arealen wordt geborgd. Op het moment dat onderhoud wordt uitgevoerd, wordt vanaf 2025 ook gekeken welke maatregelen gecombineerd kunnen worden uitgevoerd om te voldoen aan het functioneel, administratief, duurzaam en circulair kader en natuurinclusief kader. Daarnaast wordt binnen de beschikbare middelen gekeken welke aanvullende maatregelen op hoog risicolocaties ten behoeve van verkeersveiligheid kunnen worden meegenomen. Alle beheersmatig geprogrammeerde onderhoudsactiviteiten worden uitgevoerd binnen de kaders van tijd en geld.

Tijd

Het beheren en onderhouden van de provinciale infrastructuur is een continu proces conform de onderhoudsprogrammering die is opgenomen in de verplichte paragraaf 'Onderhoud kapitaalgoederen' als onderdeel van de Programmabegroting 2025.

Geld

Het budget voor Infrastructuur bedraagt € 63,05 mln. Dit bestaat uit 18% personele lasten, 29% kapitaallasten van de provinciale infrastructuur en 52% reguliere middelen (€ 33,34 mln.). De reguliere middelen betreffen structureel geraamde uitgaven voor dagdagelijks beheer en onderhoud van de provinciale infrastructuur.

Voor de nieuwe Nota Kapitaalgoederen 2024-2027 is in de Programmabegroting 2025 een bedrag van € 11,13 mln. toegevoegd (PS 26 april 2024). Conform het Coalitieakkoord 2023-2027 was met deze ophoging in de programmabegroting rekening gehouden middels een reservering. Daardoor heeft dit geen effect op het begrotingsresultaat.

7.2.2. Openbaar vervoer

Omschrijving

De Provincie Limburg is concessieverlener van het regionale openbaar vervoer in Limburg. Arriva is sinds december 2016 concessiehouder en verzorgt sindsdien het regionale trein- en busvervoer in Limburg.

We willen een aantrekkelijk, duurzaam en toegankelijk openbaar vervoer met goede aansluitingen en actuele reisinformatie. Het Limburgse openbaar vervoersysteem is een vitaal basiselement binnen de Limburgse mobiliteit en de transitie naar een duurzaam mobiliteitssysteem.

Het aantal reizigers in het openbaar vervoer in Limburg is lager dan in 2019. Hierdoor staat de concessie onder (financiële) druk. De komende jaren blijft het financieel en economisch evenwicht in het openbaar vervoer een opgave.

De internationale verbindingen zijn opgenomen onder product 7.3.1.

Rol Provincie: bevoegd gezag, toetsers, financier, partner

Kwaliteit

Wij gaan in 2025 verder met de uitvoering van het Beleidskader 2024-2027 'Een Bereikbaar en Toegankelijk Limburg'.

- Arriva blijft volgens de concessieafspraken uitvoering geven aan de concessie;
- We voeren samen met Arriva een Mid-Term Review op de concessie uit, dit houdt in dat er een evaluatie plaatsvindt waarbij wordt bezien of de afspraken uit de concessie zijn nagekomen;
- We geven een impuls aan de bereikbaarheid van het platteland. We zullen dit samen met partners benaderen vanuit het concept publieke mobiliteit. In 2025 werken we met onze partners aan een gedeeld perspectief op publieke mobiliteit en zijn tevreden als we gestart zijn met de eerste uitwerkingen van dit concept in concrete initiatieven;
- In 2025 zetten we in op brede uitrol van Dal Vrij Limburg. We zijn tevreden als alle gemeenten meedoen en de gehele doelgroep gebruik kan maken van dit product. We monitoren en analyseren de effecten en rapporteren hierover in 2026;
- In 2025 geven we verder invulling aan het Uitvoeringsprogramma Toegankelijkheid dat in 2024 is vastgesteld. Dit betekent onder andere samen met Arriva invulling geven aan reisassistentie op stations en het toegankelijk maken van haltes/busstations met de beschikbare middelen;
- In 2025 geven we uitvoering aan de subsidieregeling Wensbus. We monitoren de voortgang conform de subsidieregeling;
- In 2025 ronden we de uitrol van het nieuwe Productenpalet af. We zijn tevreden wanneer de nieuwe producten beschikbaar zijn en gebruikt worden door een aanzienlijk deel van de reizigers;

- Het Convenant 'Decentralisatie stoptreindiensten Roermond-Maastricht Randwyck en Sittard-Heerlen in Limburg' eindigt per 1 januari 2025. In dit convenant heeft het Rijk de intentie uitgesproken om tot passende afspraken te komen over de exploitatiebijdrage voor de gehele regionale concessieperiode (t/m 2031). We zijn tevreden als met het Rijk afspraken zijn gemaakt over het continueren van de exploitatiebijdrage vanaf 1 januari 2025.

Tijd

Het concessiebeheer en het ontwikkelen van het Limburgse openbaar vervoer is een continu proces. De onder 'omschrijving' genoemde onderwerpen worden in 2025 afgerond.

In 2016 hebben het Rijk en de Provincie Limburg een Convenant 'Decentralisatie stoptreindiensten Roermond-Maastricht Randwyck en Sittard-Heerlen in Limburg' afgesloten. Voor de periode 2017 t/m 2024 is op grond van het Convenant door het Rijk een jaarlijkse exploitatiebijdrage van € 6 mln. toegekend, met inbegrip van inflatie. Deze bijdrage is niet verder geïndexeerd.

Ten aanzien van het Convenant zijn ten tijde van het opstellen van de begroting 2025 de financiële afspraken nog niet geformaliseerd. Gelet op de intentie van het Rijk om tot verlenging van de financiële afspraak te komen, is in de begroting 2025 rekening gehouden met de Rijksbijdrage. Zodra de nieuwe financiële afspraken zijn geformaliseerd zal het effect van een eventuele wijziging hiervan in een volgend P&C-document worden verwerkt in de exploitatiebegroting van 2025 en verder.

Geld

Het budget voor Openbaar vervoer bedraagt € 82,08 mln. Dit bestaat uit 1% personele lasten en 99% reguliere middelen (€ 80,90 mln.). De reguliere, structureel geraamde, middelen zijn bestemd voor de bijdrage in de OV concessie.

Wat willen we bereiken?

7.3. Limburg nationaal en internationaal verbinden

We werken aan een bereikbaarder en verkeersveiliger Limburg voor iedereen. Daarmee dragen we bij aan een duurzamer, leefbaarder en aantrekkelijker mobiliteitssysteem.

Ten aanzien van Limburg nationaal en internationaal verbinden streven we deze collegeperiode de doelstellingen zoals geformuleerd voor product 7.1. na.

Wat merkt de Limburger ervan?

De doelstellingen en indicatoren voor product 7.3 zijn gelijk aan product 7.1.

Wat gaan we daarvoor doen?

7.3.1. Limburg nationaal en internationaal verbonden

Omschrijving

We werken aan de nationale en internationale bereikbaarheid van Limburg. Dit doen we door in te zetten op de aanpassing en/of realisatie van (grensoverschrijdende) spoorverbindingen, snelwegen en vaarwegen. De tijdige realisatie van de Maaslijn heeft daarbij onze prioriteit. Verder werken we aan de Drielandentrein, Intercity (Randstad)-Eindhoven-Heerlen-Aachen, Weert-Hamont-Antwerpen en de Intercity tussen Eindhoven, Venlo en Düsseldorf. Voor het vervoer over de weg gaat het over de verbreding van de A2 tussen Het Vonderen en Kerensheide, Knooppunt Zaarderheiken, de A67 en de doorstroming op de A2 tussen Weert en Eindhoven. Tot slot lobbyen we voor de bereikbaarheid van Limburg over het water en zetten we in op de uitbreiding van onze binnenhavens. Dit doen via de samenwerking met de binnenhavens in Blueports.

Rol Provincie: belangenbehartiger, subsidiënt

Kwaliteit

Wij gaan in 2025 verder met de uitvoering van het Beleidskader 2024-2027 'Een Bereikbaar en Toegankelijk Limburg'.

- We blijven ons inzetten om aanspraak te maken op de verschillende Europese fondsen voor de invulling van onze mobiliteitsopgaven;
- Ook zetten we onze inzet voor de Limburgse mobiliteitsopgaven bij het Rijk voort;
- We blijven sturen op tijdige realisatie van de elektrificatie en partiële spoorverdubbeling van de Maaslijn;
- We blijven ons onverminderd inzetten voor de internationale verbindingen Weert-Hamont-Antwerpen en de Intercity (Randstad)-Eindhoven-Heerlen-Aken;
- We blijven in contact met onze grensoverschrijdende partners om verdere mogelijkheden van grensoverschrijdende busverbindingen te bespreken. De ticketing en tarifiering is daarbij ook een belangrijk gespreksonderwerp;
- We blijven bij het Rijk lobbyen voor een goede multimodale bereikbaarheid over de weg en de vaarwegen.

Wij zijn tevreden als de reiziger zich ongehinderd over de grens kan verplaatsen met het openbaar vervoer. Daarnaast zijn wij tevreden als Limburg multimodaal bereikbaar is via de weg (o.a. A2-Weert-Eindhoven, A67), water (o.a. Julianakanaal en de Maas) en het spoor.

Tijd

Voor de realisatie van bovengenoemde opgaven zijn we veelal afhankelijk van andere partijen, waaronder het Rijk. We voeren een stevige lobby richting Rijk en Europa om de projecten volgens planning te kunnen uitvoeren en afronden. Dit blijft een doorlopend proces.

Geld

Het budget voor Limburg nationaal en internationaal verbonden bedraagt € 4,28 mln. Dit bestaat uit 15% personele lasten, en 66% afschrijvingslasten van de provinciale infrastructuur (o.a. Maaslijn en Spoorverdubbeling Heerlen-Landgraaf) en 69% reguliere middelen. De reguliere middelen ad € 0,80 mln. betreffen de van Europa ontvangen middelen voor het project Rhombus (binnenvaart).

Wat mag het kosten?

Voor het realiseren van de jaarplannen van dit programma bedragen de uitgaven € 167,85 mln., waarvan € 167,82 mln. aan programmalasten en € 0,03 mln. aan storting in de bestemmingsreserve ZLSM.

Als uitvoering van het Beleidskader Een bereikbaar en toegankelijk Limburg zijn bij deze begroting de volgende voorstellen opgenomen om middelen ad € 2,34 mln. uit de Programmareserve Bereikbaarheid te onttrekken:

- Verkeerseducatiebeleid € 0,57 mln.
- Samenwerking regio's € 1,50 mln.
- Goederenvervoercorridor (BO MIRT) € 0,28 mln.

De dekking van de uitgaven bestaat uit € 11,19 mln. bijdragen van partners en het Rijk, € 2,28 mln. onttrekking uit eigen bestemmingsreserves ter dekking van kapitaallasten, € 10,15 mln. uit de Reserve Bereikbaarheidsmiddelen en € 2,03 mln. uit de Programmareserve Bereikbaarheid.

Voor een nadere toelichting hiervan wordt verwezen naar de producten van dit programma, onderdeel Geld.

Het nadelige exploitatieresultaat ad € 142,22 mln. wordt gedekt uit de algemene dekkingsmiddelen (programma 9. Financiën en overhead).

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Primitieve begroting 2025
Lasten	
7 Een bereikbaar en toegankelijk Limburg	
7.1 Mobiliteit en bereikbaarheid	
7.1.1 Mobiliteitsvisie en uitvoeringsprogramma	
60109 Reg Org Verkeersv Limb	430
60523 Doelgroepenaanpak Gedragsbenvl Verkeersv	249
60540 SPUK Tijdel reg SVD mobiliteitsinfra 2327	350
60555 SPUK Regionale Aanpak Laadinfra Zuid E106B	188
60566 Samenwerking regio's	1.500
60567 Goederenvervoercorridor BO MIRT	275
67130 Procesmiddelen mobiliteit	217
67862 Verkeers en vervoersmanagement	1.034
67929 Kapitaallasten	2
67931 Kapitaallasten	27
68029 Doorberekende personeelskosten	2.233
68190 SmartwayZNL	915
68952 Langjarige verplichtingen	380
69165 Digitalisering oa Data Top 15BO MIRT	300
69172 Beleidskader Fiets Fietsprojecten	5.500
69200 Snelfietsroute BeekElslooChemelot	602
69202 Dwarsverbindingen project A2 t Vonderen	0
69204 Doorontwikkeling verkeersmeetnet	500
69205 Doorontwikkeling verkeersmodel	151
69290 Verkeerseducatiebeleid Limburg	1.807
69326 Slim veilig duurzaam	500
69427 A67A73 Parallelbaan Zaarderheiken	1.250
Totaal 7.1.1 Mobiliteitsvisie en uitvoeringsprogramma	18.409
Totaal 7.1 Mobiliteit en bereikbaarheid	18.409
7.2 Openbaar vervoer en wegbeheer	
7.2.1 Infrastructuur	
63280 Wegbeheer algemene kosten	627
63284 Middelen	84
63285 Schade aan provinciale wegen declarabel	256
63286 Schade aan prov wegnietdeclarabel	56
63287 Recognities	155
63288 Klussenbestek	517
63289 Groen incl faunavoorziening	797
63292 Bebording bebakening en wegmeubilair	1
63293 Openbare verlichting	1.158

Exploitatie	Primitieve begroting 2025
63294 Bewegwijzering UT GMS	173
63295 Verkeersregelinstallaties VRI	434
63297 Afwatering incl oppervlaktewater	16
63298 Gladheidsbestrijding	1.784
63300 Incidentmanagement	794
63301 Verhardingen	-37
63303 Kunstwerken incl geluidsvoorzieningen	1.066
63823 Contract CFOOR	4.491
64075 Schade door diefstal wegmeubilair	8
65580 Klein onderhoud steunpunten wegen	57
65581 Toev odhvoorziening steunpunten wegen	101
67768 Exploitatiesubsidie ZLSM	249
67933 Kapitaallasten infraprojecten	11.210
67934 Kapitaallasten BPL	4.052
67935 Kapitaallasten bruteringsreserve N280	1.349
68033 Doorberekende personeelskosten	11.250
68580 Leasetermijnen wagenpark provinciale wegen	464
68590 Brandstof wagenpark provinciale wegen	103
68825 Markering	30
68827 Overige elektrische installaties	200
68828 Verkeersveiligheid	0
68829 Wegaanleg algemene kosten	60
68830 OMOP verhardingen	17.558
68831 Groot onderhoud kunstwerken contract	930
68832 Onderhoudscontract openbare verlichting	269
68833 Onderhoudscontracten automaten VRA	207
68834 Onderhoudscontract buiteninstallatie VRI	306
68852 Kapitaallasten	0
69029 Kapitaallasten brut res VDLNedcar	205
69192 Beheer en onderhoud DRIS	197
69264 Kapitaallasten N266	86
69299 Kapitaallasten steunpunten	7
69386 Urgente functionele verkeersveiligheidszaken	136
69634 Kapitaallasten BR N270 OoijenWanssum	721
69721 Kapitaallasten N270 OoijenWanssum	0
69740 Stelpost kaplst nota infrastrkapitaalgoed	0
69741 Stelpost kapitaallasten Risicocomponent	829
69762 Stelpost nota kapitaalgoederen exploitatie	0
69763 Stelpost nota kapitaalgoederen kapitaallast	0

Exploitatie	Primitieve begroting 2025
69765 Stelpost verlenging afschr termkapitaallast	0
69847 DU Verkeersveiligheid	94
Totaal 7.2.1 Infrastructuur	63.047
7.2.2 Openbaar vervoer	
67867 OVconcessie 1631 exploitatie	80.161
67869 OVconcessie 1631 ontwikkelruimte	293
67873 OV projecten monitoring en bedrijfsvoering	410
68032 Doorberekende personeelskosten	1.123
68184 OV Concessie 20162031 Wensbus	33
68849 Kapitaallasten	66
69454 Uitvoeringskosten subsidieregeling de Wensbus	0
Totaal 7.2.2 Openbaar vervoer	82.085
Totaal 7.2 Openbaar vervoer en wegbeheer	145.132
7.3 Limburg nationaal en internationaal verbonden	
7.3.1 Limburg nationaal en internationaal verbonden	
67928 Kapitaallasten	9
68031 Doorberekende personeelskosten	642
68850 Kapitaallasten	2.829
69311 Inframaatregelen WeertHamontAntwerpen	0
69826 CEF1 Rhombus Works partners	799
Totaal 7.3.1 Limburg nationaal en internationaal verbonden	4.278
Totaal 7.3 Limburg nationaal en internationaal verbonden	4.278
Totaal 7 Een bereikbaar en toegankelijk Limburg	167.820
Totaal Lasten	167.820
Baten	
7 Een bereikbaar en toegankelijk Limburg	
7.1 Mobiliteit en bereikbaarheid	
7.1.1 Mobiliteitsvisie en uitvoeringsprogramma	
60523 Doelgroepenaanpak Gedragbenvl Verkeersv	125
60540 SPUK Tijdel reg SVD mobiliteitsinfra 2327	350
60555 SPUK Regionale Aanpak Laadinfra Zuid E106B	188
69205 Doorontwikkeling verkeersmodel	61
69290 Verkeerseducatiebeleid Limburg	567
Totaal 7.1.1 Mobiliteitsvisie en uitvoeringsprogramma	1.290
Totaal 7.1 Mobiliteit en bereikbaarheid	1.290
7.2 Openbaar vervoer en wegbeheer	
7.2.1 Infrastructuur	
60281 Wegenbeheer legesheffing	26
63285 Schade aan provinciale wegen declarabel	380

Exploitatie	Primitieve begroting 2025
63295 Verkeersregelinstallaties VRI	152
67769 Gebruiksvergoeding ZLSM basis	259
67771 Gebruiksvergoeding ZLSM huur station	27
69847 DU Verkeersveiligheid	94
Totaal 7.2.1 Infrastructuur	938
7.2.2 Openbaar vervoer	
67882 Bijdrage Gelderland in OVconcessie	1.903
68118 SPUK exploitatie stoptreindiensten	6.000
68989 SPUK exploitatie sneltrein MHA	258
Totaal 7.2.2 Openbaar vervoer	8.161
Totaal 7.2 Openbaar vervoer en wegbeheer	9.099
7.3 Limburg nationaal en internationaal verbonden	
7.3.1 Limburg nationaal en internationaal verbonden	
69826 CEF1 Rhombus Works partners	799
Totaal 7.3.1 Limburg nationaal en internationaal verbonden	799
Totaal 7.3 Limburg nationaal en internationaal verbonden	799
Totaal 7 Een bereikbaar en toegankelijk Limburg	11.188
Totaal Baten	11.188
Saldo van baten en lasten	-156.631
Stortingen	
7 Een bereikbaar en toegankelijk Limburg	
7.2 Openbaar vervoer en wegbeheer	
7.2.1 Infrastructuur	
69950 Toevoeging bestemmingsreserve ZLSM	34
Totaal 7.2.1 Infrastructuur	34
Totaal 7.2 Openbaar vervoer en wegbeheer	34
Totaal 7 Een bereikbaar en toegankelijk Limburg	34
Totaal Stortingen	34
Onttrekkingen	
7 Een bereikbaar en toegankelijk Limburg	
7.1 Mobiliteit en bereikbaarheid	
7.1.1 Mobiliteitsvisie en uitvoeringsprogramma	
69531 Aanwending reserve Bereikbaarheidsmiddelen	9.055
69532 Aanwending reserve Bereikbaarheidsmiddelen	602
69533 Aanwending reserve Bereikbaarheidsmiddelen	493
69875 Aanwending PR Bereikbaarheid	2.025
Totaal 7.1.1 Mobiliteitsvisie en uitvoeringsprogramma	12.175
Totaal 7.1 Mobiliteit en bereikbaarheid	12.175
7.2 Openbaar vervoer en wegbeheer	

Exploitatie	Primitieve begroting 2025
7.2.1 Infrastructuur	
67528 Aanwending bruteringsreserve realisatie N280	1.349
69028 Aanwending bruteringsreserve VDL Nedcar	205
69633 Aanw bruteringsreserve N270 OoijenWanssum	721
Totaal 7.2.1 Infrastructuur	2.276
7.2.2 Openbaar vervoer	
69529 Aanwending reserve Bereikbaarheidsmiddelen	0
Totaal 7.2.2 Openbaar vervoer	0
Totaal 7.2 Openbaar vervoer en wegbeheer	2.276
7.3 Limburg nationaal en internationaal verbonden	
7.3.1 Limburg nationaal en internationaal verbonden	
69530 Aanwending reserve Bereikbaarheidsmiddelen	0
Totaal 7.3.1 Limburg nationaal en internationaal verbonden	0
Totaal 7.3 Limburg nationaal en internationaal verbonden	0
Totaal 7 Een bereikbaar en toegankelijk Limburg	14.451
Totaal Onttrekkingen	14.451
Saldo mutatie reserves	14.417
Resultaat	-142.215

Verbonden partijen inzake Een bereikbaar en toegankelijk Limburg

In het samenwerkingsverband van decentrale OV-autoriteiten (Coöperatie Samenwerkingsverband DOVA U.A.) wordt gewerkt aan thema's in het openbaar vervoer die door hun samenhang een landelijke aanpak behoeven. Hiertoe behoort enerzijds de kennisdeling en het op elkaar afstemmen van OV-beleid ten behoeve van de doorstroming (OV-netwerk) en anderzijds de standaardisatie en het openbaar beschikbaar stellen van OV-data ten behoeve van reisinformatie en betalen en tarieven (OV-data).

8. Provincie midden in de samenleving

Provincie midden in de samenleving

Een Provincie die midden in de samenleving staat en op een responsieve en dienstbare manier de urgente Limburgse opgaven gaat beetpakken. Waarbij niemand tot het onmogelijke zal worden gedwongen. In plaats daarvan gaan we als Provincie met elkaar, en samen met alle Limburgers elke dag een beetje beter maken. Tot in de wijken van onze steden en in de haarvaten van ons platteland. Elke regio, elke kern en elke Limburger telt. Daarvoor werken wij samen met onze Limburgse gemeenten, de Rijksoverheid, andere provincies, buurregio's en Brussel en behartigen wij de Limburgse belangen vanuit eigen kracht. Een weerbare en slagvaardige provinciale overheid is daarvoor cruciaal.

Ons beleidskader

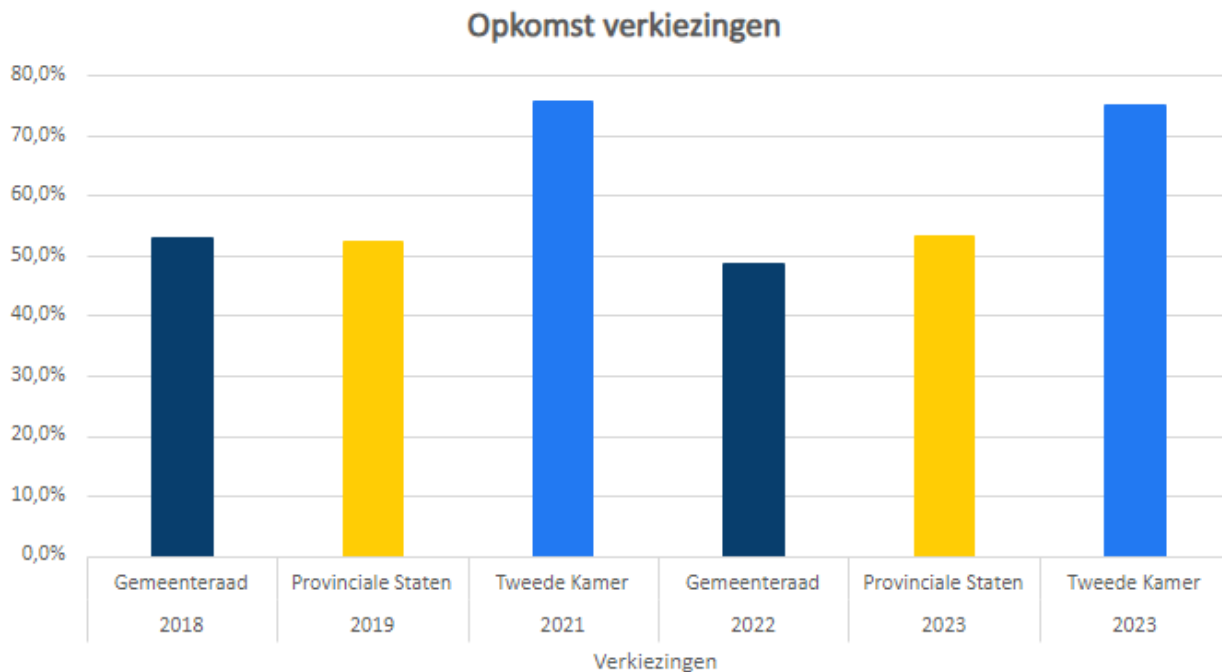
Het Statenvoorstel 'Beleidskader Provincie Midden in de Samenleving' is in Provinciale Staten van 24 mei 2024 vastgesteld.

BBV-indicatoren

Sinds het begrotingsjaar 2018 is de Provincie verplicht BBV-indicatoren te publiceren. De beleidsindicatoren zijn in overleg met het IPO vastgesteld in 2017. De relevante BBV-indicator voor dit begrotingsprogramma presenteren we hieronder.

Indicator MO_16c: Opkomst Provinciale verkiezingen (BBV).

Bron: Kiesraad

Wat willen we bereiken?

8.1. Regio Deals

De Provincie draagt zorg voor een goed openbaar bestuur, waarbij bekwaamheid, kwaliteit, betrouwbaarheid en toegankelijkheid van bestuur sleutelementen zijn. In het beleidskader Provincie Midden in de Samenleving is het kader en de uitwerking geschetst voor de periode 2024-2027. Daarmee geven wij tevens invulling aan de wijze waarop wij willen werken met onze Limburgse gemeenten als het gaat om regionale samenwerking (Regio Deals en Elke Regio Telt).

Daarbij streven wij de volgende doelstelling na:

- In 2027 wordt de Provincie Limburg door gemeenten (individueel en in regioverband) ervaren als een betrokken partner voor de regiodeals en voor de versterking van de gemeentelijke uitvoeringskracht;

Wat merkt de Limburger ervan?

Aan de hand van indicatoren maken wij zichtbaar of we op koers liggen met het behalen van onze doelstellingen voor deze Statenperiode. Hierbij is de Provincie natuurlijk ook afhankelijk van partners en andere autonome ontwikkelingen.

Indicator D_57a: Ervaren partnerschap van gemeenten binnen de regiodeals.

Bron: Evaluaties Regio Deal Noord-Limburg en Regio Deal Midden-Limburg (kwalitatief)

De samenwerking in de Regio Deals Midden-Limburg en Noord-Limburg loopt volgens planning en naar tevredenheid. Op het einde zal er een evaluatie plaatsvinden waarin ook elkaars rollen en partnership aan de orde komen.

Indicator D_57c: Voortgang in het behalen van de gestelde doelen in de Regio Deal Convenanten voor Midden-Limburg en Noord-Limburg (5e tranche Regio Deals).

Bron: Jaarlijkse voortgangsrapportages Regio Deal Noord-Limburg en Regio Deal Midden-Limburg (kwalitatief)

De convenanten voor beide Regio Deals zijn in 2024 formeel vastgesteld waarmee in 2025 gestart kan worden met de eerste projecten. Een 1e voortgangsrapportage is voorzien voor 2025. Afspraken met gemeenten in de regio zijn vastgelegd in twee samenwerkings-overeenkomsten.

Indicator D_57d: Aantal projecten waarin Provincie Limburg projectpartner is voor de Regio Deals Parkstad 2.0 en Westelijk Zuid-Limburg (4e tranche Regio Deals).

Bron: Data beleidscluster

De Provincie is in 3 verschillende projecten partner in de 4e tranche Regio Deals in Zuid-Limburg (allen in de Regio Deal Centraal-Westelijk Zuid-Limburg). Voor de wijkgerichte aanpak wordt nog verkend op welke manier er samengewerkt kan worden met de geselecteerde wijken en kernen in beide Regio Deals.

Wat gaan we daarvoor doen?

8.1.1. Regio Deals

Omschrijving

Wij zijn als provincie partner in de Regio Deals voor Midden-Limburg en Noord-Limburg (5e tranche) en de lopende Regio Deal Noord-Limburg (3e tranche). Voor de reeds in februari 2023 (bij de 4e tranche) toegekende Regio Deals voor Parkstad en Centraal-westelijk Zuid-Limburg zijn wij op projectbasis partner om die initiatieven te ondersteunen die passen binnen de inhoudelijke contouren van het coalitieakkoord. Daarnaast maken we als Provincie de verbinding met het aspect bekwaam openbaar bestuur en bestuurlijke vernieuwing in relatie met de regiodeals in Zuid-, Midden- en Noord-Limburg.

Kwaliteit

In 2025 willen wij de volgende resultaten bereiken:

- De Regio Deals voor Midden-Limburg en Noord-Limburg (5e tranche) starten met de uitvoering van de eerste projectenportfolio's op basis van subsidiebeschikkingen;
- Voor de Regio Deal Midden-Limburg zijn er bestuurlijke afspraken gemaakt en uitgewerkt voor de formele kassiersfunctie die door de Provincie zal worden uitgevoerd op basis van een subsidieregeling Regio Deal Midden-Limburg;
- Voor de beide Regio Deals zijn bestuurlijke overeenkomsten gesloten over de wijze van samenwerking tussen Provincie en Regio;
- De aanpak voor de monitoring van de beide Regio Deals is vastgesteld en is de basis voor het voortgangsgesprek met het Rijk over de beide deals;
- De projecten van de 6e envelop Investeringsagenda Noord-Limburg zijn beschikbaar en in uitvoering;
- De projecten van de eerste Regio Deal voor Noord-Limburg (2020-2025, 3e tranche) worden afgerond.

Tijd

In 2025 zijn de beide Regio Deals voor Midden-Limburg en Noord-Limburg (5e tranche) van start gegaan met concrete projecten. De laatste projecten van de Investeringsagenda Noord-Limburg zijn in uitvoering en de eerste Regio Deal voor Noord-Limburg wordt eind 2025 afgerond.

Geld

Voor de uitvoering van het product Regiodeals is € 3,90 mln. beschikbaar. Dit bestaat uit 97% reguliere middelen en 3% personele lasten. De reguliere middelen ad € 3,77 mln. zijn bestemd voor de lopende projecten van de Regiodeal Noord-Limburg, zijnde:

- € 1,51 mln. T1P42 Brightlands Next Generation Farming;
- € 0,51 mln. T4 Programma Veiligheid 2e tranche;
- € 1,75 mln. Investeringsagenda Noord-Limburg.

Wat willen we bereiken?

8.2. Betrouwbare en integere overheid

In het beleidskader Provincie Midden in de Samenleving is het kader en de uitwerking geschetst voor de periode 2024-2027. Daarmee geven wij invulling aan de wijze waarop wij willen werken voor de Limburgers, hoe wij samenwerken met onze Limburgse gemeenten en andere overheden, en hoe wij ons daarop als provinciale organisatie organiseren en willen verbeteren. Provincies hebben de wettelijke taak om op onderdelen toezicht te houden op gemeenten, gemeenschappelijke regelingen en het Waterschap. Dit betreft het toezicht op de gemeentefinanciën, huisvesting vergunninghouders, informatie- en archiefbeheer, onderdelen van ruimtelijke ordening en erfgoed. Daarnaast heeft de Provincie Limburg een relatief grote historisch gegroeide rol binnen de bestuurlijke regionale ecosystemen in Limburg. Ook onderhouden wij goede contacten met andere provincies, onder anderen via het Interprovinciaal Overleg (IPO).

Op het gebied van bestuurscultuur en integriteit zijn aan het einde van de vorige bestuursperiode betekenisvolle stappen gezet in antwoord op de bestuurscrisis; deze zetten we in 2023-2027 onverminderd voort en werken we verder uit. Ook op het gebied van veiligheid en ondermijning geldt dat we voortbouwen op reeds gezette stappen. De Provincie Limburg richt zich in deze aanpak van ondermijning en oneigenlijke beïnvloeding op zowel de eigen provinciale organisatie als ook op het ondersteunen van de gemeenten. De Provincie zet in op een actieve lobby richting de bestuurscentra in Den Haag en Brussel en werkt actief samen met de buurlanden.

Daarbij streven wij de volgende doelstellingen na:

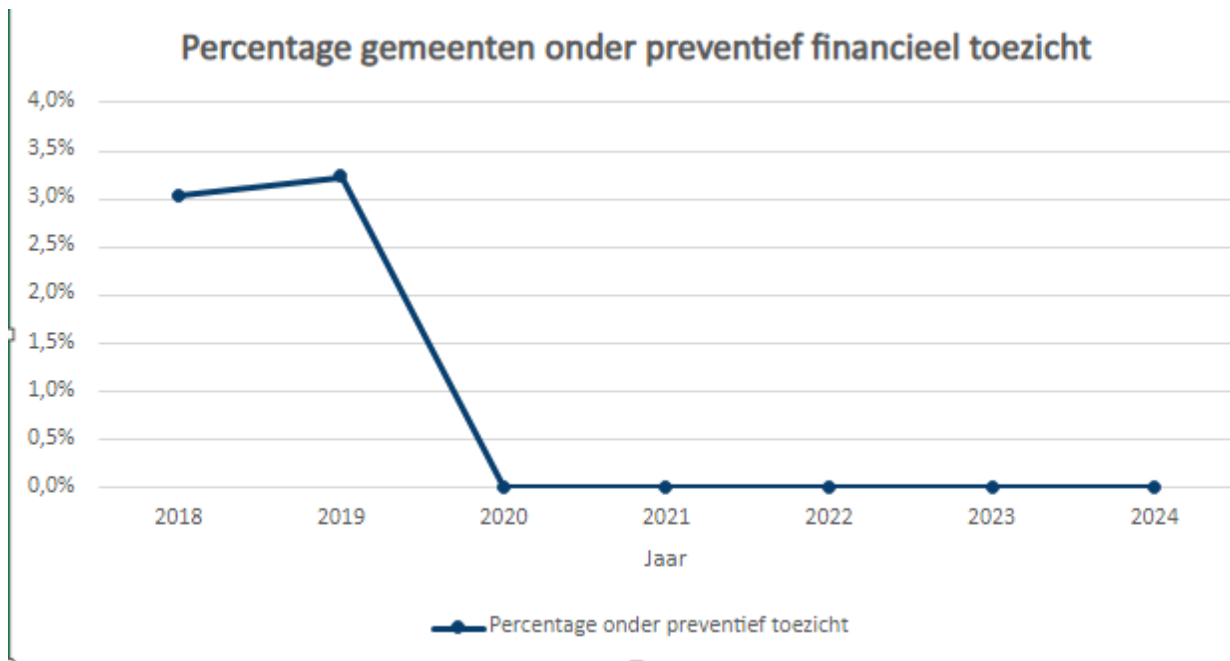
- in 2027 wordt de Provincie Limburg als meer dienstbaar en als beter benaderbaar ervaren door de Limburgers t.o.v. de 0-meting in 2024;
- in 2027 wordt de Provincie Limburg door gemeenten (individueel en in regioverband) ervaren als een betrokken partner voor de regiodeals en voor de versterking van de gemeentelijke uitvoeringskracht;
- in 2027 zijn de geplande activiteiten voor een weerbare overheid in uitvoering binnen de provinciale organisatie, conform de checklist 'Limburgse norm' (ten opzichte van de 0-meting 2024);
- in 2027 is de provinciale organisatie beter toegerust op de grote opgaven door ontwikkelingen binnen de organisatie.

Wat merkt de Limburger ervan?

Aan de hand van indicatoren maken wij zichtbaar of we op koers liggen met het behalen van onze doelstellingen voor deze Statenperiode. Hierbij is de Provincie natuurlijk ook afhankelijk van partners en andere autonome ontwikkelingen. De indicator die reeds beschikbaar is, is hieronder gepresenteerd.

Indicatoren bij 'in 2027 wordt de Provincie Limburg door gemeenten (individueel en in regioverband) ervaren als een betrokken partner voor de regiodeals en voor de versterking van de gemeentelijke uitvoeringskracht'

Indicator R_209b: Preventief toezicht gemeenten (% onder preventief toezicht) (BBV).
Bron: Kurtosis

Wat gaan we daarvoor doen?

8.2.1. Bestuurlijke verhoudingen

Omschrijving

De Provincie draagt zorg voor een goed openbaar bestuur, waarbij bekwaamheid, kwaliteit, betrouwbaarheid en toegankelijkheid van bestuur sleutelementen zijn. In het beleidskader Provincie Midden in de Samenleving is het kader en de uitwerking geschetst voor de periode 2024-2027. Daarmee geven wij invulling aan de wijze waarop wij willen werken voor de Limburgers, hoe wij samenwerken met onze Limburgse gemeenten en andere overheden, en hoe wij ons daarop als provinciale organisatie organiseren willen verbeteren. De provinciale doelenboom behorend bij het beleidskader is vertaald in deze Voorjaarsnota inclusief de bijbehorende indicatoren.

Provincies hebben de wettelijke taak om op onderdelen toezicht te houden op gemeenten, gemeenschappelijke regelingen en het Waterschap. Dit betreft het toezicht op de gemeentefinanciën, huisvesting vergunninghouders, informatie- en archiefbeheer, onderdelen van ruimtelijke ordening en erfgoed. Daarnaast heeft de Provincie Limburg een relatief grote historisch gegroeide rol binnen de bestuurlijke regionale ecosystemen in Limburg. Ook onderhouden wij goede contacten met andere provincies, onder anderen via het Interprovinciaal Overleg (IPO).

Kwaliteit

Binnen bestuurlijke verhoudingen vallen diverse activiteiten die veelal een regulier en structureel karakter hebben. Hieronder de belangrijke activiteiten voor 2025:

- wij vervullen onze vertegenwoordigende rol in de interbestuurlijke overleggrema vanuit IPO en Interbestuurlijk toezicht en implementeren de vernieuwing van het toezicht op de gemeentefinanciën;
- wij werken aan de versterking van de gemeentelijke uitvoeringskracht met het programma Gemeentelijke Uitvoeringskracht Nieuwe Stijl waar wij in nauwe samenwerking met gemeenten, vanuit een onafhankelijke analyse en het benutten van nationale goede voorbeelden van effectieve samenwerking en krachtenbundeling, werken aan de kansen voor een versterking van de slagkracht in Limburg. Daarbij zal ook expliciet de arbeidsmarkt voor de publieke sector en bijbehorend opleidingsaanbod in ogenschouw genomen worden;
- wij werken aan een responsieve overheid door het instellen van een provinciale contactfunctionaris (werktitel) die voor burgers en instellingen wegwijs biedt voor vraagstukken waarvoor niet direct een antwoord of loket beschikbaar is;
- wij experimenteren met het dienstbaarheidsbeginsel in een aantal pilots binnen het VTH-beleid om beter problemen in de leefwereld van burgers beter te kunnen adresseren;
- wij werken aan een aanpak voor het terugdringen van de (ervaren) regeldruk. Dit doen wij in nauwe samenwerking met gemeenten, maar bezien ook de mogelijkheden voor het terugdringen van provinciale regeldruk in vereisten, criteria of andere lastendruk voor burgers, instellingen en bedrijven;
- er zal uitvoering worden gegeven aan het Jongerenparticipatieplan 2024-2027 via diverse actielijnen en initiatieven.

Tijd

De vertegenwoordiging in het IPO en de uitvoering van het IBT betreffen doorlopende activiteiten.

Voor het programma Gemeentelijke Uitvoeringskracht Nieuwe Stijl zal medio 2025 de eerste fase afgerond worden waaruit vervolgstappen gezet kunnen worden. Het betreft hier een gefaseerde aanpak waar eerst in samenwerking met de Zuid-Limburgse gemeenten de verkenning zich zal richten, waarna de opgedane ervaringen ook voor Noord- en Midden-Limburg een vervolg krijgen.

De diverse activiteiten in het kader van responsieve overheid en het terugdringen van regeldruk zullen medio 2025 geëvalueerd worden en bezien op welke wijze wel of geen aanpassingen of aanscherpingen nodig zijn.

Geld

Het budget bestuurlijke verhoudingen bedraagt € 14,65 mln. En bestaat uit 51% aan personele lasten (w.o. PS,GS en Griffie). Ruim 48% (€ 7,07 mln.) betreft reguliere middelen en bestaat voornamelijk uit:

- € 1,89 mln. IPO;
- € 0,40 mln. Zuidelijke Rekenkamer;
- € 0,98 mln. fractievergoedingen;
- € 0,04 mln. vergoeding burgercommissieleden;
- € 0,05 mln. Referendumcommissie;
- € 0,07 mln. werkbudget controlecommissie;
- € 0,18 mln. accountantskosten;
- € 0,99 mln. toevoeging aan de voorziening APPA;

- € 0,75 mln. bijdrage Zeelandproblematiek;
- € 1,72 mln. overige bestuurlijke kosten, zoals representatie, reis en verblijfkosten, scholing, webcast etc.

8.2.2. Grensoverschrijdende samenwerking

Omschrijving

In Limburg is de grens met onze burens nooit ver weg. En dat heeft impact. Of het nou gaat om de stikstofdepositie uit het buitenland, internationale acquisities, onze grensoverschrijdende treinverbindingen, samenwerking met bijvoorbeeld RWTH Aachen en de Brightlands-campusen, de GrensInfoPunten (GIP's) en arbeidsbemiddeling of de kwaliteit en kwantiteit van de Limburgse wateren. Wij zoeken vanuit de inhoudelijke aandachtsvelden actief de samenwerking met onze buurregio's en Europese instellingen op. We behartigen de Limburgse belangen in nauw overleg en goede verstandhouding met onze burens. We zijn vertegenwoordigd in verschillende gremia via het Huis van de Nederlandse Provincies in Brussel en de Grenspost Düsseldorf. Ook leveren we een financiële bijdrage aan drie Euregio's.

Kwaliteit

Het Limburgs belang is op alle relevante bestuurlijke en ambtelijke niveaus optimaal gediend.

Tijd

Dit is een continu proces.

Geld

Het budget grensoverschrijdende samenwerking bedraagt € 0,62 mln. Dit bestaat uit 55% personele lasten en 45% reguliere middelen (€ 0,28 mln.). Hierin zijn de financiële bijdragen opgenomen aan de drie Euregio's en het Huis van de Nederlandse Provincies in Brussel.

8.2.3. Coördinatie internationalisering en Euregio Maas-Rijn

Omschrijving

De kern van het internationaliseringsbeleid van Limburg ligt in de brede samenwerking met de directe buurlanden Duitsland en België en hun grensregio's. In de samenwerking met Noordrijn-Westfalen wordt in een breed partnerschap met Rijk, Land, grensprovincies, Bezirke en Euregio's gewerkt aan de bilaterale samenwerking via onder andere een jaarlijkse Grenslandconferentie en een Grenslandagenda.

Limburg is nauw betrokken bij de voorbereiding en uitvoering hiervan. De samenwerking met Vlaanderen krijgt gestalte via het regionaal bestuurlijk grensregio-overleg dat twee keer per jaar bijeenkomt. De start van een nieuwe Waalse regering, medio juli 2024, biedt de kans de samenwerking met Wallonië te herijken. Daarnaast vervult de Provincie Limburg de rol van Managementautoriteit van Interreg Euregio Maas-Rijn.

Kwaliteit

Het Limburgs belang is op alle relevante bestuurlijke en ambtelijke niveaus optimaal gediend.

Tijd

Dit is een continu proces.

Geld

Het budget Coördinatie internationalisering en Euregio Maas-Rijn bedraagt € 1,94 mln. Dit bedrag bestaat uit 84% personele lasten en 16% uitvoeringskosten voor Internationalisering (€ 0,11 mln.) en Interreg VI Euregio Maas-Rijn (0,22 mln.).

8.2.4. Externe relaties en Public Affairs

Omschrijving

Provincie Limburg ziet zich geconfronteerd met steeds grotere en complexere opgaven, die (deels) door het rijk bij de regionale overheden worden belegd. Daarnaast ligt er een ambitieus Limburgs collegeakkoord, met duidelijke economische en maatschappelijke accenten, die vragen om ondersteunend nationaal en Europees beleid en om additionele middelen uit nationale en Europese fondsen. De optelsom hiervan maakt dat het belangrijker is dan ooit om vanuit het Gouvernement en de brede Limburgse regio doelgericht en strak georganiseerd lobby te bedrijven. Deze lobby dient om te komen tot de juiste beleidsbeslissingen en tot de invulling van de benodigde randvoorwaarden, waaronder nadrukkelijk ook het beschikbaar komen van additionele fondsen. Want de opgaven en ambities zijn dusdanig dat de Provincie Limburg deze niet allemaal uit eigen middelen kan realiseren.

Reden voor de Provincie om zich zowel op het gebied van fondsenwerving als in het domein van de lobby (Public Affairs en externe relaties) sterker te organiseren. Een effectieve fundraising aanpak richting Brussel en Den Haag vraagt om selectiviteit van proposities en een proactieve samenwerking met onze partners. Deze fundraisingaanpak wordt ontwikkeld en geïntensiveerd met een onlangs gestart kernteam fundraising. Op basis van de door PS vastgestelde beleidskaders zijn de dossiers die kansrijk zijn voor bijdragen uit externe fondsen geselecteerd. Per dossiers wordt vanuit de systematiek van projecttafels een projectportfolio opgezet, kansrijke calls in beeld gebracht en aanvragen ingediend in samenwerking met externe partners. Hierbij wordt nadrukkelijk ingezet op de Regionale EU-programma's (OPZuid, Interreg en NSP-GLB), omdat de Provincie hier een bestuurlijke rol heeft voor wat betreft toekenning van

middelen. Bovendien wordt aan de voorkant de uitwerking van proposities gestimuleerd met de inzet van procesmiddelen. De fundraisingaanpak wordt versterkt door dossiers met elkaar te verbinden en vanuit een integrale insteek proposities te ontwikkelen. Een voorbeeld hiervan is de integrale wijkaanpak, die nu verder verkend en uitgewerkt zal worden.

De prioritaire lobbydossiers zijn richtinggevend voor de inzet van de provinciale lobby. Voorbeelden daarvan zijn de proposities die in Den Haag zijn aangeboden voor behoud en ontwikkeling van de basischemie en -industrie met Chemelot als onmisbare schakel, het definitief binnenhalen van de Einstein Telescope en het versterken van de Nederlandse defensie(industrie) met Limburgse expertise en ruimte. Een volgende stap was het Limburgs bod voor een duurzaam Chemelot. De Provincie Limburg zet, met steun van de meest betrokken gemeenten uiteen hoe de verduurzaming van Chemelot mogelijk gemaakt kan worden. De uitwerking van de andere proposities volgt na het zomerreces. Tijdens de uitwerking van de proposities worden de contacten met de departementen ingezet zodat ook duidelijk wordt welke bijdrage vanuit het rijk noodzakelijk is om gezamenlijk succes te kunnen bereiken. Om dat succes ook meetbaar te maken, wordt gebruik gemaakt van lobbydossiers die vanuit verschillende invalshoeken in de organisatie uitgewerkt worden. Op die manier werken Public Affairs, de lobbyoffice, programmamanagers en inhoudelijk collega's samen om Limburg nog beter in de bestuurscentra op de kaart te zetten.

Parallel aan de nieuwe lobbyaanpak van de Provincie wordt samen met de belangrijkste stakeholders in de regio gewerkt aan gezamenlijke afgestemde lobby-inspanningen bij relevante dossiers. Dit gebeurt onder de vlag van Brightlands, dat hiermee uitgroeit tot hét merk dat symbool staat voor het innovatieve Limburg (in al haar economische en maatschappelijke facetten). De Provincie verzorgt ook hiervan de coördinatie en de bijbehorende werkzaamheden zijn onderdeel van het takenpakket van de lobbyoffice.

Democratie in Nederland is een groot goed en vastgelegd in artikel 10 van onze grondwet. De Oekraïneoorlog doet ons beseffen dat vrede en vrijheid niet vanzelfsprekend zijn. Herdenken en Vieren moeten we voor onze generaties onderhouden en blijven hernieuwen.

In 2024 en 2025 vieren we dat de Tweede Wereldoorlog 80 jaar geleden ten einde kwam, na 5 jaar bezetting. Door het hele land staan we erbij stil dat Nederland dankzij de inzet van militairen van de geallieerde landen en met hulp van de verzetsbeweging haar vrijheid terugkreeg. Ook staan we stil bij het feit dat leven in vrijheid geen gegeven is. De start van de viering van 80 Jaar Vrijheid begint in Limburg in september 2024 en loopt door tot en met augustus 2025. Gedurende dit lustrumjaar (mede)organiseert Provincie Limburg diverse betekenisvolle herdenkingen en feestelijke vieringen.

In 2025 wordt bovendien inhoudelijk en financieel extra aandacht besteed aan vrijheidseducatie. Twee belangrijke mijlpalen rondom de herdenking en viering van 80 jaar vrijheid.

Kwaliteit

- Voor de geselecteerde Fundraising dossiers ondersteunen wij aanvragen, met een extra inzet op de Regionale programma's. Wij ondersteunen aanvragen met provinciale middelen en ambtelijke inzet, waarbij de provinciale prioriteiten leidend zijn. Ook zullen wij ons inzetten om samen met partners de beleidsvoorbereiding van nieuwe EU programma's (vanaf 2027 in uitvoering) te beïnvloeden;
- In 2025 (mede)organiseert Provincie Limburg diverse betekenisvolle herdenkingen en feestelijke vieringen. Tevens wordt inhoudelijk en financieel extra aandacht besteed aan vrijheidseducatie.

Tijd

Gedurende het hele jaar zullen wij aanvragen ondersteunen of voor een deel zelf opstellen die ingediend worden in de voor 2025 lopende en relevante calls van de programma's. In 2025 zal de monitoringsystematiek operationaal zijn, waarin wij subsidies die in Limburg landen monitoren en registreren. De eerste monitoringsrapportage met de resultaten van de ingediende aanvragen wordt in de Najaarsnota 2025 aan PS gepresenteerd .

De viering van 80 jaar vrijheid loopt tot en met augustus 2025.

Geld

Het budget externe relaties en public affairs bedraagt € 3,15 mln. Dit bedrag bestaat uit 31% personele lasten en 69% reguliere middelen. De reguliere middelen ad € 2,17 mln. bestaan uit:

€ 0,03 mln. bevrijdingsfestival Limburg;

€ 0,29 mln. public affairs;

€ 1,14 mln. Regiobranding Limburg;

€ 0,50 mln. procesmiddelen fundraising;

Nieuw is € 0,20 mln. voor de viering van 80 jaar vrijheid. Deze extra middelen zijn op 13-08-2024 door GS beschikbaar gesteld.

8.2.5. Rijkstaken CdK en Weerbare Overheid

Omschrijving

Rijks- en veiligheidstaken

De Commissaris van de Koning (CdK) voert zijn Rijkstaken – gebaseerd op zijn ambtsinstructie – uit. Deze rijkstaken behelzen onder meer Openbare Orde en Veiligheid, burgemeesterszaken & bestuurlijke verhoudingen, bestuurlijke integriteit gemeenten/ waterschap, Koninklijke Onderscheidingen & Predicaten, grenskwesties en worden separaat verantwoord aan de Rijksoverheid. Ook kan de CdK als Rijksorgaan een specifieke opdracht krijgen. Denk hierbij aan de rijksopdracht vluchtelingen, stikstof en grensoverschrijdende samenwerking.

Integriteit

De Commissaris van de Koning heeft op grond van de Provinciewet en zijn ambtsinstructie de verantwoordelijkheid de bestuurlijke integriteit te bevorderen. Deze verantwoordelijkheid valt uiteen in twee onderdelen:

- 1) De integriteit in eigen huis, de Provincie Limburg, waar het de ambtelijke organisatie, het college van GS en Provinciale Staten betreft (provinciewet).
- 2) De zorgplicht naar Gemeenten en Waterschap in Limburg (Rijkstaak).

Weerbare overheid

Naast bovenstaande taken is de CdK verantwoordelijk voor 'weerbare overheid', waarbinnen Veilige Publieke Dienstverlening (VPD), aanpak van ondermijning (o.a. Bibob, samenwerking RIEC), integriteit en bestuurscultuur worden ingezet. Provinciale (wettelijke) taken en rijkstaken worden gecombineerd uitgevoerd. De provinciale inzet voor een weerbare overheid en tegen ondermijning van het openbaar bestuur gaat de komende tijd onverkort door.

Kwaliteit

Rijkstaken worden doorlopend uitgevoerd.

Integriteit:

Bestaat uit de doorontwikkeling en het borgen van het integriteitsbeleid en -besef door middel van acties op het gebied van preventie, morele oordeelsvorming en handhaving binnen de ambtelijke en politiek-bestuurlijke provinciale omgeving. Binnen de Stuurgroep Kwaliteit Openbaar Bestuur Limburg is brede aandacht voor integriteit, bestuurscultuur en weerbare overheid.

Weerbare overheid en bestuurscultuur:

Het team BIBOB is (en wordt nog verder) uitgebreid. Aanpak van en aandacht voor ondermijning wordt met behulp van de handreiking Limburgse Norm naar een hoger niveau getild (provinciebreed samen met gemeenten, waterschap en andere partners). Er wordt blijvend ingezet op Veilige Publieke Dienstverlening en permanente inzet op versteviging en verbetering van de kwaliteit van het openbaar bestuur met diverse partners.

Tijd

Uitvoering vindt plaats van 1 januari tot en met 31 december 2025.

Geld

Het budget rijkstaken CdK en weerbare overheid bedraagt € 2,53 mln. Dit bedrag bestaat uit 61% personele lasten en 39% reguliere middelen ad € 0,98 mln. voor rijkstaken CdK, weerbare overheid en integriteit.

Nieuw is € 0,25 mln. voor weerbare overheid en integriteit. Deze middelen zijn op 13-08-2024 door GS beschikbaar gesteld.

Wat mag het kosten?

Voor het realiseren van de jaarplannen van dit programma bedragen de uitgaven € 26,78 mln. In deze begroting zijn nieuwe middelen toegevoegd voor:

- € 0,10 mln. voor de viering van 80 jaar vrijheid gedekt uit de programmareserve onvoorziene uitgaven;
- € 0,25 mln. voor weerbare overheid en integriteit gedekt uit het begrotingsresultaat.

Voor een nadere toelichting hiervan wordt verwezen naar de producten van dit programma, onderdeel Geld.

Het nadelige exploitatieresultaat ad € 24,44 mln. wordt gedekt uit de algemene dekkingsmiddelen (programma 9. Financiën en overhead).

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Primitieve begroting 2025
Lasten	
8 Provincie midden in de samenleving	
8.1 Regiodeals	
8.1.1 Regiodeals	
60587 T4 Programma Veiligheid 2e tranche	509
68037 Doorberekende personeelskosten	125
69761 T1P42 Brightlands Next Generation Farming	1.514
69887 Investeringsagenda NoordLimburg	1.750
Totaal 8.1.1 Regiodeals	3.898
Totaal 8.1 Regiodeals	3.898
8.2 Betrouwbare en integere overheid	
8.2.1 Bestuurlijke verhoudingen	
63216 Uitbestede werkzaamheden	30
63217 Werkbezoekenconferenties	16
63219 Rekenkamer	398
63234 Interbestuurlijk toezicht	47
63244 IPO Interprovinciaal overleg	1.886
63384 Werkbudget toezicht Gemeentefinancin	5
63415 Bestuurskracht versterken	79
63665 Werkbudget Controlecommissie	71
65108 Limburg agenda	93
65322 Apparaatskosten verg Statenlidmaatschap	1.345
65737 Fractievergoedingen	981
65738 Overige kosten Griffie	12
65740 Reis en verblijfkosten PS	113
65741 Representatiekosten PS	14
65743 ICTkosten PS	10
65744 Apparaatskosten salariskosten Griffie	1.445
65745 Reis en verblijfkosten Griffie	18
65746 Vorming en opleiding Griffie	19
65800 Representatie Griffie	2
65938 Accountantskosten onderzoek Jaarstukken	185
66073 Toevoegingvrijval voorziening APPA	993
67173 Doorberekende personele lasten GS	1.177
67174 Doorberekende pers lst vml bestuur	375
67743 Integriteit PS	38
67744 Onvoorziene uitgaven PS en Griffie	11
67988 Kapitaallasten	33
68071 Doorberekende personeelskosten	3.193

Exploitatie	Primitieve begroting 2025
68353 PSGS Keuken	77
68373 Mobiele telefonie Provinciaal Bestuur	10
68374 RV GS binnenland	582
68378 RV GS Buitenland	13
68380 Repr Protocol en decorum	19
68381 Repr Provinciaal bestuur	156
68506 Mobiele telefonie Griffie	4
68581 Leasetermijnen wagenpark Bestuur	165
68591 Brandstof wagenpark Bestuur	63
68823 Bijdrage oplossen Zeelandproblematiek	754
69142 Vergoeding burgercommissieleden	36
69231 SIS webcast en notulen	112
69259 Scholing PS	14
69564 Referendumcommissie	47
69848 DU Veilig Wonen	7
Totaal 8.2.1 Bestuurlijke verhoudingen	14.645
8.2.2 Grensoverschrijdende samenwerking	
63246 Euregio MaasRijn	142
63247 Euregio RijnMaasNoord	40
63248 Euregio RijnWaal	15
65818 Huis Nederlandse Provincies Brussel	82
68069 Doorberekende personeelskosten	344
Totaal 8.2.2 Grensoverschrijdende samenwerking	624
8.2.3 Coördinatie internationalisering en Euregio Maas-Rijn	
67631 Internationalisering	108
68068 Doorberekende personeelskosten	1.604
69631 Management Autoriteit Interreg VI	223
Totaal 8.2.3 Coördinatie internationalisering en Euregio Maas-Rijn	1.936
8.2.4 Externe relaties en Public Affairs	
60943 Bevrijdingsfestival Limburg	34
63242 Public affairs	294
67022 Regiobranding Limburg	1.140
68072 Doorberekende personeelskosten	984
69804 Bevrijdingsdag 2024 en 80 jaar bevrijding	200
69963 Procesmiddelen Fundraising	500
Totaal 8.2.4 Externe relaties en Public Affairs	3.152
8.2.5 Rijkstaken CdK en Weerbare Overheid	
60544 Veilige Publieke taak	20
60545 Tegengaan van ondermijning	100

Exploitatie	Primitieve begroting 2025
63229 Grenspalen	10
65568 Integriteit	94
67752 Rijks en veiligheidstaken CdK	684
68070 Doorberekende personeelskosten	1.547
69442 Procesmiddelen Wet Bibob	75
Totaal 8.2.5 Rijkstaken CdK en Weerbare Overheid	2.530
Totaal 8.2 Betrouwbare en integere overheid	22.886
Totaal 8 Provincie midden in de samenleving	26.784
Totaal Lasten	26.784
Baten	
8 Provincie midden in de samenleving	
8.1 Regiodeals	
8.1.1 Regiodeals	
60587 T4 Programma Veiligheid 2e tranche	371
69761 T1P42 Brightlands Next Generation Farming	1.135
Totaal 8.1.1 Regiodeals	1.506
Totaal 8.1 Regiodeals	1.506
8.2 Betrouwbare en integere overheid	
8.2.1 Bestuurlijke verhoudingen	
69848 DU Veilig Wonen	7
Totaal 8.2.1 Bestuurlijke verhoudingen	7
8.2.3 Coördinatie internationalisering en Euregio Maas-Rijn	
69631 Management Autoriteit Interreg VI	223
Totaal 8.2.3 Coördinatie internationalisering en Euregio Maas-Rijn	223
8.2.5 Rijkstaken CdK en Weerbare Overheid	
63229 Grenspalen	6
Totaal 8.2.5 Rijkstaken CdK en Weerbare Overheid	6
Totaal 8.2 Betrouwbare en integere overheid	236
Totaal 8 Provincie midden in de samenleving	1.742
Totaal Baten	1.742
Saldo van baten en lasten	-25.042
Onttrekkingen	
8 Provincie midden in de samenleving	
8.2 Betrouwbare en integere overheid	
8.2.4 Externe relaties en Public Affairs	
69977 Aanwending PR onvoorziene uitgaven	600
Totaal 8.2.4 Externe relaties en Public Affairs	600
Totaal 8.2 Betrouwbare en integere overheid	600
Totaal 8 Provincie midden in de samenleving	600

Exploitatie	Primitieve begroting 2025
Totaal Onttrekkingen	600
Saldo mutatie reserves	600
Resultaat	-24.442

Verbonden partijen inzake Provincie midden in de samenleving

Het Interprovinciaal Overleg (IPO) behartigt, samen met de andere provincies, de provinciale belangen op landelijk niveau. Middels de stichting Euregio Maas-Rijn werd de positie van Limburg in de Euregio Maas-Rijn bestuurlijk verankerd. De opvolger van de stichting is de Europese groepering voor territoriale samenwerking, welke zich richt op het oplossen van problemen met een grensoverschrijdend karakter.

De Zuidelijke Rekenkamer doet onderzoek naar doelmatigheid, doeltreffendheid en rechtmatigheid van het door het Provinciebestuur van Limburg en Noord-Brabant gevoerde bestuur.

9. Financiën en overhead

Financiën en overhead

Dit programma bestaat uit twee onderdelen:

- overhead: betreft sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces, zoals huisvesting, ICT, management, facilitaire diensten etc.;
- overige financiële posten (onvoorzien, taakstelling 2023-2027 etc.) en algemene dekkingsmiddelen (provinciefonds, opcenten MRB, dividend etc.).

Onze beleidskaders en verordeningen

- Financiële verordening 2023 (evaluatie gepland in 2024)
- Sturing in Samenwerking 3.0
- Verordening onderzoeken doelmatigheid en doeltreffendheid
- Controleverordening Provincie Limburg 2020

Wat mag het kosten?

De totale uitgaven van dit programma bedragen € 93,36 mln., waarvan € 64,02 mln. geraamde uitgaven (waarvan overhead € 57,16 mln.) en € 29,37 mln. stortingen in de algemene reserve.

Middels deze programmabegroting vragen wij Provinciale Staten in te stemmen met het beschikbaar stellen van € 0,20 mln. voor de uitvoering van de Toekomstvisie 2050 welke dient als een van de bouwstenen voor de actualisatie van de Provinciale Omgevingsvisie (POVI). Dekking vindt plaats uit de programmareserve economie.

Verder zijn in de lasten van dit programma de volgende algemene financiële posten opgenomen:

- voor onvoorzien uitgaven hebben we hier een begrotingspost van € 2,19 mln.
- voor loonstijgingen € 1,83 mln. en nog in te zetten personele lasten € 1,19 mln.

De baten van dit programma bedragen € 416,02 mln. aan algemene dekkingsmiddelen. Deze baten dekken de uitgaven in de beleidsprogramma's. De algemene dekkingsmiddelen bestaan uit de volgende posten:

- opcenten motorrijtuigenbelasting ad € 126,59 mln., geïndexeerd in lijn met het Coalitieakkoord 2023-2027;
- algemene uitkering Provinciefonds ad € 252,22 mln., conform Meicirculaire 2024 van het Rijk;
- inkomsten uit dividenden ad € 12,80 mln. betreffen met name Enexis Holding NV;
- opbrengsten ad € 24,10 mln. betreffen rentes van uitzettingen publieke taak, obligatieportefeuille en leningen aan decentrale overheden.

Bij de onttrekkingen aan de reserves is met name de Algemene reserve ad € 68,40 mln. ingezet als dekking van de gefaseerde budgetten bij de Najaarsnota 2024.

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Primitieve begroting 2025
Lasten	
9 Financiën en overhead	
9.1 Overhead	
9.1.1 Overhead	57.163
Totaal 9.1 Overhead	57.163
9.2 Algemene financiën	
9.2.1 Opcenten motorrijtuigenbelasting	716
9.2.2 Provinciefonds	12
9.2.3 Dividenden	10
9.2.4 Rente	901
9.2.5 Stelposten en overige financiën	3.025
9.2.6 Onvoorzien	2.194
Totaal 9.2 Algemene financiën	6.858
Totaal 9 Financiën en overhead	64.022
Totaal Lasten	64.022
Baten	
9 Financiën en overhead	
9.1 Overhead	
9.1.1 Overhead	309
Totaal 9.1 Overhead	309
9.2 Algemene financiën	
9.2.1 Opcenten motorrijtuigenbelasting	126.590
9.2.2 Provinciefonds	252.224
9.2.3 Dividenden	12.800
9.2.4 Rente	24.099
Totaal 9.2 Algemene financiën	415.713
Totaal 9 Financiën en overhead	416.022
Totaal Baten	416.022
Saldo van baten en lasten	352.000
Stortingen	
9 Financiën en overhead	
9.2 Algemene financiën	
9.2.5 Stelposten en overige financiën	29.370
Totaal 9.2 Algemene financiën	29.370
Totaal 9 Financiën en overhead	29.370
Totaal Stortingen	29.370
Onttrekkingen	
9 Financiën en overhead	
9.1 Overhead	

Exploitatie	Primitieve begroting 2025
9.1.1 Overhead	2.024
Totaal 9.1 Overhead	2.024
9.2 Algemene financiën	
9.2.5 Stelposten en overige financiën	69.945
Totaal 9.2 Algemene financiën	69.945
Totaal 9 Financiën en overhead	71.969
Totaal Onttrekkingen	71.969
Saldo mutatie reserves	42.599
Resultaat	394.599

Verbonden partijen inzake Financiën en overhead

De Nederlandse Waterschapsbank (NWB) en de BNG bank dragen zorg voor de financiering van de publieke sector. Het publiek belang is om in deze sectorbanken te participeren zodat zij in staat blijven de publieke sector tegen aantrekkelijke voorwaarden te faciliteren.

Het Nazorgfonds gesloten stortplaatsen is ingericht ter financiering van de eeuwigdurende nazorg van voormalige stortplaatsen.

Verplichte paragrafen

1. § Lokale heffingen

Inleiding

Deze paragraaf geeft inzicht in de uitgangspunten voor de heffing van belastingen en rechten, de lokale lastendruk en de kwijtschelding.

Een deel van onze inkomsten bestaat uit provinciale belastingen en heffingen, die betaald worden door de inwoners en ondernemers in onze provincie. Daarvan is de belangrijkste inkomstenbron de opcenten op de motorrijtuigenbelasting (MRB). Daarnaast kennen wij de volgende heffingen: leges, grondwaterheffing en ontgrondingenheffing.

Inkomsten uit lokale heffingen

Bij het heffen gaan wij uit van het profijtbeginsel. Het uitgangspunt is dat degene die profiteert van een voorziening, voor die voorziening betaalt. Het profijtbeginsel manifesteert zich sterker bij heffingen (bijvoorbeeld leges) dan bij belastingen (bijvoorbeeld opcenten motorrijtuigenbelasting). Daarnaast wordt rekening gehouden met interne en externe kaders en wet- en regelgeving, waaronder verschillende artikelen uit de Provinciewet (art. 222 t/m 226). De regels van de provinciale heffingen, evenals de toegepaste heffingsmaatstaven komen expliciet aan de orde bij de jaarlijkse vaststelling van de Legesverordening Limburg met de bijbehorende tarieventabel en de Grondwaterheffingsverordening. De uitgangspunten voor deze heffingen vormen de basis voor de programmabegroting.

In onderstaande tabel wordt een overzicht gegeven van de totale inkomsten uit lokale heffingen.

Inkomsten lokale heffingen

€ x 1.000

	Realisatie 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
Opcnten MRB	115.365	119.370	126.590	130.134	134.364	138.462
Leges	1.020	1.967	3.049	3.049	3.049	3.049
Grondwaterheffing	1.058	1.104	1.141	1.141	1.141	1.141
Totaal	117.443	122.441	130.780	134.324	138.554	142.652

Beleid ten aanzien van de diverse provinciale heffingen

Het beleid van de volgende provinciale heffingen wordt hierna toegelicht, te verdelen in de onderdelen:

- opcenten op de motorrijtuigenbelasting en lokale lastendruk;
- leges in het kader van de Omgevingswet;
- grondwaterheffing;

- ontgrondingenheffing;
- kwijtscheldingsbeleid.

Opcenten op de motorrijtuigenbelasting

Op basis van het huidige Coalitieakkoord 2023-2027 "Elke Limburger telt!" kiezen wij ervoor de motorrijtuigenbelasting in lijn te brengen met de rest van onze begroting door de indexatie van het aantal opcenten gelijk te trekken met de algehele begrotingsindex. In onderstaande tabel is de ontwikkeling van het aantal opcenten weergegeven voor de periode 2024 tot en met 2028.

Aantal opcenten MRB 2024-2028

Per 1 januari	Aantal opcenten	Prijsindex t.o.v. voorgaand jaar
2024	83,1	3,15%
2025	85,8	3,30%
2026	88,2	2,80%
2027	91,1	3,25%
2028	93,9	3,05%

Lokale lastendruk

Onder lokale lastendruk wordt verstaan hoe de lokale belastingen zich verhouden tot de landelijke belastingen. Hierbij is met name de hoogte van de opcenten van belang. Het aantal opcenten op de motorrijtuigenbelasting dat de provincies mogen heffen, is met ingang van 1 januari 2025 gemaximeerd op 147,1.

De Belastingdienst verstrekt jaarlijks een gewichtsuitdraai van het Limburgse wagenpark bestaande uit overzichten met de aantallen personenauto's en motoren, onderverdeeld naar gewichtsklasse en soort brandstof. Aan de hand van de gewichtsuitdraai opgesteld naar de situatie van 28 juni 2024 zijn de opbrengsten aan provinciale opcenten op de motorrijtuigenbelasting 2025-2028 geraamd met een opbrengst per opcent van ruim € 1,475 mln. Op basis van het maximaal te heffen aantal opcenten van 147,1 en de feitelijke heffing van 85,8 kent de Provincie een onbenutte belastingcapaciteit van 61,3 opcenten oftewel een onbenutte belastingcapaciteit in 2025 van € 90,4 mln.

Ontwikkeling aantal opcenten MRB 2022-2025

	2022	2023	2024	2025
Provincie Limburg	79,1	80,6	83,1	85,8
Landelijk gemiddelde	83,7	84,7	87,4	88,8
Wettelijk maximum	118,4	125,8	138,3	147,1
Limburg als % van het wettelijke maximum	66,9%	64,1%	60,1%	58,3%

Leges in het kader van de Omgevingswet

Provincies zijn, samen met Gemeenten, voor een groot deel verantwoordelijk voor de ruimtelijke ordening in Nederland. De nieuwe Omgevingswet is een fundamentele stelselherziening van het omgevingsrecht. In de Omgevingswet is alle wetgeving ten aanzien van het fysieke domein geïntegreerd, zowel inhoudelijk als procedureel. Deze wet vervangt de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo), Wet ruimtelijke ordening (Wro), de Wet milieubeheer, de Ontgrondingenwet, de Wet Natuurbescherming (Wnb) en de Waterwet (gedeeltelijk).

In de Omgevingswet zijn in hoofdstuk 13 financiële bepalingen over leges en heffingen opgenomen. De Omgevingswet is per 1 januari 2024 in werking getreden. De Legesverordening Limburg 2025 en de bijbehorende tarieventabel wordt op deze vernieuwde wetgeving aangepast.

Grondwaterheffing

Provincies kunnen een grondwateronttrekkingsheffing opleggen aan onttrekkers van grondwater. De opbrengst is bedoeld als dekking voor bepaalde specifiek aangewezen grondwateruitgaven van de Provincie. De heffing is ondergebracht in artikel 13.4b van de Omgevingswet. Nadere regels zijn opgenomen in artikel 8.3 en 8.4 van het Omgevingsbesluit. De grondwaterheffing wordt geheven over de hoeveelheid onttrokken grondwater conform het beleid en de tarieven in de Grondwaterheffingsverordening Limburg.

Ontgrondingenheffing

Op grond van artikel 13.4a van de Omgevingswet kan bij provinciale verordening een ontgrondingenheffing worden ingesteld (dit artikel is ontleend aan artikel 21f van de Ontgrondingenwet). Per 1 januari 2009 is de heffing in Limburg beperkt tot het bestrijden van de kosten van toe te kennen schadevergoedingen ten gevolge van een ontgrondingsbeschikking. De ontgrondingenheffing wordt geheven van houders van ontgrondingsvergunningen en machtigingen en bedraagt € 90 per vergunde hoeveelheid stoffen van 10.000 m³ conform de Heffingsverordening ontgrondingen van de Provincie Limburg.

Kwijtscheldingsbeleid

Het provinciale kwijtscheldingsbeleid volgt het Rijksbeleid op grond van artikel 232e, tweede lid, van de Provinciewet op. Uitzonderingen daarop zijn, in daartoe voorkomende gevallen, in de desbetreffende verordening opgenomen. Dit beleid wordt uitsluitend gehanteerd voor natuurlijke personen. Aan niet-natuurlijke personen wordt geen kwijtschelding verleend. Aangezien het leeuwendeel van de belastingplichtigen niet-natuurlijke personen betreft, is kwijtschelding niet of nauwelijks aan de orde. Bij de invordering van leges wordt geen kwijtschelding verleend op grond van artikel 232e, derde lid van de Provinciewet. Artikel 6 van Legesverordening Limburg 2025 verwijst hiernaar.

2. § Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Inleiding

Met de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing doet de Provincie Limburg verslag van de risico's die zij mogelijk loopt bij de uitvoering van de beleidsdoelstellingen of die zij heeft opgelopen tijdens de beleidsbepaling in voorgaande jaren en die financieel niet zijn afgedekt. Deze paragraaf bevat minimaal een uiteenzetting van de wettelijk verplichte onderdelen:

- het beleid inzake de weerstandscapaciteit en de risico's;
- een inventarisatie van de weerstandscapaciteit;
- een inventarisatie van de risico's;
- overzicht kengetallen financiële positie.

De Provincie Limburg presenteert daarnaast de confrontatie tussen de risico's en beschikbare weerstandscapaciteit en biedt aan het begin van deze paragraaf de conclusie over het weerstandsvermogen.

Uit onderstaande tabel blijkt dat de beschikbare weerstandscapaciteit voldoende is om de (gewogen) risico's af te dekken. Op het (incidentele) weerstandsvermogen is een zodanig groot surplus aanwezig dat dit ruim voldoende is om meerjarig als buffer te dienen voor het benodigde weerstandsvermogen, dankzij de sterke positie van het provinciale Eigen Vermogen.

In algemene zin kan worden opgemerkt dat het risicoprofiel, zoals toegelicht in deze paragraaf is gestegen door met name de herijking van het provinciefonds.

€ x 1 mln.

Stand per 1-1	Incidenteel	Structureel	B2025	B2024
Beschikbare weerstandscapaciteit	857	90	947	936
Gewogen risico's	33	18	51	39
Surplus weerstandsvermogen	824	72	896	898
Beslag op Weerstandsvermogen	4%	20%	5%	4%

Beleid inzake weerstandcapaciteit en risico's

In het licht van voortdurende economische veranderingen, maatschappelijke verschuivingen en onvoorziene uitdagingen, speelt het weerstandsvermogen een cruciale rol.

De belangrijkste uitgangspunten van het risicobeleid en risicomangement zijn:

- Risicomangement is onderdeel van de reguliere planning- en control cyclus en levert een bijdrage aan het realiseren van bestuurlijk gewenste doelstellingen, beleidseffecten en prestaties van de Provincie Limburg;
- Risicomangement heeft de functie om risico's op kansen en bedreigingen expliciet te maken en is erop gericht om de verworven kennis en ervaring met betrekking tot risico's te verankeren binnen de organisatie.

Als definitie voor het begrip Risicomangement wordt gehanteerd: "Het gestructureerd managen van de risico's, opdat een organisatie om financiële dan wel niet-financiële redenen de beleidsdoelen niet of niet volledig realiseert". Hierbij is risicomangement een methode voor het op systematische wijze identificeren, analyseren, evalueren, beheersen, monitoren en communiceren van de risico's die samenhangen met een activiteit, functie of proces met als doel het verschaffen van een redelijke mate van zekerheid dat de doelstellingen van de organisatie zullen worden gerealiseerd.

Als definitie voor het begrip 'Risico' wordt gehanteerd: 'onzekerheid dat een gebeurtenis zich voordoet, waarbij zowel positieve als negatieve effecten kunnen optreden, die van invloed zijn op het doelbereik'. In de afgelopen jaren zijn reeds maatregelen getroffen op het gebied van risicopreventie en –signalering om het risicobewustzijn binnen de organisatie te stimuleren:

- Het permanent verbeteren van de administratieve organisatie en interne controle in nauw overleg met de huisaccountant;
- Het uitwerken van uniforme concernstandaarden (Zo werken wij!). Deze standaarden omvatten naast gedetailleerde uitvoeringsregels om een uniforme werkwijze van processen te borgen, tevens een Risk & Control Framework;
- Het hanteren van het beleidskader Misbruik en Oneigenlijk gebruik (M&O). Met dit kader beschikt de Provincie over een integraal beleid op het gebied van Misbruik en Oneigenlijk gebruik van provinciale regelingen en voorzieningen en integriteit;
- Het periodiek updaten van het kader “Sturing in samenwerking 3.0”, een beschrijving van het strategisch investerings-en uitvoeringskader. Dit doorontwikkelde sturingskader 3.0 is door Provinciale Staten vastgesteld op 5 februari 2021. Dit kader is in het najaar 2023 geëvalueerd. Deze evaluatie diende als input voor het te ontwikkelen en op te stellen SiS 4.0.

Het team Concerncontrol en –advies binnen het cluster Concern zorgt voor een extra onafhankelijke blik op het totale systeem van control. Door middel van audits of steekproeven worden de control werkzaamheden binnen de eerste en tweede lijn getoetst op diverse aspecten (financieel, juridisch, planning, doelmatigheid, risico's etc.). Werkzaamheden zijn onder andere;

- Het opstellen en jaarlijks updaten van een fraude-risicoanalyse;
- Het uitwerken van uniforme concernstandaarden (Zo werken wij!);
- Het ontwikkelen en vaststellen van een integraal kader voor risicomanagement binnen de provincie, dat duidelijkheid geeft over de ambities en inhoud ten aanzien van risicomanagement op cluster niveau, bij de deelnemingen en programma's en projecten;
- Het aanscherpen van control bij deelnemingen conform GS nota 9 juli 2024.

Inventarisatie van de weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit betreft het vermogen om financiële tegenvallers op te vangen, zonder dat dit invloed heeft op de voortzetting van de bestaande taken. Dit 'vermogen' is het geheel van middelen en mogelijkheden binnen de financiële positie van de Provincie, die zij als 'vrij aanwendbaar' wil aanmerken. Het betreft dus vrij aanwendbare middelen waar geen enkele verplichting tegenover mag staan en mogelijk nog te genereren (onbenutte) inkomsten.

In overeenstemming met het BBV maken wij bij de opbouw en samenstelling van de weerstandscapaciteit onderscheid tussen incidentele en structurele componenten.

Onder incidentele risico's wordt verstaan risico's welke een éénmalige last tot gevolg kunnen hebben.

Onder structurele risico's wordt verstaan risico's welke leiden tot structurele lasten (meerdere boekjaren).

Onder incidentele weerstandscapaciteit wordt verstaan de middelen en mogelijkheden die éénmalig kunnen worden ingezet.

Onder structurele weerstandscapaciteit wordt verstaan de middelen en mogelijkheden welke structureel (meerdere boekjaren) kunnen worden ingezet.

Structurele weerstandscapaciteit

De structurele weerstandscapaciteit is vooral van belang voor het opvangen van optredende risico's die over de tijd uitgestrekt effect hebben en om de incidentele weerstandscapaciteit aan te vullen na het optreden van risico's. De structurele middelen om risico's op te vangen bestaat uit de onbenutte belastingcapaciteit van bijna € 79 mln. in 2024. In 2025 bedraagt dit peil € 90 mln. De stijging van de onbenutte belastingcapaciteit is het gevolg van de terughoudendheid in verhoging van de provinciale opcenten.

Incidentele weerstandscapaciteit

De omvang van de beschikbare incidentele weerstandscapaciteit bedraagt, op basis van de balans per 1-1-2025, ruim € 857 mln. feitelijk bestaande capaciteit uit de Algemene reserve. Een deel van deze reserve wordt ook gebruikt om middelen over de jaren te faseren.

€ x 1 mln.

Inventarisatie incidentele weerstandscapaciteit	
Capaciteit Algemene reserve vrij aanwendbaar	857
Incidentele weerstandscapaciteit	857

Risico-inventarisatie

Het risicoprofiel van de Provincie is breder dan de risico's die wij in deze paragraaf presenteren. Risico's komen immers in alle soorten en maten voor. Vanuit begrotingsoogpunt zijn echter vooral de financiële risico's van belang. De risico's die we onderkennen hebben betrekking op: Verbonden partijen, leningen/garanties, debiteuren, het grondbeleid, groot onderhoud. En daarnaast op risico's die voortvloeien uit de uitoefening van de provinciale taken. De voorschriften uit het BBV geven aan dat, indien nodig, een voorziening moet worden getroffen. Daarnaast zijn er bestemmingsreserves ingesteld. Een en ander is samengebracht in onderstaande tabel:

€ x 1 mln.

Aandachtsgebied	Inschatting risico's	Voorziening	Reserve	Onderdeel weerstandsvermogen
Verbonden partijen en leningen	127	9	118	
APPA	8	8		
Debiteuren	13	13		
Grondbeleid	14	14		
Overig (uitvoering programma's etc.)	51			51
Incidentele weerstandscapaciteit	213	44	118	51

Belangrijke risico's in de begrotingprogramma's

Aandachtsgebied	Risico
1. Regionale economie	Europese programma's
3. Regionale bereikbaarheid en OV	Maaslijn
	Concessie
4. Ruimtelijke ontwikkeling	Grondbeleid
	Bodemsanering
8. Financiën en overhead	Provinciefonds
	Loon- en prijsindexering
	Opcenten MRB
	Rente-inkomsten

Top 4 grootste risico's

De grootste risico's met impact op het weerstandsvermogen worden hieronder beschreven. Hierbij merken wij op dat de risico's in deelnemingen en leningen hier niet meegenomen zijn, omdat deze reeds gedekt zijn middels de risicoreserve SIS 3.0.

Maaslijn

Financiële impact

Met een kredietbesluit in september 2023 en het vaststellen van de begroting 2024 is er een extra krediet gevoteerd voor de investeringen in het infraproject Maaslijn. De kapitaallasten zullen als gevolg van dit besluit vanaf 2026 met € 1,34 mln. per jaar toenemen. In dit krediet zitten naar verwachting ruim voldoende reserveringen om toekomstige tegenvallers op het infra-gedeelte op te vangen. Prorail heeft de uitvoering van het werk gecontracteerd. De aanneemsom viel binnen de begroting. Daarmee zijn de financiële risico's aan de investeringszijde gemitigeerd.

Daarnaast zijn er gedurende 3 jaren incidentele meerkosten ten aanzien van de OV-concessie van naar schatting € 20 tot € 27 mln. per jaar. Hiervoor wordt het benodigd incidenteel weerstandsvermogen geschat op € 28,8 mln.

Omschrijving van het risico

De scopewijziging waarbij de einddatum van het project wijzigt van 2024 naar 2027 heeft financiële consequenties voor het infragedeelte, maar heeft ook gevolgen voor de openbaar vervoerconcessie als gevolg van het niet tijdig kunnen inzetten van elektrisch materieel. De meerkosten als gevolg van langere exploitatie met dieseltreinen moet voor 50% door het Rijk en voor 50% door Limburg worden gedragen. Daartoe zal in Q4 2024 een voorstel aan PS worden voorgelegd.

Termijn duidelijkheid

Eind 2024.

Ontwikkeling / status

Provinciale Staten hebben op 19 december 2022 en 29 september 2023 moties 2951, respectievelijk 2987 aangenomen waarin het college van Gedeputeerde Staten onder meer wordt verzocht om bij de regering de eis neer te leggen dat de Maaslijn net als alle andere spoorprojecten in Nederland een Rijksproject wordt en dat vanaf 1 januari 2021 alle meerkosten van het project Maaslijn voor 100 procent ten laste van het Rijk moeten komen. Op 27 maart 2024 zijn Provinciale Staten geïnformeerd dat het college van Gedeputeerde Staten op dit moment geen mogelijkheid ziet om tot invulling van de oproep uit de moties 2951 en 2987 te komen voor de aanlegkosten Maaslijn. De meerkosten voor langere dieselexploitatie van de Maaslijn worden voor 50% door het Rijk gedragen.

Acties / beheersing

Het langer in stand houden van de (dure) exploitatie van de Maaslijn met dieseltreinen is geen risico meer, maar wordt vanaf 1 januari 2025 een feit. Daarom zal voor die tijd een voorstel voor financiële dekking van deze exploitatielasten aan PS worden voorgelegd.

Provinciefonds

Financiële impact

De ontwikkeling van de algemene uitkering wordt bepaald door:

- de ontwikkeling van het bruto binnenlands product;
- overige ingrepen van het Rijk;
- taakmutaties;
- de onder- of overschrijding van het BCF-plafond;
- herijking of herverdeling van het provinciefonds.

Als gevolg van de wijziging van financieringssystematiek vanaf 2024 wordt de groei of krimp van het provinciefonds niet langer bepaald door het systeem van samen de trap op en samen de trap af, maar door de meerjarige ontwikkeling van het bruto binnenlands product. Dit moet leiden tot meer stabiliteit en dus minder fluctuaties. Hierdoor daalt een deel van de structurele risico's rondom het provinciefonds. Nieuwe taken of taken die bij de provincies verdwijnen leiden ook tot meer of minder middelen. Uitgangspunt is dat de middelen toereikend zijn om de taak uit te voeren. Een taakmutatie leidt dan wel tot een wijziging van de algemene uitkering of een decentralisatie-uitkering, maar niet tot een wijziging van de financiële ruimte. De financiële impact is nihil.

Relevante ontwikkelingen

Overige ingrepen van het Rijk zijn afhankelijk van de uitwerking van het nieuwe regeerakkoord. Op het moment van publiceren van de programmabegroting is nog niet bekend of er maatregelen komen die effect hebben op de ontwikkeling van het provinciefonds.

Daarnaast speelt het risico betreffende het plafond BTW- Compensatiefonds (BCF). Overschrijden de BTW- claims van provincies en gemeenten het plafond, dan wordt de overschrijding gekort op het provincie- en gemeentefonds. Omgekeerd leidt een onderschrijding van het plafond tot een toevoeging aan het provincie- en gemeentefonds. Voorlopig gaan we ervan uit dat de financiële impact € 1 mln. (incidenteel) kan zijn.

Al in mei 2021 is het proces gestart voor het herijkingsonderzoek provinciefonds. Dat proces loopt op dit moment nog steeds. Doel is te komen tot een geactualiseerd model voor de verdeling van de algemene uitkering van het provinciefonds dat voldoet aan de eisen van de Financiële verhoudingswet. Draagvlak is van groot belang.

Voor 2024 bedraagt de voorlopige stand van de algemene uitkering € 248,84 mln.

Termijn duidelijkheid

De uitkering 2024 wordt definitief vastgesteld in de meicirculaire 2025.

Omschrijving risico's

Op dit moment blijkt op basis van voorlopige uitkomsten dat het nieuwe verdeelmodel sterk nadelig kan zijn voor Limburg. Dit staat op gespannen voet met de uitkomsten van onderzoeken "Elke regio telt". Over de uitkomsten van het proces zal, zodra meer bekend is via de reguliere informerende stukken over de circulaires, worden gerapporteerd.

Acties / beheersing

Via het IPO is er een constant overleg over de voorstellen van het Rijk.

Europese programma's

Financiële impact

Voor de periode 2014-2020 is wederom uitgegaan van een maximaal risico van € 4 mln. met een impact (incidenteel) op het weerstandsvermogen van € 2 mln. Over deze periode zijn geen financiële claims ingediend.

Omschrijving risico

Het risico houdt verband met mogelijke correcties bij de eindafrekening van de EU bijdrage in Europese Programma's door Brussel en de Rijkscofinancieringsbijdrage door de lidstaat.

De Provincie Limburg maakt zoveel mogelijk gebruik van subsidies vanuit de Europese structuurfondsen (o.a. OPZuid en de Interreg-A programma's). De EU-regelgeving stelt dat de 'Lead partner' van een project verantwoordelijk c.q. aansprakelijk is voor de financiële risico's van het gehele project, dus bijvoorbeeld in geval van een korting op de EFRO bijdrage. Een lagere vaststelling wordt in principe

doorbelast aan de projectuitvoerder. Daar waar de Provincie Limburg 'Lead partner' is, geldt dus ook een terugbetalingsrisico wanneer EU-middelen niet conform de geldende wet- en regelgeving worden besteed. Datzelfde geldt voor de Rijkscofinancieringsbijdrage. Een vergelijkbaar risico loopt de Provincie met de Specifieke Uitkering (SPUK) van het Rijk, waarbij ook aan bestedingsvoorwaarden voldaan moet worden en sprake kan zijn van een terugvordering.

Mede gelet op mogelijke EU-controles in de periode t/m 2023 blijft het wenselijk om de maximale financiële impact op € 4 mln. te houden.

Termijn duidelijkheid

De afrekening van het programma 2014-2020 loopt tot 2026, dus de reservering blijft gehandhaafd.

Acties / beheersing

De (externe) uitvoeringsorganisaties van de EU programma's beoordelen de juridische aspecten van de EFRO-projectsubsidies. Voor wat betreft het aandeel provinciale cofinanciering zijn wij zelf verantwoordelijk voor de juridische toetsing. In de regel wordt een provinciale cofinanciering aan een Limburgse partner in een EU project afgegeven als een inspanningsverplichting. Het financiële risico is zodoende beperkt.

Indexering loon- en prijsstijgingen

Financiële impact

In de begroting 2025 zijn de 'bekende' loon- en prijsstijgingen meegenomen in alle relevante lastenramingen. Voor de verwachte nieuwe CAO provincies is ruimte gereserveerd. Vanaf 2025 is, in lijn met de meicirculaire 2024 provinciefonds, rekening gehouden met verdere loon- en prijsstijgingen. Dekking voor deze raming vinden we standaard in het accres bij de algemene uitkering en (indien van toepassing) in de indexering van de opcenten motorrijtuigenbelasting.

Omschrijving risico

Zowel de belasting van de post 'Indexering loon- en prijsstijging' als de dekking kan in het algemeen tussen de eerste raming in de primaire begroting en de realisatiecijfers in de jaarrekening aanzienlijk wijzigen. Bovendien kunnen van jaar op jaar de post 'Indexering loon- en prijsstijging' en de aangewezen dekkingsmiddelen fors veranderen.

Als gevolg van het coalitieakkoord "Elke Limburger telt 2023-2027" gaan de opcenten deels meebewegen met de indexatie van de programmabegroting.

Door de fluctuaties in de belasting van de post en in de dekkingsmiddelen bestaat er altijd het risico dat de aangewezen dekkingsmiddelen ontoereikend zijn. We schatten het maximale risico normaal op € 2 miljoen.

De Europese Centrale Bank zet in op beperking van de inflatie naar 2%.

Termijn duidelijkheid

Het accres 2024 wordt definitief bekendgemaakt in de meicirculaire 2025. Over de nieuwe CAO provincies 2025 (de huidige CAO loopt tot 1 juli 2025) is nog geen vaststellingsdatum bekend.

Acties / beheersing

De enige variabele, waar de Provincie sturing aan kan geven, is de indexering van de opcenten motorrijtuigenbelasting. Deze bedraagt voor 2025 3,3%.

Kengetallen BBV inzake financiële positie

Met ingang van de begroting 2016 is in het BBV voorgeschreven dat in deze paragraaf een set van zes verplichte kengetallen wordt opgenomen. Naast de set van kengetallen wordt een beoordeling van de onderlinge verhouding van de kengetallen in relatie tot de financiële positie opgenomen. De kengetallen

en de beoordeling geven gezamenlijk inzicht over de financiële positie van de Provincie. Met ingang van de begroting 2017 dienen eveneens de geprognostiseerde balansen te worden opgenomen in de begroting en de meerjarenraming. Hierdoor krijgen Provinciale Staten meer inzicht in de ontwikkeling van onder andere de investeringen, het aanwenden van reserves en voorzieningen en de financieringsbehoefte. Op basis van de (geprognostiseerde) balansen kunnen de voorgeschreven kengetallen worden berekend voor 2021-2026. Wij merken op dat er (landelijk) geen normen voor kengetallen zijn benoemd.

De voorgeschreven kengetallen zullen achtereenvolgens worden beschreven en toegelicht.

De kengetallen netto schuldquote, netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte geldleningen, de solvabiliteitsratio en het kengetal grondexploitatie hebben betrekking op de balans. Uit onderstaande toelichting blijkt dat de overschotten aan middelen afnemen. De solvabiliteitsratio geeft aan dat er een goede mate van weerbaarheid bestaat en het financieel risico met betrekking tot de grondexploitatie is minimaal te noemen.

De kengetallen structurele exploitatieruimte en de belastingcapaciteit hebben betrekking op de exploitatie. Uit de berekening van de kengetallen blijkt dat de structurele baten voldoende zijn en dat er nog ruimte is om de structurele baten te verhogen. De onbenutte belastingcapaciteit 2024 was € 79 mln. Bij de programmabegroting 2025 is dit € 90,4 mln.

Op basis van bovenstaande kan geconcludeerd worden dat de financiële positie van de Provincie Limburg als voldoende kan worden bestempeld.

Netto schuldquote

De netto schuld weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de Provincie ten opzichte van de eigen middelen. De netto schuldquote geeft een indicatie van de druk van rentelasten en aflossingen op de exploitatie. Het wordt berekend als het verschil tussen de eigen middelen en de schulden gerelateerd aan de baten exclusief de mutaties in de reserves.

Om inzicht te verkrijgen in hoeverre er ook sprake is van doorlenen, wordt de netto schuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven. Op die manier wordt duidelijk aangegeven wat het aandeel is van de verstrekte leningen en de betekenis daarvan voor de schuldenlast.

Een negatieve schuldquote betekent dat er sprake is van een overschot aan middelen. Het overschot neemt af door de investeringen in projecten. Indien nodig zal aanvullende financiering nodig zijn.

Door de netto schuldquote weer te geven inclusief de doorgeleende gelden verkrijgen we inzicht in hoeverre er sprake is van doorlenen. Zo blijkt wat het aandeel is van de verstrekte leningen en wat dit betekent voor de schuldenlast. Logisch gevolg is dat de overschotten stijgen. Als beide schuldquotes worden vergeleken, kan worden geconcludeerd dat er een substantieel bedrag wordt doorgeleend.

Schuldquote	R2023	B2024	B2025	B2026	B2027	B2028
Netto schuldquote	18%	32%	43%	42%	42%	42%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	-181%	-206%	-129%	-121%	-114%	-106%

Solvabiliteit

Deze ratio geeft inzicht in de mate waarin de Provincie in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Het geeft het eigen vermogen weer als percentage van het balanstotaal. Het eigen vermogen bestaat uit de reserves en het resultaat uit het overzicht van baten en lasten.

De solvabiliteitsratio is een maat voor de weerbaarheid van de Provincie. De mate van weerbaarheid in combinatie met de andere kengetallen geeft een indicatie over de financiële positie van de Provincie. Als we het vreemd vermogen beschouwen, zien we dat dit met name bestaat uit overlopende passiva. Dit betreft voor een substantieel deel beschikte subsidies. Gezien de hoogte van het vreemd vermogen kunnen we concluderen dat de berekende ratio ruim voldoende is om aan de financiële verplichtingen te voldoen. Er is sprake van een zeer gezonde vermogenspositie.

	R2023	B2024	B2025	B2026	B2027	B2028
Solvabiliteitsratio	76%	77%	77%	77%	78%	78%

Grondexploitatie

In het verleden is gebleken dat de grondexploitaties een forse impact kunnen hebben op de financiële positie van Provincies. De boekwaarde van de grondposities zijn van belang. Deze moeten worden terugverdiend bij verkoop. De omvang van de boekwaarde van de gronden wordt gerelateerd aan de baten exclusief de mutaties in de reserves. De waarde staat nu negatief, als gevolg van vooruitontvangen inkomsten op onze projecten. De vraag is uiteindelijk wat de projecten opleveren in financiële zin. De paragraaf grondbeleid geeft hier inzicht in.

De omvang van de grondexploitatie is bij de Provincie gering. Er is dan ook geen sprake van een materieel risico.

	R2023	B2024	B2025	B2026	B2027	B2028
Kengetal grondexploitatie	-2%	0%	0%	0%	0%	0%

Structureel exploitatiesaldo

Voor de beoordeling van het structurele en reële evenwicht van de begroting is het onderscheid tussen structurele en incidentele baten/lasten van belang. We spreken van incidentele baten/lasten als het gaat om eenmalige zaken die zich gedurende maximaal 3 jaar voordoen. Het onderscheid tussen structureel en incidenteel is vastgelegd in een notitie van de commissie BBV. De structurele exploitatieruimte wordt bepaald door het saldo van de structurele baten en lasten en het saldo van de structurele toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves gedeeld door de totale baten exclusief mutatie reserves.

Een positief kengetal betekent dat we een positief saldo hebben tussen de structurele baten/lasten en de onttrekking/toevoegingen aan de reserves. Het betekent dat er flexibiliteit zit in de begroting.

Als gevolg van nadelige effecten van structurele baten uit o.a. provinciefonds, beleggingen en leges enerzijds en o.a. hogere structurele lasten en lagere baten anderzijds, daalt de structurele exploitatieruimte. De verwachting is dat na afronding van het proces van herijking provinciefonds het kengetal zal dalen bij ongewijzigd beleid.

	R2023	B2024	B2025	B2026	B2027	B2028
Structurele exploitatieruimte	10%	10%	9%	9%	9%	4%

Opcenten motorrijtuigenbelasting

Een Provincie heeft de mogelijkheid het aantal opcenten te verhogen tot het maximaal te heffen aantal opcenten zoals dat door het Rijk wordt bepaald. De belastingcapaciteit van Provincies wordt berekend door het aantal opcenten in jaar t (het begrotingsjaar) te relateren aan het gemiddelde van het aantal opcenten van alle Provincies in jaar t-1 en uit te drukken in een percentage.

Uit onderstaand overzicht blijkt dat de Provincie Limburg onder het landelijk gemiddelde zit qua heffen van provinciale opcenten.

Belastingcapaciteit	R2023	B2024	B2025	B2026	B2027	B2028
Aantal opcenten t.o.v. landelijke gemiddelde	95%	98%	97%	97%	97%	97%
Landelijk gemiddelde jaar t-1	100%	100%	100%	100%	100%	100%

3. § Onderhoud kapitaalgoederen

Inleiding

Kapitaalgoederen zijn van belang voor de realisatie van provinciale programma's. Zo speelt een goed onderhouden infrastructuur een belangrijke rol in de economie en het sociaal leven. Een integrale afweging tussen aanwezigheid van kapitaalgoederen, duurzaamheidseisen, kwaliteitsniveau, onderhoud en visie is van strategisch belang voor de Provincie en voor haar financiële positie.

Met de paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen in de begroting stellen Provinciale Staten kaders voor onderhoud van infrastructuur, wegbeheer en gebouwen.

Infrastructuur

Infrastructurele kapitaalgoederen, waaruit onze infrastructuur bestaat, komen voor in diverse uitvoeringsprogramma's. Dit is van essentieel belang voor de Limburgse economie en de verbinding tussen mensen. Provincie Limburg faciliteert de regionale infrastructuur en zorgt hierbij voor een balans tussen goede bereikbaarheid. De kapitaalgoederen worden in goede conditie gehouden aan het kwaliteitsniveau 'Basis' en worden qua inrichting afgestemd op de toekomstvisie. Dit houdt in dat zowel betreffend gebruik door de diverse modaliteiten alsook de (verwachte) groei in intensiteit meegenomen worden in de ontwikkeling van de infrastructuur.

Het beleid voor het onderhouden van onze infrastructuur is opgenomen in de door Provinciale Staten op 26 april 2024 vastgestelde 'Nota Infrastructurele Kapitaalgoederen Provincie Limburg 2024-2027'. Dit kader handhaaft het voorzieningenniveau van de provinciale wegen op kwaliteitsniveau 'Basis'. Door invulling te geven aan dit kader wordt voor het beheer en onderhoud van de provinciale weginfrastructuur ingezet op een weginfrastructuur die in orde is qua techniek, functie, duurzaamheid en circulariteit, welke

administratief-juridisch qua eigendommen en beheergrenzen correct is vastgelegd en welke invulling geeft aan een natuur-inclusieve inrichting.

Binnen dit kader is Provincie Limburg verantwoordelijk en draagt zorg voor het beheer, onderhoud en de rehabilitatie van de infrastructuur. Provincie Limburg is eigenaar van de infrastructuur bestaande uit globaal 450 km weg (inclusief naastgelegen voorzieningen).

Het beheer en onderhoud wordt, daar waar mogelijk, gecombineerd met andere provinciale programma's. Deze reconstructies zijn opgenomen in het Integraal Programma Mobiliteitsopgaven Limburg 2023–2027 (IPML).

Beheer en onderhoud van nieuwe of aangepaste structuur

Daar waar nieuwe infrastructuur wordt gerealiseerd of infrastructuur wordt aangepast, markeert de ingebruikname het punt van overdracht aan de beheerder. De kosten voor het beheer en onderhoud van de provinciale infrastructuur zullen, indien het aanzienlijke wijzigingen zijn, op het moment van ingebruikname ten laste worden gebracht van de provinciale begroting. Bij kleinschalige aanpassingen worden deze wijzigingen in de vierjaarlijkse bijstelling van de Nota Infrastructurele Kapitaalgoederen meegenomen. In onderstaande tabel is het moment van ingebruikname van deze nieuwe infrastructuur opgenomen. Voor een aantal onderdelen van de provinciale infrastructuur wordt, vanwege de functie en ligging in het totale infrastructuurnetwerk, onderzocht of deze op termijn overgedragen kunnen worden aan derde partijen (gemeenten).

Tabel 3.1. Oplevering projecten

Nr. IPML	Wegnummer	Naam	Project	Periode
B5	N270	Eindhoven-Well	N270 Koninginnebrug	2026
B22	N564	Weert-Lozen	N564 Brug Nyrstar	2028
B48	N281	Nijswiller-Hoensbroek	N281 Rehabilitatie 4-baans gedeelte gem. Heerlen (fundering en verharding, km 22- 32)	2025
W7	N270	Eindhoven-Well	N270 VIA Venray projecten (incl. afrit Deurnseweg)	2025
W19	N266-N275	Nederweert-Helmond	N266-N275 Nederweert	2026
W20	N273	Ittervoort-Venlo	N273 kom Neer	2028
W24	N280	Weert-Roermond	N280 Deelproject West-Leudal (incl. reconstructie aansluiting N280/N279 rotonde en carpoolplaats Kelpen)	2028
W37	N297	Born - Millen	Gebiedsontwikkeling Randweg VDL Nedcar	on hold
	N276	Brunssum - St Joost		
W45	Ntb	Nieuw wegvak	Randweg Abdissenbosch	on hold
W59	N595	Valkenburg-Wittem	N595 Wittemer Allee	2026
W60	N598	De Hut-De Plank	N598 P 246 De Hut - De Plank fase 1	2026

Financiële consequenties voor de begroting

Financiële consequenties van de uitvoering van beheer- en onderhoudswerkzaamheden volgend uit de NIK 2024-2027 en de planning uit het IPML zijn vertaald in de begroting 2025 en bijhorende meerjarenraming in het begrotingsprogramma 7. Een bereikbaar en toegankelijk Limburg.

Tabel 3.2. Exploitatiebudget (bedragen € x 1.000)

Omschrijving	Realisatie 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
Exploitatielasten *	21.283	32.791	32.585	32.585	32.585	32.585

* Incl. steunpunten wegen.

Investerings in weginfra

Onderstaande tabel geeft inzicht in reeds door PS vastgestelde vervangings-, levensduurverlengende of uitbreidingsinvesteringen. De nieuwe investeringsprojecten maken onderdeel uit van de investeringsplanning, zoals opgenomen in de financiële begroting.

Tabel 3.3. Investerings (bedragen € x 1.000)

Omschrijving	Realisatie 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Projecten	20.868	23.742	53.422	9.983	18.598
Kunstwerken	1.141	3.768	4.985	0	0
Vervangingsinvesteringen	4.448	19.429	24.117	20.900	16.285
Totaal	26.457	46.939	82.524	30.883	34.883

De hoge uitgaven in 2025 betreffen m.n. de projecten N595 Wittemer Allee en N598 De Hut - De Plank.

Gebouwen

De provincie Limburg heeft 10 gebouwen in eigendom. Dit zijn:

- het Gouvernement aan de Maas;
- drie steunpunten voor provinciale wegen te Hulsberg, Sittard en Nederweert;
- drie provinciale musea, te weten: het Bonnefantenmuseum te Maastricht, het Limburgs Museum te Venlo en het Discovery Museum te Kerkrade;
- kasteel Groot Buggenum te Grathem (inclusief bijbehorende dienstwoning);
- cargoloods Oost Maastricht-Airport;

- het stationsgebouw van de Zuid Limburgse Stoomtrein Maatschappij Simpelveld (inclusief bijbehorende loods, werkplaats, watertoren en seinhuisjes).

Het bestuur, de directie en de provinciale medewerkers zijn gehuisvest in het Gouvernement en de drie steunpunten, de overige gebouwen worden verhuurd aan de betreffende organisaties die het gebouw gebruiken.

Beleid

Het goed onderhouden van de provinciale gebouwen en de gebouwgebonden (technische) installaties is van groot belang voor de functionele beschikbaarheid van de voorzieningen en de gezondheid en het welzijn van medewerkers. Tevens is het uitvoeren van goed onderhoud van belang voor de representativiteit, de energie-efficiëntie en het waardebehoud van de gebouwen. In veel gevallen leidt dit ook tot een kostenbesparing op de lange termijn.

Verder kan de implementatie van duurzame technologieën en producten bij het uitvoeren van het onderhoud bijdragen aan de Provinciale doelstellingen op het gebied van duurzaamheid en klimaatneutraliteit. Gelet op het voorgaande is goed onderhoud van de provinciale gebouwen dus van belang voor de uitvoering van de provinciale programma's.

Het doel van het onderhoudsproces is het waarborgen van het vereiste onderhoudsniveau van alle provinciale gebouwen. Om dit doel te bereiken zijn voor alle gebouwen Meerjarenonderhoudsplannen (MJOP's) opgesteld, die ten grondslag liggen aan de planning en uitvoering van het (groot) onderhoud. Op basis van deze plannen wordt ook de financiële voorziening voor het groot onderhoud van de provinciale gebouwen ingericht. Tevens wordt voldaan aan het besluit begroting en verantwoording (BBV) van het Ministerie Binnenlandse Zaken en de voorwaarden van de accountant.

Verduurzaming gebouwen

De gebouwen zijn in de afgelopen jaren op diverse gebieden verduurzaamd en hebben nagenoeg allemaal het energielabel A. (Voor de kantoorruimten is de minimale eis energielabel C.) In het kader van de Wet milieubeheer is bij RVO voldaan aan de informatieplicht energiebesparing.

Voor alle provinciale gebouwen zijn in 2024 energiebesparingsrapporten opgesteld waarin maatregelen zijn opgenomen voor de verdere verduurzaming van deze gebouwen in de komende jaren. Bij natuurlijke vervangingsmomenten van installaties en voorzieningen worden indien en voor zover mogelijk energiezuinige alternatieven toegepast. Aanvullende doelstellingen en maatregelen m.b.t. CO₂- en energiereductie binnen de provinciale vastgoedportefeuille zijn nader uitgewerkt in het toekomstige provinciale Uitvoeringsplan Duurzaamheid 2024-2030 (zie: paragraaf 9 "Duurzaamheid").

In het kader van de Provinciale energiestrategie (PES) is in het verleden onderzocht of het mogelijk is om op de beschikbare gebouwde omgeving PV-panelen aan te brengen. In het kader van de voorbeeldfunctie, wordt alleen duurzaam opgewekte energie ingekocht en is onze bedrijfsvoering duurzaam en circulair.

Plannen in 2025

- De aanschaf van duurzaam geproduceerde bureaus voor het Gouvernement en de steunpunten;
- Het renoveren van diverse ruimten in gebouwdeel A van het Gouvernement;
- het renoveren van de klimaatinstallatie van de Veldekezaal van het Gouvernement;
- Het uitvoeren van groot onderhoud van de liftinstallaties van het Gouvernement en de Limburgse Musea;
- Het vervangen van de gebouwbeheersystemen van de Limburgse Musea;

- Het vervangen van TL-verlichting door duurzame LED-verlichting in de Limburgse Musea;
- Het realiseren van PV-panelen op één of meer provinciale gebouwen;
- De inkoop / aanbesteding van een nieuw contract voor gas voor diverse provinciale gebouwen;
- Het optimaliseren van het contractbeheer- en management van onderhoudscontracten;
- Uitvoering geven aan de onderhoudsactiviteiten, zoals opgenomen in de Meerjarenonderhoudsplannen.

4. § Financiering

Inleiding

De paragraaf Financiering biedt nader inzicht in: 1) de portefeuille met liquide middelen en beleggingen van (tijdelijk) overtollige liquide middelen; 2) de portefeuille met uitstaande geldleningen en verstrekte borgstellingen aan verbonden partijen en derde marktpartijen uit hoofde van het publiek belang* en 3) de portefeuille met opgenomen geldleningen ten behoeve van zowel specifieke projectfinanciering als ook de eigen algemene balansfinanciering voor Provincie Limburg.

*Geïnvesteed agiokapitaal in deelnemingen maakt geen deel uit van deze paragraaf en is opgenomen in de paragraaf Verbonden partijen.

De primaire taak van de financieringsfunctie is dat te allen tijde voldoende werkkapitaal beschikbaar is om tijdig aan alle financiële verplichtingen te kunnen voldoen, opdat de financiële continuïteit van de Provincie Limburg gewaarborgd blijft en dat de in de meerjarenbegroting opgenomen beleidsdoelstellingen zonder belemmering van financiering uitgevoerd kunnen worden.

Een secundaire maar even zo belangrijke taak van de financieringsfunctie is dat de Provincie haar (tijdelijk) overtollige middelen in een verantwoorde balans inzet ten behoeve van zowel directe stimulering van het publieke belang in Limburg als ook het realiseren van beleggingsrendementen. Deze beleggingsrendementen komen op indirecte wijze, als rentebaten in de meerjarenbegroting, eveneens toe aan de Limburgse maatschappij.

De paragraaf Financiering is als volgt opgebouwd:

- Financiering integraal;
- Algemene ontwikkelingen;
- Portefeuille Uitzettingen van (tijdelijk) overtollige liquide middelen;
- Portefeuille Uitzettingen uit hoofde van het publiek belang;
- Portefeuille Opgenomen geldleningen;
- Verantwoording wettelijke normen - Kasgeldlimiet;
- Verantwoording wettelijke normen - Renterisiconorm;
- Verantwoording van wettelijke normen - Drempelbedrag Schatkistbankieren;
- Verantwoording wettelijke normen - Europese Monetaire Unie (EMU)-saldo

Financiering integraal

Uit de financiële balans per 31 december 2023 (Pepperflow, Jaarstukken 2023), valt af te lezen dat Provincie Limburg een balanstotaal heeft van € 2.187 mln. De volgende onderdelen van deze balans komen direct voort uit de activiteiten behorend bij de financieringsfunctie:

- De activazijde van de balans toont de bezittingen van de Provincie. De Provincie bezit voor in totaal € 1.124 mln. aan obligaties, deposito's en uitstaande langlopende geldleningen en voor nog eens € 208 mln. aan kortlopende uitzettingen en liquide middelen;
- De passivazijde laat zien hoe de activa zijn gefinancierd. Hieruit valt af te lezen dat het overgrote deel

van de provinciale activa met eigen vermogen is gefinancierd (€ 1.670 mln.) en in relatief beperkte mate met vreemd vermogen. De vaste schuldbestand uit ultimo 2023 uit € 47,4 mln. aan opgenomen langlopende geldleningen.

De activa zoals hierboven bij het eerste gedachtestreepje beschreven zijn onderverdeeld in de volgende twee financieringsportefeuilles:

1. Portefeuille Uitzettingen (tijdelijk) overtollige liquide middelen;
2. Portefeuille Uitzettingen uit hoofde van het publieke belang.

De opgenomen geldleningen, zoals vermeld bij het tweede gedachtestreepje, zijn ondergebracht in de volgende financieringsportefeuille:

3. Portefeuille Opgenomen geldleningen.

In tabel 4.1 wordt het portefeuille overzicht van de drie voornoemde financieringsportefeuilles weergegeven. In de tabel wordt de verwachte nominale hoofdsom per aanvang boekjaar 2025-2029 weergegeven, rekening houdend met de reguliere contractuele aflossingen. Er wordt hierbij geen rekening gehouden met toekomstige nieuwe uitzettingen of opnames in dezelfde portefeuille, omdat dit afhankelijk van bestuurlijke besluitvorming nog ongewis is. Vrijvallende middelen komen in beginsel toe aan het schatkistbankieren rekening-courant en de aflossingen op opgenomen geldleningen worden betaald uit ditzelfde rekening-courant. Het schatkistbankieren rekening-courant is een portefeuille onderdeel van de portefeuille Uitzettingen (tijdelijk) overtollige liquide middelen.

De verwachte totale nominale waarde van de drie financieringsportefeuilles samen per aanvang 2025 bedraagt naar verwachting € 1.137,8 mln. en per aanvang 2026 € 981,4 mln. Dit houdt in dat de drie gedefinieerde financieringsportefeuilles in 2025 naar verwachting met circa € 156,4 mln. dalen. Deze middelen zullen enerzijds op basis van de begrote investeringsplanning verschuiven naar de materiële vaste activa (bijvoorbeeld als gevolg van grondaankopen of investeringen in infrastructuur) en zullen anderzijds conform de programmabegroting worden ingezet als financiering van de inzet van de programmareserves 2024-2027 (de bestuurlijke intensiveringsmiddelen uit het coalitieakkoord).

De totaal verwachte renteopbrengst per portefeuille per boekjaar wordt eveneens in tabel 4.1 gepresenteerd. In de verwachte renteopbrengst zijn voorzichtigheidshalve uitsluitend de renteopbrengsten opgenomen gebaseerd op bestaande getekende leningcontracten. Dit maakt dat de te ontvangen variabele rente op rekening-courant en rente op eventuele toekomstige uitzettingen en opnames hierin (nog) niet zijn meegenomen. Afhankelijk van het werkelijke saldo op rekening-courant, de ontwikkelingen op de geld- en kapitaalmarkten en het risicoprofiel van toekomstige uitzettingen zullen de te realiseren rentebaten gedurende het begrotingsjaar tot een begrotingsvoordeel kunnen leiden. Dit maakt dat in tabel 4.1 in beginsel van boekjaar tot boekjaar een daling in de rentebaten wordt gepresenteerd, wat periodiek met de realisatie van variabele rentebaten en toekomstige uitzettingen zal worden aangevuld. De totaal verwachte renteopbrengsten in boekjaar 2025, zoals verwerkt in de programmabegroting, bedraagt vooralsnog € 28,8 mln.

Financiële karakteristieken per portefeuille

Elke financieringsportefeuille (en ook elk portefeuille onderdeel) heeft zijn eigen kenmerken die hieronder beknopt worden benoemd:

1. Portefeuille Uitzettingen van (tijdelijk) overtollige liquide middelen - Deze portefeuille heeft een relatief hoge liquiditeitswaarde, omdat een aanzienlijk deel van de portefeuille in direct beschikbaar rekening-courant en/of bijna direct opeisbare rijks-deposito's (d.w.z. binnen één á enkele werkdagen) is ondergebracht. Ook is het kredietrisico binnen deze portefeuille relatief laag, omdat de tegenpartij altijd een overige Nederlandse overheidsorganisatie is dan wel een

- financiële instelling met een sterke kredietrating (minimaal A bij twee van de drie grote ratingbureaus). Daar staat tegenover dat de rentepercentages vaak lager zijn, omdat een groot deel van de portefeuille kortlopend uitstaat en er weinig tot geen risico-opslagen zijn toegevoegd;
2. Portefeuille Uitzettingen uit hoofde van het publieke belang - Het primaire doel van deze portefeuille is het tegemoet komen aan partijen die met haar activiteiten het publiek belang in Limburg dienen. De portefeuille heeft een lage liquiditeitswaarde, omdat geldleningen aan verbonden partijen en derden marktpartijen een relatief lange looptijd kennen en slechts in (zeer) beperkte mate vervroegd afgelost (kunnen) worden. Gegeven het maatwerk in de leningsovereenkomsten is er tevens vrijwel geen secundaire markt om deze geldleningen voortijdig met cessie aan derden over te kunnen dragen. Ook is het kredietrisico op deze portefeuille aanzienlijk hoger en is het aanvraagproces en het leningbeheer intensiever dan in de overige portefeuilles. Daar staat tegenover dat de rentepercentages binnen deze portefeuille vaak meerdere procentpunten hoger liggen als resultante van de toegevoegde marktconforme risico-opslagen;
 3. Portefeuille Opgenomen geldleningen – De Provincie heeft goede toegang tot de (sector)banken en overige financiële instellingen voor het kortlopend (< 1 jaar) en langlopend (> 1 jaar) inlenen van gelden, waardoor de toegankelijkheid tot het inlenen van aanvullende liquiditeiten toereikend is. Over het algemeen geldt hoe korter de inleenperiode hoe gunstiger de rentetarieven zijn, met dien verstande dat de rentelasten ook sneller kunnen stijgen bij marktverschuivingen (renterisico). Vooralsnog heeft de Provincie geen aanvullende liquiditeitsbehoefte voor eigen gebruik. De Provincie heeft wel langlopend opgenomen geldleningen ten behoeve van specifieke projecten.

Tabel 4.1 Portefeuille overzicht uitstaande en opgenomen gelden per aanvang boekjaar (nominaal x € 1.000)

Portefeuille overzicht	2025	2026	2027	2028	2029
1. Portefeuille Uitzettingen (tijdelijk) overtollige liquide middelen	543.558	501.255	538.564	448.791	495.304
2. Portefeuille Uitzettingen uit hoofde van het publieke belang	618.525	499.761	427.373	410.457	383.555
Totaal uitstaande financiële middelen	1.162.083	1.001.016	965.937	859.248	878.859
3. Portefeuille Opgenomen geldleningen	-24.286	-19.648	-15.010	-10.371	-5.915
Saldo uitstaande en opgenomen geldleningen	1.137.798	981.368	950.926	848.877	872.944

Integrale prognose renteopbrengsten per boekjaar (bedragen x € 1.000)

Renteopbrengsten per portefeuille	2025	2026	2027	2028	2029
1. Portefeuille Uitzettingen (tijdelijk) overtollige liquide middelen	12.734	9.023	7.344	4.793	3.749
2. Portefeuille Uitzettingen uit hoofde van het publieke belang	11.364	7.343	6.307	5.779	5.046
Boekhoudkundige vrijval van reserves uit verleden verkoop van obligaties	4.622	3.470	1.749	413	132
Totaal aan renteopbrengsten per boekjaar	28.720	19.836	15.400	10.985	8.927
3. Portefeuille Opgenomen geldleningen	-34	-22	-11	0	0
Saldo renteopbrengsten per boekjaar	28.686	19.814	15.389	10.985	8.927

Algemene ontwikkelingen

Interne ontwikkelingen

De financiering van de provinciale taken en het beheer van de provinciale financiële activa zijn vastgelegd in de vigerende Financiële verordening Provincie Limburg, het Treasurystatuut en het strategisch investeringsbeleid en uitvoeringskader Sturing in Samenwerking (SiS). De effectiviteit van SiS 3.0 is in 2024 geëvalueerd en wordt doorontwikkeld tot SiS 4.0. SiS 4.0 zal naar verwachting in de eerste helft van 2025 aan Provinciale Staten worden aangeboden. De Financiële verordening is in 2023 vastgesteld en zal voor aanvang van 2025 wederom geactualiseerd voor vaststelling aan PS worden aangeboden. In lijn met voornoemde actualisaties (SiS 4.0 en Financiële verordening 2024) zal eveneens het Treasurystatuut in 2025 worden geactualiseerd en voor besluitvorming aan Gedeputeerde Staten worden aangeboden.

Externe ontwikkelingen

De vigerende Financiële verordening Provincie Limburg en het Treasurystatuut voldoen aan de wettelijke kaders, waaronder het Besluit Begroting & Verantwoording (BBV), de Wet financiering decentrale overheden (Wet fido), de Regeling uitzettingen en derivaten decentrale overheden (Ruddo), de Regeling schatkistbankieren decentrale overheden (Skb) en de Uitvoeringsregeling financiering decentrale overheden (Ufdo). Omtrent verslagjaar 2025 en verder zijn door de Rijksoverheid geen wetswijzigingen aangekondigd die van materiële invloed op het huidige financieringsbeleid van Provincie Limburg zouden kunnen zijn. Mocht dit wijzigen dan zal daar tijdig op worden geanticipeerd.

Portefeuille Uitzettingen van (tijdelijk) overtollige middelen

Gedeputeerde Staten ziet er op toe dat de benodigde en de (tijdelijk) overtollige liquide middelen prudent worden beheerd. In de vigerende Financiële verordening en het vigerende Treasurystatuut zijn de doelstellingen en de nadere uitvoeringsregels ten aanzien van het financieringsbeleid vastgelegd, alsmede de taken, rollen en bevoegdheden. De Provinciale organisatie voert deze financieringsactiviteiten in eigen beheer uit.

Samenstelling van de portefeuille

De portefeuille omvang inclusief verwachte renteopbrengsten in de periode 2025-2029 is opgenomen in tabel 4.2. Hieronder wordt per portefeuille onderdeel een nadere toelichting gegeven.

Portefeuille onderdeel 1a: van de voorheen significante obligatieportefeuille van de Provincie resteert per 1 januari 2025 nog slechts één obligatie met een nominale waarde van € 63,6 mln. Deze resterende bedrijfsobligatie (uitgegeven door Rabobank) zal tot einddatum (eind 2025) worden aangehouden. Nieuwe aankopen van obligaties zijn in de vigerende Wet fido (Wet financiering decentrale overheden) niet meer toegestaan, waarmee dit portefeuille onderdeel vanaf de begroting 2026 zal verdwijnen.

Portefeuille onderdeel 1b: in het portefeuille onderdeel 'Geldleningen aan decentrale overheden' zijn alle uitzettingen aan Nederlandse decentrale overheden met een looptijd langer dan 1 jaar opgenomen. Aanvang 2025 heeft dit portefeuille onderdeel een totaalomvang van € 280 mln. In de periode van 2025 tot 2029 zal een aanzienlijk aantal leningen met een totaalvolume van € 142 mln. vrijvallen. Afhankelijk van nieuwe feiten en omstandigheden is de verwachting dat met het doen van periodieke nieuwe uitzettingen dit portefeuille onderdeel in de periode 2025-2029 (nagenoeg) op peil zal blijven.

Portefeuille onderdeel 1c: de regeling Schatkistbankieren voorziet in de mogelijkheid om deposito's in meerdere looptijden en met een vast rentetarief bij het Ministerie van Financiën af te sluiten. De rentetarieven zijn gelijk aan de kapitaalmarktrente waartegen de Staat der Nederlanden zich kan financieren op de internationale financiële markten. Doordat het rendement op deze deposito's circa 30 tot 40 basispunten lager ligt dan uitzettingen aan decentrale overheden, maar daarentegen wel direct opeisbaar zijn in geval van aanvullende liquiditeitsbehoefte, worden Rijksdeposito's actief gebruikt voor een beperkt deel van de beleggingsmix. Het doel van plaatsing in Rijksdeposito's is het (onder normale marktomstandigheden) verkrijgen van een iets hoger rendement dan het saldo op rekening-courant.

Portefeuille onderdeel 1d: het schatkistbankieren rekening-courant saldo is in de eerste plaats benodigd voor de dagelijkse inkomsten en uitgaven van de Provincie op concernniveau. Het is noodzakelijk om op dagelijkse basis voldoende saldo beschikbaar te hebben om tijdig aan alle betalingsverplichtingen te kunnen voldoen. In geval van (tijdelijke) tekorten zullen er middelen ingeleend kunnen worden (zie portefeuille Opgenomen leningen) en bij (tijdelijk) overtollige liquide middelen zou het overtollige deel voor een bepaalde duur kunnen worden uitgezet ten behoeve van het publiek belang en/of een hoger renterendement. Om tijdig voldoende inzicht te hebben in de liquiditeitsbehoefte wordt een meerjarenprognose liquiditeit opgesteld waarin meerjarig alle begrote exploitatie inkomsten en uitgaven, investeringen en financieringsmutaties zijn opgenomen. In tabel 4.2 is het verwachte rekening-courant saldo per aanvang boekjaar opgenomen, uitgaande van géén nieuwe uitzettingen en opnames in de financieringsportefeuilles. Gelet op de toename van het rekening-courant saldo is het, afhankelijk van nieuwe feiten en omstandigheden, de verwachting dat nieuwe uitzettingen wel mogelijk zijn. Omdat de rentevergoeding op rekening-courant variabel is en het banksaldo intra-boekjaar aanzienlijk kan fluctueren, worden voorzichtigheidshalve (vooralsnog) geen renteopbrengsten over het positief banksaldo in de begroting verwerkt. Binnen de reguliere P&C-cyclus zullen de verwachte rentebaten periodiek worden bijgesteld.

Tabel 4.2 Portefeuille Uitzettingen (tijdelijk) overtollige liquide middelen per aanvang boekjaar (nominaal x € 1.000)

Portefeuille onderdelen	2025	2026	2027	2028	2029
1a. Bedrijfsobligaties (uitfasering)	63.620	0	0	0	0
1b. Geldleningen aan decentrale overheden	279.920	228.380	201.840	172.300	137.760
1c. Schatkistbankieren deposito's	0	0	0	0	0
1d. Schatkistbankieren rekening-courant*	200.018	272.875	336.724	276.491	357.544
1. Totaalomvang portefeuille	543.558	501.255	538.564	448.791	495.304
Verwachte renteopbrengsten per portefeuille onderdeel					
	2025	2026	2027	2028	2029
1a. Obligatieportefeuille (uitfasering)	2.624	0	0	0	0
1b. Geldleningen aan decentrale overheden	10.110	9.023	7.344	4.793	3.749
1c. Schatkistbankieren deposito's	0	0	0	0	0
1d. Schatkistbankieren rekening-courant	0	0	0	0	0
1. Totaal renteopbrengsten portefeuille	12.734	9.023	7.344	4.793	3.749

*Het rekening-courant saldo per aanvang boekjaar is berekend op basis van de meerjarenprognose liquiditeit. Het deel van dit saldo dat (tijdelijk) overtollig is, kan in aanmerking komen voor nieuwe uitzettingen.

Portefeuille Uitzettingen uit hoofde van het publieke belang

De portefeuille uitzettingen uit hoofde van het publieke belang bevat (uitsluitend*) alle geldleningen aan en borgstellingen ten behoeve van verbonden partijen en derden marktpartijen uit hoofde van het publiek belang. Conform de Financiële verordening artikel 21 en artikel 22 lid 3 zijn in het vigerende beleidskader Sturing in Samenwerking (beleidskader SiS) de voorwaarden en condities vastgelegd waartegen de Provincie een geldlening uit hoofde van het publiek belang zou kunnen verstrekken. Tevens is in het beleidskader SiS vastgelegd hoe uitvoering wordt gegeven aan het leningbeheer en risicomanagement

van de individuele leningen en de portefeuille als geheel.

* De portefeuille met het ingelegde eigen vermogen (via aandelenverwerving en agiostortingen) in provinciale deelnemingen is opgenomen in de Paragraaf Verbonden Partijen.

Een overzicht van de omvang en de verwachte renteopbrengsten van de uitgezette geldleningen aan verbonden partijen en derden partijen en het totaal aan verstrekte borgstellingen is opgenomen in tabel 4.3.

In het portefeuille onderdeel Geldleningen aan verbonden partijen wordt er in beginsel rekening mee gehouden dat de drie uitstaande hybride geldleningen van elk € 50 mln. aan de sectorbanken BNG Bank en NWB Bank per eerste call-datum door de bank worden afgelost. Mochten de sectorbanken besluiten (eenzijdig recht) om niet tot aflossing over te gaan, dan wordt de verwachte aflossing in de planning één jaar opgeschoven.

Tabel 4.3 Portefeuille Uitzettingen publiek belang per aanvang boekjaar (nominaal x € 1.000)

Portefeuille onderdelen	2025	2026	2027	2028	2029
2a. Geldleningen aan verbonden partijen	336.347	232.140	175.905	171.641	161.347
2b. Geldleningen aan derde partijen	242.178	227.621	211.468	198.816	182.208
Subtotaal uitstaande middelen	578.525	459.761	387.373	370.457	343.555
2c. Borgstellingen aan bank	40.000	40.000	40.000	40.000	40.000
2. Totaalomvang portefeuille	618.525	499.761	427.373	410.457	383.555
Verwachte renteopbrengsten per portefeuille onderdeel					
	2025	2026	2027	2028	2029
2a. Geldleningen aan verbonden partijen	9.360	5.371	4.451	4.103	3.752
2b. Geldleningen aan derde partijen	2.004	1.972	1.856	1.676	1.294
2c. Borgstellingen aan bank (vergoeding van begunstigen)	0	0	0	0	0
2. Totaal renteopbrengsten portefeuille	11.364	7.343	6.307	5.779	5.046

Portefeuille Opgenomen geldleningen

Gelet op de solide liquiditeitspositie zoals gepresenteerd in tabel 4.2 is de verwachting dat er in de komende jaren geen structurele opname van geldleningen voor de eigen liquiditeitsbehoefte van de Provincie benodigd is (balansfinanciering). Vooralnog zijn er ook geen activiteiten en/of projecten in voorbereiding waarvoor een nieuwe specifieke projectfinanciering benodigd is. Wel heeft de Provincie twee opgenomen projectfinancieringen in de boeken staan die hieronder nader worden toegelicht:

1. In 2004 heeft de Provincie een geldlening van de (voormalige) Stichting Symbiose overgenomen met betrekking tot het pand Mercator. Verkoop van dit pand heeft in 2005 plaatsgevonden. De rente bedraagt 6,19% per jaar. Op deze lening wordt jaarlijks € 180.600 afgelost tot en met de einddatum in 2027. Daarmee is de einddatum reeds in zicht;
2. In 2018 was de Provincie met de Europese Investeringsbank (EIB) een uitbreidingsfinanciering voor de regeling Duurzaam Thuis overeengekomen. Binnen deze regeling, welke in opdracht van de Provincie door Svn wordt uitgevoerd, konden particuliere huiseigenaren tegen gunstige voorwaarden een geldlening ontvangen voor de verduurzaming van de eigen woning. In de periode januari 2019 tot en met december 2021 heeft de Provincie in totaal € 50 mln. (5 tranches van € 10 mln.) bij de EIB opgenomen en doorgestort aan Svn. Door de betrokkenheid van de EIB

was de Provincie in staat om tevens van de EIB een EU-subsidie ELENA (European Local ENergy Assistance) te ontvangen ter dekking van de project- en proceskosten. Vanaf oktober 2023 kunnen woningeigenaren geen nieuwe aanvragen meer doen en wordt de regeling uitgefaseerd. Ook kan de Provincie geen nieuwe lening tranches meer opnemen bij de EIB. De eerste (in kwartaal 1 2019) opgenomen lening tranche is reeds volledig afgelost en de overige vier tranches worden in verschillende looptijden in de komende jaren lineair aan de EIB afgelost. De rente op alle vier de tranches bedraagt tot aan einde looptijd 0,00% en zijn daarmee kostenloos.

In tabel 4.4. wordt een overzicht van de restant schuld per aanvang boekjaar van de opgenomen geldleningen weergegeven, evenals de rentelasten per jaar. De rentekosten in 2025 zijn relatief gezien (ten opzichte van de verwachte renteopbrengsten) marginaal en nemen tot 2028 verder af tot € 0,--.

Tabel 4.4 Portefeuille Opgenomen geldleningen per aanvang boekjaar (nominaal x € 1.000)

Portefeuille onderdelen	2025	2026	2027	2028	2029
3a. Langlopende geldleningen projectfinanciering o/g	-24.286	-19.648	-15.010	-10.371	-5.915
<i>Lening BNG Bank tbv voormalige Stichting Symbiose (6,19%)</i>	-544	-363	-182	0	
<i>Lening EIB tbv regeling Duurzaam Thuis tranche 1 Q1 2019 (0,08%)</i>	0				
<i>Lening EIB tbv regeling Duurzaam Thuis tranche 2 Q4 2019 (0,00%)</i>	-4.445	-3.334	-2.223	-1.112	0
<i>Lening EIB tbv regeling Duurzaam Thuis tranche 3 Q3 2020 (0,00%)</i>	-7.333	-6.666	-5.999	-5.332	-4.665
<i>Lening EIB tbv regeling Duurzaam Thuis tranche 4 Q4 2021 (0,00%)</i>	-6.250	-5.000	-3.750	-2.500	-1.250
<i>Lening EIB tbv regeling Duurzaam Thuis tranche 5 Q4 2021 (0,00%)</i>	-5.714	-4.285	-2.856	-1.427	0
3b. Langlopende geldleningen balansfinanciering o/g	0	0	0	0	0
3c. Kas- en callgeld leningen o/g	0	0	0	0	0
3. Totaalumfang portefeuille	-24.286	-19.648	-15.010	-10.371	-5.915
Verwachte rentekosten per portefeuille onderdeel	2025	2026	2027	2028	2029
3a. Langlopende geldleningen projectfinanciering o/g	-34	-22	-11	0	0
<i>Lening BNG Bank tbv voormalige Stichting Symbiose (6,19%)</i>	-34	-22	-11	0	
<i>Lening EIB tbv regeling Duurzaam Thuis tranche 1 Q1 2019 (0,08%)</i>	0				
<i>Lening EIB tbv regeling Duurzaam Thuis tranche 2 Q4 2019 (0,00%)</i>	0	0	0	0	0
<i>Lening EIB tbv regeling Duurzaam Thuis tranche 3 Q3 2020 (0,00%)</i>	0	0	0	0	0
<i>Lening EIB tbv regeling Duurzaam Thuis tranche 4 Q4 2021 (0,00%)</i>	0	0	0	0	0
<i>Lening EIB tbv regeling Duurzaam Thuis tranche 5 Q4 2021 (0,00%)</i>	0	0	0	0	0
3b. Langlopende geldleningen balansfinanciering o/g	0	0	0	0	0
3c. Kas- en callgeld leningen o/g	0	0	0	0	0
3. Totaal rentekosten portefeuille	-34	-22	-11	0	0

Verantwoording wettelijke normen - Kasgeldlimiet

Een belangrijke doelstelling van de Wet fido is het vermijden van grote schommelingen in de rentelasten van openbare lichamen. Kortlopende financieringen (met looptijden tot één jaar) zijn vatbaarder voor renteschommelingen dan langlopende financieringen (met looptijden vanaf één jaar). Om een grens te stellen aan het volume aan opgenomen kortlopende financiering is in de Wet Fido de kasgeldlimiet vastgelegd. De kasgeldlimiet is een door de minister bepaald percentage van het begrotingstotaal bij aanvang van het boekjaar. Bij ministeriële regeling is dit percentage voor Provincies vastgesteld op 7%, ongewijzigd ten opzichte van voorgaande boekjaren.

In tabel 4.5 is de begrote gemiddelde beschikbare ruimte per kwartaal onder de kasgeldlimiet voor 2025 weergegeven. De kasgeldlimiet voor Provincie Limburg bedraagt circa € 42,9 mln. Dit houdt in dat de Provincie gemiddeld per kwartaal tot maximaal dit volume aan kas- en callgeldleningen mag opnemen. Omdat de Provincie structureel over eigen liquide middelen beschikt en geen kas- en callgeldleningen heeft opgenomen, kan worden gesteld dat de geschatte ruimte onder de kasgeldlimiet circa € 184 mln. bedraagt. Dit maakt dat de Provincie ook in 2025 onder vrijwel alle omstandigheden onder deze limiet zal blijven.

Tabel 4.5 Kasgeldlimiet (bedragen x € 1.000)

Berekening kasgeldlimiet 2025	Q1 2025	Q2 2025	Q3 2025	Q4 2025
Grondslag voor norm: omvang oorspronkelijke begroting 2025	613.126	613.126	613.126	613.126
Kasgeldlimiet: 7,0% van grondslag (1)	42.919	42.919	42.919	42.919
Omvang vlottende schuld (2)	8.600	8.600	8.600	8.600
Omvang vlottende middelen (3)	150.000	150.000	150.000	150.000
Netto schuld (+) of overschot (-) (2-3 = 4)	-141.400	-141.400	-141.400	-141.400
in % van de oorspronkelijke begroting	-23,1%	-23,1%	-23,1%	-23,1%
Ruimte (+) / Overschrijding (-) (1-4)	184.319	184.319	184.319	184.319

Verantwoording wettelijke normen - Renterisiconorm

In de Wet fido is tevens een renterisiconorm opgenomen. Deze norm heeft als doel het toekomstig renterisico te beperken door de aflossingen en renteherzieningen te spreiden. Het renterisico op de vaste schuld mag de renterisiconorm niet overschrijden. De renterisiconorm is bij ministeriële regeling vastgesteld op 20% van de provinciale begroting bij aanvang boekjaar. In tabel 4.6 is af te lezen dat de renterisiconorm voor de Provincie in 2025 € 122,6 mln. bedraagt, wat inhoudt dat de vaste schuldpositie tot maximaal deze omvang in boekjaar 2025 zou mogen vrijvallen. Echter, de omvang van de vaste schuldpositie van de Provincie in totale omvang is slechts € 24,3 mln. en deze wordt verspreid over meerdere jaren afgelost. Dit maakt dat de Provincie zowel theoretisch als in de praktijk nooit over de wettelijke risiconorm zal kunnen komen.

Tabel 4.6 Renterisiconorm per boekjaar (bedragen x € 1.000)

Berekening renterisiconorm	2025	2026	2027	2028	2029
Grondslag voor norm: omvang oorspronkelijke begroting 2024	613.126	613.126	613.126	613.126	613.126
Renterisiconorm: 20,0% van grondslag (1)	122.625	122.625	122.625	122.625	122.625
Renteherzieningen (2)	0	0	0	0	0
Aflossingen (3)	4.637	4.637	4.636	4.456	1.917
Renterisico volume (2+3 = 4)	4.637	4.637	4.636	4.456	1.917
in % van de oorspronkelijke begroting	0,8%	0,8%	0,8%	0,7%	0,3%
Ruimte (+) onder renterisiconorm (1-4)	117.988	117.988	117.989	118.169	120.709

Verantwoording wettelijke normen - Drempelbedrag schatkistbankieren

Met het regeling schatkistbankieren wordt beoogd dat vrij besteedbare tijdelijk overtollige middelen worden aangehouden binnen de faciliteit Schatkistbankieren van het Ministerie van Financiën. Echter, omdat vanuit de internetfaciliteit schatkistbankieren geen betalingsverkeer mogelijk is, is het toegestaan om een deel van de liquide middelen buiten de schatkist aan te houden om het reguliere betalingsverkeer via de huisbank praktisch uitvoerbaar te houden. Het drempelbedrag is het gemiddelde totaalsaldo per dag dat buiten de schatkist mag worden aangehouden. Het drempelbedrag voor Provincie Limburg in 2024 bedraagt ruim € 10,2 mln. ($€ 500 \text{ mln.} \times 2\% + € 113.126 \text{ mln.} \times 0,2\%$). Dit houdt in dat gemiddeld genomen iedere dag tot € 10,2 mln. buiten de schatkist kan worden aangehouden.

Het gemiddeld bedrag dat Provincie Limburg in 2024 buiten de Schatkist heeft aangehouden is vastgesteld op nihil. De Provincie maakt gebruik van de automatische afroom- en aanzuiverfaciliteit van haar huisbank Rabobank. De afroom- en aanzuiverfaciliteit wordt elke werkdag rond 18:00 uur automatisch door Rabobank uitgevoerd. Dit houdt in dat positieve banksaldi bij de Rabobank op dageinde naar de schatkist worden afgeroomd en dat negatieve banksaldi bij de Rabobank op dageinde vanaf de schatkist worden aangezuiverd, zodat op dageinde de banksaldi van Provincie bij Rabobank nihil bedragen. Dit dient daarmee tevens als systeemcontrole dat het drempelbedrag in geen enkel kwartaal zou kunnen worden overschreden.

Verantwoording wettelijke normen - EMU-saldo

De referentiewaarde voor het EMU-saldo in 2024 bedraagt € 73,2 mln. voor Provincie Limburg, gepubliceerd in de Decembecirculaire 2023 van het provinciefonds. Op het moment van schrijven zijn de referentiewaarden voor de begroting van 2025 nog niet bekend.

Een individuele EMU-referentiewaarde is geen norm, maar een indicatie van het aandeel dat een provincie of gemeente in de gezamenlijke tekortnorm heeft.

In het Bestuurlijk Overleg Financiële verhoudingen van 21 november 2023 is de EMU-saldonorm voor de medeoverheden voor de periode 2024-2026 op -0,5% van het bruto binnenlands product (bbp) vastgesteld. Dat betekent een verruiming van deze EMU-saldonorm voor medeoverheden ten opzichte van de voorliggende periode met -0,1 procentpunt van het bbp.

	2024	2025	2026	2027	2028
Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves	-81.226	-87.885	-5.713	-20.236	9.331
Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	19.885	25.243	28.524	32.602	35.201
Mutaties (im)materiële vaste activa	148.555	112.688	150.943	105.731	0
Mutaties voorzieningen	962	993	993	993	993
Mutaties voorraden	23.684	-3.991	-3.991	-3.991	0
Berekend EMU-saldo	-232.618	-170.346	-123.148	-88.381	45.525

5. § Bedrijfsvoering

Inleiding

Bedrijfsvoering richt zich op het sturen, beheersen en ondersteunen van de realisatie van beleidsdoelstellingen. Onze taken stellen eisen aan de ambtelijke organisatie: we zijn betrokken bij onze omgeving, benaderbaar voor onze burgers en betrouwbaar in onze acties. Bedrijfsvoering faciliteert dit. Hoe bereiken we dit?

Als professionals die hun vak verstaan, bouwen we aan een organisatie die fungeert als de verbindende schakel tussen ondernemers, burgers en maatschappelijke partners.

Inhoudelijke beleidsontwikkeling en het managen van percepties (over dat beleid en de Provincie als afzender) worden bij elkaar gebracht, als antwoord op een snel veranderende wereld waarin inhoud en communicatie steeds meer vervlochten zijn geraakt.

Vanuit onze bedrijfsvoering werken we aan het verduurzamen van onze Provinciale organisatie. Met de vaststelling van het uitvoeringsplan duurzaamheid 2024-2030 is onder Verplichte paragrafen de paragraaf Duurzaamheid in de begroting van 2025 opgenomen. In de Voorjaarsnota 2024 is dit nader toegelicht.

Organisatievisie

We voeren in 2025 het organisatie-ontwikkeltraject 'Samen op weg naar een slagvaardige organisatie' uit

Met de in 2024 opgestelde Organisatievisie gaan we de positieve trend uit het Werkbelevingsonderzoek 2024 vasthouden door te blijven investeren in ambtelijk vakmanschap, door te komen tot een duidelijke sturingsfilosofie en rolverdeling en door onze werkprocessen verder te stroomlijnen. We versterken onze positie in de regio en investeren in sterke verbindingen met Den Haag en Brussel.

We dragen elke dag bij aan het nog mooier, duurzamer en innovatiever doorgeven van onze provincie aan de volgende generaties Limburgers.

Human Resources

Wij zorgen voor een kwalitatief goede basisdienstverlening aan de medewerkers en aan de organisatie in de vorm van een gedegen salarisadministratie, (financieel) personeelsbeheer, juridisch en

personeelsadvies en leer- en ontwikkelactiviteiten. Om de organisatie verder te versterken met het oog op de toekomst ligt de focus op doorontwikkeling van in-, door- en uitstroomactiviteiten en behoud van medewerkers, door in te zetten op recruitment, talentontwikkeling, nieuwe leer- en ontwikkelactiviteiten, vitaliteit en inclusie.

Topics 2025

- Strategische personeelsplanning (SPP): SPP is een hulpmiddel dat ons inzicht geeft in de specifieke kennis, vaardigheden en gedragingen die nodig zijn voor het goed uitvoeren van onze opgaven. Door middel van SPP kunnen we duidelijk zien wat de ontwikkelmogelijkheden en ontwikkelbehoeften binnen onze organisatie zijn, zodat we op basis van actuele en toekomstige vereisten strategische beslissingen kunnen nemen. Hierdoor weet je dat kennis, vaardigheden en gedragingen niet alleen voldoen aan de huidige behoeften, maar ook bijdragen aan de lange termijn doelen van de Provincie. Vanuit de analyse ontwikkelen we wervingsstrategieën voor het aantrekken van de juiste nieuwe medewerkers, net als uitstroomstrategieën voor medewerkers wiens capaciteiten en ontwikkelbehoeften niet meer aansluiten bij onze veranderende opgaven;
- Loopbaanontwikkeling: loopbaanontwikkeling ondersteunt iedere Provincie Professional actief in zijn of haar carrière-pad, of je nu wil groeien binnen je huidige rol, ontwikkelen naar specialist, overstappen binnen een gelijkwaardige functie of ambities hebt voor een hogere positie. We gebruiken waar nodig assessments om geschiktheid te bepalen;
- Arbeidsmarktcampagne 'de Provincie Professional': we zetten de arbeidsmarktcampagne gericht op het werven van Provincie Professionals voort en breiden deze verder uit;
- Leiderschap: het in 2024 vastgestelde leiderschapsprofiel definieert duidelijk onze verwachtingen van leidinggevendenden in hun drievoudige rol als leider-veranderaar, coach en manager. Dit profiel vormt de basis voor hoe leidinggevendenden binnen onze organisatie mensen ontwikkelen, veranderingen leiden en hun teams aansturen. Daarnaast bieden we een leiderschapsprogramma aan om onze leidinggevendenden en programmamanagers actief te ondersteunen in hun groei. Dit traject helpt hen niet alleen om hun eigen capaciteiten te versterken, maar stelt hen ook in staat om hun cluster/team effectiever te leiden en bij te dragen aan onze organisatiedoelen;
- Cultuur en kernwaarden: We versterken een cultuur die is afgestemd op doelstellingen en resultaten, waarbij medewerkers, management en directie elkaar kunnen activeren, complimenteren en aanspreken op basis van de kernwaarden;
- We werken onze plannen wat betreft diversiteit en inclusie uit in een concreet plan van aanpak;
- Optimalisering dienstverlening: we passen onze processen voortdurend aan op basis van strategische keuzes, nieuwe inzichten en evaluaties.

Communicatie

De activiteiten vanuit communicatie zijn gefocust op de prioriteiten van het coalitieakkoord, de organisatievisie, en het organisatieontwikkelplan. Deze vormen de basis om communicatie-inspanningen (en de bijbehorende capaciteit) uit te voeren.

2025 staat in het teken van de (communicatieve) uitwerking van de nieuwe beleidskaders. Dat betreft het opzetten en uitvoeren van communicatiestrategieën, -plannen en -uitingen met aandacht voor de meest beeldbepalende thema's en projecten binnen de (nieuwe) beleidskaders en de ondersteuning van bestuur op inhoud en communicatie naar buiten.

Informatievoorziening

Wij ondersteunen de provinciale organisatie bij het realiseren van de maatschappelijke opgaven door middel van een kwalitatief goede informatievoorziening en geoptimaliseerde processen. Daarbij spelen wij

een centrale coördinerende en adviserende rol op het gebied van het gebruik en het beheer van data met specifieke aandacht voor informatiebeveiliging, dossiervorming en archivering.

Leidend voor de werkzaamheden is het uitvoeringsprogramma van het Strategisch Informatiebeleid Limburg SIBL dat in 2025 geactualiseerd wordt. Hierin worden o.a. de volgende speerpunten onderscheiden:

Procesoptimalisatie (organisatieontwikkeling);

Dataficatie;

Informatiebeveiliging;

Informatiebeheer- en archivering;

Digitale dienstverlening, o.a. in relatie tot de implementatie van wettelijke verplichtingen als de Wet Open Overheid (Woo), Omgevingswet, Single Digitale Gateway (SGD), Digitale Toegankelijkheid, Wet digitale overheid (Wdo) en de Wet modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer (Wmebv).

Daarnaast zal in 2025 extra aandacht uitgaan naar actuele ontwikkelingen rondom ethiek, algoritmen en kunstmatige intelligentie.

Juridische zaken

Wij leveren de expertise die nodig is om de ambities van het provinciebestuur op een rechtmatige manier te kunnen verwezenlijken. Dit doen we vanuit de teams Bestuursrecht, Omgevingsrecht, Privaatrecht en het secretariaat van de Ondernemingsraad (OR). We doen dat op verschillende manieren. Bijvoorbeeld door het (helpen bij het) opstellen van subsidiebeschikkingen, overeenkomsten of vergunningen, door te adviseren over de governance bij publiek-private samenwerkingen of door de juridische risico's in projecten inzichtelijk te maken en te adviseren over hoe we binnen de gegeven context daar zo goed mogelijk mee om kunnen gaan.

Registratie persoonsgegevens

De Provincie Limburg voert een privacybeleid waarin wordt uitgesproken dat een adequaat niveau van Privacy- en Informatiebeveiliging wordt nagestreefd. Daarbij worden voor het reduceren van risico's, voortdurend afwegingen gemaakt om de juiste balans te vinden tussen relevante wetgeving, de taakstelling van de organisatie, een praktische manier van werken en de bescherming van de persoonlijke levenssfeer van betrokkenen.

Het privacybeleid kenmerkt zich door een cyclisch proces dat voldoet aan een gestandaardiseerd patroon met daarin de elementen: voorbereiden, ontwikkelen, goedkeuren, communiceren, uitvoeren, implementeren en evalueren. Dit houdt in dat er sprake is van een terugkoppelmechanisme waarbij door inzicht in de uitvoering het beleid – indien noodzakelijk - kan worden bijgesteld en gecorrigeerd.

De Functionaris voor de Gegevensbescherming (FG) fungeert als interne privacy toezichthouder en rapporteert – ieder jaar - rechtstreeks aan de algemeen directeur en Gedeputeerde Staten over zijn werkzaamheden en bevindingen.

Voor 2025 zijn wat betreft de bescherming van persoonsgegevens binnen de Provincie o.a. de volgende acties/werkzaamheden gepland:

- het vergroten van privacy awareness;
- de tijdige afhandeling en eventuele melding van datalekken;
- het uitvoeren van gegevensbeschermingseffectbeoordelingen bij (nieuwe) risicovolle verwerkingen;
- het finetunen van het cyclische privacy-proces;
- de vertaling van de bevindingen van de FG in concrete actie-/verbeterpunten;
- de periodieke aanpassing van het verwerkingenregister.

Inkoop en aanbesteding

Wij adviseren gevraagd en ongevraagd over de doelmatigheid en rechtmatigheid van opdrachten, het thema Maatschappelijk Verantwoord Inkopen, het inkoop- en aanbestedingsbeleid, uitvoeren van inkoopanalyses én contractmanagement- en beheer. Inkoop en aanbestedingen is eindverantwoordelijk voor de begeleiding van aanbestedingsprocedures vanaf € 50.000 en het centraal contractbeheer.

Het zwaartepunt in 2025 zal liggen op het verankeren en borgen van het centraal contractbeheer en van het (decentraal) contractmanagement in de organisatie. Daarnaast zal voldoende aandacht zijn voor de verdere ontwikkeling van de medewerkers tot een *provincie professional* op het gebied van inkoop en aanbesteden.

Financiën

Wij zorgen voor het financiële beleid en beheer. Aan de basis staat een up-to-date financiële administratie en betrouwbare financiële verslaglegging.

Topics 2025

- uitrol van de module statistieken en indicatoren in het kader van verdere digitalisering en automatisering van de P&C-cyclus;
- versterking van financiële sturing om onderbesteding beter beheersbaar te maken.

Subsidies

We leveren een stevige bijdrage aan het behalen van (strategische) organisatiedoelstellingen door:

- het ontwikkelen en monitoren van subsidiebeleid;
 - het geven van advies over het al dan niet inzetten van het subsidie-instrument om organisatiedoelstellingen te behalen;
 - het uitvoeren en continu verbeteren van het proces en de ondersteunende systemen;
 - het leveren van juridische/rechtmatige en financieel goed onderbouwde subsidiebeschikkingen.
- Subsidieaanvragen worden daarbij zo spoedig mogelijk en binnen de wettelijke termijnen afgehandeld.

Huisvesting en facilitaire zaken

Wij organiseren en regisseren ten behoeve van de provinciale organisatie:

- de totale facilitaire dienstverlening, waaronder ook: het bieden van mobiliteitsoplossingen, hospitality activiteiten en de organisatie van evenementen;
- de adequate huisvesting van het bestuur, directie en provinciale medewerkers;
- het beheer en onderhoud van de provinciale gebouwen.

Als dynamische en strategische partner beschikken wij over de vereiste expertise ten aanzien van een breed scala aan facilitaire en onderhoudsactiviteiten. We zijn klantgericht, resultaatgericht en flexibel, waarbij we steeds inspelen op de behoeften van onze interne klanten.

Belangrijke speerpunten zijn het verminderen van energiegebruik en het realiseren van een klimaat-neutrale organisatie in 2050. Wij integreren duurzaamheid en circulariteit in onze bedrijfsvoering door:

- energiezuinige technologieën, producten en werkwijzen toe te passen om het energieverbruik en de CO₂-uitstoot van de organisatie te minimaliseren / te reduceren;

- circulaire processen en ketens in te richten, waarbij we afval minimaliseren en producten en materialen zoveel mogelijk hergebruiken.

Rechtmatigheid

In de Jaarstukken 2023 hebben Gedeputeerde Staten via een verplicht model voor de eerste keer verantwoording afgelegd over het rechtmatig handelen door de Provincie. Hiermee wordt de verantwoordelijkheid van Gedeputeerde Staten voor de rechtmatigheid benadrukt. Voor Provinciale Staten betekent de rechtmatigheidsverantwoording een versteviging van hun kaderstellende en controlerende rol.

De rechtmatigheidsverantwoording heeft betrekking op onderstaande drie rechtmatigheidscriteria:

- Begrotingscriterium; passen de verplichtingen en uitgaven binnen de grenzen van de door Provinciale Staten vastgestelde begroting?
- Voorwaardencriterium; is aan de gestelde voorwaarden voldaan, bijvoorbeeld bij subsidies en aanbestedingen?
- Misbruik) en Oneigenlijk gebruik (M&O)-criterium; zijn gegevens die tot doel hebben overheidssubsidies te verkrijgen of een heffingsbedrag vast te stellen door de belanghebbende volledig verstrekt en zijn deze inhoudelijk juist en volledig?

Het rechtmatigheidsonderzoek heeft ten doel voldoende mate van zekerheid te verkrijgen dat de baten, lasten en balansmutaties in overeenstemming met de relevante externe en interne regelgeving (spelregels) in de jaarrekening zijn verantwoord. Een gedegen en zorgvuldig uitgevoerd rechtmatigheidsonderzoek vormt het fundament voor de onderbouwing van de rechtmatigheidsverantwoording.

Het belang van het rechtmatigheidsonderzoek is gelegen in onderstaande redenen:

- Kwaliteitsimpuls voor de interne processen en beheersing
- Meer vooruitkijken naar het voorkomen en verlagen van de kans op onrechtmatigheden
- Voldoen aan Provinciewet, BADO en BBV
- Het rechtmatigheidsonderzoek kan tevens een positieve bijdrage leveren aan de doelmatigheid en doeltreffendheid van de bedrijfsvoering en het vertrouwen van de burgers en bedrijven en het imago van de provincie vergroten.

In de jaarstukken zal in lijn met de Kadernota rechtmatigheid van de commissie BBV in de paragraaf bedrijfsvoering over de volgende onderwerpen worden gerapporteerd:

- 1) Individuele afwijkingen hoger dan de rapportagegrens
- 2) Verbeteracties om afwijkingen in de toekomst te voorkomen
- 3) Niet-financiële onrechtmatigheden wet Fido (treasury)
- 4) Adviezen M&O-beleid
- 5) Naleving uitgangspunten gids proportionaliteit (aangebestedingen)
- 6) Interne fraude

De verbeteracties uit het rechtmatigheidsonderzoek 2023 krijgen hun opvolging in de operationele bedrijfsvoering.

6. § Verbonden partijen

Inleiding

Deze paragraaf geeft inzicht in diverse aspecten van de verbonden partijen. Bij de uitwerking van deze paragraaf is enerzijds rekening gehouden met het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) en anderzijds met de informatie die voor de gebruikers van deze jaarrekening het meest relevant is.

Belangrijkste ontwikkelingen in het boekjaar

In het eerste halfjaar van het boekjaar 2024 is in totaal voor € 13,1 mln. geïnvesteerd in de Provinciale deelnemingen. De investering valt uiteen in € 8,1 mln. in de Brightlands Campussen, € 3,1 mln. in de luchthaven en € 1,8 mln. in Provinciale fondsen. In het MKB-Leningenfonds heeft verdere aflossing plaatsgevonden ter waarde van € 2,7 mln, waardoor de boekwaarde is gedaald.

Vooruitkijkend naar 2025 verwachten wij in een meer 'going concern' fase terecht te komen. Dit vraagt desalniettemin veel van onze aandeelhoudersrol, omdat de middelen vaak pas vrijkomen met een apart AvA besluit (via GS) en wij de bestaande portefeuille met een waarde van € 324,3 mln. (per 30-06-2024) zorgvuldig moeten beheren. In de jaarrekening 2023 is in de paragraaf portfolio management te zien dat de risico's binnen de verbonden partijen toenemen, nu ook de economische omstandigheden langzaam kantelen. Dit vraagt zorgvuldige sturing, die ook in een nieuwe Sturing in Samenwerking 4.0 benadrukt zal worden.

Visie en beleidsvoornemen deelnemingen

Het aangaan van een deelneming, alsmede het behouden daarvan dient voort te vloeien uit tenminste de navolgende randvoorwaarden:

- er is sprake van een strategisch Provinciaal belang;
- een permanente rol en betrokkenheid wordt wenselijk of noodzakelijk geacht;
- de Provincie wil actief kunnen sturen;
- een samenwerking op basis van een juridische entiteit is wenselijk of noodzakelijk;
- de specialistische toets van het businessplan is positief.

De aansluiting bij deze principes verschilt per deelneming en zijn bij het aangaan van een verbonden partij zorgvuldig overwogen. Alle overwegingen ten aanzien van het aangaan en beheer van verbonden partijen zijn opgenomen in Sturing in Samenwerking 3.0. Ten aanzien van de bemensing van de verbonden partijen kunt u <https://www.limburg.nl/bestuur/benoemingenregister/> raadplegen.

Interpretatie

Voor de interpretatie van deze paragraaf zijn de volgende zaken van belang.

- Volledigheid van de financiële gegevens is afhankelijk van het moment van vaststelling van de jaarrekening van de externe partij;
- De opgenomen subsidie betreft enkel de structurele subsidies dan wel subsidie bij oprichting;
- Het belang zoals vermeld in het organogram is het belang van de bovenliggende entiteit. Dochtervennootschappen worden enkel separaat opgenomen als deze niet worden meegeconsolideerd in de directe deelneming van de Provincie. Uitzondering hierop zijn de beide dochtervennootschappen van Chemelot Participaties BV (6. Chemelot Campus BV en 7.

Chemelot Research Facilities BV). De kredieten van Provinciale Staten zijn namelijk verstrekt aan deze vennootschappen, welke vennootschappen op een later moment dochtervennootschap van Chemelot Participaties BV zijn geworden. Per 1 augustus 2024 is het rechtstreeks belang van de Provincie in de verbonden partijen Chemelot Campus Vastgoed CV en Chemelot Scientific Participaties BV ook ondergebracht bij Chemelot Participaties BV;

- De naam van RUD Zuid Limburg is in juli 2024 gewijzigd naar Omgevingsdienst Zuid-Limburg;
- De boekwaarde zoals vermeld in de Factsheet betreft de boekwaarde per 31 december 2023 (na afwaarderingen). Indien bij de boekwaarde € 0 is vermeld dan kan sprake zijn van volledige afwaardering of dat er geen inbreng is geweest door Provincie Limburg (bv. bij samenwerkingen);
- De grafiek provinciale investeringen in de Factsheet geeft de bruto investering weer voor het betreffende boekjaar.

Regeling grote projecten

Diverse verbonden partijen vallen onder de Regeling Grote Projecten. Conform deze Regeling worden periodiek gedetailleerde voortgangsrapportages opgesteld en met uw Staten gedeeld. In deze voortgangsrapportage wordt onder meer gerapporteerd over doelbereik, GS/PS-besluiten, financiën en risico's.

Verloopoverzicht boekwaarde per Verbonden partij

In onderstaande tabel is de boekwaarde per ultimo 2023, de mutatie en waarde per einde juni 2024 van alle verbonden partijen opgenomen.

De factsheets van alle verbonden partijen met onderliggende informatie zijn opgenomen in de bijlage van deze begroting.

Verbonden Partij	31-12-2023	Mutatie boekjaar	30-6-2024			
1 Enexis Holding N.V. (VP)	€ 6.202.544	€ -	€ 6.202.544	Essent		
2 CSV Amsterdam B.V. (VP)	€ 3.220	€ -	€ 3.220			
3 Publiek Belang Elektriciteitsproductie B.V. (VP)	€ 1	€ -	€ 1			
4 Chemelot Campus B.V. (VP)	€ -	€ -	€ -	Brightlands	Chemelot	
5 Chemelot Campus Vastgoed C.V. (VP)	€ 63.766.750	€ -	€ 63.766.750			
6 Chemelot Participaties B.V. (VP)	€ 29.194.800	€ 4.000.000	€ 33.194.800			
7 Chemelot Research Facilites B.V. (VP)	€ -	€ -	€ -			
8 Chemelot Scientific Participations B.V. (VP)	€ 1	€ 636.000	€ 636.001			
9 Maastricht Health Campus B.V. (VP)	€ 2.913.717	€ 650.000	€ 3.563.717			MHC
10 Campus Heerlen Huisvesting B.V. (VP)	€ -	€ -	€ -			SSC
11 Campus Heerlen Management & Development B.V. (VP)	€ -	€ 600.000	€ 600.000			
12 Campus Vastgoed Greenport Venlo B.V. (VP)	€ 15.666.307	€ 1.109.600	€ 16.775.907			GPV
13 Campus Vastgoed Greenport Venlo C.V. (VP)	€ 8.096.693	€ -	€ 8.096.693			
14 Ontwikkelbedrijf Greenport Venlo B.V. (VP)	€ 11.897.511	€ -	€ 11.897.511			
15 Brightlands Campus Greenport Venlo B.V. (VP)	€ -	€ 1.150.000	€ 1.150.000			
16 Holding Businesspark Luchthaven Maastricht N.V. (VP)	€ 23.781.348	€ 3.138.650	€ 26.919.998	MAA		
17 Aangewezen Luchvaartterrein Maastricht-Aachen Airport N.V. (VP)	€ 1	€ -	€ 1			
18 Provincie Limburg AviationValley Commandiet B.V. (VP)	€ 2.983.541	€ -	€ 2.983.541			
19 Land Development AviationValley Maastricht C.V. (VP)	€ -	€ -	€ -			
20 Land Development AviationValley Maastricht N.V. (VP)	€ 18.000	€ -	€ 18.000			
21 Limburgs Instituut voor Ontwikkeling en Financiering (Liof) N.V. (VP)	€ 51.577.738	€ -	€ 51.577.738	Fondsen		
22 MKB-Leningenfonds (MKB-L) B.V. (VP)	€ 8.533.532	€ -2.716.344	€ 5.817.188			
23 Limburg Business Development Fonds (LBDF) B.V. (VP)	€ 13.800.177	€ -218	€ 13.799.959			
24 Chemelot Ventures B.V. (VP)	€ 9.609.119	€ 51.000	€ 9.660.119			
25 Brightlands Ventures Partners Fund IV B.V. (VP)	€ 2.249.170	€ 1.165.374	€ 3.414.544			
26 Brightlands Agrifood Fonds B.V. (VP)	€ 2.718.960	€ 384.887	€ 3.103.847			
27 Limburgs Energie Fonds (LEF) B.V. (VP)	€ 60.708.698	€ 167.061	€ 60.875.759			
28 Provincie Limburg Commandiet B.V. (VP)	€ -	€ -	€ -	RvR		
29 RvR Limburg Beheer B.V. (VP)	€ -	€ -	€ -			
30 RvR Limburg C.V. (VP)	€ -	€ -	€ -			
31 BNG Bank N.V. (VP)	€ 22.689	€ -	€ 22.689	Overig		
32 Nederlandse Waterschapsbank N.V. (VP)	€ 3.063	€ -	€ 3.063			
33 Waterleiding Maatschappij Limburg N.V. (VP)	€ 132.458	€ -	€ 132.458			
34 Limburgse Herstructureringsmaatschappij voor Bedrijventerreinen B.V. (VP)	€ 66.000	€ -	€ 66.000			
35 IBA Parkstad BV (VP)	€ -	€ -	€ -			
36 Stichting Euregio Maas-Rijn (VP)	€ -	€ -	€ -			
37 Europese Groepering voor Territoriale Samenwerking (VP)	€ -	€ -	€ -			

38	Omgevingsdienst Zuid-Limburg (voorheen RUD Zuid-Limburg) (VP)	€ -	€ -	€ -
39	Regionale uitvoeringsdienst Limburg Noord (VP)	€ -	€ -	€ -
40	Nazorgfonds gesloten stortplaatsen provincie Limburg (VP)	€ -	€ -	€ -
41	Het Interprovinciaal Overleg (VP)	€ -	€ -	€ -
42	Zuidelijke Rekenkamer (VP)	€ -	€ -	€ -
43	Coöperatie Samenwerkingsverband DOVA U.A. (VP)	€ -	€ -	€ -
Totaal		€	€ 10.336.010	€
		313.946.038	324.282.048	

7. § Grondbeleid

Inleiding

De paragraaf Grondbeleid geeft inzicht in de visie en de uitwerking van het provinciale grond- en vastgoedbeleid ter ondersteuning van de provinciale doelstellingen en opgaves zoals verankerd in de provinciale beleidsprogramma's. Tevens is een actuele prognose van de te verwachten resultaten opgenomen en worden de mogelijke risico's van de activiteiten in het kader van het grondbeleid in beeld gebracht.

Beleid in relatie tot de begrotingsprogramma's

In het Coalitieakkoord 2023-2027 "Elke Limburger telt!" is opgenomen dat de Provincie Limburg een actiever grondbeleid gaat voeren om invulling te geven aan de regierol bij het leggen van de ruimtelijke puzzel. Dit is uitgewerkt in nieuw beleid en is vastgelegd in de Nota Grond- en vastgoedbeleid (PS 21 juni 2024 G-24-022).

De Nota Grond- en vastgoedbeleid bevat de volgende hoofdlijnen:

- het grond- en vastgoedbeleid en de daarbij behorende instrumenten worden ingezet om bij te dragen aan de realisatie van de provinciale beleidsdoelen uit de 8 provinciale beleidskaders;
- gekozen wordt voor situationeel grond- en vastgoedbeleid, waarbij van situatie tot situatie bepaald wordt welke rol de Provincie het beste past (actief, samenwerken, faciliteren of loslaten). Deze afweging wordt gemaakt aan de hand van een in de nota opgenomen afwegingskader;
- de Provincie zet daarbij met name in op het instrument anticiperende aankopen (t.b.v. oplossen ruimtelijke puzzel, verkrijgen ruilgronden en het -waar mogelijk- voorkomen van grondspeculatie en prijsopdrijving);
- uitgangspunten voor de uitvoering van het grond- en vastgoedbeleid zijn: doeltreffendheid, transparantie, integer en mensgericht handelen (betrouwbare en responsieve overheid), samenwerking met gemeenten en regio's en databedreven werken. Sowieso handelen we conform wet- en regelgeving.

Naar aanleiding van de behandeling van de Nota Grond- en vastgoedbeleid in Provinciale Staten (toezegging 9541) zal de uitvoeringsstrategie van het nieuwe beleid per beleidskader nog nader worden uitgewerkt (Q1 2025).

Uitvoering van het beleid

De uitvoering van het grond- en vastgoedbeleid is nader uitgewerkt in drie nota's:

- Uitvoeringsnota Pacht (2024):

De Uitvoeringsnota Pacht beschrijft de wijze waarop de landbouwgronden en natuurgronden (voor zover agrarisch medegebruik mogelijk is) van de Provincie Limburg in pacht en huur worden uitgegeven;

- Uitvoeringsnota Beheer grond & vastgoed (2022):

Deze nota beschrijft de operationele elementen waarmee Gedeputeerde Staten invulling geven aan het portfoliomanagement en beoogt inzicht te geven in het hebben van een courante grond- en vastgoedportefeuille. Deze nota wordt in 2024 geactualiseerd;

- Nota Uitvoering grond- en vastgoedbeleid / Zo Werken wij! (2020):

In deze nota wordt onze interne werkwijze beschreven ten aanzien van projecten en worden alle transacties met gronden en vastgoed beschreven. De uitvoeringsregels borgen een uniforme handelswijze en beheersing van risico's in de uitvoering. Deze nota wordt in 2024 geactualiseerd.

Aankopen

Aankopen kunnen op verschillende manieren tot stand komen. Ten eerste in het kader van projecten en programma's binnen de Provincie. Aan de hand van een aankoopplan zoals vastgesteld door GS worden dan gronden aangekocht om provinciale opgaven te verwezenlijken. De (voorgenomen) project- en programma-aankopen zijn verwerkt in de begrotingsprogramma's. Dit betreft met name wegen projecten en de ontwikkelopgave natuur.

Een tweede wijze waarop gronden in eigendom kunnen komen betreft een anticiperende aankoop. Door PS is in 2014 een revolverend krediet beschikbaar gesteld van € 22,1 mln. voor het verrichten van anticiperende aankopen. Met deze middelen worden strategische gronden aangekocht, met als insteek het aanjagen van toekomstige projecten en ontwikkelingen. In het nieuwe grond- en vastgoedbeleid is opgenomen dat meer ingezet wordt op anticiperende aankopen. Hiervoor is het nodig om het krediet anticiperende aankopen significant te verruimen. Hiervoor zal een separaat voorstel aan PS voorgelegd worden.

Als laatste kunnen eigendommen ook aangekocht worden in het kader van het Erfpachtkader. Dit kader is in 2017 vastgesteld door de Staten (G-17-046) en is bedoeld om gronden aan te kopen en in erfpacht uit te geven. Dit onder andere ten behoeve van het aantrekken van bedrijvigheid en het aanjagen en faciliteren van de Limburgse economie. PS heeft voor het Erfpachtkader een revolverend krediet van € 100 mln. beschikbaar gesteld. Na de afronding van de bedrijfsontwikkeling door Heylen Group gesitueerd op Trade Port Noord, Greenport Venlo en de gedeeltelijke terugkoop door Watersley in Sittard, resteert nu ruim 39 miljoen die uitstaat in 5 lopende erfpachtcontracten (Railterminal Venlo, BCTN terminal Wanssum, Organic Nutricians Centre Ysselsteyn, Watersley Sittard en Siberia Maasbree). Er wordt gewerkt aan de evaluatie van het Erfpachtkader. De resultaten van deze evaluatie worden eind 2024 gedeeld met PS.

Verkopen

De grond- en vastgoedportefeuille dient afgestemd te zijn op de inhoudelijke en financiële doelstellingen. Belangrijk instrument daarvoor is het strategisch portfoliomanagement. Daartoe is de grond- en vastgoedportefeuille op objectniveau beoordeeld en is er per object een strategiekeuze bepaald. Vastgoed met huidig dan wel (beoogd) toekomstig belang in relatie tot provinciale beleidskaders, programma's, projecten en/of wettelijke taken worden als strategisch aangemerkt. Ontbreekt het aan dit belang dan is er sprake van niet strategisch vastgoed. In dat geval zal verkoop (strategiekeuze afstoten) aan de orde zijn. De indeling van strategisch en niet strategisch eigendom vindt plaats op basis van de uitgangspunten zoals benoemd in de (vigerende) Uitvoeringsnota beheer grond en vastgoed.

Het strategische vastgoed omvat ook ruilgronden die indirect ingezet en verkocht kunnen worden voor provinciale doelrealisatie. Ruilgronden zijn van toepassing als een belanghebbende (in een provinciaal project/opgave) ervoor kiest om in plaats van een schadeloosstelling vervangende grond (ruilgrond) toebedeeld te krijgen. Door de inzet/verkoop van deze gronden, kan dit als smeermiddel werken voor het aanjagen van provinciale doelrealisatie.

Beheer

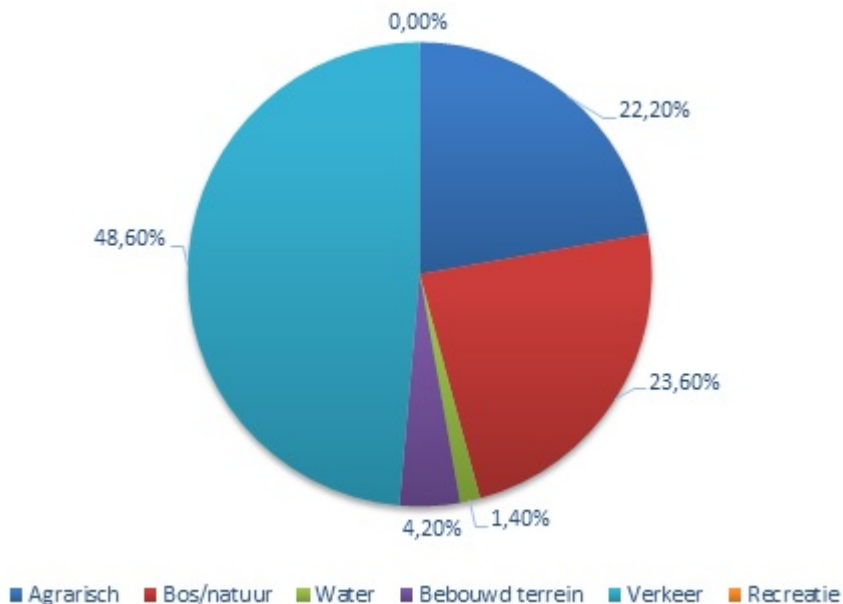
Met uitzondering van de openbare infrastructuur met bijbehorende tankstations, erfpachtgronden en deelnemingen is het in eigendom hebben van gronden/vastgoed vooral van tijdelijke aard. Het beheer van deze gronden en opstallen is voor het overgrote deel (behoudens enkele huur-, pachtovereenkomsten en jachthuren) geënt op dit tijdelijke karakter. Daarbij wordt veelal gebruik gemaakt van flexibele, kortdurende pacht-, huur- en gebruiksovereenkomsten. De uitgaven en inkomsten van het beheer zijn (ongewijzigd) opgenomen in het programma Leefbare steden en dorpen (65444 Beheer onroerende eigendommen).

Grond- en vastgoedportefeuille

De Provincie Limburg heeft bijna 3.300 hectare grond in eigendom en de totale boekwaarde bedraagt € 96,1 mln. (peildatum 1 januari 2024). In het nieuwe grond- en vastgoedbeleid is opgenomen dat meer ingezet wordt op anticiperende aankopen. Hiervoor is het nodig om het krediet anticiperende aankopen significant te verruimen en er zal een separaat voorstel aan PS voorgelegd worden. Afhankelijk van de hoogte van de ophoging zal in de toekomst het grondbezit en de boekwaarde naar verwachting stijgen.

In onderstaande figuur is het eigendom van de Provincie Limburg weergegeven en onderverdeeld op basis van de huidige cultuurtoestand.

Figuur: Eigendom Provincie Limburg naar cultuurtoestand

Nagenoeg de helft van de provinciale gronden bestaat uit de ondergrond van openbare infrastructuur. Dit vloeit voort uit een belangrijke provinciale kerntaak: het in eigendom hebben, onderhouden en beheren van provinciale wegen. Ruim 20% van de provinciale gronden bestaat uit agrarische gronden. Dit is wel slechts 0,6% van het totale agrarische areaal in Limburg. Een andere nuancering is dat de helft van het agrarische areaal op termijn wordt omgevormd tot natuur, als onderdeel van de Ontwikkelopgave Natuur.

De agrarische gronden die niet worden ingezet voor de Ontwikkelopgave Natuur, kunnen direct of indirect (als ruilgrond) dienstbaar zijn aan het verwezenlijken van andere provinciale beleidsdoelen c.q. kerntaken. Het aandeel bos / natuur omvat bijna een kwart van de provinciale vastgoedportefeuille. Dit aandeel is hoofdzakelijk te herleiden tot de projecten Ooijen - Wanssum, de Ontwikkelopgave Natuur en vanuit natuurcompensatie verplichtingen volgende op de realisatie van enkele wegenprojecten.

Het bebouwde deel van de grondportefeuille (circa 4%) houdt hoofdzakelijk verband met de uitrol van het Erfpachtkader (G-17-046). De Provincie Limburg is daarnaast eigenaar van 29 opstallen. De opstallen zijn divers van aard. Enkele woningen worden gesloopt in verband met herbestemming (o.m. in relatie tot het project N280 West). Ook zijn er woningen die niet meer functioneel zijn in relatie tot provinciale beleidsdoelen of kerntaken. Verkoop is in die gevallen aan de orde. Daarnaast zijn er een aantal objecten in bezit die huisvestingsdoeleinden voor de provinciale organisatie dienen, naast het Gouvernement betreft het de provinciale steunpunten als ook het "Kasteel Groot Buggenum". Objecten met een openbare functie zoals de provinciale musea en het stationsgebouw Simpelveld (ZLSM) maken eveneens onderdeel uit van de provinciale vastgoedportefeuille. Andere vermeldenswaardige opstallen vormen de benzineverkooppunten / tankstations. De Provincie Limburg bezit negen locaties gesitueerd langs provinciale wegen die aan exploitanten worden verhuurd.

De actuele grond- en eigendomsposities van de Provincie Limburg zijn nader inzichtelijk gemaakt in de notitie grond- en vastgoedportefeuille 2024 (zie mededeling portefeuillehouder, GS-DOC-00658024). Conform toezegging (T9535) wordt nagegaan of en hoe de rapportage Notitie Grond- en Vastgoedportefeuille aan te passen is naar een jaarlijkse rapportage.

Boekwaarde en verwachte resultaten

In onderstaande tabel zijn de boekwaarden voor de lopende projecten opgenomen, met inbegrip van de prognoses voor toekomstige kosten en opbrengsten en daaraan gerelateerd het verwachte resultaat.

	Beschikbaar gesteld krediet	Boekwaarde 1-1-2024	Toekomstige kosten	Toekomstige opbrengsten	Verwacht project resultaat
In exploitatiegenomen gronden					
Laerbroeck (PS 29-5-2010)	15.500	12.694	0	0	0
IPS/YARD	18.500	-2.931	0	0	0
Totaal in exploitatie genomen gronden	34.000	9.763	0	0	0
Overige grondvoorraden					
Californië II (PS 23-6-2011)	20.000	7.029	0	7.029	0
Anticiperende aankopen	22.100	4.363	0	4.363	0
Totaal overige grondvoorraden	42.100	11.392	0	11.392	0
Onderhanden werk					
Ontwikkelopgave Natuur					
Ontwikkelopgave Natuur	180.180	-11.710	53.974	-42.263	0
Totaal Ontwikkelopgave Natuur	180.180	-11.710	53.974	-42.263	0

Toelichting op deze projecten

Toelichting in Exploitatie genomen gronden

Laerbroeck

Het noordelijk deel van het plangebied Hout-Blerick / Laerbroeck, was tot ruim tien jaar geleden een glastuinbouwgebied. De Provincie Limburg heeft indertijd het voortouw genomen in de aankoop en sanering van de aanwezige glasopstanden, vanwege de situering in het stroomgebied van de Maas. Dit heeft destijds geresulteerd in een gedeeltelijk uitgevoerde gebiedsontwikkeling: de sanering van de kassen is afgerond. De herontwikkeling van het gebied, waaruit ook de kosten gedekt zouden worden, is niet uitgevoerd. De Provincie Limburg is bij de sanering grondeigenaar geworden in het gebied (omvang eigendom 36 ha met een huidige boekwaarde van € 12,69 mln.).

Medio 2023 is het Programma Baarlo – Hout-Blerick met het daarin opgenomen voorkeursalternatief vastgesteld door de betrokken partners, te weten het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, Rijkswaterstaat, het Waterschap Limburg en de gemeenten Venlo en Peel & Maas. Met dit besluit en de ondertekening van de bestuursovereenkomst in juni 2023 is het project in de planuitwerkingsfase terecht gekomen. In de planuitwerkingsfase van het deelplan “Laerbroeck” worden de mogelijkheden nader onderzocht om enerzijds de ruimtelijke kwaliteit in het gebied te versterken, het water te bufferen en de agrarische kwaliteit zoveel mogelijk te behouden. De aldaar aanwezige woningen zullen worden aangekocht door het Ministerie. Hierbij wordt onderzocht of deze woningen verplaatst kunnen worden naar binnendijkse locaties (in het Programma aangewezen zoeklocaties). Eén van deze binnendijkse locaties is de locatie Tangveld, in eigendom van de Provincie Limburg. De locatie Tangveld is een

potentiële ontwikkelingslocatie voor herbouw en woningbouw. Voor de buitendijks gesitueerde gronden in eigendom van de Provincie Limburg is een in de planuitwerkingsfase mee te nemen ontwikkelkans het behoud van de agrarische functie.

Voor het project is een voorziening getroffen, zoals besloten door PS (Jaarrekening 2010 en 2013). De voorziening bedraagt € 10,28 mln. Het saldo dat resteert bedraagt ten opzichte van de boekwaarde € 2,41 mln., welk bedrag minimaal gelijk is aan de agrarische waarde van deze gronden.

Vanwege de projectfase en de benodigde uitwerking van de plannen, worden (vooralsnog) geen financiële mutaties verwacht/doorgevoerd ten opzichte van de begroting 2024. De uitkomst van het grondverwervingsproces (dat uitgevoerd wordt door het Waterschap Limburg voor de gronden gesitueerd onder het tracé van de nieuwe dijk en voor de binnen- en buitendijks gesitueerde gronden in eigendom van de Provincie Limburg) is cruciaal. Dit proces loopt conform planning in de planuitwerkingsfase die opgevolgd wordt door de realisatiefase. De realisatiefase is beoogd in de periode 2026-2030 waarna Baarlo-Hout-Blerick in 2030 hoogwaterveilig is.

IPS/Yard

De grondexploitatie IPS/Yard is onderdeel van de gebiedsontwikkeling VDL Nedcar en heeft als doel de economische structuur van Limburg te versterken door de duurzame doorontwikkeling van het bedrijventerrein VDL Nedcar mogelijk te maken. In 2022 zijn de gronden grotendeels geleverd aan VDL Nedcar. De nog te leveren gronden dienen nog gesaneerd te worden, omdat een deel van de gronden verontreinigd is met PFAS. Investerings (zoals de sanering) worden gerealiseerd als zicht bestaat op continuïteit van VDL Nedcar en de daarmee samenhangende werkgelegenheid. Ministerie van EZ(K) en Provincie blijven in gesprek over de ontwikkelingen, de investeringen en de met het Rijk overeengekomen leningsovereenkomst.

De boekwaarde (van -€ 2,931 mln.) heeft betrekking op de gemaakte kosten en de leningsovereenkomst met EZK. Op basis van de overeengekomen leningsovereenkomst, vervalt een positief danwel negatief resultaat aan het Ministerie van EZK. Het verwacht resultaat einde project is derhalve € 0 (vanuit perspectief Provincie).

Toelichting overige grondvoorraden

Californië II

De gebiedsontwikkeling Californië moet ruimte gaan bieden aan grootschalige glastuinbouw. In 2011 is Californië B.V. een overeenkomst aangegaan met de Provincie Limburg voor het voorfinancieren van de gronden die benodigd zijn voor het deelgebied Californië II. Inmiddels zijn alle benodigde gronden verworven. De in voorraad zijnde gronden Californië worden op basis van gemaakte afspraken met Californië B.V., op kostprijsbasis (oorspronkelijk verwervingskosten met toeslag voor rente en apparaatskosten) doorverkocht. Aan de afspraken ligt een afnameverplichting ten grondslag. De afgelopen jaren is de belangstelling vanuit de markt voor afname van gronden in Californië II beperkt geweest. Inmiddels lijken er reële kansen te liggen voor de daadwerkelijke ontwikkeling van het gebied.

Anticiperende aankopen

Door PS is in 2014 (kenmerk G-14-010) een revolverend krediet beschikbaar gesteld van € 22,1 mln. voor het verrichten van anticiperende aankopen. Met deze middelen worden gronden aangekocht, met als insteek het aanjagen van toekomstige projecten en ontwikkelingen. Dit kunnen gronden zijn die mogelijk direct benodigd zijn voor toekomstige projecten dan wel indirect benodigd zijn als ruilgrond. Deze gronden worden in voorkomende gevallen voor marktconforme prijzen gekocht (zuiver vermogenswaarde, dus geen volledige schadeloosstelling op onteigeningsbasis).

De boekwaarde van de voorraad gronden die in eigendom zijn gekomen via anticiperende aankopen, bedraagt per 1 januari 2024 € 4,363 mln. De voorraad bestaande uit hoofdzakelijk agrarische gronden omvat in totaal 61,6 ha. Dit resulteert in een gemiddelde grondwaarde van € 7,08 per m². De verwachting is dat deze gemiddeld genomen minimaal tegen deze waarde verkocht kunnen worden.

Begin 2024 hebben Provincie Limburg en de firma Mourik een koopovereenkomst gesloten voor de groeve aan de Oostflank van Brunssum (zie hieronder de toelichting op de herontwikkeling Oostflank Brunssum). Dekking van deze grondaankoop vindt plaats vanuit de met dit doel gereserveerde middelen (FCL 81115 Anticiperende aankopen) en vanuit bijdragen vanuit de regiopartners. De (voorwaardelijke) koopverplichting is nog niet verwerkt in het bovenstaande overzicht boekwaarden en verwachte resultaten lopende projecten, omdat de levering van gronden pas voorzien is in 2028. Wel legt dit een grote (tijdelijke) claim op de gereserveerde middelen voor anticiperende aankopen waardoor er (vooralsnog) geen omvangrijke grondaankopen gefinancierd kunnen worden uit het krediet anticiperende aankopen.

Met het in het kader van het nieuwe grond- en vastgoedbeleid meer inzetten op het strategisch aankopen van gronden zal het revolverend krediet anticiperende aankopen intensiever worden ingezet. Hiervoor is het nodig om dit krediet significant te verruimen en er zal derhalve een separaat voorstel aan PS voorgelegd worden. Opgemerkt wordt dat een verruiming van het krediet geen invloed heeft op de vermogensomvang van de Provincie en het begrotingssaldo. Wel verandert het risicoprofiel van de Provincie.

Oostflank Brunssum

Het streven is om gezamenlijk met onze partners in de regio, de gemeente Brunssum, de Stadsregio Parkstad Limburg en de gemeente Heerlen (Trilandis Ontwikkelingsmaatschappij BV), en na consultatie van PS een BV op te richten voor de realisatie van de integrale herontwikkeling van de Groeve Mourik te Brunssum. Hierbij wordt een "Brownfield-locatie" getransformeerd tot een duurzame bedrijfslocatie met maatschappelijke en regionale meerwaarde. Hierbij dient oog te zijn voor zorgvuldig ruimtegebruik, de gewenste economische structuurversterking van de regio, passende werkgelegenheid en een verbeterde omgevingskwaliteit.

De huidige Groeve Mourik heeft een omvang van circa 76 hectare en de nabijgelegen provinciale percelen hebben een oppervlakte van circa 10 hectare. De nabijgelegen provinciale percelen betreffen zogenaamde "restpercelen" vanuit de realisatie van de Buitenring Parkstad Limburg.

De Provincie heeft voor de voorbereidingsfase een budget van € 0,5 mln. gereserveerd. Het proces van de herontwikkeling bestaat (grofweg) uit drie stappen:

1. de strategische verwerving van het perceel Groeve Mourik Brunssum, afgerond met het sluiten van de koopovereenkomst in januari 2024;
2. het opstellen en vaststellen van de ontwikkel- en samenwerkingsstrategie;
3. de realisatie van de herontwikkeling.

Stap 1, de strategische verwerving heeft plaatsgevonden op basis van een optie tot koop zoals deze in 2011 is overeengekomen met de firma Mourik en afliep op 1 juli 2022. Besluitvorming over het lichten van de optie heeft plaatsgevonden op 28 juni 2022 (GS DOC-00290582). De behandeling van deze strategische verwerving in Provinciale Staten heeft op 30 september 2022 (G-22-026) plaatsgevonden.

Stap 2, de besluitvorming over de ontwikkel- en samenwerkingsstrategie door PS is in 2024/2025. Bij positieve besluitvorming wordt het oprichten van een BV beoogd die stap 3, de realisatie van de herontwikkeling, als opgave krijgt.

Toelichting onderhanden werk

Ontwikkelopgave Natuur

In 2024/2025 gaan wij het concept LPLG (waarin aangegeven is dat wij regie voeren op de gebiedsgerichte aanpak voor de 10 NPLG-doelen en de 4 toegevoegde provinciale doelen) doorontwikkelen naar een voorontwerp LPLG. Dit doen wij onder meer op basis van onderzoeken en gebaseerd op adviezen van onder andere de Ecologische Autoriteit. Daarnaast gaan wij ook buiten (gebiedsgericht) aan de slag. Vanwege urgentie en de beschikbare instrumenten, wordt het doen van anticiperende grondtransacties (ruilgronden) om de natuur- en landbouwtransitie vorm te geven, verder voortgezet (al dan niet via gebiedsprocessen).

Risico's en risicoreserve

Om risico's af te dekken is binnen de begroting een Risicoreserve financieel instrumentarium SIS 3.0. Het erfpachtinstrumentarium maakt hiervan integraal onderdeel uit.

De huidige risico-inschatting van de lopende projecten wordt nihil ingeschat. Het betreft de volgende lopende projecten en hierover kan het volgende opgemerkt worden:

Laerbroeck

Bij het project Laerbroeck is door het treffen van een voorziening de restwaarde van de verworven gronden teruggebracht tot de agrarische waarde. Het risico voor de Provincie is verwaarloosbaar.

IPS/Yard

De grondexploitatie (gelegen binnen de totale gebiedsontwikkeling VDL) wordt gefinancierd met een achtergestelde renteloze lening verstrekt door het Ministerie van EZK. Indien bij afsluiting van het project sprake is van een negatief exploitatieresultaat, komt dit resultaat (tot een maximum van € 15,9 mln.) voor rekening van EZ. De lening financiert (ruimschoots) het verwachte negatieve resultaat van de grondexploitatie en tevens worden hiermee enkele risico's afgedekt (ook als bijvoorbeeld saneringskosten substantieel hoger uitvallen). Aangezien de looptijd van het project langer loopt dan voorzien, zijn partijen in overleg over de verlenging van de looptijd van de lening.

Californië II

De in voorraad zijnde gronden ten behoeve van Californië II zullen door Californië B.V. tegen kostprijs (oorspronkelijke verwervingskosten met toeslag voor rente en apparaatskosten) worden afgenomen. Het aantal transacties is in de afgelopen periode beperkt. Er is een kans dat de Californië B.V. financieel niet in staat is de gronden van de Provincie af te nemen. De boekwaarde van de gronden komt echter overeen met de marktwaarde. Het risico voor de Provincie is derhalve nihil.

Anticiperende aankopen

De boekwaarde van de voorraad gronden die in eigendom zijn gekomen via anticiperende aankopen, bedraagt gemiddeld € 7,08 per vierkante meter. Op basis van de huidige grondprijzen worden de risico's van de anticiperende kopen op nihil ingeschat.

8. § Openbaarheid

Inleiding

In deze paragraaf wordt aandacht besteed aan de beleidsvoornemens inzake de uitvoering van de Wet open overheid (Woo). De verplichting voor deze Openbaarheidsparagraaf is sinds 2022 opgenomen in artikel 3.5 van de Woo.

Wet open overheid (Woo)

Op 1 mei 2022 is de Woo in werking getreden. Het doel van de Woo is een open overheid, die zorgdraagt voor een adequate en toegankelijke informatievoorziening op basis van een ordentelijke informatiehuishouding. Onder de Woo heeft de Provincie een verplichting om categorieën informatie uit eigen beweging geheel of gedeeltelijk openbaar te maken. Die verplichting tot actieve openbaarmaking is echter niet per 1 mei 2022 in werking getreden. Om tot een realistisch tijdpad en een haalbare implementatie van deze verplichting te komen, vindt de Rijksoverheid het van belang om hierin samen met de decentrale overheden op te trekken. Er is daarom samen met een vertegenwoordiging van bestuursorganen een gefaseerde implementatie opgesteld, gericht op stapsgewijze invoering en op ondersteuning van bestuursorganen bij de implementatie van de actieve openbaarmaking van hun informatie. De wettelijke verplichting hiertoe wordt gefaseerd - per informatiecategorie - ingevoerd. Dit gebeurt bij koninklijk besluit. De eerste tranche voor provincies treedt op 1 november 2024 in werking.

De documenten aangaande de informatiecategorieën worden door middel van de zogenaamde Woo-index actief openbaar gemaakt. De Woo-index en zoekfunctie worden vervolgens door de Rijksoverheid stapsgewijs en op basis van praktijkervaringen en gebruikersonderzoek verbeterd. Het goed ondersteunen van de gebruiker bij het vinden van de relevante actief openbaar gemaakte overheidsinformatie is daarbij het leidende principe. In 2025 ligt voor ons de nadruk op de 2e en 3e tranches van het actief openbaar maken van de informatiecategorieën, waarbij de landelijke strategie leidend is.

Informatiecategorieën en implementatiestrategie

1. Wetten en algemeen verbindende voorschriften (tranche 1);
2. Overige besluiten van algemene strekking (tranche 1);
3. Organisatie en werkwijze (tranche 1);
4. Bereikbaarheidsgegevens (tranche 1);
5. Vergaderstukken Staten-Generaal (tranche 1);
6. Ontwerpen van wet- en regelgeving met adviesaanvraag (tranche 2);
7. Vergaderstukken decentrale overheden (tranche 2);
8. Agenda's en besluitenlijsten bestuurscolleges (tranche 2);
9. Adviezen (tranche 2);
10. Jaarplannen en jaarverslagen (tranche 2);
11. Woo-verzoeken en besluiten (tranche 2);
12. Bij vertegenwoordigende organen ingekomen stukken (tranche 3);
13. Convenanten (tranche 3);
14. Subsidieverplichtingen anders dan met beschikking (tranche 3);
15. Onderzoeksrapporten (tranche 3);
16. Klachtoordelen (tranche 3);
17. Beschikkingen (tranche 4).

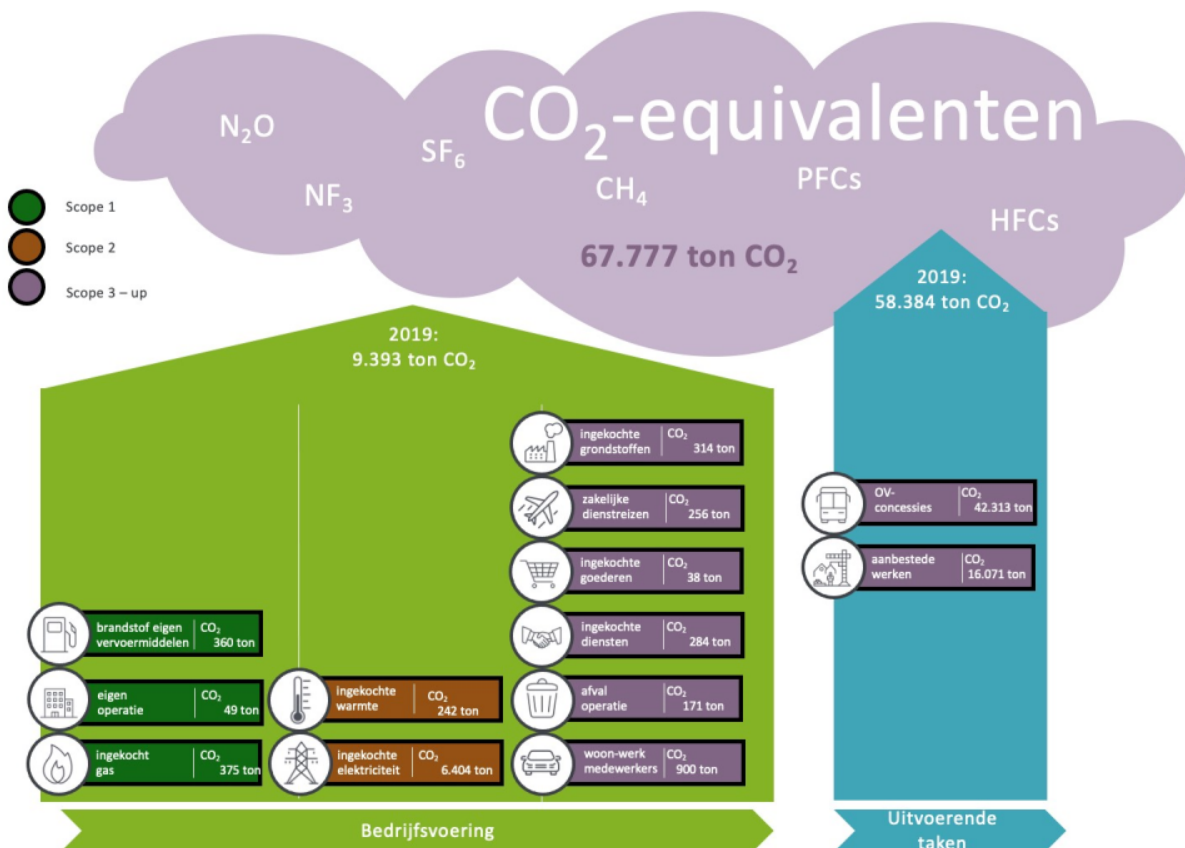
9. § Duurzaamheid

1. Inleiding

In onze samenleving groeit de dringende behoefte om de verduurzamingsopgaven waar wij met elkaar voor staan te versnellen. Als Provincie Limburg geven wij enerzijds invulling aan deze opgaven vanuit onze beleidskaders met externe partijen en anderzijds voelen wij ook de verantwoordelijkheid om onze eigen organisatie, bestaande uit onze bedrijfsvoering en uitvoerende taken, verder te verduurzamen. Onder het mom van 'practice what you preach' is n.a.v. motie 2798 'de Provinciale organisatie op weg naar klimaatneutraal' is het uitvoeringsplan duurzaamheid in 2024 vastgesteld. Met dit plan geven wij het goede voorbeeld richting de Limburger en laten wij als organisatie zien hoe wij ons steentje kunnen bijdragen aan een duurzamer Limburg, voor nu en toekomstige generaties.

2. De opgave

De verduurzaming van de provinciale organisatie heeft betrekking op de Provinciale eigendommen bestaande uit de bedrijfsvoering (zoals personeel en organisatie, inkoop en aanbestedingen en facilitaire dienstverlening) en de uitvoerende taken (zoals de grond-, weg- en waterbouw en de OV concessies). Provinciale deelneming en gronden zijn vooralsnog uitgezonderd. De impact van deze eigendommen is in de afgelopen jaren in kaart gebracht in een zogenoemde 'voetafdruk'. Op basis van dit inzicht, het wettelijk kader en aanvullende provinciale ambities het uitvoeringsplan duurzaamheid 2024-2030 opgesteld waaruit blijkt hoe de provinciale organisatie haar bedrijfsvoering en uitvoerende taken verder verduurzaamt richting 2030.

3. Uitvoeringsplan duurzaamheid 2024-2030

Het uitvoeringsplan biedt een integraal inzicht in de verduurzamingsopgave van de provinciale organisatie en laat zien welke 175 maatregelen nodig zijn om toe te groeien naar een duurzame organisatie in 2050, met tussendoelen voor het jaar 2030. Een duurzame organisatie in 2050 betekent dat onze bedrijfsprocessen geen negatieve impact meer mogen hebben op mens, dier en milieu. De weg naar 2050 is echter nog ver weg en onderhevig aan diverse ontwikkelingen en onzekerheden waardoor in dit uitvoeringsplan duurzaamheid wordt toegewerkt naar de volgende doelen in 2030:

- **CO2:** minimaal 55% CO2 reductie in 2030 t.o.v. 2019 (Klimaatwet, 2019);
- **Energie:** vanaf 2020 een jaarlijkse energiereductie van 1,9% tot en met 2030 (Energie Efficiency Richtlijn, 2012);
- **Circulariteit:** minimaal 50% reductie van primaire grondstoffengebruik (Nationaal Programma Circulaire Economie, 2023);
- **Implementatie:** in 2030 is duurzaamheid een vanzelfsprekendheid in bedrijfsprocessen van de Provinciale organisatie.

4. Financiën

Het uitvoeringsplan duurzaamheid 2024-2030 streeft er naar om duurzaamheid te integreren in bestaande bedrijfsprocessen. Dit betekent ook dat duurzaamheid als een integraal onderdeel meegewogen dient te worden binnen bestaande budgetstromingen en geen additioneel budget wordt gereserveerd voor dit uitvoeringsplan. Deze insteek zorgt er voor dat de verandering plaatsvindt binnen de bestaande bedrijfsprocessen waardoor de fundamentele discussies over duurzaamheid gevoerd kunnen worden en bewuste afwegingen gemaakt kunnen worden over de kosten en baten van maatregelen door de desbetreffende portefeuillehouder. De huidige verwachting voor de periode 2024-2027 is dat de mogelijke meerkosten en opbrengsten n.a.v. de voorgestelde maatregelen in enkele gevallen leiden tot specifieke meerkosten, zoals binnen duurzame infrastructuur (provinciaal wegbeheer en -aanleg) en energie (gebouwen). Binnen de desbetreffende budgetstromen wordt de impact van deze meerkosten met bijbehorende baten tijdig inzichtelijk gemaakt en geagendeerd. Deze insteek stimuleert de organisatie om het 'duurzaamheidsaandeel' inzichtelijk te maken om het vervolgens als een integraal onderdeel mee te wegen in onze besluitvorming. Om echter duurzaamheid te implementeren binnen bestaande bedrijfsprocessen, is een aanjaagbudget van € 314.000 tot en met 2027 beschikbaar gesteld.

5. Monitoring & voortgang

De voortgang van het uitvoeringsplan duurzaamheid worden gemonitord via de integrale duurzaamheidsmonitor. Deze monitor wordt openbaar gepubliceerd in het kader van onze voorbeeldfunctie en de trend en vraag om meer transparantie over duurzaamheidsdata (zoals ook de CSRD stimuleert). Naar verwachting wordt de duurzaamheidsmonitor gepubliceerd op de provinciale website in Q1 2025 en wordt hiernaar verwezen in de begroting en jaarstukken in 2025.

Financiële begroting

Financieel perspectief

Financiële positie

Een gezonde financiële positie komt tot uitdrukking in een sluitende begroting met een structureel evenwicht en voldoende weerstandsvermogen. Op deze begroting is het volgende van toepassing:

- de Najaarsnota 2024, de Programmabegroting 2025 en de bijhorende meerjarenraming 2026-2028 zijn structureel sluitend;
- de generieke taakstelling ad € 50 mln. is bij de najaarsnota ingevuld;
- er is voldoende weerstandsvermogen om de financiële risico's te dekken (surplus weerstandsvermogen € 896 mln.);
- de onbenutte belastingcapaciteit, als onderdeel van het surplus in het weerstandsvermogen, bedraagt € 90 mln. per jaar;
- conform het Coalitieakkoord 2023-2027 was € 207 mln. gereserveerd voor nieuw beleid in programmareserves, waarvan € 88 mln. reeds is geprogrammeerd in de begroting 2024 en 2025;
- een solide eigen vermogen van € 1.569 mln. geprognosticeerd per 1-1-2025;
- een solide financieringspositie, waardoor de behoefte aan Vreemd Vermogen beperkt is;
- de financiële kengetallen (zie paragraaf Weerstandsvermogen) vertonen een zelfde beeld.

Daarmee concluderen wij dat puur vanuit financieel perspectief de financiële positie gezond is. Dit blijft altijd een momentopname en de meerjarenraming blijft een punt van zorg. Dit vanwege de mogelijke effecten van herijking van het provinciefonds, betalen naar gebruik MRB en de gevolgen voor het beleid van het nieuwe kabinet. De meerjarenraming blijft daarom voor wat betreft de inkomsten en het begrotingsresultaat in grote mate onzeker. Ook geopolitieke ontwikkelingen kunnen van invloed zijn.

Behoud van structureel evenwicht: strategisch voorsorteren maar wachten op impact

In de Voorjaarsnota 2024 zijn uw Staten uitgebreid geïnformeerd over de mogelijkheden en beperkingen om dit structurele evenwicht te handhaven. In afwachting van de herziening van het provinciefonds zijn er echter nog geen structurele ombuigingsmaatregelen genomen. Zodra er meer informatie beschikbaar is en de hoogte van de financiële opgave bekend is, zullen uw Staten direct worden geïnformeerd en zullen de gevolgen in onze cijfers worden verwerkt via de circulaires.

Totdat er meer duidelijkheid is, is het raadzaam om terughoudend te zijn met het aangaan van structurele verplichtingen. Deze voorzichtige benadering is ook toegepast op de gepresenteerde financiële resultaten van de begroting en meerjarenraming. In dit kader hebben wij ook het restant van de financiële taakstelling bij de Najaarsnota 2024 geadresseerd en ingevuld waarbij we financiële kwesties niet vooruitschuiven.

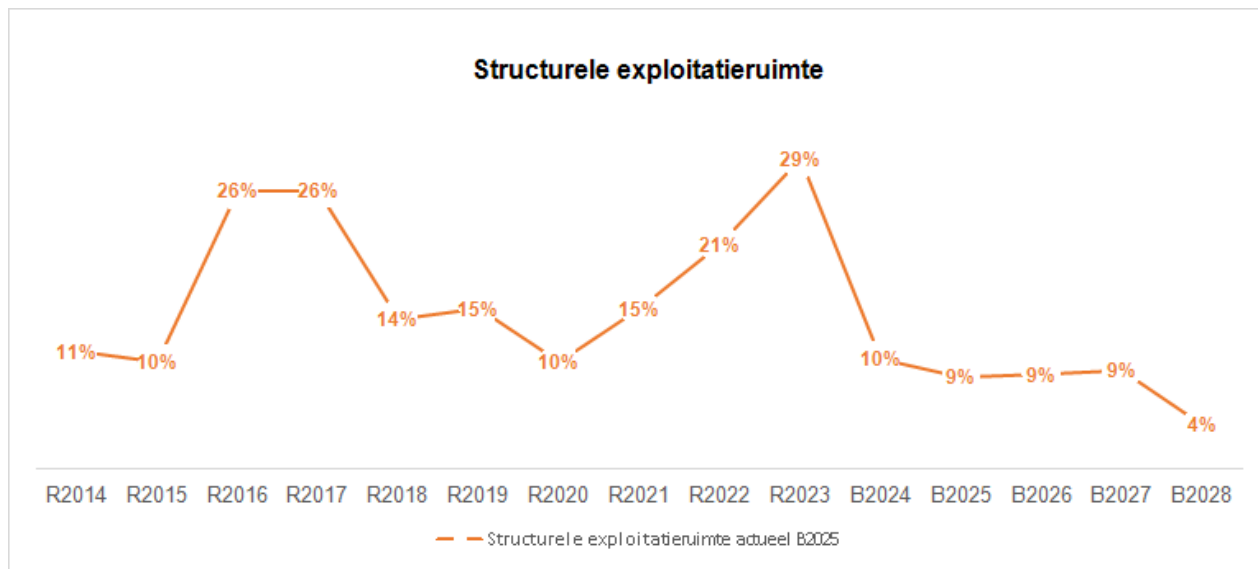
Voor specifieke toelichtingen op de diverse onderdelen verwijzen wij naar de aparte paragrafen over onze begroting en meerjarenraming, balansinformatie en de grondslagen.

Ontwikkeling structureel evenwicht: druk blijft op het meerjarig perspectief

In dit kengetal komt tot uitdrukking of de Provincie over voldoende structurele baten beschikt om de structurele lasten te dekken. Dit cijfer helpt mee om te beoordelen welke structurele ruimte de Provincie heeft om de eigen lasten te dragen of welke structurele stijging van de baten of structurele daling van de lasten daarvoor nodig is. Wanneer dit percentage negatief is, betekent dit dat het structurele deel van de

baten onvoldoende ruimte biedt om de structurele lasten te blijven dragen. Een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten (waaronder de financieringslasten) te dekken. Een cijfer van rond de nul (tussen - 0,4 en 0,4) betekent dat structurele baten en lasten min of meer in evenwicht zijn.

Uit de cijfers blijkt dat de begroting 2025 en bijhorende meerjarenraming structureel in evenwicht zijn. De stijging van 2021 t/m 2023 is te verklaren uit de voordelige jaarrekeningresultaten. De dalende trend vanaf 2023 kenmerkt zich door het structureel opnemen van enkele begrotingsposten, zoals vastgesteld bij de Programmabegroting 2023 en de uitwerking van het coalitieakkoord "Elke Limburger telt".

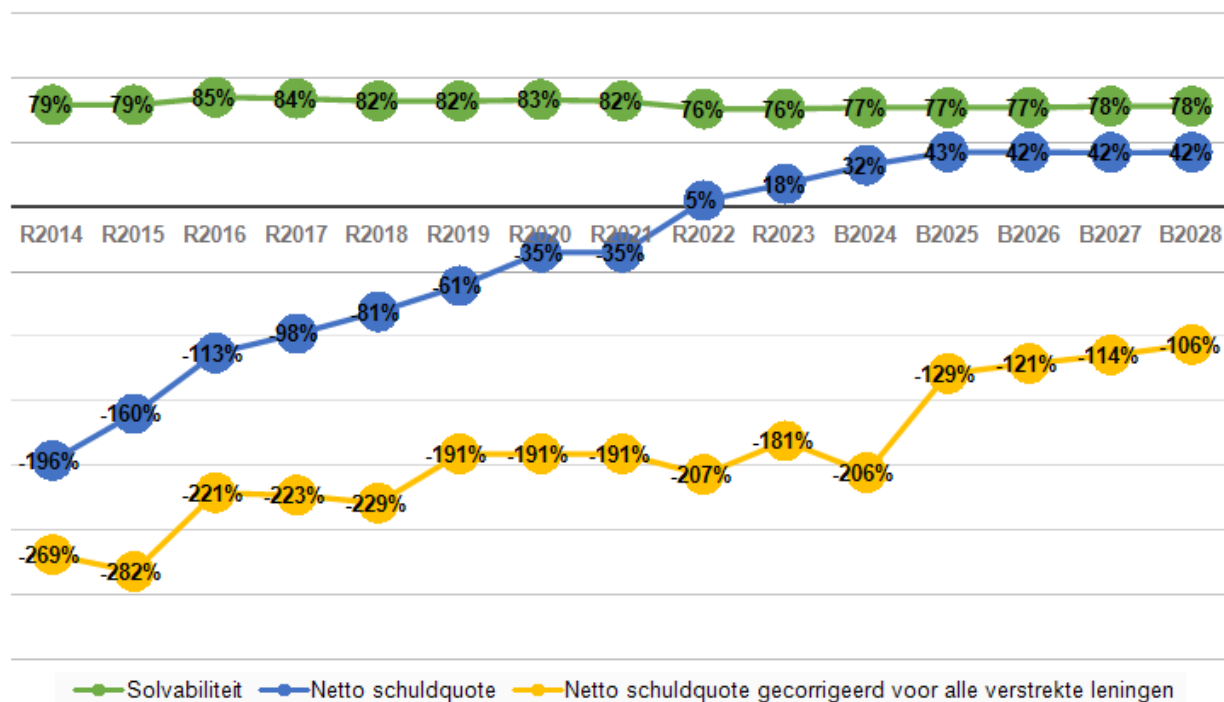

Vermogensratio's geven een solide beeld

Het solvabiliteitsratio geeft inzicht in de mate waarin de Provincie Limburg in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Het geeft de verhouding tussen het eigen vermogen en de totale balansomvang weer. Hoe hoger het percentage, hoe gunstiger dit is voor de financiële weerbaarheid van de Provincie. Uit de meerjarige ontwikkeling van deze ratio blijkt dat deze ratio een stabiel beeld geeft over de periode 2014-2028. Een voorbehoud moet worden gemaakt over de periode 2024-2027. De verwachting is dat dit ratio nog beperkt zal dalen als gevolg van inzet van programmareserves in deze Statenperiode om de beleidskaders uit te kunnen voeren. Ook na deze inzet is echter nog steeds sprake van een gunstig solvabiliteitsratio.

De netto-schuldquote geeft inzicht in het niveau van de provinciale schuldenlast ten opzichte van het totaal van de baten. Het geeft daarmee een indicatie van het beslag dat de financieringslasten op de exploitatie leggen en daarmee op de vrije ruimte van de exploitatiebegroting. Hoe hoger de schuld, hoe hoger de schuldquote. Als gevolg van de investeringsstrategie zien wij de schuldquote stijgen. Maar ook hier is nog steeds sprake van gezonde verhoudingen.

Ontwikkeling schuld- en solvabiliteitkengetallen

Balansinformatie

Inleiding

In deze paragraaf geven wij verplichte informatie over:

- de meerjarige prognosebalans;
- de bijhorende investeringsplanning (activa);
- meerjarige ontwikkeling van de reserves en voorzieningen (passiva);
- het ontwikkelen van het EMU-saldo.

Prognose balans

De prognosebalans geeft inzicht in een aantal relevante ontwikkelingen:

- de mutaties in de immateriële en materieel vaste activa en kapitaalverstrekkingen zijn het gevolg van de in deze paragraaf opgenomen investeringsplanning en het vigerende afschrijvingsbeleid;
- de mutaties in de overige financiële vaste activa, zoals de uitgezette leningen en (teruglopende) uitzettingen zijn nader toegelicht in de paragraaf financiering;
- het resultaat is cumulatief opgenomen. Dit is feitelijk nog niet bestemd en zal in deze Statenperiode naar verwachting volledig worden ingezet voor autonoom beleid;
- de daling van de reserves is het gevolg van inzet bestemmingsreserves op basis van bestaand beleid en is verder op in deze paragraaf nader gespecificeerd;
- de verplicht ingestelde voorzieningen zijn eveneens nader gespecificeerd in deze paragraaf;
- de schuldpositie is en blijft gunstig. Gelet op de solide financieringspositie van de Provincie zoals opgenomen in de paragraaf Financiering is de verwachting dat geen structureel externe

financiering nodig zal zijn in de komende jaren. Meer informatie is terug te vinden in genoemde paragraaf.

x € 1.000

Activa	Ultimo 2023	Ultimo 2024	Ultimo 2025	Ultimo 2026	Ultimo 2027	Ultimo 2028
Vaste activa						
Immateriële vaste activa	81.563	127.320	144.159	188.292	220.629	212.912
Materiële vaste activa	389.814	472.727	543.333	621.619	662.411	634.926
Financiële vaste activa: Kapitaalverstrekkingen	310.001	310.001	310.001	310.001	310.001	310.001
Financiële vaste activa: Leningen	953.690	903.306	733.052	684.124	641.932	590.784
Financiële vaste activa: Uitzettingen > 1 jaar	169.840	69.840	6.220	6.220	6.220	6.220
Totaal vaste activa	1.904.908	1.883.194	1.736.765	1.810.256	1.841.193	1.754.843
Vlottende activa						
Voorraden: onderhanden werk en grond	-758	22.926	18.935	14.944	10.953	10.953
Voorraden: gereed product en handelsgoederen	52	52	52	52	52	52
Uitzettingen < 1 jaar	208.147	105.700	164.590	85.732	34.905	127.122
Liquide middelen	33	33	33	33	33	33
Overlopende activa	74.224	74.224	74.224	74.224	74.224	74.224
Totaal vlottende activa	281.698	202.935	257.834	174.985	120.167	212.384
Totaal activa	2.186.606	2.086.129	1.994.599	1.985.241	1.961.360	1.967.228
Passiva						
Vaste passiva						
Resultaat (cumulatief)	110.143	14.276	32.757	40.678	46.432	56.731
Reserves	1.559.988	1.574.629	1.468.263	1.454.629	1.428.638	1.427.670
Voorzieningen	22.203	23.165	24.158	25.151	26.145	27.138
Vaste schuld	47.358	27.145	22.507	17.869	13.231	8.775
Totaal vaste passiva	1.739.692	1.639.215	1.547.685	1.538.327	1.514.446	1.520.314
Vlottende passiva						
Vlottende schuld	62.820	62.820	62.820	62.820	62.820	62.820
Overlopende passiva	384.095	384.095	384.095	384.095	384.095	384.095
Totaal vlottende passiva	446.915	446.915	446.915	446.915	446.915	446.915
Totaal passiva	2.186.607	2.086.130	1.994.600	1.985.242	1.961.361	1.967.229

Investeringsplanning

De investeringen in de materiële en immateriële vaste activa worden als volgt gespecificeerd.

€ x 1.000

Totaal	Begroting na wijz. 2024	Begroting 2025	Meerjarenraming		
			2026	2027	2028
Investerings in vaste activa					
Uitgaven					
Economisch nut	3.046	0	0	0	0
Maatschappelijk nut	107.409	96.501	108.132	6.805	66.655
Activa van derden	103.958	27.718	49.616	39.076	
Totaal uitgaven	214.413	124.219	157.748	45.881	66.655
Bijdragen					
Economisch nut	46				
Maatschappelijk nut	11.072	5.751	6.805		
Activa van derden	54.739	5.781			
Totaal bijdragen	65.857	11.532	6.805	0	0

Investerings naar programma

De belangrijkste investeringen in immateriële vaste activa, materieel vaste activa en deelnemingen hebben betrekking op een bereikbaar en toegankelijk Limburg waar de provincie investeert in zowel spoor- als weginfra.

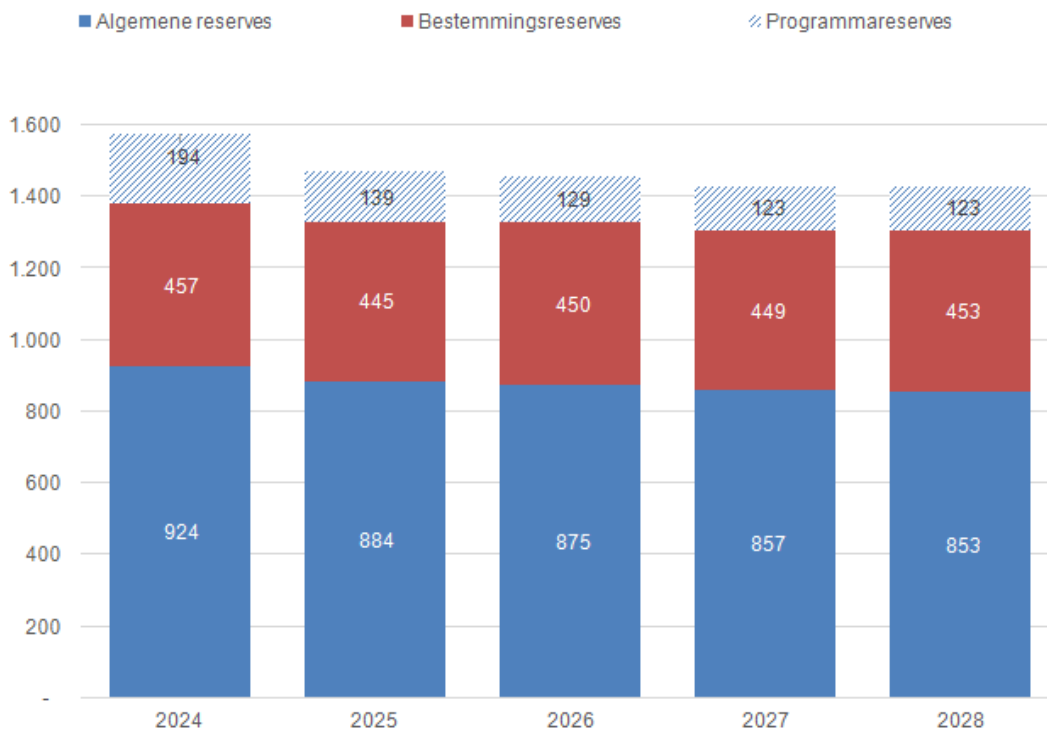
€ x 1.000

Totaal	Begroting na wijz. 2024	Begroting 2025	Meerjarenraming		
			2026	2027	2028
Investerings in vaste activa					
Uitgaven					
1. Perspectief voor het landelijk gebied	-15	0	0	0	
3. Werken aan de toekomstbestendige economie	1.709	0	0	0	
7. Een bereikbaar en toegankelijk Limburg	209.834	124.219	157.748	105.731	
8. Provincie midden in de samenleving	8	0	0	0	
9. Financiën en overhead	2.876	0	0	0	
Totaal uitgaven	214.427	124.219	157.748	105.731	0
Bijdragen					
1. Perspectief voor het landelijk gebied	-1.263	0	0	0	0
3. Werken aan de toekomstbestendige economie	1.709	0	0	0	0
7. Een bereikbaar en toegankelijk Limburg	65.365	11.531	6.805	0	0
8. Provincie midden in de samenleving	0	0	0	0	0
9. Financiën en overhead	46	0	0	0	0
Totaal bijdragen	65.857	11.531	6.805	0	0

Stand van de reserve: solide vermogenspositie

Voor het inzicht in de financiële positie is ook onze vermogenspositie van belang. Uit onderstaande specificatie en het betrekken van ons weerstandvermogen blijkt dat er sprake is van een solide vermogenspositie (zie paragraaf 2. Weerstandsvermogen en risicobeheersing). Uit onderstaande overzicht blijkt dat het provinciaal vermogen daalt:

- Vanaf 2023 nemen de algemene reserves tot 2025 af, als gevolg van het inzetten van € 100 mln. uit de toenmalige Immunisatie-reserve ter dekking van het coalitieakkoord.
- De programmareserves worden hoger dan € 206,9 mln., zoals deze in het Coalitieakkoord 2023-2027 zijn vastgelegd. Bij het behandelen van de Jaarstukken 2023 in PS 21-6-2024 is besloten om € 2,0 mln. aan de Programmareserve Perspectief voor het Landelijk gebied. en € 1,6 mln. aan Programmareserve Bestuurlijke vernieuwing toe te voegen vanuit het jaarresultaat 2023.
- In de programmareserves zijn de intensiveringsmiddelen voor het realiseren van de ambities van het Coalitieakkoord 2023-2027 opgenomen. De gereserveerde programmamiddelen worden op basis van de door PS vastgestelde beleidskaders en daaraan verbonden doelen ingezet in deze periode. Er resteren nog € 122,1 mln. aan programmareserves, die in de komende jaren van deze Statenperiode inzet gaan worden ter uitvoering van de vastgestelde door PS beleidskaders.

Meerjarige ontwikkeling stand reserves 2024-2028

Onderstaande tabel geeft een gespecificeerd meerjarig inzicht in het verloop van de reserves. Wij merken daarbij op:

- bruteringsreserves dienen ter dekking van toekomstige afschrijvingslasten en de hoogte van de reserve is afgestemd op de toekomstige afschrijvingen. Deze dalen dus langzaam maar zeker;
- overige bestemmingsreserves worden ter egalisatie conform instellingsbesluiten ingezet;
- de programmareserves zullen in de komende vier jaar uitgeput raken door inzet voor de programmadoelen uit het Coalitieakkoord 2023-2027.

€ x
1.000

	2023		2024			2025			2026			2027			2028		
	Balans ultimo 2022	Beste m. resultaat	Verm eer derin g	Ver min derin g	Eind stand	Verm eer derin g	Ver min derin g	Eind stand	Verm eer derin g	Ver min derin g	Eind stand	Verm eer derin g	Ver min derin g	Eind stand	Verm eer derin g	Ver min derin g	Eind stand
Algemene reserve	106.100	1.062.870	82.946	327.681	924.235	29.370	69.745	883.860	15.459	23.967	875.352	2.674	20.735	857.291	272	5.036	852.527
Immunisatiereserve*	957.409	-957.409	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Risicoreserve Financieel instrumentarium SiS	118.414	0	9.082	0	127.496	8.689	0	136.185	6.567	0	142.752	5.741	0	148.493	5.249	0	153.742
Reserve Campusorganisatie Chemelot	28	0	0	0	28	0	0	28	0	0	28	0	0	28	0	0	28
Reserve aandeeltransacties LIOF	3.094	0	0	2.530	564	0	0	564	0	0	564	0	0	564	0	0	564
Reserve knelpunten Economisch beleid	3.850	0	0	40	3.810	0	1.000	2.810	0	0	2.810	0	0	2.810	0	0	2.810
Bestemmingsreserve DU bedrijventerreinen	387	0	0	0	387	0	0	387	0	0	387	0	0	387	0	0	387
Bestemmingsreserve realisatie N280	117.648	0	3.339	1.106	119.880	0	1.349	118.531	0	1.531	117.000	0	2.656	114.345	0	3.468	110.876
Bestemmingsreserve ZLSM	68	0	34	0	102	34	0	136	34	0	170	34	0	204	34	0	238
Reserve Bereikbaarheidsmiddelen	35.703	0	0	16.908	18.795	0	10.150	8.645	0	790	7.855	0	6.590	1.265	0	0	1.265
Bruteringsreserve VDL Nedcar	50.976	0	0	117	50.859	0	205	50.654	0	205	50.448	0	205	50.243	0	205	50.038
Reserve DU Regiodeal Parkstad	22	0	0	0	22	0	0	22	0	0	22	0	0	22	0	0	22
Reserve grondwaterbeheer	760	0	100	0	860	0	0	860	0	0	860	0	0	860	0	0	860
Reserve DU Gebiedsontwikke	38.791	0	0	161	38.630	0	161	38.470	0	161	38.309	0	161	38.148	0	161	37.988

Programmabegroting 2025

ling Ooijen- Wanssum																	
Reserve DU Zoetwatermaatre- gelen	2	0	0	0	2	0	0	2	0	0	2	0	0	2	0	0	2
Reserve DU- uitkering bodemsanering	5.184	0	0	4.984	200	0	0	200	0	0	200	0	0	200	0	0	200
Reserve DU Naijl-effecten mijnbouw	940	0	0	0	940	0	0	940	0	0	940	0	0	940	0	0	940
Reserve Transitiefonds	2.745	0	0	518	2.227	0	570	1.657	0	0	1.657	0	0	1.657	0	0	1.657
Reserve Stikstof & Natura 2000	34.599	0	2.380	27.423	9.556	0	2.580	6.976	0	200	6.776	0	200	6.576	0	0	6.576
Reserve Natuur	9.346	0	0	4.757	4.589	0	4.491	98	0	0	98	0	0	98	0	0	98
Bruteringsreserv e duurzaamheid gebouwen	793	0	0	102	691	0	102	589	0	102	487	0	102	386	0	102	284
Bruteringsreserv e Limburgsmuseu m Venlo	1.472	0	0	187	1.284	0	187	1.097	0	187	909	0	187	722	0	187	534
Bruteringsreserv e Creative City	8.475	0	0	706	7.769	0	706	7.063	0	706	6.356	0	706	5.650	0	706	4.944
Reserve POB - CAO provincie	2.476	0	0	1.220	1.256	0	304	952	0	304	649	0	204	445	0	204	241
Bruteringsreserv e N270 Ooijen- Wanssum	10.744	0	0	933	9.811	0	721	9.090	0	721	8.369	0	721	7.647	0	721	6.926
Reserve Waterveiligheid	49.960	0	2.500	2.039	50.421	0	0	50.421	0	0	50.421	0	0	50.421	0	0	50.421
Programmareser ve Landbouw (voorheen LPLG)	0	0	10.000	1.620	8.380	0	2.245	6.135	0	525	5.610	0	375	5.235	0	0	5.235
Programmareser ve Water en bodem	0	0	4.000	725	3.275	0	2.125	1.150	0	440	710	0	390	320	0	0	320
Programmareser ve Sociale Agenda	0	0	27.000	845	26.155	0	4.633	21.522	0	500	21.022	0	500	20.522	0	0	20.522
Programmareser ve Economie	0	0	35.000	2.886	32.114	0	15.705	16.409	0	1.794	14.615	0	1.347	13.268	0	32	13.236
Programmareser ve Onderwijs en arbeidsmarkt	0	0	10.000	1.195	8.805	509	2.625	6.688	0	375	6.313	0	225	6.088	0	0	6.088

Programmabegroting 2025

Programmareser ve Energie	0	0	10.00 0	288	9.712	0	0	9.712	0	0	9.712	0	0	9.712	0	0	9.712
Programmareser ve Leefbaarheid	0	0	30.00 0	2.00 0	28.000	0	9.45 0	18.550	0	0	18.550	0	0	18.550	0	0	18.550
Programmareser ve Wonen	0	0	5.000	1.12 5	3.875	0	3.56 0	315	0	0	315	0	0	315	0	0	315
Programmareser ve Cultuur	0	0	15.00 0	1.83 1	13.169	0	4.13 0	9.039	0	1.30 0	7.739	0	800	6.939	0	250	6.689
Programmareser ve Monumenten, erfgoed, archeologie	0	0	15.00 0	959	14.041	0	5.27 7	8.764	0	2.64 5	6.119	0	495	5.624	0	0	5.624
Programmareser ve Bereikbaarheid	0	0	10.00 0	0	10.000	0	2.02 5	7.975	0	250	7.725	0	500	7.225	0	0	7.225
Programmareser ve Regiodeals 5e en 6e tranche	0	0	15.00 0	0	15.000	0	0	15.000	0	0	15.000	0	0	15.000	0	0	15.000
Programmareser ve Bestuurlijke vernieuwing	0	1.600	1.000	0	2.600	0	0	2.600	0	0	2.600	0	0	2.600	0	0	2.600
Programmareser ve 80 jaar bevrijding 2024	0	0	900	900	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Programmareser ve Onvoorziene uitgaven	0	0	19.00 0	2.25 0	16.750	0	2.10 0	14.650	0	2.00 0	12.650	0	1.75 0	10.900	0	0	10.900
Programmareser ve Perspectief voor het Landelijk gebied	0	2.000	0	0	2.000	0	1.07 0	930	0	290	640	0	140	500	0	0	500
Programmareser ve Brightlands	0	1.083	4.749	3.50 9	2.323	3.800	1.55 0	4.573	4.550	1.25 0	7.872	4.550	0	12.422	4.550	0	16.971
Reserve bodemsanering 2024-2030	0	0	1.300	685	615	0	0	615	0	0	615	0	0	615	0	0	615
Reserve bodem en ondergrond 2024-2030	0	0	3.660	263	3.398	0	0	3.398	0	0	3.398	0	0	3.398	0	0	3.398
Totaal	1.559.	110.1	316.9	412.	1.574.	42.40	148.	1.468.	26.60	40.2	1.454.	12.99	38.9	1.428.	10.10	11.0	1.427.
	988	43	90	493	629	1	767	263	9	43	629	9	89	638	5	73	670

* Bij de besluitvorming van de Jaarstukken 2023 is de Immunisatiereserve samengevoegd met de Algemene reserve.

Meerjarige ontwikkeling stand voorzieningen 2024-2028

Onderstaande tabel geeft inzicht in het meerjarige verloop van de voorzieningen:

Programmabegroting 2025

- de voorziening APPA (Algemene Pensioenwet Politieke Ambtsdragers) voorziet in het pensioen en de sociale zekerheid van gedeputeerden en commissarissen van de Koning. Stortingen zijn gebaseerd op een gemiddelde van de afgelopen 5 jaar;
- de voorziening Sociaal Plan bestaat uit een restant van claims;
- de voorziening onderhoud provinciale gebouwen is gebaseerd op het door PS vastgestelde onderhoudsplan.

Deze voorzieningen hebben een verplicht karakter en zijn niet vrij besteedbaar.

€ x
1.000

	2024			2025				2026			2027			2028		
	Beginstand U2022	Vermeerdering	Verminderdering	Begin saldo	Vermeerdering	Verminderdering	Eind saldo	Vermeerdering	Verminderdering	Eind saldo	Vermeerdering	Verminderdering	Eind saldo	Vermeerdering	Verminderdering	Eind saldo
Voorzieningen voor toekomstige verplichtingen, verliezen en risico's																
Voorziening APPA	7.686	962	0	8.648	993	0	9.641	993	0	10.634	993	0	11.628	993	0	12.621
Voorziening sociaal plan 2011-2016	18	0	0	18	0	0	18	0	0	18	0	0	18	0	0	18
	7.704	962	0	8.666	993	0	9.659	993	0	10.652	993	0	11.646	993	0	12.639
Lastenegaliserende voorzieningen																
Voorziening onderhoud provinciale gebouwen	10.763	4.285	4.285	10.763	2.910	2.910	10.763	2.912	2.912	10.763	2.912	2.912	10.763	2.912	2.912	10.763
	10.763	4.285	4.285	10.763	2.910	2.910	10.763	2.912	2.912	10.763	2.912	2.912	10.763	2.912	2.912	10.763
Totaal	18.467	5.246	4.285	19.429	3.903	2.910	20.422	3.905	2.912	21.415	3.905	2.912	22.409	3.905	2.912	23.402

Het EMU-saldo

In de onderstaande tabel zijn de referentiewaarden voor het EMU-saldo van 2024 op basis van het begrotingstotaal opgenomen. Deze waarden per provincie zijn gepubliceerd in de Decembercirculaire van het Provinciefonds 2024. Op het moment van schrijven zijn de referentiewaarden voor de begroting van 2025 nog niet bekend.

		Mutaties	2024	2025	2026	2027	2028
Activa	Financiële vaste activa	Kapitaalverstrekkingen en leningen	50.384	170.254	48.928	42.192	51.148
		Uitzettingen > 1 jaar	100.000	63.620	0	0	0
	Vlottende activa	Uitzettingen < 1 jaar	102.447	-58.890	78.858	50.827	-92.218
		Liquide middelen	0	0	0	0	0
		Overlopende activa	0	0	0	0	0
			252.831	174.984	127.786	93.019	-41.070
Passiva	Vaste passiva	Vaste schuld	20.213	4.638	4.638	4.638	4.456
	Vlottende passiva	Vlottende schuld	0	0	0	0	0
		Overlopende passiva	0	0	0	0	0
				20.213	4.638	4.638	4.638
		EMU-saldo	-232.618	-170.346	-123.148	-88.381	45.526
		EMU-saldo referentiewaarde 2024	-73.202	-73.202	-73.202	-73.202	-73.202
		Verschil	-159.416	-97.144	-49.946	-15.179	118.728

Begroting en meerjarenraming

Inleiding

In dit onderdeel geven wij inzicht in onze begroting en bijhorende meerjarenraming. Onderwerpen die daarbij specifiek worden toegelicht zijn:

- specificaties van de begroting en meerjarenraming per programma, doelstellingen en beleidsproducten;
- het begrotingsresultaat 2024-2028;
- middelen nieuw beleid en inzet van de programmareserves;
- doorwerking Najaarsnota 2024 naar begroting 2025 e.v.;
- dwarsdoorsnedes baten en lasten in 2025.

Meerjarig overzicht baten en lasten

In onderstaande tabel zijn de baten en lasten meerjarig opgenomen. Daarbij zijn ook de vergelijkende cijfers 2023 van de Jaarstukken 2023 (PS 20 juni 2024) en 2024 van de Gewijzigde programmabegroting t/m Najaarsnota 2024 (PS 1 november 2024) betrokken. Om deze vergelijking mogelijk te maken, is de begrotingsstructuur van 2023 geconverteerd naar de programma-indeling van de huidige Statenperiode. De verschillen tussen de diverse jaarcijfers zijn met name het gevolg van incidentele beleidsmiddelen en fasering van projecten.

€ x
1.000

Begrotingsprogramma	Realisatie 2023		Begr.ná wijz.2024		Begroting 2025		Begroting 2026		Begroting 2027		Begroting 2028	
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
1 Perspectief voor het landelijk gebied	126.150	45.937	156.128	72.908	139.331	45.978	58.822	1.211	58.799	1.141	60.409	1.141
2 Samen leven en bestaanszekerheid	18.638	216	18.758	176	20.262	0	14.866	0	14.860	0	14.349	0
3 Werken aan een toekomstbestendige economie	46.730	12.885	54.783	4.594	62.112	6.654	28.582	3.395	23.945	3.835	20.238	3.949
4 Nieuwe energie en leefmilieu	24.020	2.673	31.439	8.649	27.488	7.856	24.174	4.490	22.075	3.519	21.780	3.310
5 Leefbare steden en dorpen	18.818	6.221	28.686	5.185	23.454	3.756	10.594	2.912	9.944	2.912	9.488	2.912
6 Cultuur en erfgoed voor iedereen	42.238	6.184	52.071	6.005	55.480	5.672	45.323	5.672	41.554	5.672	39.703	5.672
7 Een bereikbaar en toegankelijk Limburg	135.694	13.031	194.606	44.444	167.820	11.188	158.966	9.852	169.678	9.852	165.402	9.791
8 Provincie midden in de samenleving	30.416	4.189	46.023	14.658	26.784	1.742	21.454	260	21.126	193	20.909	261
9 Financiën en overhead	43.287	411.348	60.907	405.555	64.022	416.022	73.537	402.813	95.467	410.087	97.801	432.374
Totaal baten lasten	485.991	502.684	643.401	562.175	586.752	498.867	436.319	430.605	457.448	437.212	450.079	459.410
Mutatie reserves												
Toevoeging aan reserves	147.168		321.673		42.401		26.609		12.999		10.105	
Onttrekking aan reserves		240.618		412.493		148.767		40.243		38.989		11.073
Totaal ná mutatie reserves	633.159	743.302	965.074	974.668	629.154	647.635	462.928	470.849	470.447	476.201	460.184	470.483
Resultaat	110.143		9.594		18.481		7.921		5.754		10.299	
Totaal	743.302	743.302	974.668	974.668	647.635	647.635	470.849	470.849	476.201	476.201	470.483	470.483

Toelichting per programma

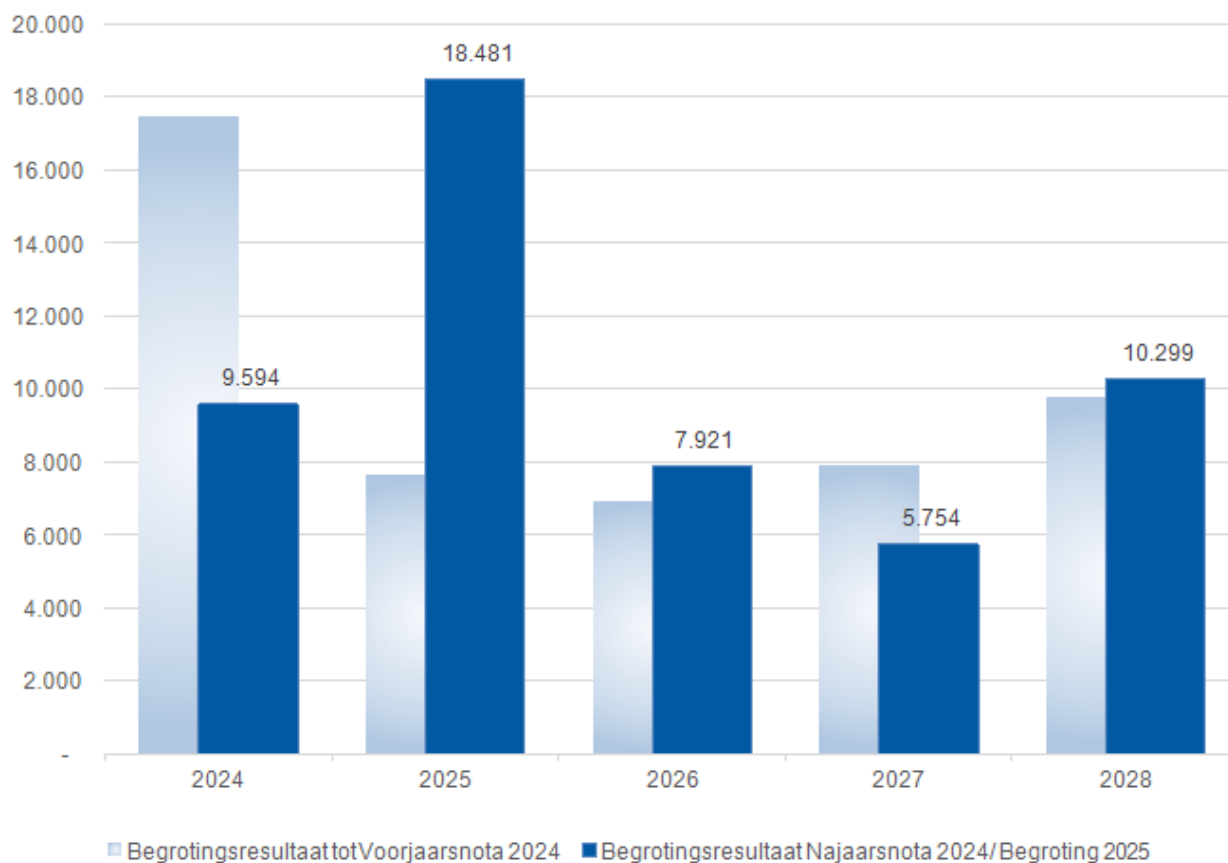
1. Perspectief voor het landelijk gebied: de hogere lasten in 2023, 2024 en 2025 hebben grotendeels betrekking op inzet van incidentele Rijksmiddelen (SPUKs) o.a. L16 programma natuur t/m 2025, L24 voorbereidingskosten 2023, L25 versnellingsvoorstellen 2023 -2024 en L8 opkoopregeling piekbelasters 2023, 2024 en 2025. Vanaf 2026 zijn in de begroting de reguliere structurele lasten opgenomen;

2. Samen leven en bestaanszekerheid: de hogere lasten in 2024 en 2025 hebben betrekking op de programmering van de uitvoering van het beleidskader Samen leven en bestaanszekerheid 2024-2027;
3. Werken aan een toekomstbestendige economie: de hogere lasten in 2025 en 2026 betreffen de programmering uitvoeringskader beleidskader Werken aan een toekomstbestendige economie; incidentele bijdrage NEDAB in 2025 en inzet van Rijksmiddelen (SPUK) ontsluiting MAA;
4. Nieuwe energie en leefmilieu: de hogere lasten in de begroting 2024 en 2025 bij dit programma hebben betrekking op de uitgaven i.v.m. met inzetten van Rijksmiddelen (SPUKs) o.a. CDOKE (capaciteit decentrale overheden voor klimaat- en energiebeleid) en verduurzaming;
5. Leefbare steden en dorpen: de hogere lasten in 2024 en 2025 zijn te verklaren door de programmering van middelen in uitvoering van het beleidskader Leefbare Steden en Dorpen 2023-2027;
6. Cultuur en erfgoed voor iedereen: de hogere lasten in 2023, 2024 en 2025 t.o.v. andere begrotingsjaren zijn met name gerelateerd aan de programmering van middelen voor de uitvoering van het beleidskader Cultuur en Erfgoed voor iedereen 2024-2027;
7. Een bereikbaar en toegankelijk Limburg: de hogere lasten in 2024 hebben vooral te maken met overboekingsvoorstellen uit 2023 voor een totaalbedrag van € 36 mln. als gevolg van vertraging bij projecten. Dit verklaart meteen het lage bedrag in 2023. Daarnaast zijn er bijdragen via het provinciefonds voor drie projecten OV (in totaal € 23,28 mln.) ontvangen. Verder fluctueren de lasten binnen dit programma door de bijdragen aan mobiliteitsprojecten en respectievelijk ook de kapitaallasten. De fluctuaties in de jaren zijn ook sterk afhankelijk van de fase van uitvoering van infrastructurele projecten;
8. Provincie midden in de samenleving: de hogere lasten in begroting 2024 zijn met name gevolg van de Investeringsagenda Noord Limburg 2023, regiodeal Noord.
9. Financiën en overhead: de jaarlijkse stijging in de lasten heeft in grote mate relatie met de prijsstijgingen en daaraan gekoppelde indexeringen, respectievelijk reserveringen. De daling van de lasten heeft betrekking op de prognose van de afnemende inkomsten uit uitzettingen van middelen.

Begrotingsresultaat 2024-2028

In het Financieel kader, vooraan in de begroting, is reeds gedetailleerd inzicht gegeven in de ontwikkeling van het begrotingsresultaat. Daarom volstaan we nu met de grafische voorstelling ervan.

Bedragen € x 1.000

Nieuw beleid

Met bestaand beleid in financiële zin wordt bedoeld: budgetten en investeringskredieten, die reeds door Provinciale Staten zijn geautoriseerd. Dit betekent dat het **nieuw beleid** alle besluiten van PS van de Voorjaarsnota 2024, de laatste door PS vastgestelde bijstelling van de begroting, tot en met de Najaarsnota 2024 betreft. De begrotingsmutaties van de najaarsnota zijn onder voorbehoud, omdat het document wordt behandeld in PS op 1 november 2024, tegelijk met de Programmabegroting 2025. Zoals in het hoofdstuk Financieel kader van de begroting is weergegeven, kent de programmabegroting in financiële zin:

- ruimte-scheppende mutaties: met name door actualisatie/ indexering van de bestaande begrotingsposten en autonome ontwikkelingen;
- ruimte-vragende mutaties: genomen GS-besluiten in de periode van de Voorjaarsnota 2024 tot en met deze Begroting 2025 en de Najaarsnota 2024, indexering en actualisering van budgetten.

Met ruimte is hier bedoeld financiële ruimte in de begroting in de brede zin. De dekking van de ruimte-vragende voorstellen kan zowel uit het begrotingsresultaat, als uit de stelposten en reserves gebeuren.

Deze mutaties leveren de volgende wijzigingen op in de totale omvang van de baten en de lasten (excl. mutaties reserves) van de begroting:

€ x 1.000

Baten en lasten vóór mutaties reserves	2025		2026		2027		2028	
	lasten	baten	lasten	baten	lasten	baten	lasten	baten
Bestaand beleid (ramingen bij de Voorjaarsnota 2024)	453.133	441.262	423.605	424.734	437.971	431.813	433.148	452.553
Nieuw beleid cf. BBV (mutaties ná Voorjaarsnota 2024)	133.619	57.605	12.714	5.871	19.477	5.399	16.931	6.857
Totaal lasten en baten	586.752	498.867	436.319	430.605	457.448	437.212	450.079	459.410

Doorwerking Najaarsnota 2024 naar begroting 2025 e.v.

Alle voorstellen leidend tot begrotingswijzigingen in 2024 en volgende begrotingsjaren zijn toegelicht en aan PS aangeboden ter vaststelling (budgetrecht PS) in de Najaarsnota 2024 (PS 1 november 2024). De meerjarige consequenties van deze voorstellen zijn per begrotingsprogramma samengevat in de onderstaande tabel. Deze mutaties maken deel uit van de cijfers van deze programmabegroting. We merken hierbij op:

- in programma 6 is in de jaarschijf 2025 € 0,85 mln. m.b.t. Amendement 179 Depondt c.s. inzake continueren Monulisa Regeling 2025-2028 - doorwerking Jaarstukken 2023 verwerkt. Het totale bedrag staat nu verdeeld over 2 jaren.
- bij programma 7 i.v.m. doelgroepenaanpak Gedragsbeïnvloeding Verkeersveiligheid Limburg 2025-2028 zijn behalve gefaseerde middelen ook bijdragen van gemeenten toegevoegd € 0,12 mln. per jaar;
- in programma 9 is in 2025 € 0,20 mln. opgenomen voor de uitvoering van de Toekomstvisie 2050.

€ x 1.000

Begrotingsprogramma		Begroting 2025		Begroting 2026		Begroting 2027		Begroting 2028	
		Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
1	Perspectief voor het landelijk gebied	65.898	36.125	3.718	70	3.589	0	2.937	0
2	Samen leven en bestaanszekerheid	789	0	0	0	0	0	0	0
3	Werken aan een toekomstbestendige economie	-2.230	590	-4.409	38	-2.961	0	-2.950	0
4	Nieuwe energie en leefmilieu	1.913	1.737	1.319	610	-385	0	-408	0
5	Leefbare steden en dorpen	607	1.117	1.034	533	409	533	0	533
6	Cultuur en erfgoed voor iedereen	8.155	0	2.043	0	1.005	0	1.100	0
7	Een bereikbaar en toegankelijk Limburg	6.618	1.461	-183	125	-183	125	-103	125
8	Provincie midden in de samenleving	3.629	1.296	37	0	37	0	37	0
9	Financiën en overhead	1.849	0	4.807	0	11.412	0	755	0
Totaal baten lasten		87.227	42.325	8.366	1.377	12.922	658	1.367	658
Mutatie reserves									
	Toevoeging aan reserves	618		4.073		0		0	
	Onttrekking aan reserves		46.574		11.533		12.734		1.180
Totaal ná mutatie reserves		87.845	88.899	12.439	12.910	12.922	13.392	1.367	1.838
	Resultaat	1.054		471		471		471	
Totaal		88.899	88.899	12.910	12.910	13.392	13.392	1.838	1.838

Specificatie van de exploitatiebegroting 2025-2028

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Primitieve begroting 2025	Begroting na wijziging 2026	Begroting na wijziging 2027	Begroting na wijziging 2028
Lasten				
1 Perspectief voor het landelijk gebied				
1.1 Natuur en landschap				
1.1.1 Natuur, biodiversiteit en fauna	37.935	32.279	32.519	35.028
1.1.2 Limburgs programma Landelijk Gebied	48.996	19.062	18.980	18.958
1.1.3 Landschap	6.513	1.997	1.874	1.740
Totaal 1.1 Natuur en landschap	93.444	53.338	53.373	55.726
1.2 Land- en tuinbouw				
1.2.1 Land- en tuinbouw	0	0	0	0
Totaal 1.2 Land- en tuinbouw	0	0	0	0
1.3 Water				
1.3.1 Waterbeheer en waterkwaliteit regionaal systeem	40.617	3.521	3.516	3.169
1.3.2 Waterveiligheid Maas	4.729	1.507	1.504	1.499
1.3.3 Bodemvitalisering	541	456	406	16
Totaal 1.3 Water	45.887	5.484	5.426	4.683
Totaal 1 Perspectief voor het landelijk gebied	139.331	58.822	58.799	60.409
2 Samen leven en bestaanszekerheid				
2.1 Sociale agenda				
2.1.1 Sociale agenda	13.166	9.358	9.355	9.349
Totaal 2.1 Sociale agenda	13.166	9.358	9.355	9.349
2.2 Krachtige gemeenschappen in wijken en dorpen				
2.2.1 Krachtige gemeenschappen in wijken en dorpen	1.995	1.107	1.105	602
Totaal 2.2 Krachtige gemeenschappen in wijken en dorpen	1.995	1.107	1.105	602
2.3 Sport en bewegen				
2.3.1 Sport en bewegen	5.101	4.400	4.399	4.397
Totaal 2.3 Sport en bewegen	5.101	4.400	4.399	4.397
Totaal 2 Samen leven en bestaanszekerheid	20.262	14.866	14.860	14.349

Exploitatie	Primitieve begroting 2025	Begroting na wijziging 2026	Begroting na wijziging 2027	Begroting na wijziging 2028
3 Werken aan de toekomstige economie				
3.1 Vestigingsklimaat van morgen				
3.1.1 Vestigingsklimaat van morgen	5.406	2.553	2.129	1.505
3.1.2 Industrie en vakmanschap	0	0	0	0
3.1.3 Maastricht Aachen Airport	22.176	7.923	7.922	7.920
Totaal 3.1 Vestigingsklimaat van morgen	27.582	10.475	10.051	9.425
3.2 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven				
3.2.1 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven	19.534	8.772	7.990	6.981
3.2.2 Brightlands	2.542	2.353	1.015	1.010
Totaal 3.2 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven	22.076	11.125	9.005	7.990
3.3 Een gezonde arbeidsmarkt				
3.3.1 Een gezonde arbeidsmarkt	3.927	1.676	1.524	1.295
Totaal 3.3 Een gezonde arbeidsmarkt	3.927	1.676	1.524	1.295
3.4 Verduurzaming en circulaire economie				
3.4.1 Verduurzaming en circulaire economie	2.606	1.107	1.102	1.042
Totaal 3.4 Verduurzaming en circulaire economie	2.606	1.107	1.102	1.042
3.5 Gezonde toekomst voor de land- en tuinbouw in Limburg				
3.5.1 Gezonde toekomst voor de land- en tuinbouw in Limburg	5.921	4.200	2.263	485
Totaal 3.5 Gezonde toekomst voor de land- en tuinbouw in Limburg	5.921	4.200	2.263	485
Totaal 3 Werken aan de toekomstige economie	62.112	28.582	23.945	20.238
4 Nieuwe energie en leefmilieu				

Exploitatie	Primitieve begroting 2025	Begroting na wijziging 2026	Begroting na wijziging 2027	Begroting na wijziging 2028
4.1 Nieuwe energie				
4.1.1 Energie infrastructuur & ruimtelijke inbedding en verduurzaming industrie en bedrijventerreinen	4.394	2.178	1.132	1.119
4.1.2 Verduurzaming gebouwde omgeving & warmte en grootschalige opwek.	2.731	2.256	1.282	1.087
Totaal 4.1 Nieuwe energie	7.125	4.434	2.413	2.206
4.2 Gezond en veilig leefmilieu				
4.2.1 Gezond en veilig leefmilieu	1.522	1.375	1.320	1.296
4.2.2 Vergunningen, toezicht en handhaving	18.841	18.366	18.342	18.278
Totaal 4.2 Gezond en veilig leefmilieu	20.363	19.740	19.662	19.574
Totaal 4 Nieuwe energie en leefmilieu	27.488	24.174	22.075	21.780
5 Leefbare steden en dorpen				
5.1 Leefbare steden en dorpen				
5.1.1 Leefbare steden en dorpen	11.250	2.923	2.293	1.872
5.1.2 Toekomstbestendige woonruimte	6.622	2.097	2.091	2.079
5.1.3 Kwaliteit met minder ruimte	4.296	4.289	4.278	4.258
5.1.4 Bodem en ondergrond	1.286	1.284	1.282	1.278
Totaal 5.1 Leefbare steden en dorpen	23.454	10.594	9.944	9.488
Totaal 5 Leefbare steden en dorpen	23.454	10.594	9.944	9.488
6 Cultuur en erfgoed voor iedereen				
6.1 Cultuur				
6.1.1 Cultuur	35.576	32.407	31.904	31.234
Totaal 6.1 Cultuur	35.576	32.407	31.904	31.234
6.2 Erfgoed				
6.2.1 Erfgoed, monumenten en archeologie	19.904	12.917	9.650	8.469
Totaal 6.2 Erfgoed	19.904	12.917	9.650	8.469

Exploitatie	Primitieve begroting 2025	Begroting na wijziging 2026	Begroting na wijziging 2027	Begroting na wijziging 2028
Totaal 6 Cultuur en erfgoed voor iedereen	55.480	45.323	41.554	39.703
7 Een bereikbaar en toegankelijk Limburg				
7.1 Mobiliteit en bereikbaarheid				
7.1.1 Mobiliteitsvisie en uitvoeringsprogramma	18.409	6.732	9.047	5.691
Totaal 7.1 Mobiliteit en bereikbaarheid	18.409	6.732	9.047	5.691
7.2 Openbaar vervoer en wegbeheer				
7.2.1 Infrastructuur	63.047	66.031	69.200	71.313
7.2.2 Openbaar vervoer	82.085	82.082	82.079	82.072
Totaal 7.2 Openbaar vervoer en wegbeheer	145.132	148.113	151.279	153.385
7.3 Limburg nationaal en internationaal verbonden				
7.3.1 Limburg nationaal en internationaal verbonden	4.278	4.121	9.353	6.326
Totaal 7.3 Limburg nationaal en internationaal verbonden	4.278	4.121	9.353	6.326
Totaal 7 Een bereikbaar en toegankelijk Limburg	167.820	158.966	169.678	165.402
8 Provincie midden in de samenleving				
8.1 Regiodeals				
8.1.1 Regiodeals	3.898	125	124	124
Totaal 8.1 Regiodeals	3.898	125	124	124
8.2 Betrouwbare en integere overheid				
8.2.1 Bestuurlijke verhoudingen	14.645	14.658	14.654	14.647
8.2.2 Grensoverschrijdende samenwerking	624	623	622	620
8.2.3 Coördinatie internationalisering en Euregio Maas-Rijn	1.936	1.957	1.892	1.950
8.2.4 Externe relaties en Public Affairs	3.152	1.810	1.557	1.301
8.2.5 Rijkstaken CdK en Weerbare Overheid	2.530	2.281	2.277	2.268

Exploitatie	Primitieve begroting 2025	Begroting na wijziging 2026	Begroting na wijziging 2027	Begroting na wijziging 2028
Totaal 8.2 Betrouwbare en integere overheid	22.886	21.329	21.001	20.786
Totaal 8 Provincie midden in de samenleving	26.784	21.454	21.126	20.909
9 Financiën en overhead				
9.1 Overhead				
9.1.1 Overhead	57.163	56.337	55.771	53.865
Totaal 9.1 Overhead	57.163	56.337	55.771	53.865
9.2 Algemene financiën				
9.2.1 Opcenten motorrijtuigenbelasting	716	714	712	708
9.2.2 Provinciefonds	12	12	12	12
9.2.3 Dividenden	10	10	10	10
9.2.4 Rente	901	444	444	444
9.2.5 Stelposten en overige financiën	3.025	13.808	36.254	40.262
9.2.6 Onvoorzien	2.194	2.211	2.263	2.500
Totaal 9.2 Algemene financiën	6.858	17.201	39.695	43.936
Totaal 9 Financiën en overhead	64.022	73.537	95.467	97.801
Totaal Lasten	586.752	436.319	457.448	450.079
Baten				
1 Perspectief voor het landelijk gebied				
1.1 Natuur en landschap				
1.1.1 Natuur, biodiversiteit en fauna	1.715	0	0	0
1.1.2 Limburgs programma Landelijk Gebied	13.255	70	0	0
1.1.3 Landschap	1.378	0	0	0
Totaal 1.1 Natuur en landschap	16.347	70	0	0
1.3 Water				
1.3.1 Waterbeheer en waterkwaliteit regionaal systeem	29.631	1.141	1.141	1.141
Totaal 1.3 Water	29.631	1.141	1.141	1.141
Totaal 1 Perspectief voor het landelijk gebied	45.978	1.211	1.141	1.141
3 Werken aan de toekomstige economie				

Exploitatie	Primitieve begroting 2025	Begroting na wijziging 2026	Begroting na wijziging 2027	Begroting na wijziging 2028
3.1 Vestigingsklimaat van morgen				
3.1.3 Maastricht Aachen Airport	3.894	602	602	602
Totaal 3.1 Vestigingsklimaat van morgen	3.894	602	602	602
3.2 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven				
3.2.1 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven	0	0	0	0
3.2.2 Brightlands	1.748	2.321	2.762	2.920
Totaal 3.2 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven	1.748	2.321	2.762	2.920
3.3 Een gezonde arbeidsmarkt				
3.3.1 Een gezonde arbeidsmarkt	893	384	384	384
Totaal 3.3 Een gezonde arbeidsmarkt	893	384	384	384
3.4 Verduurzaming en circulaire economie				
3.4.1 Verduurzaming en circulaire economie	119	89	87	44
Totaal 3.4 Verduurzaming en circulaire economie	119	89	87	44
Totaal 3 Werken aan de toekomstige economie	6.654	3.395	3.835	3.949
4 Nieuwe energie en leefmilieu				
4.1 Nieuwe energie				
4.1.1 Energie infrastructuur & ruimtelijke inbedding en verduurzaming industrie en bedrijventerreinen	2.764	0	0	0
4.1.2 Verduurzaming gebouwde omgeving & warmte en grootschalige opwek.	1.632	1.159	188	0
Totaal 4.1 Nieuwe energie	4.396	1.159	188	0
4.2 Gezond en veilig leefmilieu				
4.2.1 Gezond en veilig leefmilieu	128	0	0	0

Exploitatie	Primitieve begroting 2025	Begroting na wijziging 2026	Begroting na wijziging 2027	Begroting na wijziging 2028
4.2.2 Vergunningen, toezicht en handhaving	3.331	3.331	3.331	3.310
Totaal 4.2 Gezond en veilig leefmilieu	3.459	3.331	3.331	3.310
Totaal 4 Nieuwe energie en leefmilieu	7.856	4.490	3.519	3.310
5 Leefbare steden en dorpen				
5.1 Leefbare steden en dorpen				
5.1.2 Toekomstbestendige woonruimte	260	0	0	0
5.1.3 Kwaliteit met minder ruimte	2.849	2.265	2.265	2.265
5.1.4 Bodem en ondergrond	647	647	647	647
Totaal 5.1 Leefbare steden en dorpen	3.756	2.912	2.912	2.912
Totaal 5 Leefbare steden en dorpen	3.756	2.912	2.912	2.912
6 Cultuur en erfgoed voor iedereen				
6.1 Cultuur				
6.1.1 Cultuur	3.733	3.733	3.733	3.733
Totaal 6.1 Cultuur	3.733	3.733	3.733	3.733
6.2 Erfgoed				
6.2.1 Erfgoed, monumenten en archeologie	1.939	1.939	1.939	1.939
Totaal 6.2 Erfgoed	1.939	1.939	1.939	1.939
Totaal 6 Cultuur en erfgoed voor iedereen	5.672	5.672	5.672	5.672
7 Een bereikbaar en toegankelijk Limburg				
7.1 Mobiliteit en bereikbaarheid				
7.1.1 Mobiliteitsvisie en uitvoeringsprogramma	1.290	753	753	691
Totaal 7.1 Mobiliteit en bereikbaarheid	1.290	753	753	691
7.2 Openbaar vervoer en wegbeheer				
7.2.1 Infrastructuur	938	938	938	938
7.2.2 Openbaar vervoer	8.161	8.161	8.161	8.161
Totaal 7.2 Openbaar vervoer en wegbeheer	9.099	9.099	9.099	9.099

Programmabegroting 2025

Exploitatie	Primitieve begroting 2025	Begroting na wijziging 2026	Begroting na wijziging 2027	Begroting na wijziging 2028
7.3 Limburg nationaal en internationaal verbonden				
7.3.1 Limburg nationaal en internationaal verbonden	799	0	0	0
Totaal 7.3 Limburg nationaal en internationaal verbonden	799	0	0	0
Totaal 7 Een bereikbaar en toegankelijk Limburg	11.188	9.852	9.852	9.791
8 Provincie midden in de samenleving				
8.1 Regiodeals				
8.1.1 Regiodeals	1.506	0	0	0
Totaal 8.1 Regiodeals	1.506	0	0	0
8.2 Betrouwbare en integere overheid				
8.2.1 Bestuurlijke verhoudingen	7	7	0	0
8.2.3 Coördinatie internationalisering en Euregio Maas-Rijn	223	248	188	256
8.2.5 Rijkstaken CdK en Weerbare Overheid	6	6	6	6
Totaal 8.2 Betrouwbare en integere overheid	236	260	193	261
Totaal 8 Provincie midden in de samenleving	1.742	260	193	261
9 Financiën en overhead				
9.1 Overhead				
9.1.1 Overhead	309	309	309	309
Totaal 9.1 Overhead	309	309	309	309
9.2 Algemene financiën				
9.2.1 Opcenten motorrijtuigenbelasting	126.590	130.134	134.364	138.462
9.2.2 Provinciefonds	252.224	243.124	252.994	263.581
9.2.3 Dividenden	12.800	12.880	8.770	19.450
9.2.4 Rente	24.099	16.365	13.651	10.572
Totaal 9.2 Algemene financiën	415.713	402.503	409.778	432.065
Totaal 9 Financiën en overhead	416.022	402.813	410.087	432.374
Totaal Baten	498.867	430.605	437.212	459.410
Saldo van baten en lasten	-87.885	-5.713	-20.236	9.331

Exploitatie	Primitieve begroting 2025	Begroting na wijziging 2026	Begroting na wijziging 2027	Begroting na wijziging 2028
Stortingen				
3 Werken aan de toekomstige economie				
3.1 Vestigingsklimaat van morgen				
3.1.3 Maastricht Aachen Airport	5.414	4.507	3.681	3.190
Totaal 3.1 Vestigingsklimaat van morgen	5.414	4.507	3.681	3.190
3.2 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven				
3.2.1 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven	0	0	0	0
3.2.2 Brightlands	7.074	6.609	6.609	6.609
Totaal 3.2 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven	7.074	6.609	6.609	6.609
3.3 Een gezonde arbeidsmarkt				
3.3.1 Een gezonde arbeidsmarkt	509	0	0	0
Totaal 3.3 Een gezonde arbeidsmarkt	509	0	0	0
Totaal 3 Werken aan de toekomstige economie	12.997	11.117	10.290	9.799
7 Een bereikbaar en toegankelijk Limburg				
7.2 Openbaar vervoer en wegbeheer				
7.2.1 Infrastructuur	34	34	34	34
Totaal 7.2 Openbaar vervoer en wegbeheer	34	34	34	34
Totaal 7 Een bereikbaar en toegankelijk Limburg	34	34	34	34
9 Financiën en overhead				
9.2 Algemene financiën				
9.2.5 Stelposten en overige financiën	29.370	15.459	2.674	272
Totaal 9.2 Algemene financiën	29.370	15.459	2.674	272
Totaal 9 Financiën en overhead	29.370	15.459	2.674	272
Totaal Stortingen	42.401	26.609	12.999	10.105
Onttrekkingen				

Exploitatie	Primitieve begroting 2025	Begroting na wijziging 2026	Begroting na wijziging 2027	Begroting na wijziging 2028
1 Perspectief voor het landelijk gebied				
1.1 Natuur en landschap				
1.1.1 Natuur, biodiversiteit en fauna	5.152	361	211	161
1.1.2 Limburgs programma Landelijk Gebied	2.380	0	0	0
1.1.3 Landschap	570	90	90	0
Totaal 1.1 Natuur en landschap	8.102	451	301	161
1.3 Water				
1.3.1 Waterbeheer en waterkwaliteit regionaal systeem	1.600	0	0	0
1.3.2 Waterveiligheid Maas	0	0	0	0
1.3.3 Bodemvitalisering	525	440	390	0
Totaal 1.3 Water	2.125	440	390	0
Totaal 1 Perspectief voor het landelijk gebied	10.227	891	691	161
2 Samen leven en bestaanszekerheid				
2.1 Sociale agenda				
2.1.1 Sociale agenda	3.367	0	0	0
Totaal 2.1 Sociale agenda	3.367	0	0	0
2.2 Krachtige gemeenschappen in wijken en dorpen				
2.2.1 Krachtige gemeenschappen in wijken en dorpen	1.387	500	500	0
Totaal 2.2 Krachtige gemeenschappen in wijken en dorpen	1.387	500	500	0
2.3 Sport en bewegen				
2.3.1 Sport en bewegen	350	0	0	0
Totaal 2.3 Sport en bewegen	350	0	0	0
Totaal 2 Samen leven en bestaanszekerheid	5.103	500	500	0
3 Werken aan de toekomstige economie				
3.1 Vestigingsklimaat van morgen				

Exploitatie	Primitieve begroting 2025	Begroting na wijziging 2026	Begroting na wijziging 2027	Begroting na wijziging 2028
3.1.1 Vestigingsklimaat van morgen	2.848	315	315	0
3.1.3 Maastricht Aachen Airport	60	0	0	0
Totaal 3.1 Vestigingsklimaat van morgen	2.908	315	315	0
3.2 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven				
3.2.1 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven	11.900	1.400	1.000	0
3.2.2 Brightlands	1.762	1.297	0	0
Totaal 3.2 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven	13.662	2.697	1.000	0
3.3 Een gezonde arbeidsmarkt				
3.3.1 Een gezonde arbeidsmarkt	2.625	375	225	0
Totaal 3.3 Een gezonde arbeidsmarkt	2.625	375	225	0
3.4 Verduurzaming en circulaire economie				
3.4.1 Verduurzaming en circulaire economie	1.484	32	32	32
Totaal 3.4 Verduurzaming en circulaire economie	1.484	32	32	32
3.5 Gezonde toekomst voor de land- en tuinbouw in Limburg				
3.5.1 Gezonde toekomst voor de land- en tuinbouw in Limburg	2.245	525	375	0
Totaal 3.5 Gezonde toekomst voor de land- en tuinbouw in Limburg	2.245	525	375	0
Totaal 3 Werken aan de toekomstige economie	22.925	3.944	1.947	32
5 Leefbare steden en dorpen				
5.1 Leefbare steden en dorpen				
5.1.1 Leefbare steden en dorpen	8.850	0	0	0
5.1.2 Toekomstbestendige woonruimte	4.260	0	0	0

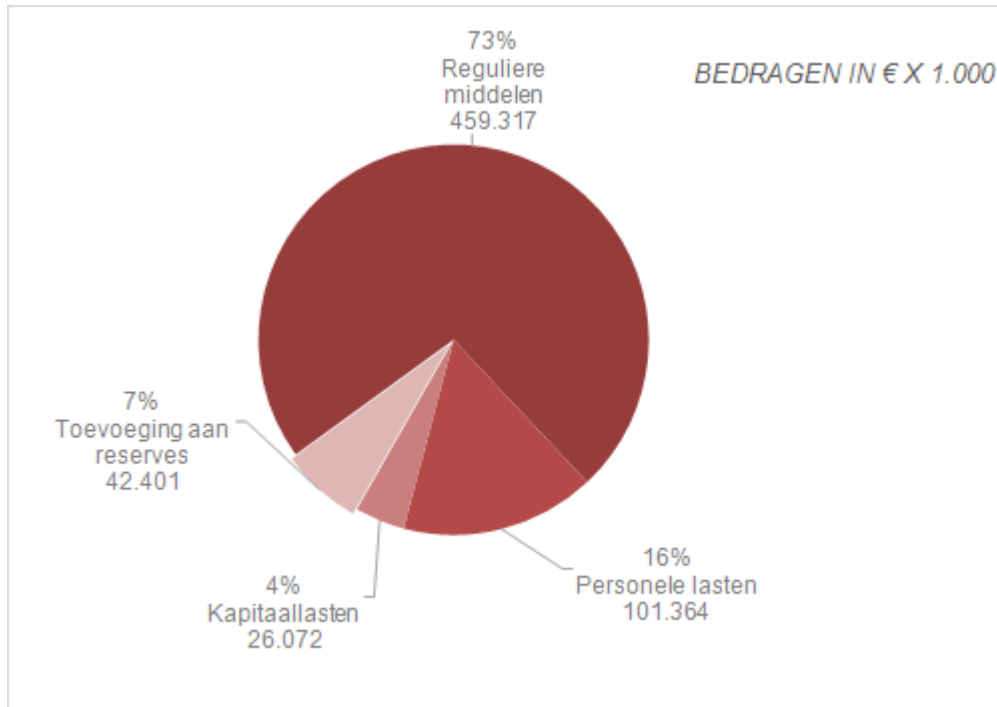
Exploitatie	Primitieve begroting 2025	Begroting na wijziging 2026	Begroting na wijziging 2027	Begroting na wijziging 2028
Totaal 5.1 Leefbare steden en dorpen	13.110	0	0	0
Totaal 5 Leefbare steden en dorpen	13.110	0	0	0
6 Cultuur en erfgoed voor iedereen				
6.1 Cultuur				
6.1.1 Cultuur	5.106	2.276	1.776	1.226
Totaal 6.1 Cultuur	5.106	2.276	1.776	1.226
6.2 Erfgoed				
6.2.1 Erfgoed, monumenten en archeologie	5.277	2.645	495	0
Totaal 6.2 Erfgoed	5.277	2.645	495	0
Totaal 6 Cultuur en erfgoed voor iedereen	10.383	4.921	2.271	1.226
7 Een bereikbaar en toegankelijk Limburg				
7.1 Mobiliteit en bereikbaarheid				
7.1.1 Mobiliteitsvisie en uitvoeringsprogramma	12.175	1.040	3.090	0
Totaal 7.1 Mobiliteit en bereikbaarheid	12.175	1.040	3.090	0
7.2 Openbaar vervoer en wegbeheer				
7.2.1 Infrastructuur	2.276	2.457	3.582	4.395
7.2.2 Openbaar vervoer	0	0	0	0
Totaal 7.2 Openbaar vervoer en wegbeheer	2.276	2.457	3.582	4.395
7.3 Limburg nationaal en internationaal verbonden				
7.3.1 Limburg nationaal en internationaal verbonden	0	0	4.000	0
Totaal 7.3 Limburg nationaal en internationaal verbonden	0	0	4.000	0
Totaal 7 Een bereikbaar en toegankelijk Limburg	14.451	3.497	10.672	4.395
8 Provincie midden in de samenleving				
8.2 Betrouwbare en integere overheid				
8.2.4 Externe relaties en Public Affairs	600	500	250	0

Exploitatie	Primitieve begroting 2025	Begroting na wijziging 2026	Begroting na wijziging 2027	Begroting na wijziging 2028
Totaal 8.2 Betrouwbare en integere overheid	600	500	250	0
Totaal 8 Provincie midden in de samenleving	600	500	250	0
9 Financiën en overhead				
9.1 Overhead				
9.1.1 Overhead	2.024	1.824	1.724	224
Totaal 9.1 Overhead	2.024	1.824	1.724	224
9.2 Algemene financiën				
9.2.5 Stelposten en overige financiën	69.945	24.167	20.935	5.036
Totaal 9.2 Algemene financiën	69.945	24.167	20.935	5.036
Totaal 9 Financiën en overhead	71.969	25.991	22.658	5.260
Totaal Onttrekkingen	148.767	40.243	38.989	11.073
Saldo mutatie reserves	106.366	13.634	25.991	968
Resultaat	18.481	7.921	5.754	10.299

Dwarsdoorsnede lasten Programmabegroting 2025

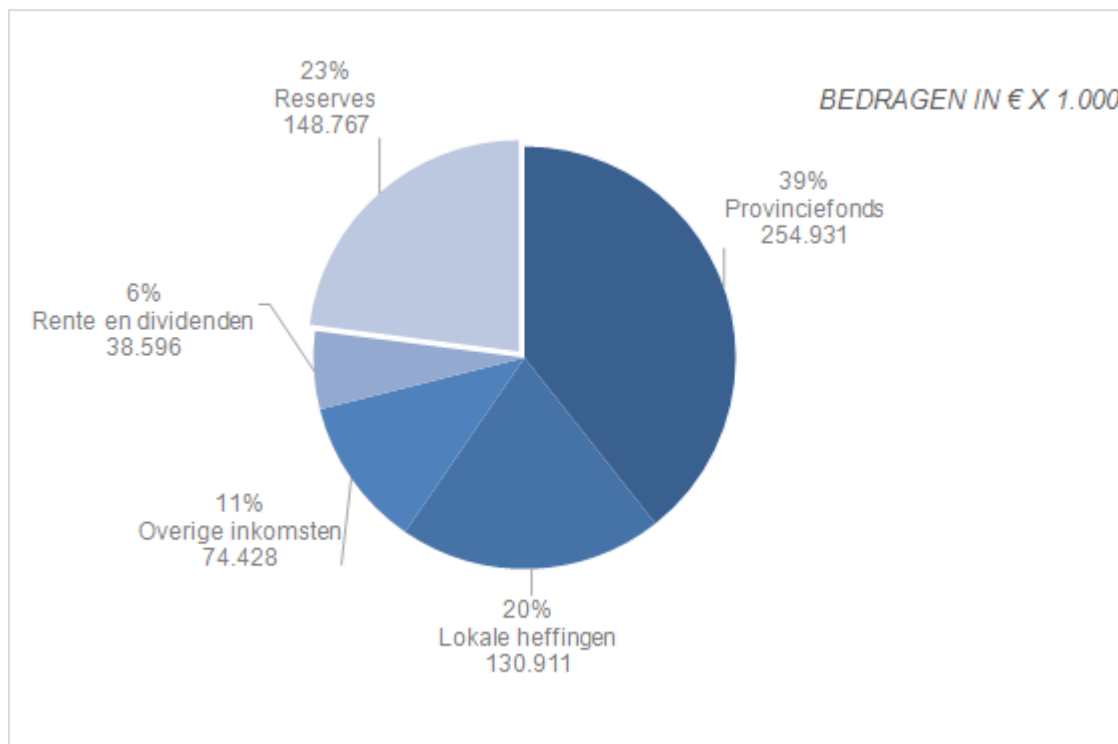
De programmabegroting heeft 9 begrotingsprogramma's, die zijn onderverdeeld in meerdere producten. Naast de beleidsindeling van de begroting maken we onderscheid in vier soorten budgetten:

- toegekende reguliere budgetten (programmamiddelen) o.a. opdrachten, subsidies, directe kosten;
- doorvertaalde personeelslasten: verdeling van de formatie naar programma's en producten;
- berekende kapitaallasten van de investeringen conform de afschrijvingstermijnen;
- toevoegingen aan de reserves: stortingen in de provinciale reserves ter dekking van de toekomstige uitgaven.

Dwarsdoorsnede baten Programmabegroting 2025

In onderstaande tabel/grafiek treft u de verdeling aan van de begrote baten 2025, gerubriceerd naar de te onderscheiden baten-categorieën, inclusief aanwending van reserves. In deze categorieën zijn de grootste inkomstenbronnen voor de begroting van de Provincie opgenomen. Een aanzienlijk deel van de baten heeft het karakter van algemeen dekkingsmiddel. Dit zijn baten die vrij besteedbaar zijn. Hieronder vallen de opcenten MRB, provinciefonds, renteopbrengsten, dividenden en overige opbrengsten.

Financiële grondslagen

Algemene uitgangspunten

Ten behoeve van het inzicht in de financiële positie zijn de grondslagen en motivering van uitgangspunten van belang:

Bestaand beleid

Onze begroting is opgebouwd op basis van bestaand beleid, uitwerking van door Provinciale Staten vastgestelde beleidskaders, autonome ontwikkelingen, overige ontwikkelingen, methodieken en regelgeving. Bestaand beleid vormt de belangrijkste basis voor deze programmabegroting. Met 'bestaand beleid' in financiële zin bedoelen wij de budgetten en investeringskredieten, die reeds door Provinciale Staten zijn geautoriseerd. Dat betekent dat alle PS-besluitvorming tot en met de Voorjaarsnota 2024 is verwerkt, aangevuld met de structurele doorwerking van de voorstellen uit de Najaarsnota 2024 en de Programmabegroting 2025. In de financiële begroting staan de wijzigingen ten opzichte van de Voorjaarsnota 2024 toegelicht.

Methodieken en regelgeving

Het "Besluit Begroting en Verantwoording" vormt de grondslag voor de ramingen in onze begroting. Baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waar ze betrekking op hebben. Daarnaast geven wij inzicht in hoe overige ramingen tot stand zijn gekomen c.q. wat de uitgangspunten zijn.

Begrotingsresultaat

Het begrotingsresultaat wordt bepaald met inachtneming van de vermelde waarderingsgrondslagen. Baten worden verantwoord in het jaar dat zij gerealiseerd zijn. Lasten worden verantwoord in het jaar, waarin deze voorzienbaar zijn. Volgens de voorschriften van het BBV dient eerst een saldo van baten en

lasten te worden bepaald. Vervolgens vinden toevoegingen en onttrekkingen aan reserves plaats, waarna het resultaat ontstaat.

Risico's

De risico's worden periodiek (via de planning en control cyclus) doorlopen en daarmee geeft het risicoprofiel bij de begroting de laatste stand van zaken aan. Gelet op ons weerstandsvermogen zijn er op dit moment geen stortingen nodig om de bufferfunctie van het eigen vermogen op peil te houden. Voor meer informatie verwijzen wij naar de verplichte paragraaf 'Weerstandsvermogen en risicobeheersing'.

Afrondingsverschillen

Afrondingsverschillen kunnen voorkomen in de presentatie

Exploitatiegrondslagen

Autonome ontwikkelingen

Ieder jaar doen zich (financiële) ontwikkelingen voor die zich buiten de invloedssfeer van de Provincie bevinden, maar die wel van invloed zijn op onze begroting. Wij noemen de volgende:

Provinciefonds meicirculaire 2024

In onze ramingen van het provinciefonds gaan wij uit van de meicirculaire 2023. In de ramingen maken wij onderscheid tussen het provinciefonds en decentralisatie-uitkeringen. Het provinciefonds is ondergebracht onder Hoofdstuk 9. 'Financiën en overhead'. Decentralisatie-uitkeringen zijn functioneel toebedeeld.

Personele begroting en de nieuwe concept CAO

De doorberekende personele kosten zijn tegen constante lonen (peildatum formatie 1-5-2024, peildatum salarisspeil 1-1-2024) opgenomen in de begroting. In de begroting en meerjarenraming is een stelpost opgenomen voor toekomstige loonontwikkelingen (nieuwe CAO-provincies en premiestijgingen). Deze stelpost is vanaf 2025 met € 0,25 mln. structureel verhoogd en volgt daarmee de indexatie uit de meicirculaire 2024 provinciefonds.

Ontwikkelingen groei aantal motorrijtuigen

De berekening van de zogenaamde theoretische opbrengst van de opcenten op de motorrijtuigenbelasting is gebaseerd op het product van het aantal opcenten (autonoom beleid van Provinciale Staten) en de opbrengst per opcent als exogeen gegeven (betreft samenstelling van het wagenpark in de provincie verdeeld naar gewichtsklassen en soort brandstof). Zoals vermeld in het coalitieakkoord is ervoor gekozen om de opcenten MRB in lijn te brengen met de rest van de begroting door de indexatie gelijk te trekken aan de algehele begrotingsindex.

Overige indexeringen

De verwachte effecten van algemene prijsinflatie zijn gebaseerd op de meicirculaire 2024 en het centraal planbureau en bedragen:

2025: 3,30 %

2026: 2,80 %

2027: 3,25 %

2028: 3,05 %

De budgetten in de programma's zijn in de meerjarenraming gebaseerd op constante prijzen. Voor verwachte loon- en prijsstijgingen is een stelpost opgenomen. De OV-concessie heeft hierbij een licht afwijkend percentage, volgens de contractbepalingen van de concessie. Gesubsidieerde instellingen volgen de provinciale indexatie.

Interne rentevoet

Dankzij de gunstige financieringspositie bedraagt de interne rentevoet 0%. De Provincie hoeft op dit moment geen vreemd vermogen aan te trekken om uitgaven te dekken. Voor een nadere toelichting verwijzen wij naar de paragraaf Financiering.

Kapitaallasten

De kapitaallasten volgen uit de investeringen en bestaan in principe uit afschrijvingen en rente. Omdat de interne rentevoet 0% bedraagt, zijn alleen de afschrijvingen opgenomen. Deze zijn functioneel toebedeeld in de begroting. De afschrijvingstermijnen liggen vast in de vigerende financiële verordening. In principe worden investeringen zoveel mogelijk afgedekt, zodat zij de toekomstige begrotingsruimte zo min mogelijk belasten. Daartoe worden (bruterings)reserves gevormd om de toekomstige afschrijvingen te kunnen dekken.

Aanvullend hierop is in de begroting rekening gehouden met een stelpost kapitaallasten om mogelijke risico's in investeringen in weginfra op te kunnen vangen.

Toerekening van personele lasten

De toerekening van de personele lasten vindt plaats op basis van de voorschriften van het BBV, waarbij overhead apart inzichtelijk is gemaakt in de begroting. De loonkosten van medewerkers die voor meerdere taakvelden werken, zijn over deze meerdere taakvelden verdeeld. We hanteren een maximum aantal taakvelden van 5 waar de loonkosten van 1 medewerker aan toe worden bedeeld. Ook taakvelden waar slechts een klein percentage (<10%) van de tijd aan wordt besteed, worden buiten beschouwing gelaten. De berekening van de toe te rekenen loonkosten is gebaseerd op de gemiddelde lasten per fte.

Subsidies

Lasten met betrekking tot subsidies worden in principe toegerekend aan het jaar waarop de prestatie wordt geleverd. Er is daarbij in lijn met de financiële verordening een grensbedrag ingesteld van € 1,2 mln. vanaf 1-1-2024. Onder dit bedrag wordt ervan uitgegaan dat op het moment dat de subsidie beschikbaar is, in dat jaar ook de prestatie wordt geleverd. Dit om de administratieve lastendruk te beperken en te voorkomen dat elke ontvanger van een subsidie ook meteen verantwoording moet afleggen.

Dividenden

Dividenden in de begroting zijn verwerkt in het jaar, waarop wij verwachten dat de Algemene vergadering van Aandeelhouders een besluit neemt tot uitkering van het (interim-)dividend.

Renteopbrengsten

In de begroting is uitgegaan van actuele inzichten in onze portefeuille volgens meerjarige prognoses. Daarbij is rekening gehouden met de effecten van Schatkistbankieren. In de paragraaf Financiering wordt e.e.a. nader toegelicht.

Stelposten

In de begroting is rekening gehouden met stelposten voor:

- loon- en prijsontwikkeling incl. CAO;
- structurele risico's infra.

Programmareserves voor intensiveringen

Op basis van het coalitieakkoord is er voor € 206,9 mln. aan ruimte gereserveerd voor beleidsintensiveringen. Hiervan is bij aanvang van de programmabegroting, na verwerking van de voorstellen, nog ca 121 mln. van over.

Onvoorzien

In de begroting wordt rekening gehouden met een post onvoorzien. Voor inzet van deze post gelden de drie O's: Onvoorzien, Onvermijdbaar en Onuitstelbaar. Deze bedraagt vanaf 2024 € 2,50 mln. per jaar, waarop op basis van het coalitieakkoord gedurende de Statenperiode 2024-2027 jaarlijks € 0,13 mln. is onttrokken als dekkingsmiddel voor uitvoering van het coalitieakkoord.

Daarnaast is er op basis van het coalitieakkoord een reserve voor onvoorziene zaken opgenomen ter grootte van € 19 mln. voor deze Statenperiode. Hiervan is bij aanvang van de programmabegroting, na verwerking van de voorstellen, nog ca 11 mln. van over. Deze post valt ook onder de genoemde programmareserves voor intensiveringen.

Vennootschapsbelasting

Op dit moment verwachten wij geen afdracht van vennootschapsbelasting.

Balansgrondslagen

Balans (activa)

Investerings in Immateriële vaste activa

Immateriële vaste activa worden gewaardeerd tegen aanschafwaarde, en indien van toepassing verminderd met investeringssubsidies of bijdragen van derden. De afschrijvingen worden bepaald op basis van de verwachte economische levensduur en worden berekend volgens de lineaire methode. De afschrijvingstermijn van de immateriële vaste activa mag volgens de voorschriften maximaal 5 jaar bedragen.

Bij het activeren van kosten van onderzoek en ontwikkeling geldt als randvoorwaarde dat de kosten alleen dan worden geactiveerd als de plannen uitvoerbaar zijn en de kosten al redelijk omljnd en in te schatten zijn. Daarbij is het ook van belang dat het daadwerkelijk om kosten ter voorbereiding van een nog te realiseren investering gaat.

Bijdragen aan activa van derden worden geactiveerd conform PS-besluit. Dergelijke geactiveerde bijdragen zijn gewaardeerd tegen het bedrag van de verstrekte bijdragen, verminderd met afschrijvingen. De verleende bijdragen worden afgeschreven in de periode, waarin het betrokken actief van de derde bijdraagt aan de publieke taak.

Investerings in Materiële vaste activa

Materiële vaste activa worden gewaardeerd tegen aanschafwaarde, verminderd met (extra) afschrijvingen. Bijdragen van derden, die in directe relatie staan met een actief, worden in de regel hierop in mindering gebracht. De afschrijvingen worden berekend volgens de lineaire methode op basis van de verwachte economische levensduur. Het BBV schrijft voor dat de materiële vaste activa worden onderscheiden in de categorie economisch nut of maatschappelijk nut:

- Maatschappelijk nut: materiële vaste activa met een maatschappelijk nut worden gewaardeerd voor het bedrag van de investering. Bijdragen uit reserves worden niet in mindering op een actief gebracht. Bijdragen van derden, voor zover deze een directe relatie met het actief hebben, worden op de waardering in mindering gebracht;
- Economisch nut: Materiële vaste activa met een economisch nut worden bruto geactiveerd. Het verschil met investeringen met maatschappelijk nut is dat bestemmingsreserves gelijkmatig, gedurende de afschrijvingsperiode, in het resultaatbestemmende gedeelte ten gunste van de exploitatie worden gebracht.

Investeringsplanningen

De bestaande investeringsplanningen in vaste activa zijn geactualiseerd. De grondslag voor de bestaande investeringen zijn gebaseerd op door Provinciale Staten vastgestelde kredietbesluiten. Wij merken op dat

wij voor uitvoering van investeringsprogramma's afhankelijk kunnen zijn van partners, zoals gemeenten, maar ook van juridische procedures. Dit heeft tot gevolg dat er sprake kan zijn van verschuivingen van kapitaallasten in de tijd. In de reguliere planning en control cyclus wordt dit jaarlijks herijkt. Daarnaast zijn er nieuwe (vervangings)investerings opgenomen in de begroting 2024 tot en met 2027. Deze zijn opgenomen onder de balansinformatie. In de toekomstige vervangingsinvesterings (€ 20 mln. per jaar, gebaseerd op de vigerende nota kapitaalgoederen) is rekening gehouden met de indexering uit de meicirculaire 2023.

Erfpacht

De in erfpacht uitgegeven gronden zijn gewaardeerd tegen de eerste uitgifteprijs (i.c. de waarde die bij de eerste uitgifte als basis voor de canonberekening in aanmerking is genomen).

Financiële vaste activa

Kapitaalverstrekkingen aan gemeenschappelijke regelingen en overige verbonden partijen, (overige) leningen u/g en (overige) uitzettingen zijn opgenomen tegen nominale waarde. Zo nodig is een voorziening voor verwachte oninbaarheid in mindering gebracht. Participaties in het aandelenkapitaal van N.V.'s en B.V.'s (kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen) zijn gewaardeerd tegen de verkrijgingprijs van de aandelen. Indien de waarde van de aandelen onverhoopt structureel mocht dalen tot onder de verkrijgingprijs zal afwaardering plaatsvinden. De obligatieportefeuille is gewaardeerd tegen de verwachte aflossingswaarde.

Vlottende activa

Vorraden

De nog niet in exploitatie genomen bouwgronden zijn gewaardeerd tegen verkrijgingprijs, dan wel lagere marktwaarde.

De overige grond- en hulpstoffen (magazijnvoorraden) worden gewaardeerd tegen de betaalde inkoopprijs.

De als onderhanden werk opgenomen bouwgronden zijn gewaardeerd tegen de vervaardigingsprijs dan wel de lagere marktwaarde. De vervaardigingsprijs omvat die kosten die rechtstreeks aan de vervaardiging kunnen worden toegerekend. Winsten uit grondexploitatie worden slechts genomen indien en voor zover die met voldoende mate van betrouwbaarheid als gerealiseerd aangemerkt kunnen worden. Gerede producten worden gewaardeerd tegen de kostprijs of tegen de marktwaarde indien de marktwaarde lager is dan de kostprijs.

Vorderingen en overlopende activa

De vorderingen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde. Voor verwachte oninbaarheid is een voorziening in mindering gebracht. De voorziening wordt statisch bepaald op basis van geschatte inningskansen.

Liquide middelen en overlopende posten

Deze activa worden tegen nominale waarde opgenomen.

Balans (Passiva)

Eigen vermogen

Wij maken bij onze reserves (eigen vermogen) onderscheid in:

Algemene reserve

De algemene reserve bestaat uit drie componenten:

- bufferdeel en kan worden ingezet als algemeen dekkingsmiddel;

- egalisatie jaarrekeningresultaten. Deze wordt gebruikt voor het faseren van overboekingsvoorstellen;
- egalisatie dekkingsplan coalitieakkoord. Deze wordt gebruikt voor het faseren van dekkingsmiddelen in de meerjarenraming.

Bestemmingsreserves

Middelen zijn geormerkt voor het realiseren van een doelstelling. Daarbij maken we onderscheid tussen vrij aanwendbare reserves en gebonden bestemmingsreserves, op grond van de mate van beleidsvrijheid om de bestemming te wijzigen.

Vorzieningen

Vorzieningen worden tegen nominale waarde of contante waarde gewaardeerd.

Risicovorzieningen en Voorzieningen voor toekomstige verplichtingen

Deze voorzieningen worden gevormd voor concrete of specifieke risico's c.q. verplichtingen die op de balansdatum bestaan en waarvan de omvang onzeker is doch redelijkerwijs in te schatten.

Lastenegaliserende voorzieningen

Deze voorzieningen worden gevormd voor kosten die in volgende begrotingsjaren worden gemaakt, mits het maken van die kosten zijn oorsprong vindt in het (voorafgaande) begrotingsjaar en de voorziening strekt tot gelijkmatige verdeling van de lasten over een aantal begrotingsjaren. In de begroting 2024 wordt, net als bij voorgaande jaren uitgegaan van bestaande reeksen. Voor wat betreft onze onderhoudsvorzieningen ligt er planvorming aan ten grondslag. In de paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen wordt nader inzicht hierin gegeven. Ook is een storting in de voorziening APPA ten behoeve van verplichte pensioenverplichtingen rondom (voormalige) GS-leden meerjarig opgenomen. Uitgangspunt is een gemiddelde van de stortingen van de afgelopen 5 jaar.

Tram Hasselt-Maastricht

In het besluit van de Jaarstukken 2021 is het addendum rondom de Tram Hasselt Maastricht betrokken. Er is op dit moment nog geen nieuwe informatie danwel besluitvorming die heeft geleid tot aanpassing van boekwaardes en afschrijvingsreeksen.

Incidentele baten en lasten

Incidentele baten en lasten

Onderstaande tabel geeft (bij openklappen) gedetailleerd inzicht in de incidentele lasten en baten, incl. mutaties reserves. Incidentele lasten vormen meer dan 37% van de provinciale begroting en bijna 30% van de baten hebben een incidenteel karakter. Dit betekent dat een inzicht in de incidentele component van de begroting belangrijk is. De inhoudelijke analyse over de ontwikkeling van het structureel evenwicht is opgenomen in het onderdeel Financieel perspectief van deze begroting.

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Begroting 2025 incidenteel	Begroting 2026 incidenteel	Begroting 2027 incidenteel	Begroting 2028 incidenteel
Lasten				
1 Perspectief voor het landelijk gebied				
1.1 Natuur en landschap				
1.1.1 Natuur, biodiversiteit en fauna	6.724	361	211	2.326
1.1.2 Limburgs programma Landelijk Gebied	29.996	70	0	0
1.1.3 Landschap	4.765	250	130	0
Totaal 1.1 Natuur en landschap	41.485	681	341	2.326
1.3 Water				
1.3.1 Waterbeheer en waterkwaliteit regionaal systeem	37.430	338	338	0
1.3.2 Waterveiligheid Maas	3.220	0	0	0
1.3.3 Bodemvitalisering	525	440	390	0
Totaal 1.3 Water	41.175	778	728	0
Totaal 1 Perspectief voor het landelijk gebied	82.660	1.458	1.068	2.326
2 Samen leven en bestaanszekerheid				
2.1 Sociale agenda				
2.1.1 Sociale agenda	3.806	0	0	0
Totaal 2.1 Sociale agenda	3.806	0	0	0
2.2 Krachtige gemeenschappen in wijken en dorpen				
2.2.1 Krachtige gemeenschappen in wijken en dorpen	1.387	500	500	0
Totaal 2.2 Krachtige gemeenschappen in wijken en dorpen	1.387	500	500	0
2.3 Sport en bewegen				
2.3.1 Sport en bewegen	700	0	0	0
Totaal 2.3 Sport en bewegen	700	0	0	0
Totaal 2 Samen leven en bestaanszekerheid	5.893	500	500	0
3 Werken aan de toekomstige economie				
3.1 Vestigingsklimaat van morgen				

Exploitatie	Begroting 2025 incidenteel	Begroting 2026 incidenteel	Begroting 2027 incidenteel	Begroting 2028 indicenteel
3.1.1 Vestigingsklimaat van morgen	3.884	1.034	615	300
3.1.3 Maastricht Aachen Airport	16.003	1.750	1.750	1.750
Totaal 3.1 Vestigingsklimaat van morgen	19.887	2.784	2.365	2.050
3.2 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven				
3.2.1 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven	12.535	1.776	1.000	0
3.2.2 Brightlands	1.522	1.335	0	0
Totaal 3.2 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven	14.057	3.111	1.000	0
3.3 Een gezonde arbeidsmarkt				
3.3.1 Een gezonde arbeidsmarkt	2.625	375	225	0
Totaal 3.3 Een gezonde arbeidsmarkt	2.625	375	225	0
3.4 Verduurzaming en circulaire economie				
3.4.1 Verduurzaming en circulaire economie	1.640	143	141	86
Totaal 3.4 Verduurzaming en circulaire economie	1.640	143	141	86
3.5 Gezonde toekomst voor de land- en tuinbouw in Limburg				
3.5.1 Gezonde toekomst voor de land- en tuinbouw in Limburg	5.430	3.710	1.775	0
Totaal 3.5 Gezonde toekomst voor de land- en tuinbouw in Limburg	5.430	3.710	1.775	0
Totaal 3 Werken aan de toekomstige economie	43.639	10.124	5.507	2.136
4 Nieuwe energie en leefmilieu				
4.1 Nieuwe energie				
4.1.1 Energie infrastructuur & ruimtelijke inbedding en verduurzaming industrie en bedrijventerreinen	3.262	1.048	6	0

Exploitatie	Begroting 2025 incidenteel	Begroting 2026 incidenteel	Begroting 2027 incidenteel	Begroting 2028 incidenteel
4.1.2 Verduurzaming gebouwde omgeving & warmte en grootschalige opwek.	1.632	1.159	188	0
Totaal 4.1 Nieuwe energie	4.894	2.207	194	0
4.2 Gezond en veilig leefmilieu				
4.2.1 Gezond en veilig leefmilieu	214	69	17	0
4.2.2 Vergunningen, toezicht en handhaving	473	21	21	0
Totaal 4.2 Gezond en veilig leefmilieu	686	89	38	0
Totaal 4 Nieuwe energie en leefmilieu	5.580	2.297	232	0
5 Leefbare steden en dorpen				
5.1 Leefbare steden en dorpen				
5.1.1 Leefbare steden en dorpen	9.457	1.034	409	0
5.1.2 Toekomstbestendige woonruimte	4.520	0	0	0
Totaal 5.1 Leefbare steden en dorpen	13.977	1.034	409	0
Totaal 5 Leefbare steden en dorpen	13.977	1.034	409	0
6 Cultuur en erfgoed voor iedereen				
6.1 Cultuur				
6.1.1 Cultuur	4.460	1.300	800	250
Totaal 6.1 Cultuur	4.460	1.300	800	250
6.2 Erfgoed				
6.2.1 Erfgoed, monumenten en archeologie	12.270	5.287	2.024	850
Totaal 6.2 Erfgoed	12.270	5.287	2.024	850
Totaal 6 Cultuur en erfgoed voor iedereen	16.730	6.587	2.824	1.100
7 Een bereikbaar en toegankelijk Limburg				
7.1 Mobiliteit en bereikbaarheid				
7.1.1 Mobiliteitsvisie en uitvoeringsprogramma	12.608	1.351	3.672	249

Exploitatie	Begroting 2025 incidenteel	Begroting 2026 incidenteel	Begroting 2027 incidenteel	Begroting 2028 incidenteel
Totaal 7.1 Mobiliteit en bereikbaarheid	12.608	1.351	3.672	249
7.2 Openbaar vervoer en wegbeheer				
7.2.1 Infrastructuur	0	0	0	0
7.2.2 Openbaar vervoer	0	0	0	0
Totaal 7.2 Openbaar vervoer en wegbeheer	0	0	0	0
7.3 Limburg nationaal en internationaal verbonden				
7.3.1 Limburg nationaal en internationaal verbonden	799	0	4.000	0
Totaal 7.3 Limburg nationaal en internationaal verbonden	799	0	4.000	0
Totaal 7 Een bereikbaar en toegankelijk Limburg	13.407	1.351	7.672	249
8 Provincie midden in de samenleving				
8.1 Regiodeals				
8.1.1 Regiodeals	3.773	0	0	0
Totaal 8.1 Regiodeals	3.773	0	0	0
8.2 Betrouwbare en integere overheid				
8.2.1 Bestuurlijke verhoudingen	-4	-4	-11	0
8.2.4 Externe relaties en Public Affairs	1.840	500	250	0
8.2.5 Rijkstaken CdK en Weerbare Overheid	245	0	0	0
Totaal 8.2 Betrouwbare en integere overheid	2.081	496	239	0
Totaal 8 Provincie midden in de samenleving	5.854	496	239	0
9 Financiën en overhead				
9.1 Overhead				
9.1.1 Overhead	1.979	1.438	1.286	0
Totaal 9.1 Overhead	1.979	1.438	1.286	0
9.2 Algemene financiën				
9.2.5 Stelposten en overige financiën	827	880	11.521	3.501
9.2.6 Onvoorzien	-176	-159	-107	0

Exploitatie	Begroting 2025 incidenteel	Begroting 2026 incidenteel	Begroting 2027 incidenteel	Begroting 2028 incidenteel
Totaal 9.2 Algemene financiën	651	721	11.414	3.501
Totaal 9 Financiën en overhead	2.629	2.160	12.700	3.501
Totaal Lasten	190.367	26.006	31.151	9.312
Baten				
1 Perspectief voor het landelijk gebied				
1.1 Natuur en landschap				
1.1.1 Natuur, biodiversiteit en fauna	1.715	0	0	0
1.1.2 Limburgs programma Landelijk Gebied	13.255	70	0	0
1.1.3 Landschap	1.378	0	0	0
Totaal 1.1 Natuur en landschap	16.347	70	0	0
1.3 Water				
1.3.1 Waterbeheer en waterkwaliteit regionaal systeem	28.490	0	0	0
Totaal 1.3 Water	28.490	0	0	0
Totaal 1 Perspectief voor het landelijk gebied	44.837	70	0	0
3 Werken aan de toekomstige economie				
3.1 Vestigingsklimaat van morgen				
3.1.3 Maastricht Aachen Airport	3.293	0	0	0
Totaal 3.1 Vestigingsklimaat van morgen	3.293	0	0	0
3.2 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven				
3.2.1 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven	0	0	0	0
3.2.2 Brightlands	51	38	0	0
Totaal 3.2 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven	51	38	0	0
3.3 Een gezonde arbeidsmarkt				
3.3.1 Een gezonde arbeidsmarkt	509	0	0	0

Exploitatie	Begroting 2025 incidenteel	Begroting 2026 incidenteel	Begroting 2027 incidenteel	Begroting 2028 incidenteel
Totaal 3.3 Een gezonde arbeidsmarkt	509	0	0	0
3.4 Verduurzaming en circulaire economie				
3.4.1 Verduurzaming en circulaire economie	119	89	87	44
Totaal 3.4 Verduurzaming en circulaire economie	119	89	87	44
Totaal 3 Werken aan de toekomstige economie	3.971	127	87	44
4 Nieuwe energie en leefmilieu				
4.1 Nieuwe energie				
4.1.1 Energie infrastructuur & ruimtelijke inbedding en verduurzaming industrie en bedrijventerreinen	2.764	0	0	0
4.1.2 Verduurzaming gebouwde omgeving & warmte en grootschalige opwek.	1.632	1.159	188	0
Totaal 4.1 Nieuwe energie	4.396	1.159	188	0
4.2 Gezond en veilig leefmilieu				
4.2.1 Gezond en veilig leefmilieu	128	0	0	0
4.2.2 Vergunningen, toezicht en handhaving	21	21	21	0
Totaal 4.2 Gezond en veilig leefmilieu	149	21	21	0
Totaal 4 Nieuwe energie en leefmilieu	4.545	1.180	209	0
5 Leefbare steden en dorpen				
5.1 Leefbare steden en dorpen				
5.1.2 Toekomstbestendige woonruimte	260	0	0	0
5.1.3 Kwaliteit met minder ruimte	1.117	533	533	533
Totaal 5.1 Leefbare steden en dorpen	1.377	533	533	533
Totaal 5 Leefbare steden en dorpen	1.377	533	533	533

Exploitatie	Begroting 2025 incidenteel	Begroting 2026 incidenteel	Begroting 2027 incidenteel	Begroting 2028 indicenteel
7 Een bereikbaar en toegankelijk Limburg				
7.1 Mobiliteit en bereikbaarheid				
7.1.1 Mobiliteitsvisie en uitvoeringsprogramma	724	186	186	125
Totaal 7.1 Mobiliteit en bereikbaarheid	724	186	186	125
7.3 Limburg nationaal en internationaal verbonden				
7.3.1 Limburg nationaal en internationaal verbonden	799	0	0	0
Totaal 7.3 Limburg nationaal en internationaal verbonden	799	0	0	0
Totaal 7 Een bereikbaar en toegankelijk Limburg	1.522	186	186	125
8 Provincie midden in de samenleving				
8.1 Regiodeals				
8.1.1 Regiodeals	1.506	0	0	0
Totaal 8.1 Regiodeals	1.506	0	0	0
8.2 Betrouwbare en integere overheid				
8.2.1 Bestuurlijke verhoudingen	7	7	0	0
Totaal 8.2 Betrouwbare en integere overheid	7	7	0	0
Totaal 8 Provincie midden in de samenleving	1.513	7	0	0
9 Financiën en overhead				
9.2 Algemene financiën				
9.2.1 Opcenten motorrijtuigenbelasting	2.900	4.000	5.200	0
9.2.4 Rente	1.187	1.161	1.135	1.107
Totaal 9.2 Algemene financiën	4.087	5.161	6.335	1.107
Totaal 9 Financiën en overhead	4.087	5.161	6.335	1.107
Totaal Baten	61.853	7.265	7.351	1.809
Saldo van baten en lasten	-128.515	-18.741	-23.801	-7.504
Storting				
3 Werken aan de toekomstige economie				

Exploitatie	Begroting 2025 incidenteel	Begroting 2026 incidenteel	Begroting 2027 incidenteel	Begroting 2028 incidenteel
3.1 Vestigingsklimaat van morgen				
3.1.3 Maastricht Aachen Airport	5.414	4.507	3.681	3.190
Totaal 3.1 Vestigingsklimaat van morgen	5.414	4.507	3.681	3.190
3.2 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven				
3.2.1 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven	0	0	0	0
3.2.2 Brightlands	7.074	6.609	6.609	6.609
Totaal 3.2 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven	7.074	6.609	6.609	6.609
3.3 Een gezonde arbeidsmarkt				
3.3.1 Een gezonde arbeidsmarkt	509	0	0	0
Totaal 3.3 Een gezonde arbeidsmarkt	509	0	0	0
Totaal 3 Werken aan de toekomstige economie	12.997	11.117	10.290	9.799
9 Financiën en overhead				
9.2 Algemene financiën				
9.2.5 Stelposten en overige financiën	29.370	15.459	2.674	272
Totaal 9.2 Algemene financiën	29.370	15.459	2.674	272
Totaal 9 Financiën en overhead	29.370	15.459	2.674	272
Totaal Stortingen	42.367	26.575	12.965	10.071
Onttrekkingen				
1 Perspectief voor het landelijk gebied				
1.1 Natuur en landschap				
1.1.1 Natuur, biodiversiteit en fauna	5.152	361	211	161
1.1.2 Limburgs programma Landelijk Gebied	2.380	0	0	0
1.1.3 Landschap	570	90	90	0
Totaal 1.1 Natuur en landschap	8.102	451	301	161
1.3 Water				

Exploitatie	Begroting 2025 incidenteel	Begroting 2026 incidenteel	Begroting 2027 incidenteel	Begroting 2028 incidenteel
1.3.1 Waterbeheer en waterkwaliteit regionaal systeem	1.600	0	0	0
1.3.2 Waterveiligheid Maas	0	0	0	0
1.3.3 Bodemvitalisering	525	440	390	0
Totaal 1.3 Water	2.125	440	390	0
Totaal 1 Perspectief voor het landelijk gebied	10.227	891	691	161
2 Samen leven en bestaanszekerheid				
2.1 Sociale agenda				
2.1.1 Sociale agenda	3.367	0	0	0
Totaal 2.1 Sociale agenda	3.367	0	0	0
2.2 Krachtige gemeenschappen in wijken en dorpen				
2.2.1 Krachtige gemeenschappen in wijken en dorpen	1.387	500	500	0
Totaal 2.2 Krachtige gemeenschappen in wijken en dorpen	1.387	500	500	0
2.3 Sport en bewegen				
2.3.1 Sport en bewegen	350	0	0	0
Totaal 2.3 Sport en bewegen	350	0	0	0
Totaal 2 Samen leven en bestaanszekerheid	5.103	500	500	0
3 Werken aan de toekomstige economie				
3.1 Vestigingsklimaat van morgen				
3.1.1 Vestigingsklimaat van morgen	2.848	315	315	0
3.1.3 Maastricht Aachen Airport	60	0	0	0
Totaal 3.1 Vestigingsklimaat van morgen	2.908	315	315	0
3.2 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven				
3.2.1 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven	11.900	1.400	1.000	0
3.2.2 Brightlands	1.762	1.297	0	0

Exploitatie	Begroting 2025 incidenteel	Begroting 2026 incidenteel	Begroting 2027 incidenteel	Begroting 2028 incidenteel
Totaal 3.2 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven	13.662	2.697	1.000	0
3.3 Een gezonde arbeidsmarkt				
3.3.1 Een gezonde arbeidsmarkt	2.625	375	225	0
Totaal 3.3 Een gezonde arbeidsmarkt	2.625	375	225	0
3.4 Verduurzaming en circulaire economie				
3.4.1 Verduurzaming en circulaire economie	1.484	32	32	32
Totaal 3.4 Verduurzaming en circulaire economie	1.484	32	32	32
3.5 Gezonde toekomst voor de land- en tuinbouw in Limburg				
3.5.1 Gezonde toekomst voor de land- en tuinbouw in Limburg	2.245	525	375	0
Totaal 3.5 Gezonde toekomst voor de land- en tuinbouw in Limburg	2.245	525	375	0
Totaal 3 Werken aan de toekomstige economie	22.925	3.944	1.947	32
5 Leefbare steden en dorpen				
5.1 Leefbare steden en dorpen				
5.1.1 Leefbare steden en dorpen	8.850	0	0	0
5.1.2 Toekomstbestendige woonruimte	4.260	0	0	0
Totaal 5.1 Leefbare steden en dorpen	13.110	0	0	0
Totaal 5 Leefbare steden en dorpen	13.110	0	0	0
6 Cultuur en erfgoed voor iedereen				
6.1 Cultuur				
6.1.1 Cultuur	4.130	1.300	800	250
Totaal 6.1 Cultuur	4.130	1.300	800	250
6.2 Erfgoed				
6.2.1 Erfgoed, monumenten en archeologie	5.277	2.645	495	0

Exploitatie	Begroting 2025 incidenteel	Begroting 2026 incidenteel	Begroting 2027 incidenteel	Begroting 2028 incidenteel
Totaal 6.2 Erfgoed	5.277	2.645	495	0
Totaal 6 Cultuur en erfgoed voor iedereen	9.407	3.945	1.295	250
7 Een bereikbaar en toegankelijk Limburg				
7.1 Mobiliteit en bereikbaarheid				
7.1.1 Mobiliteitsvisie en uitvoeringsprogramma	11.760	1.040	3.090	0
Totaal 7.1 Mobiliteit en bereikbaarheid	11.760	1.040	3.090	0
7.2 Openbaar vervoer en wegbeheer				
7.2.2 Openbaar vervoer	0	0	0	0
Totaal 7.2 Openbaar vervoer en wegbeheer	0	0	0	0
7.3 Limburg nationaal en internationaal verbonden				
7.3.1 Limburg nationaal en internationaal verbonden	0	0	4.000	0
Totaal 7.3 Limburg nationaal en internationaal verbonden	0	0	4.000	0
Totaal 7 Een bereikbaar en toegankelijk Limburg	11.760	1.040	7.090	0
8 Provincie midden in de samenleving				
8.2 Betrouwbare en integere overheid				
8.2.4 Externe relaties en Public Affairs	600	500	250	0
Totaal 8.2 Betrouwbare en integere overheid	600	500	250	0
Totaal 8 Provincie midden in de samenleving	600	500	250	0
9 Financiën en overhead				
9.1 Overhead				
9.1.1 Overhead	2.004	1.804	1.704	204
Totaal 9.1 Overhead	2.004	1.804	1.704	204
9.2 Algemene financiën				
9.2.5 Stelposten en overige financiën	69.765	23.987	20.755	4.776
Totaal 9.2 Algemene financiën	69.765	23.987	20.755	4.776

Exploitatie	Begroting 2025 incidenteel	Begroting 2026 incidenteel	Begroting 2027 incidenteel	Begroting 2028 indicenteel
Totaal 9 Financiën en overhead	71.769	25.791	22.458	4.980
Totaal Onttrekkingen	144.901	36.610	34.231	5.422
Saldo mutatie reserves	102.533	10.035	21.267	-4.649
Resultaat	-25.981	-8.706	-2.534	-12.152

Structurele baten en lasten

Overzicht structurele baten en lasten

Onderstaande tabel geeft (bij openklappen) gedetailleerd inzicht in de structurele component van de begroting. Het overzicht betreft de lasten en baten, incl. mutaties reserves van de begroting 2025 en behorende meerjarenraming. De inhoudelijke analyse over de ontwikkeling van het structureel evenwicht is opgenomen in het onderdeel Financieel perspectief van deze begroting.

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Begroting 2025 structureel	Begroting 2026 structureel	Begroting 2027 structureel	Begroting 2028 structureel
Lasten				
1 Perspectief voor het landelijk gebied				
1.1 Natuur en landschap				
1.1.1 Natuur, biodiversiteit en fauna	31.210	31.919	32.308	32.702
1.1.2 Limburgs programma Landelijk Gebied	19.000	18.992	18.980	18.958
1.1.3 Landschap	1.748	1.747	1.744	1.740
Totaal 1.1 Natuur en landschap	51.959	52.657	53.033	53.401
1.2 Land- en tuinbouw				
1.2.1 Land- en tuinbouw	0	0	0	0
Totaal 1.2 Land- en tuinbouw	0	0	0	0
1.3 Water				
1.3.1 Waterbeheer en waterkwaliteit regionaal systeem	3.187	3.184	3.179	3.169
1.3.2 Waterveiligheid Maas	1.509	1.507	1.504	1.499
1.3.3 Bodemvitalisering	16	16	16	16
Totaal 1.3 Water	4.712	4.706	4.698	4.683
Totaal 1 Perspectief voor het landelijk gebied	56.671	57.364	57.731	58.084
2 Samen leven en bestaanszekerheid				
2.1 Sociale agenda				
2.1.1 Sociale agenda	9.360	9.358	9.355	9.349
Totaal 2.1 Sociale agenda	9.360	9.358	9.355	9.349
2.2 Krachtige gemeenschappen in wijken en dorpen				
2.2.1 Krachtige gemeenschappen in wijken en dorpen	609	607	605	602
Totaal 2.2 Krachtige gemeenschappen in wijken en dorpen	609	607	605	602
2.3 Sport en bewegen				
2.3.1 Sport en bewegen	4.401	4.400	4.399	4.397
Totaal 2.3 Sport en bewegen	4.401	4.400	4.399	4.397
Totaal 2 Samen leven en bestaanszekerheid	14.370	14.366	14.360	14.349

Exploitatie	Begroting 2025 structureel	Begroting 2026 structureel	Begroting 2027 structureel	Begroting 2028 structureel
3 Werken aan de toekomstige economie				
3.1 Vestigingsklimaat van morgen				
3.1.1 Vestigingsklimaat van morgen	1.521	1.518	1.514	1.205
3.1.2 Industrie en vakmanschap	0	0	0	0
3.1.3 Maastricht Aachen Airport	6.173	6.173	6.172	6.170
Totaal 3.1 Vestigingsklimaat van morgen	7.695	7.691	7.685	7.375
3.2 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven				
3.2.1 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven	6.999	6.996	6.990	6.981
3.2.2 Brightlands	1.020	1.018	1.015	1.010
Totaal 3.2 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven	8.019	8.014	8.005	7.990
3.3 Een gezonde arbeidsmarkt				
3.3.1 Een gezonde arbeidsmarkt	1.302	1.301	1.299	1.295
Totaal 3.3 Een gezonde arbeidsmarkt	1.302	1.301	1.299	1.295
3.4 Verduurzaming en circulaire economie				
3.4.1 Verduurzaming en circulaire economie	966	964	961	956
Totaal 3.4 Verduurzaming en circulaire economie	966	964	961	956
3.5 Gezonde toekomst voor de land- en tuinbouw in Limburg				
3.5.1 Gezonde toekomst voor de land- en tuinbouw in Limburg	491	490	488	485
Totaal 3.5 Gezonde toekomst voor de land- en tuinbouw in Limburg	491	490	488	485
Totaal 3 Werken aan de toekomstige economie	18.473	18.459	18.439	18.102
4 Nieuwe energie en leefmilieu				

Exploitatie	Begroting 2025 structureel	Begroting 2026 structureel	Begroting 2027 structureel	Begroting 2028 structureel
4.1 Nieuwe energie				
4.1.1 Energie infrastructuur & ruimtelijke inbedding en verduurzaming industrie en bedrijventerreinen	1.132	1.129	1.126	1.119
4.1.2 Verduurzaming gebouwde omgeving & warmte en grootschalige opwek.	1.099	1.097	1.094	1.087
Totaal 4.1 Nieuwe energie	2.231	2.226	2.219	2.206
4.2 Gezond en veilig leefmilieu				
4.2.1 Gezond en veilig leefmilieu	1.309	1.306	1.302	1.296
4.2.2 Vergunningen, toezicht en handhaving	18.368	18.345	18.322	18.278
Totaal 4.2 Gezond en veilig leefmilieu	19.677	19.651	19.624	19.574
Totaal 4 Nieuwe energie en leefmilieu	21.908	21.877	21.843	21.780
5 Leefbare steden en dorpen				
5.1 Leefbare steden en dorpen				
5.1.1 Leefbare steden en dorpen	1.794	1.889	1.883	1.872
5.1.2 Toekomstbestendige woonruimte	2.102	2.097	2.091	2.079
5.1.3 Kwaliteit met minder ruimte	4.296	4.289	4.278	4.258
5.1.4 Bodem en ondergrond	1.286	1.284	1.282	1.278
Totaal 5.1 Leefbare steden en dorpen	9.478	9.560	9.535	9.488
Totaal 5 Leefbare steden en dorpen	9.478	9.560	9.535	9.488
6 Cultuur en erfgoed voor iedereen				
6.1 Cultuur				
6.1.1 Cultuur	31.116	31.107	31.104	30.984
Totaal 6.1 Cultuur	31.116	31.107	31.104	30.984
6.2 Erfgoed				
6.2.1 Erfgoed, monumenten en archeologie	7.634	7.630	7.626	7.619
Totaal 6.2 Erfgoed	7.634	7.630	7.626	7.619

Exploitatie	Begroting 2025 structureel	Begroting 2026 structureel	Begroting 2027 structureel	Begroting 2028 structureel
Totaal 6 Cultuur en erfgoed voor iedereen	38.750	38.736	38.730	38.603
7 Een bereikbaar en toegankelijk Limburg				
7.1 Mobiliteit en bereikbaarheid				
7.1.1 Mobiliteitsvisie en uitvoeringsprogramma	5.802	5.381	5.374	5.441
Totaal 7.1 Mobiliteit en bereikbaarheid	5.802	5.381	5.374	5.441
7.2 Openbaar vervoer en wegbeheer				
7.2.1 Infrastructuur	63.047	66.031	69.200	71.313
7.2.2 Openbaar vervoer	82.085	82.082	82.079	82.072
Totaal 7.2 Openbaar vervoer en wegbeheer	145.132	148.113	151.279	153.385
7.3 Limburg nationaal en internationaal verbonden				
7.3.1 Limburg nationaal en internationaal verbonden	3.480	4.121	5.353	6.326
Totaal 7.3 Limburg nationaal en internationaal verbonden	3.480	4.121	5.353	6.326
Totaal 7 Een bereikbaar en toegankelijk Limburg	154.413	157.616	162.006	165.153
8 Provincie midden in de samenleving				
8.1 Regiodeals				
8.1.1 Regiodeals	125	125	124	124
Totaal 8.1 Regiodeals	125	125	124	124
8.2 Betrouwbare en integere overheid				
8.2.1 Bestuurlijke verhoudingen	14.649	14.662	14.666	14.647
8.2.2 Grensoverschrijdende samenwerking	624	623	622	620
8.2.3 Coördinatie internationalisering en Euregio Maas-Rijn	1.936	1.957	1.892	1.950
8.2.4 Externe relaties en Public Affairs	1.312	1.310	1.307	1.301
8.2.5 Rijkstaken CdK en Weerbare Overheid	2.285	2.281	2.277	2.268

Exploitatie	Begroting 2025 structureel	Begroting 2026 structureel	Begroting 2027 structureel	Begroting 2028 structureel
Totaal 8.2 Betrouwbare en integere overheid	20.806	20.833	20.762	20.786
Totaal 8 Provincie midden in de samenleving	20.931	20.958	20.887	20.909
9 Financiën en overhead				
9.1 Overhead				
9.1.1 Overhead	55.185	54.898	54.485	53.865
Totaal 9.1 Overhead	55.185	54.898	54.485	53.865
9.2 Algemene financiën				
9.2.1 Opcenten motorrijtuigenbelasting	716	714	712	708
9.2.2 Provinciefonds	12	12	12	12
9.2.3 Dividenden	10	10	10	10
9.2.4 Rente	901	444	444	444
9.2.5 Stelposten en overige financiën	2.198	12.928	24.733	36.761
9.2.6 Onvoorzien	2.370	2.370	2.370	2.500
Totaal 9.2 Algemene financiën	6.208	16.479	28.282	40.434
Totaal 9 Financiën en overhead	61.392	71.378	82.767	94.300
Totaal Lasten	396.385	410.313	426.297	440.767
Baten				
1 Perspectief voor het landelijk gebied				
1.3 Water				
1.3.1 Waterbeheer en waterkwaliteit regionaal systeem	1.141	1.141	1.141	1.141
Totaal 1.3 Water	1.141	1.141	1.141	1.141
Totaal 1 Perspectief voor het landelijk gebied	1.141	1.141	1.141	1.141
3 Werken aan de toekomstige economie				
3.1 Vestigingsklimaat van morgen				
3.1.3 Maastricht Aachen Airport	602	602	602	602
Totaal 3.1 Vestigingsklimaat van morgen	602	602	602	602
3.2 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven				

Exploitatie	Begroting 2025 structureel	Begroting 2026 structureel	Begroting 2027 structureel	Begroting 2028 structureel
3.2.1 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven	0	0	0	0
3.2.2 Brightlands	1.697	2.282	2.762	2.920
Totaal 3.2 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven	1.697	2.282	2.762	2.920
3.3 Een gezonde arbeidsmarkt				
3.3.1 Een gezonde arbeidsmarkt	384	384	384	384
Totaal 3.3 Een gezonde arbeidsmarkt	384	384	384	384
Totaal 3 Werken aan de toekomstige economie	2.683	3.268	3.748	3.905
4 Nieuwe energie en leefmilieu				
4.2 Gezond en veilig leefmilieu				
4.2.2 Vergunningen, toezicht en handhaving	3.310	3.310	3.310	3.310
Totaal 4.2 Gezond en veilig leefmilieu	3.310	3.310	3.310	3.310
Totaal 4 Nieuwe energie en leefmilieu	3.310	3.310	3.310	3.310
5 Leefbare steden en dorpen				
5.1 Leefbare steden en dorpen				
5.1.3 Kwaliteit met minder ruimte	1.732	1.732	1.732	1.732
5.1.4 Bodem en ondergrond	647	647	647	647
Totaal 5.1 Leefbare steden en dorpen	2.379	2.379	2.379	2.379
Totaal 5 Leefbare steden en dorpen	2.379	2.379	2.379	2.379
6 Cultuur en erfgoed voor iedereen				
6.1 Cultuur				
6.1.1 Cultuur	3.733	3.733	3.733	3.733
Totaal 6.1 Cultuur	3.733	3.733	3.733	3.733
6.2 Erfgoed				
6.2.1 Erfgoed, monumenten en archeologie	1.939	1.939	1.939	1.939
Totaal 6.2 Erfgoed	1.939	1.939	1.939	1.939

Exploitatie	Begroting 2025 structureel	Begroting 2026 structureel	Begroting 2027 structureel	Begroting 2028 structureel
Totaal 6 Cultuur en erfgoed voor iedereen	5.672	5.672	5.672	5.672
7 Een bereikbaar en toegankelijk Limburg				
7.1 Mobiliteit en bereikbaarheid				
7.1.1 Mobiliteitsvisie en uitvoeringsprogramma	567	567	567	567
Totaal 7.1 Mobiliteit en bereikbaarheid	567	567	567	567
7.2 Openbaar vervoer en wegbeheer				
7.2.1 Infrastructuur	938	938	938	938
7.2.2 Openbaar vervoer	8.161	8.161	8.161	8.161
Totaal 7.2 Openbaar vervoer en wegbeheer	9.099	9.099	9.099	9.099
7.3 Limburg nationaal en internationaal verbonden				
7.3.1 Limburg nationaal en internationaal verbonden	0	0	0	0
Totaal 7.3 Limburg nationaal en internationaal verbonden	0	0	0	0
Totaal 7 Een bereikbaar en toegankelijk Limburg	9.666	9.666	9.666	9.666
8 Provincie midden in de samenleving				
8.2 Betrouwbare en integere overheid				
8.2.3 Coördinatie internationalisering en Euregio Maas-Rijn	223	248	188	256
8.2.5 Rijkstaken CdK en Weerbare Overheid	6	6	6	6
Totaal 8.2 Betrouwbare en integere overheid	229	253	193	261
Totaal 8 Provincie midden in de samenleving	229	253	193	261
9 Financiën en overhead				
9.1 Overhead				
9.1.1 Overhead	309	309	309	309
Totaal 9.1 Overhead	309	309	309	309
9.2 Algemene financiën				

Exploitatie	Begroting 2025 structureel	Begroting 2026 structureel	Begroting 2027 structureel	Begroting 2028 structureel
9.2.1 Opcenten motorrijtuigenbelasting	123.690	126.134	129.164	138.462
9.2.2 Provinciefonds	252.224	243.124	252.994	263.581
9.2.3 Dividenden	12.800	12.880	8.770	19.450
9.2.4 Rente	22.912	15.204	12.516	9.464
Totaal 9.2 Algemene financiën	411.626	397.342	403.443	430.957
Totaal 9 Financiën en overhead	411.935	397.651	403.752	431.267
Totaal Baten	437.015	423.341	429.861	457.601
Saldo van baten en lasten	40.629	13.028	3.564	16.835
Stortingen				
3 Werken aan de toekomstige economie				
3.1 Vestigingsklimaat van morgen				
3.1.3 Maastricht Aachen Airport	0	0	0	0
Totaal 3.1 Vestigingsklimaat van morgen	0	0	0	0
3.2 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven				
3.2.1 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven	0	0	0	0
Totaal 3.2 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven	0	0	0	0
Totaal 3 Werken aan de toekomstige economie	0	0	0	0
7 Een bereikbaar en toegankelijk Limburg				
7.2 Openbaar vervoer en wegbeheer				
7.2.1 Infrastructuur	34	34	34	34
Totaal 7.2 Openbaar vervoer en wegbeheer	34	34	34	34
Totaal 7 Een bereikbaar en toegankelijk Limburg	34	34	34	34
Totaal Stortingen	34	34	34	34
Onttrekkingen				
1 Perspectief voor het landelijk gebied				
1.1 Natuur en landschap				

Exploitatie	Begroting 2025 structureel	Begroting 2026 structureel	Begroting 2027 structureel	Begroting 2028 structureel
1.1.1 Natuur, biodiversiteit en fauna	0	0	0	0
Totaal 1.1 Natuur en landschap	0	0	0	0
Totaal 1 Perspectief voor het landelijk gebied	0	0	0	0
3 Werken aan de toekomstige economie				
3.3 Een gezonde arbeidsmarkt				
3.3.1 Een gezonde arbeidsmarkt	0	0	0	0
Totaal 3.3 Een gezonde arbeidsmarkt	0	0	0	0
Totaal 3 Werken aan de toekomstige economie	0	0	0	0
6 Cultuur en erfgoed voor iedereen				
6.1 Cultuur				
6.1.1 Cultuur	976	976	976	976
Totaal 6.1 Cultuur	976	976	976	976
Totaal 6 Cultuur en erfgoed voor iedereen	976	976	976	976
7 Een bereikbaar en toegankelijk Limburg				
7.1 Mobiliteit en bereikbaarheid				
7.1.1 Mobiliteitsvisie en uitvoeringsprogramma	415	0	0	0
Totaal 7.1 Mobiliteit en bereikbaarheid	415	0	0	0
7.2 Openbaar vervoer en wegbeheer				
7.2.1 Infrastructuur	2.276	2.457	3.582	4.395
Totaal 7.2 Openbaar vervoer en wegbeheer	2.276	2.457	3.582	4.395
Totaal 7 Een bereikbaar en toegankelijk Limburg	2.691	2.457	3.582	4.395
9 Financiën en overhead				
9.1 Overhead				
9.1.1 Overhead	20	20	20	20
Totaal 9.1 Overhead	20	20	20	20
9.2 Algemene financiën				

Exploitatie	Begroting 2025 structureel	Begroting 2026 structureel	Begroting 2027 structureel	Begroting 2028 structureel
9.2.5 Stelposten en overige financiën	180	180	180	260
Totaal 9.2 Algemene financiën	180	180	180	260
Totaal 9 Financiën en overhead	200	200	200	280
Totaal Onttrekkingen	3.867	3.633	4.758	5.650
Saldo mutatie reserves	3.833	3.599	4.724	5.616
Resultaat	44.462	16.627	8.288	22.451

Structurele mutaties reserves

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Begroting 2025 structureel	Begroting 2026 structureel	Begroting 2027 structureel	Begroting 2028 structureel
Stortingen				
3 Werken aan de toekomstige economie				
3.1 Vestigingsklimaat van morgen				
3.1.3 Maastricht Aachen Airport				
69502 Toevoeging risicoreserve SIS	0	0	0	0
Totaal 3.1.3 Maastricht Aachen Airport	0	0	0	0
Totaal 3.1 Vestigingsklimaat van morgen	0	0	0	0
3.2 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven				
3.2.1 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven				
69503 Toevoeging risicoreserve SIS Chemelot	0	0	0	0
69504 Toevoeging risicoreserve SIS BMHC	0	0	0	0
69505 Toevoeging risicoreserve SIS GPV	0	0	0	0
69506 Toevoeging risicoreserve SIS SSC	0	0	0	0
Totaal 3.2.1 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven	0	0	0	0
Totaal 3.2 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven	0	0	0	0
Totaal 3 Werken aan de toekomstige economie	0	0	0	0
7 Een bereikbaar en toegankelijk Limburg				
7.2 Openbaar vervoer en wegbeheer				
7.2.1 Infrastructuur				
69950 Toevoeging bestemmingsreserve ZLSM	34	34	34	34
Totaal 7.2.1 Infrastructuur	34	34	34	34
Totaal 7.2 Openbaar vervoer en wegbeheer	34	34	34	34
Totaal 7 Een bereikbaar en toegankelijk Limburg	34	34	34	34

Exploitatie	Begroting 2025 structureel	Begroting 2026 structureel	Begroting 2027 structureel	Begroting 2028 structureel
Totaal Stortingen	34	34	34	34
Onttrekkingen				
1 Perspectief voor het landelijk gebied				
1.1 Natuur en landschap				
1.1.1 Natuur, biodiversiteit en fauna				
67548 Aanwending reserve Natuur	0	0	0	0
Totaal 1.1.1 Natuur, biodiversiteit en fauna	0	0	0	0
Totaal 1.1 Natuur en landschap	0	0	0	0
Totaal 1 Perspectief voor het landelijk gebied	0	0	0	0
3 Werken aan de toekomstige economie				
3.3 Een gezonde arbeidsmarkt				
3.3.1 Een gezonde arbeidsmarkt				
69937 Aanwending PR Onderwijs en Arbeidsmarkt	0	0	0	0
Totaal 3.3.1 Een gezonde arbeidsmarkt	0	0	0	0
Totaal 3.3 Een gezonde arbeidsmarkt	0	0	0	0
Totaal 3 Werken aan de toekomstige economie	0	0	0	0
6 Cultuur en erfgoed voor iedereen				
6.1 Cultuur				
6.1.1 Cultuur				
66004 Aanw bruteringsreserve Limburgs Museum	187	187	187	187
69518 Aanwending bruteringsreserve prov gebouwen	82	82	82	82
69522 Aanwending bruteringsreserve Creative City	706	706	706	706
Totaal 6.1.1 Cultuur	976	976	976	976
Totaal 6.1 Cultuur	976	976	976	976

Exploitatie	Begroting 2025 structureel	Begroting 2026 structureel	Begroting 2027 structureel	Begroting 2028 structureel
Totaal 6 Cultuur en erfgoed voor iedereen	976	976	976	976
7 Een bereikbaar en toegankelijk Limburg				
7.1 Mobiliteit en bereikbaarheid				
7.1.1 Mobiliteitsvisie en uitvoeringsprogramma				
69531 Aanwending reserve Bereikbaarheidsmiddelen	415	0	0	0
Totaal 7.1.1 Mobiliteitsvisie en uitvoeringsprogramma	415	0	0	0
Totaal 7.1 Mobiliteit en bereikbaarheid	415	0	0	0
7.2 Openbaar vervoer en wegbeheer				
7.2.1 Infrastructuur				
67528 Aanwending bruteringsreserve realisatie N280	1.349	1.531	2.656	3.468
69028 Aanwending bruteringsreserve VDL Nedcar	205	205	205	205
69633 Aanw bruteringsreserve N270 OoijenWanssum	721	721	721	721
Totaal 7.2.1 Infrastructuur	2.276	2.457	3.582	4.395
Totaal 7.2 Openbaar vervoer en wegbeheer	2.276	2.457	3.582	4.395
Totaal 7 Een bereikbaar en toegankelijk Limburg	2.691	2.457	3.582	4.395
9 Financiën en overhead				
9.1 Overhead				
9.1.1 Overhead				
69519 Aanwending bruteringsreserve prov gebouwen	20	20	20	20
Totaal 9.1.1 Overhead	20	20	20	20
Totaal 9.1 Overhead	20	20	20	20
9.2 Algemene financiën				
9.2.5 Stelposten en overige financiën				
65907 Aanw algemene reserve egalis jaarresultaten	180	180	180	260

Exploitatie	Begroting 2025 structureel	Begroting 2026 structureel	Begroting 2027 structureel	Begroting 2028 structureel
69956 Aanwending reserve N2000	0	0	0	0
Totaal 9.2.5 Stelposten en overige financiën	180	180	180	260
Totaal 9.2 Algemene financiën	180	180	180	260
Totaal 9 Financiën en overhead	200	200	200	280
Totaal Onttrekkingen	3.867	3.633	4.758	5.650
Saldo mutatie reserves	3.833	3.599	4.724	5.616

Jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume

In de begroting zijn stortingen in de voorziening APPA opgenomen. De voorziening kent per 1 januari 2024 (stand van de balans) een omvang van € 7,69 mln. Voeding vindt plaats op basis van gemiddelde stortingen over enkele jaren. In de begroting is € 0,37 mln. opgenomen voor kosten voormalig personeel/ niet-actieven en € 0,38 mln. voor kosten voormalig bestuur.

Uitvoeringsinformatie met behulp van taakvelden

Verdelingsprincipe taakvelden

Naast de organieke indeling op basis van programma's en producten, die de Provincie zelf mag kiezen, zijn we wettelijk verplicht om de begroting op basis van taakvelden te presenteren. Dit is een verplichting voor elke Provincie, wat vergelijking van cijfers mogelijk maakt.

De Programmabegroting 2025 omvat negen begrotingsprogramma's. De begrotingsprogramma's zijn onderverdeeld in meerdere producten, waarbinnen de beschikbare middelen verder worden uitgesplitst in budgetten. Wij maken onderscheid in vier soorten budgetten: toegekende reguliere budgetten, door verdeelde personeelslasten, berekende kapitaallasten en mutaties reserves. Vervolgens is elk budget toebedeeld aan een taakveld volgens de beleidsinhoudelijke bijdrage. De toedeling van budgetten is conform de regeling van Ministerie van BZK en Iv3-informatievoorschrift 2025 Provincies.

Financieel overzicht taakvelden

In onderstaande tabel worden lasten en baten van begroting 2025 gespecificeerd naar de Iv3-taakvelden weergegeven.

	Taakveld	Baten	Lasten	Saldo
0. Algemene dekkingsmiddelen				
0.1	Uitkering provinciefonds	254.931	101	254.830
0.2	Opbrengst provinciale belastingen	126.590	716	125.874
0.3	Geldleningen en uitzettingen	24.099	901	23.198
0.4	Deelnemingen	14.497	10	14.487
0.5	Algemene dekkingsmiddelen, overige baten en lasten	0	5.973	-5.973
0.6	Overhead	309	57.067	-56.758
0.8	Mutaties reserves	148.767	42.401	106.366
0.9	Resultaat	0	18.481	-18.481
0. Algemene dekkingsmiddelen - Totaal		569.194	125.651	443.543
1. Bestuur				
1.1	Provinciale Staten	0	4.953	-4.953
1.2	Gedeputeerde Staten	0	3.367	-3.367
1.3	Kabinetszaken	6	5.135	-5.130
1.4	Bestuurlijke organisatie	0	2.390	-2.390
1.5	Interbestuurlijk toezicht op de regio	0	5	-5
1.6	Openbare orde en veiligheid	371	4.931	-4.560
1.9	Bestuur, overige baten en lasten	223	7.464	-7.241
1. Bestuur - Totaal		600	28.245	-27.646
2. Verkeer en vervoer				
2.1	Landwegen	558	69.848	-69.290
2.3	Openbaar vervoer	11.454	106.620	-95.166
2.9	Verkeer en vervoer, overige baten en lasten	1.901	12.530	-10.629
2. Verkeer en vervoer - Totaal		13.913	188.998	-175.085
3. Water				
3.1	Waterkeringen	8.280	10.905	-2.625
3.2	Kwantiteit oppervlaktewater	0	881	-881
3.3	Kwantiteit grondwater	1.141	1.194	-54
3.4	Kwaliteit oppervlaktewater	0	2.615	-2.615
3.5	Kwaliteit grondwater	0	442	-442
3.9	Water, overige baten en lasten	20.210	26.449	-6.239
3. Water - Totaal		29.631	42.486	-12.855
4. Milieu				
4.1	Bodembescherming	0	1.218	-1.218
4.2	Luchtverontreiniging	128	128	0
4.3	Geluidhinder	0	251	-251

4.4	Vergunningverlening en handhaving	3.219	11.406	-8.186
4.5	Ontgronding	60	0	60
4.6	Duurzaamheid	4.584	6.384	-1.800
4.9	Milieu, overige baten en lasten	31	9.585	-9.554
4. Milieu - Totaal		8.022	28.973	-20.951
5. Natuur				
5.1	Natuurontwikkeling	4.105	18.131	-14.026
5.2	Beheer natuurgebieden	3.092	27.763	-24.671
5.3	Beheer flora en fauna	0	4.542	-4.542
5.9	Natuur, overige baten en lasten	8.431	36.628	-28.197
5. Natuur - Totaal		15.628	87.065	-71.436
6. Regionale economie				
6.1	Agrarische aangelegenheden	1.135	9.226	-8.091
6.2	Logistiek	632	149	482
6.3	Kennis en innovatie	649	23.867	-23.218
6.4	Recreatie en toerisme	286	1.782	-1.496
6.9	Regionale economie, overige baten en lasten	384	10.691	-10.307
6. Regionale economie - Totaal		3.086	45.715	-42.630
7. Cultuur en maatschappij				
7.1	Cultuur	3.733	55.480	-51.747
7.2	Maatschappij	0	16.276	-16.276
7.9	Cultuur en maatschappij, overige baten en lasten	0	11.729	-11.729
7. Cultuur en maatschappij - Totaal		3.733	83.485	-79.752
8. Ruimte				
8.1	Ruimtelijke ordening	674	7.393	-6.719
8.2	Volkshuisvesting	260	5.226	-4.966
8.3	Stedelijke vernieuwing	0	3.070	-3.070
8.9	Ruimte, overige baten en lasten	2.894	1.327	1.567
8. Ruimte - Totaal		3.828	17.016	-13.188
Totaal		647.635	647.635	0